

HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA YAPI VE TEMA

Hazırlayan: Bilal PÖGE

Danışman: Doç. Dr. Nusret YILMAZ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

İĞDIR/2023

Her Hakkı Saklıdır

T.C
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA YAPI VE TEMA

BİLAL PÖGE

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İĞDIR/2023

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Bilal PÖGE

ÖZET

HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA YAPI VE TEMA

PÖGE, Bilal

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nusret YILMAZ

Eylül 2023, 167 Sayfa

Müziğin yanı sıra edebiyatla da uğraşan Hüsnü Arkan yazın hayatına öyküyle başlar ancak daha çok romanlarıyla ön plana çıkar. Roman dışında şiir ve eleştiri yazıları da yazar. 90'ların sonunda başladığı roman serüveni halen devam etmektedir. Romanlarında daha çok toplumsal meseleleri işleyen yazar, bunun yanı sıra bireysel meseleleri de konu edinir. Özellikle 12 Eylül dönemini ve sonrasını işlediği eserlerinde insanların çektiği acılara, toplumsal yozlaşmaya yer veren yazar *Hırsız ve Burjuva* adlı eseriyle Orhan Kemal Roman Armağanı'na layık görülür. Bu tezde bugüne kadar hakkında herhangi bir akademik çalışma yapılmayan yazarın hayatı, sanatı ve eserleri inceleme konusu olarak belirlenmiştir.

Hazırladığımız tezde, Hüsnü Arkan'ın romanları, yapı ve tema bakımından dört bölüm altında ele alınmıştır. Birinci bölümde yazarın hayatı ve eserleri, ikinci bölümde romanlarının yapısı, üçüncü bölümde romanlarında işlenen temalar, dördüncü bölümde ise romanlarında kullanılan anlatım teknikleri incelenmiştir. İncelemede yararlanılan teorik kaynaklar ise kaynakça bölümünde gösterilmiştir. Hüsnü Arkan'ın yazdığı sekiz romanda yer verdiği siyasi olaylar, ideolojik çatışmalar, adalet, din gibi toplumsal temalar ile ölüm, aşk, geçmişe özlem, kendini gerçekleştirme, yalnızlık gibi bireysel temalar her bir romandan yapılan alıntılarla gösterilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır. Hüsnü Arkan'ın modern(ist) ve postmodern akımların özelliklerini gösteren romanlarının eğitimli ve kentli insanların içinde bulunduğu çıkmazları konu edindiği, toplumsal duyarlılığı ön planda olan yazarın toplumsal problemleri gerçekçi bir anlatımla anlatmaya çalıştığı eserlerinin yapısal ve tematik eksenleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüsnü Arkan, roman, tema, yapı

ABSTRACT

STRUCTURE AND THEME IN HÜSNÜ ARKAN'S NOVELS

PÖGE, Bilal

Master's Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Assoc. Dr. Nusret YILMAZ

September 2023, 167 Pages

Hüsnü Arkan, who deals with literature as well as music, starts her literary life with short stories, but mostly comes to the fore with her novels. Apart from novels, she also writes poetry and criticism. Her novel adventure, which she started at the end of the 90s, still continues. The author, who mostly deals with social issues in her novels, also deals with individual issues. Especially in her works that she wrote about the period of September 12 and after, the author is deemed worthy of the Orhan Kemal Novel Award with her work *The Thief and the Bourgeois*, which refers to the suffering of people and social corruption. In this thesis, the life, art and works of the author, about whom no academic study has been conducted so far, were determined as the subject of examination.

Hüsnü Arkan's novels are discussed under four chapters in terms of structure and theme. In the first part, the life and works of the author, the structure of her novels in the second part, the themes in her novels in the third part, and the narrative techniques used in her novels in the fourth part are examined. The theoretical sources used in the study are shown in the bibliography section. Social themes such as political events, ideological conflicts, justice, religion, compassion, and individual themes such as death, love, nostalgia, self-realization, and loneliness in eight novels written by Hüsnü Arkan have been tried to be illustrated with quotations from each novel.

In the conclusion part, a general evaluation was made. Structural and thematic axes of Hüsnü Arkan's novels, which show the characteristics of modern(ist) and postmodern movements, are about the predicaments of educated and urban people, and the author, whose social sensitivity is at the forefront, tries to explain social problems in a realistic way.

Keywords: Hüsnü Arkan, novel, theme, structure

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında tüm sorularımı sabırla cevaplayarak değerli görüşleri ve bilimsel katkılarıyla bana her aşamada yol gösteren ve yardım eden danışman hocam Doç. Dr. Nusret YILMAZ'a teşekkür ederim. Yine jüride yer alan Doç. Dr. Mustafa AYDEMİR'e ve Doç. Dr. Dinçer ÖZTÜRK'e değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Teklifimizi kırmayıp bize zaman ayırarak röportaj sorularımızı yanıtlayan Sayın Hüsnü ARKAN'a teşekkür ederim. Çalışmam boyunca bana her zaman fedakârca destek olan sevgili eşim Yıldız PÖGE'ye ve zamanından alıp ilgimi eksik ettiğim biricik oğlum Ubeyde PÖGE'ye de teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ

Romanlar; toplumu ilgilendiren olayları, insanların başından geçen maceraları ve insanlar arasındaki ilişkileri anlatan uzun metinlerdir. Gerçekliğin ve düş gücünün ürünü olan romanlarda anlatılanlar gerçek yaşamdan alınsa da yazar bunları değiştirerek yeniden kurgular. Gerçek yaşamla tam olarak örtüşmese de romancı yazdıklarıyla okuru etkilemek ve onun ruhuna dokunmak ister.

Roman türü ilk olarak Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Kökenleri destan türüne dayandığı söylenen romanın ilk örneği, Cervantes’in 16. yüzyılın sonlarına doğru yazdığı Don Kişot’tur. Yazılmaya devam edilen romanların en başarılı örneklerine ise 19. yüzyılda rastlanır. Romantizm, realizm, sembolizm, natüralizm ve egzistansiyalizm gibi edebi akımların etkisinde kalan romanın pek çok çeşidi ortaya çıkmıştır.

Türk edebiyatında ise ilk roman örnekleri 19. yüzyılda verilir. Mesnevileri ve halk hikâyelerini roman olarak değerlendirmeye çalışanlar varsa da roman bu türlerden ayrı özellikler taşır. Türk edebiyatında Tanzimat dönemindeki Batılılaşma hareketlerinin etkisiyle çeviri de olsa ilk örnekler verilmeye başlanır. Çeşitli akımların etkisiyle yazılan roman türü Servet-i Fünûn döneminde gelişme gösterir. Milli edebiyat döneminde ülkenin içinde bulunduğu şartlardan dolayı daha çok savaş, özgürlük, cumhuriyet, millet gibi toplumun genelini ilgilendiren konulara yer verilir.

1950’li ve 1960’lı yılların başında ortaya çıkan köy romanı ise köylülerin yaşadıkları sorunları ve sıkıntıları ele alır. 1960’lı yıllardan sonra ülkede yaşanan çatışma ve kaosun da etkisiyle toplumcu görüşün etkili olduğu romanlar yazılmaya başlanır. Toplumcu gerçekçi akımın etkisi 12 Eylül 1980 askeri ihtilaline kadar devam eder. 12 Eylül darbesinden dolayı romanlarda daha çok bireysel, fantastik ve psikolojik konular işlenir. Bu durum, 1990’lı yıllara kadar devam eder.

Yazmaya 90’lı yılların sonunda başlayan Hüsnü Arkan’ın romanlarında 1980’li yıllardaki siyasal ve toplumsal değişimlerin etkisi görülür. Romanlarında siyasi olaylar, ideolojik çatışmalar, göç(özellikle mülteci sorunları), adalet, kadın sorunları, aşk, yalnızlık gibi konulara yer vermiştir. 12 Eylül döneminin sıkıntılarına *Hırsız ve Burjuva* adlı eserinde yer veren Hüsnü Arkan, bu romanıyla toplumcu gerçekçi bir yazar olan Orhan Kemal adına düzenlenen Orhan Kemal Roman Armağanı’nı alır.

“Hüsnü Arkan’ın Romanlarında Yapı ve Tema” adlı bu çalışmayla Hüsnü Arkan’ın yazdığı sekiz romanını edebiyat bilimi açısından incelemek, romanlarının yapı ve tema unsurlarını ortaya çıkararak eserlerini anlamlandırmak amaçlanmıştır. Yazar hakkında yayınlanmış basılı ve yazılı herhangi bir eser veya daha önceden yapılmış bir araştırma olmadığından hayatı ve sanatıyla ilgili verilen bilgiler sınırlı kalmıştır.

Bilal PÖGE

İĞDİR/2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
I. GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HÜSNÜ ARKAN'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	5
--	---

İKİNCİ BÖLÜM

2. HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA YAPI	8
2.1. Romanın Kimliği.....	8
2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	10
2.3. Olay Örgüsü	16
2.4. Şahıs Kadrosu.....	35
2.4.1. Başkahraman.....	35
2.4.2. Norm Karakter	42
2.4.3. Kart Karakter	56
2.4.4. Fon Karakterler	63
2.5. Zaman.....	68
2.6. Mekân.....	76
2.6.1. Çevresel Mekân	76
2.6.2. Algısal Mekân.....	76
2.6.2.1. Açık mekân	76
2.6.2.2. Kapalı mekân:	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA TEMALAR.....	91
3.1. Ölüm.....	91
3.2. Aşk.....	97
3.3. Din -İnanç.....	104

3.4. Göç	109
3.5. Kadın	111
3.6. Geçmişe Özlem	115
3.7. Yalnızlık	119
3.8. İhanet	124
3.9. Kendini Gerçekleştirme.....	125
3.10. Adalet	127
3.11. Merhamet.....	129
3.12. Siyasi Olaylar	129
3.13. İdeolojik Çatışmalar	132
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4. HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA ANLATIM TEKNİKLERİ.....	134
4.1. Üstkurmaca.....	134
4.2. Metinlerarasılık	134
4.2.1. Mektup Tekniği	135
4.2.2. Montaj Tekniği	137
4.2.3. Pastij Tekniği.....	141
4.3. Leitmotiv Tekniği.....	142
4.4. Özetleme Tekniği	144
4.5. Geriye Dönüş Tekniği	147
4.6. Günlük Tekniği.....	151
4.7. Bilinç Akışı Tekniği	152
4.8. Diyalog Tekniği.....	152
4.9. İç Monolog Tekniği.....	156
SONUÇ.....	159
KAYNAKÇA	161
EKLER.....	164
ÖZGEÇMİŞ.....	168

KISALTMALAR DİZİNİ

C. B...... Cumhurbaşkanlığı

GPB..... Gönüllü Postacılar Birliği

s. Sayfa

TDK..... Türk Dil Kurumu

TDV..... Türkiye Diyanet Vakfı

I. GİRİŞ

Toplumsal ve psikolojik koşulların bir ürünü olan roman, gerçek yaşamdaki değişim ve gelişmelere paralel olarak şekillenir. 19. yüzyılın sonlarına kadar klasik gerçekçi roman anlayışı hâkimdir. Bu roman anlayışına göre dünya, akıl ve duyularla algılanır, dış gerçeklikler betimlenebilir. Pozitivist gerçeklik anlayışının ve Newtoncu fiziğin şekillendirdiği modern dünyanın bir ferdi olan roman yazarı, nesnel bir anlatımı benimser. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında klasik gerçekçi roman Flaubert, Stendhal, Balzac, Zola, Dickens, Dostoyevski ve Tolstoy gibi yazarlar sayesinde doruk noktasına ulaşır.

Fizik ve psikoloji alanlarında yaşanan gelişmeler sayesinde mutlak bir gerçekliğin olmadığı fikri, klasik roman anlayışında sapmalara sebep olur. Modernist roman, akli temele alan düşünce sistemine dayanarak klasik gerçekçi romanın gerçeklik anlayışına karşı çıkar. Einstein'ın mutlak ve tek bir gerçekliğin olmadığına dair görüşleri ve Freud ve Jung psikolojilerinin insanın bilinmeyen iç dünyasına giden yolu aydınlatması sayesinde gerçekliğin değişken olabileceği fikri benimsenir. Bunun dışında Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu büyük yıkım, Nietzsche'nin tanrı kavramına dair görüşlerinin sarsıcı etkisi, Marks'ın ekonomik ve sosyal olayların belirleyici olduğuna dair düşünceleri de modern romanın doğuşunda rol alan önemli etkenlerdir.

20. yüzyılın romanı olan modernist roman, 1914-1960 yılları arasında etkili olur: *“Modern roman, 20. yüzyılın başlarında romanın geleneksel temel yapısı olan olay örgüsü, zaman, mekân, kahraman gibi öğelerinin değiştirilmesiyle ortaya çıkan yeni bir biçim anlayışının ürünüdür.”* (Eyigün, 2007: 262) Modernist roman ile içerikte ve biçimde yenilikler denenmeye başlanır. Romanda dış gerçeklik yerine üslup ve teknik ön plana çıkar. Bu yüzden ne anlatıldığı değil, nasıl anlatıldığı önemlidir. Dış gerçeklik yerini iç gerçeklik, bilinç ve bilinçdışına bırakır. Romanda farklı anlatım teknikleri denenmeye başlanır. Bir kişinin duygu ve düşüncelerinin, zihnindeki çağrışımlarının, anılarının zihnindeki akışını göstermek için kullanılan bilinç akışı tekniği ile kaynağı sinema sanatı olan ve zamanın kurgulanmasında kullanılan geriye dönüş (flash back) teknikleri modern romanın kurgulanmasında kullanılan tekniklerdir. Bunun dışında iç konuşma, iç diyalog ve çağrışım gibi teknikler de kullanılır.

Modernist romanda yazarlar, hayatın bir bütün olarak kavranabileceğini savunur. Bu yüzden modern roman, klasik romanın aksine hayata, olaylara ve eşyaya birçok açıdan bakmaya çalışır. Modernist romanda yazar “*dış dünyadaki toplumsal olaylardan çok ana karakterlerin bilincindeki durum ve süreçlere yoğunlaşır*” (Hawthorn, 2014: s.110) Bu yüzden tip yerine karakter ön planda olduğu için kişilik tahlillerine daha çok ağırlık verilir. Modern roman yazarı klasik roman yazarı gibi roman kişilerini hemen yargılamaz. Romanın kötü kişileri isteyerek kötü olmamışlar, onları kötülüğe sevk eden sebepler olduğu var sayılarak klasik romandaki kötülerini cezalandırma anlayışı son bulur. Yirminci yüzyıl başlarında modern romanı temsil eden yazarlar; James Joyce, Virginia Woolf, Franz Kafka, Marcel Proust, William Faulkner’dir. Marcel Proust’un *Yitik Zamanın Ardında* eseri, James Joyce’nin *Ulysses* modern romanın özelliklerini taşıyan önemli romanlardır.

Modernizmin bir devamı niteliği taşıyan postmodernizm akımı 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkar. Modernizm sonrası ve ötesi anlamlarına gelen postmodernizm ifadesi ilk olarak 1960’larda New Yorklu sanatçılar ve eleştirmenlerce kullanıldıktan sonra 1970’lerde Avrupa’ya taşınır ve orada geliştirilir. “*Postmodernizm, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren, gelişen siyasal ve ekonomik küreselleşme; bireysel ve toplumsal eşitlenmeler ve bağıntısızlaşmalar; olgudan görüntüye geçiş; iç içe giren kültürler, ideolojilerin dağılmasıyla ortaya çıkan tercihsizlik; birbirinin içine giren gerçekle hayal gibi birçok durumu ve tutumu anlatmak için kullanıla gelmektedir.*” (Narlı, 2009: 123)

Postmodernizm; felsefe, mimari, resim, tiyatro ve edebiyat gibi birçok alanda etkili olmuştur. Postmodernizm, klasik romanın “*birebir gerçeklik sunumuna*” ve modern romanın “*bilinçaltı gerçekliği ve simgesel sunumuna*” (Çetin, 2021: 93) karşı çıkar. Postmodernizmde kurmaca unsuru gerçeklik unsurunun yerini almıştır. Bu yüzden metinlerarasılık ve üstkurmaca gibi tekniklere başvurulur. Bu teknikler sayesinde edebi ya da edebiyat dışındaki metinlerden parçalar alınır, bu metinlere göndermeler yapılır ya da isimleri çağrıştırılır.

Somut gerçeklikle soyut gerçekliğin iç içe olduğu romanda insanlar, hayaletler, periler, melekler, cinler, devler gibi varlıklar ile gerçek ve gerçek dışı mekânlar bir aradadır. Hayatı bir oyundan ibaret sayan postmodernizme göre roman da oyun içinde bir oyundur. Bundan dolayı anlatılan konular alaycı bir unsurla yansıtılır. Tek bir

kişinin bakış açısı yerine birden fazla kişinin bakış açısına yer verilir. İçerik olarak ise tarih, felsefe, siyaset, psikoloji, sosyoloji gibi alanlara ait unsurlar iç içedir. İtalo Calvino, Umberto Eco, Franz Kafka ve Albert Camus gibi yazarlar dünya çapında tanınan postmodern yazarlardır. Orhan Pamuk, Adalet Ağaoğlu, Oğuz Atay ve Hilmi Yavuz gibi yazarlar ise Türk edebiyatındaki postmodern yazarlara örnek olarak verilebilir.(Çetin, 2021:100-101)

Klasik anlayışın etkisiyle şekillenen Türk edebiyatında, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında etkili olan modern romanın ilk örnekleri (1940'tan sonra) verilir. Türk romanında modernden postmoderne geçiş belirgin olmaz, iki anlayış da iç içe gelişme gösterir. Türk romanında postmodernist romanın ortaya çıkışı, Batı'daki benzerleriyle aynı zamana rastlar.

Tanzimat romanında öncelik biçim ve teknikten ziyade temaya yöneliktir. Geleneksel hikâye unsurlarının önemsendiği romanda toplumsal fayda ön plandadır. Bu dönemde romanda daha çok Doğu-Batı karşıtlığı işlenir. Batılı anlamda ilk eser sayılan Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah* adlı romanının yayımlanmasıyla roman, geleneksel anlayıştan kurtulmuş olur. Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda Türk romanında yazarlar, halkçı ve milliyetçi anlayıştan hareketle konuşma dilini esas alıp toplumsal konulara yönelmişlerdir.

Cumhuriyet sonrası romanda ise Cumhuriyet rejimi, Atatürk'ün başlatmış olduğu inkılaplar, Kurtuluş Savaşı ve Anadolu, Batılılaşma, eski yaşantıya özlem veya tenkit, yeni yaşama ayak uydurabilme veya uyduramama gibi konular işlenir. Türk romanında 1925-1940 yılları arasında etkili olan toplumcu gerçekçi anlayış 1970'li yılların sonuna kadar etkisini göstermeye devam eder. 1950'li ve 1960'lı yıllarda toplumcu gerçekçi yazarlar, "Köy Romanı" diye tabir edilen roman anlayışıyla köy hayatının zorluklarını, köyde yaşayan insanların bu zor koşullarla olan mücadelesini klasik romanın kurgu öğelerini kullanarak anlatırlar.

(<https://islamansiklopedisi.org.tr/roman>)

Türk edebiyatında modern romana geçmeden önce birkaç yazar geleneksel anlayıştan uzaklaşarak modern romanın yöntem ve tekniklerini kullanır. Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Fehim Bey ve Biz*, Çamlıcadaki *Eniştemiz*; Kemal Bilbaşar'ın *Deniz'in Çağırısı*; Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* ve Peyami Safa'nın *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* gibi romanlarda modern romanın özellikleri görülür. Atilla İlhan'ın *Sokaktaki*

Adam; Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Otel*i ve *Aylak Adam* romanları ile Yaşar Kemal'in *Orta Direk*, *Yer Demir Gök Bakır* ve *Ölmez Otu* romanlarında da modern romanın yöntem ve teknikleri kullanılır. Bu yazarlar, yazdıkları bu romanlarla modern romanın ortaya çıkmasına öncülük etmişlerdir.

Türk edebiyatında gerçek anlamda modern ve postmodern roman, 70'li yıllarda ortaya çıkar. Türk edebiyatında modern ve postmodern roman anlayışı Batı'da olduğu gibi yüzyıllık bir aşama gösteremediğinden bu iki kavram beraber kullanılır. 70'li yıllarda Türk edebiyatında modern roman örnekleri verildiği sırada Batı'da modern roman gelişimini tamamlamış postmodern roman örnekleri verilmeye başlanmıştır. Türk romanını önce modern roman sonra postmodern roman diye bir sıralamaya tabi tutamayız. Bu yüzden bu dönem yazılan romanlar modern ve postmodern özellikleri bir arada taşırlar. (Sağlık, 2017: 9) 70'li yıllarda Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu ve Ferit Edgü gibi yazarlar modern/postmodern özellikleri romanlarında yansıtırlar. Bu yazarlar üstkurmaca, metinlerarasılık, çoğulculuk ve bilinçakışı gibi postmodern teknikleri de kullanarak bireyin iç dünyasını aydınlatmışlardır.

1980 sonrası Türk edebiyatında kurgu ve biçimde radikal değişimler yaşanır. Dünyada Sovyet Bloku'nun dağılması, globalleşme ve ülkemizde yaşanan 12 Eylül İhtilali gibi gelişmeler nedeniyle yazarlar, toplumsal konuları ele almaktan uzaklaşır. Biçime öncelik veren yazarlar yapısalcı dil anlayışı ile romanda simgeler, mitler ve yeni imgelere yer vererek örtülü bir sanat anlayışını tercih etmişlerdir. Darbeden dolayı romanlarda psikolojik, fantastik ve bireysel konular daha sık işlenir. Bu anlayış 1990'lı yıllardan sonra da devam eder. Orhan Pamuk, Ahmet Altan, Mehmet Eroğlu, Erhan Bener, Ayla Kutlu, Hilmi Yavuz gibi yazarlar 1980 sonrası Türk edebiyatında modernist/postmodernist roman anlayışıyla eser verirler.

Modernist/postmodernist biçim ve anlatım teknikleriyle romanlarını yazan Hüsnü Arkan, 1980 sonrasında eser veren yazarlardandır. Modern ve postmodern edebi akımların arasındaki çizginin net olmadığını, bu iki edebi akımın iç içe geçmiş olduğunu ifade eden Hüsnü Arkan, modern ve postmodern diye kategorize etmenin anlamayı kolaylaştırmak için olduğunu belirtir ve yazdıklarını kesin ölçülerle ayırmaz. Romanlarının bazılarının fantastik öğeler içerse de bugünün sorunlarına göndermelerde bulunduğunu söyler. (07.06.2023 tarihinde yazarla yapılan röportajdan)

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HÜSNÜ ARKAN'IN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1958'de İzmir'in Kınık ilçesinde doğan Hüsnü Arkan, 1975'te Bergama Lisesinden mezun olur. Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Yüksekokulunda üç yıl mimarlık okuduktan sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olur. Cezası nedeniyle 1985 yılında yurt dışına çıkar. Bir yıl Atina'da, beş yıl Hollanda'da ve iki yıl Köln'de yaşayan Hüsnü Arkan, 1987'de Amsterdam'da arkadaşlarıyla Hezarfen adlı müzik grubunu kurduktan sonra "*Avrupa'nın birçok kentinde konserler*" verir. (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2011: 120) 1991 yılında Şanar Yurdatapan'ın düzenlemeleriyle "*Bir Yalnızlık Ezgisi*" adlı ilk solo albümünü yayınlar. Kendi şarkılarından oluşan bu albümde, şarkı sözlerinin yanı sıra Can Yücel, Ülkü Tamer, Nâzım Hikmet, Muzaffer Erdost ve Louis Aragon'un dizelerine de yer verir.

Hüsnü Arkan, Türkiye'ye 1993 yılında döner. 1993'te İstavrit albümüyle vokalist, söz yazarı ve besteci olarak Ezginin Günlüğü'ne katılır. Nadir Göktürk ile beraber 1993'ten bu yana çıkan Ezginin Günlüğü albümlerini çıkaran Hüsnü Arkan, grubun on bir albümüne şarkıları ve sesiyle katkıda bulunur.

Ezginin Günlüğü grubundan 2010 yılında ayrılan Hüsnü Arkan, 13 Ocak 2011'de *Solo* isimli ikinci albümünü, 4 Mart 2013'te *Yalnız Değiliz* isimli üçüncü albümünü ve 19 Ekim 2015 tarihinde *Kırık Hava* isimli dördüncü solo albümünü çıkarır. Albümleri haricinde *Beş Mayıs* (2011), *Tutuşsun* (2017, Konuk: Erkan Oğur), *Cam Güzelleri* (2019), *Fikrim Yok* (2019, Konuk: Erkan Oğur), *Hatırla* (2019), *Güvercin* (2019, Konuk: Kardeş Türküler) ve *Eyvallah* (2020, Konuk: Zuhall Olcay) isimli solo çalışmaları da yapar.

İncelediğimiz eserlerinden ve kendisiyle yaptığımız mülakattan hareketle Hüsnü Arkan için sanat, toplum tarafından kabul edilmek, itibar kazanmak, şahit olduğu olay veya durumları kayıt altına almak ve sosyal hayattaki değişim ve dönüşüme karşı tepkisini ortaya koymak anlamına gelir. Hüsnü Arkan sanatın bir yaşama biçimi olduğunu, edebiyat sayesinde insanları anlamaya çalıştığını aynı şekilde onların da yazdıkları sayesinde kendisini anlamasını istediğini söyler.

Hüsnü Arkan'ın sanata ve edebiyata yönelmesini sağlayan lisedeki arkadaş grubudur. Bu arkadaş grubunun içinde yer alan Hüsnü Arkan böylece klasik müzik dinlemeye, klasik edebiyat ve felsefe okumaya başlar. Seksenlerin ortalarından itibaren yazmaya başlayan yazar peş peşe romanlar yazmaya devam eder. Bu yazma ısrarını keşfetmesi yazarlığında bir dönüm noktası olur. Ayrıca 2000'lerin başında arkadaşlarıyla bir internet sitesi kuran yazar burada arkadaşlarıyla birlikte yazdıklarını okumasının ve eleştirmesinin de çok faydasını görür. *“Meseleleri olan bir kuşağın alışkanlıklarını taşıdı”*ğını söyleyen yazar son yirmi beş yılda yaşanan darbeleri ve topluma olan etkisini romanlarında yer verir. *Hırsız ve Burjuva* ile *Mino'nun Siyah Gülü* romanlarında o dönemin havası açık bir şekilde hissedilir.

Hüsnü Arkan eserlerini oluştururken çok titiz bir çalışma ortaya koyar. Yazdığı dönem romanları hakkında bilgi toplamak için adeta bir talebe gibi çalışır. Yazdığı bu romanlar sayesinde kendi merakını da gidermiş olur. Müziğin fazlalığı taşımadığını *“en kısa sürede ve en dar alanda konuyu ifade etme”*yi sağladığını bu nedenle müzikle uğraşmasının yazdıklarına etkisinin olduğunu açıklar. Roman kişilerini gerçek hayattaki insanlar gibi kendi coğrafyası ve kendi tarihi içinde değerlendirmek gerektiğini söyleyen yazar bunun istisnalarının da olabileceğini savunur.

Edebiyat akımlarının kendisinden önceki ve kendinden sonraki akımların özelliklerini taşıdığını ifade eden Hüsnü Arkan, modern ve postmodern roman arasındaki çizginin de net olmadığını belirtir. Bu yüzden yaşadığı dönemin edebiyatının değerlendirmesinin erken olduğunu sözlerine ekler. Katı bir üslup çizgisine sahip olmadığını ifade eden yazar fantastik nitelikteki üç romanının *-Ölü Kelebeklerin Dansı, Uyku ve Nasreddin-* teknik olarak tarihten, yaşanan dönemden uzak kalsa da günümüz sorunlarına göndermelerde bulunduğunu söyler.

Romanlarını modern ve postmodern diye ayırmayan yazara göre böyle bir ayırım anlamayı kolaylaştırmak içindir. Hüsnü Arkan modern(ist) ve postmodern anlatım tekniklerini kullanarak toplumsal konuların ağırlıklı olduğu romanlar yazar. Roman kişileriyle bir içselleştirme ilişkisinin olmadığını belirten Hüsnü Arkan yaşadıklarından hareketle yazdığı roman bölümlerinin olduğunu ancak burada sadece anlatıcı pozisyonunda kalmayı seçtiğini anlatır. Romanlarında anlatacağı şeyleri kısa ve öz olmasına dikkat eden yazar daha çok insan okusun diye yazmaz. *“Sağlam, açık vermeyen bir dil, açık vermeyen bir psikodinamikler bütünü oluşturmaya çalış”*tığını

belirtir. Yaşadığı olayları da romanlarına konu edinen yazar bunları anlatıya uyarlar. Romanda anlatılanları yazarla ilişkilendirmeye çalışan okuru tercih etmeyen yazara göre okur “daha çok konuyla, dönemle, işin coğrafyasıyla ve insanla ilgilen”melidir. (07.06.2023 tarihinde yazarla yapılan özel röportaj)

Eserlerinde işlediği temalar ve kullandığı teknikler göz önüne alındığında Hüsnü Arkan’ın kentli insanın iç dünyasını ihmal etmeyen ve yaşadığı çağın roman anlayışına sırtını dönmeyen çağdaş toplumcu gerçekçi yazarlara yakın bir çizgide eserler verdiği görülmektedir.

Müziğin yanı sıra edebiyatla da uğraşan Hüsnü Arkan’ın ilk romanı *Ölü Kelebeklerin Dansı*, 1998 yılında yayımlanır. Bu kitabı *Menekşeler Atlar Oburlar* (Roman, 2001), *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer* (Roman, 2005), *Hiçe Doğru* (Şiir, 2005), *Uyku* (Roman, 2008), *Mino’nun Siyah Güllü* (Roman, 2011) izler. 2014’te yayımlanan *Hırsız ve Burjuva* adlı romanıyla 44. Orhan Kemal Roman Armağanı’nı kazanır ve aynı yıl son şiir kitabı *Naş* yayımlanır. *Gülhisarlı Terziler* (2016) isimli romanından sonra yazdığı son romanı *Nasreddin*’i (2020) yayımlar. Yazarın yayımladığı son kitabı *Hırsız Var!*’da (2023) ise değişik mecralarda yayınladığı eleştiri yazılarına yer verilir

Yazar çocukluğundan itibaren yazdığını anlatır. Yazdığı romanlar dönem romanı özelliği taşır. Hüsnü Arkan’ın *Ölü Kelebeklerin Dansı* romanı mülteciler üzerine yazılmış fantastik bir romandır. Mültecilerin yaşadığı göç problemi işlenir. *Menekşeler Atlar Oburlar* romanı 12 Eylül döneminin kapalı havasını anlatır. Roman kahramanı Hüseyin’in yaşadığı yer, başından geçen olaylar ve siyasal duruşu yazardan izler taşır. Bir Sarıkamış hikâyesi olan *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer* romanı bir dedeyle torunun yıllar sonraki karşılaşmasını anlatır. *Uyku* romanı ise Volter’in *Candide*’inden hareketle yazdığı fantastik bir romandır. Yazarın yazmaya başladığı ilk roman olmasına rağmen diğer romanlarından sonra yayımlanmıştır. Üç kadın ve bir erkek anlatıcının darbe dönemlerini anlattığı *Mino’nun Siyah Güllü* romanında olaylar İzmir’in bir kasabasında geçer. Romanda anlatılanlar yazarın hayatından izler taşır. Bir kadının özgürleşmesi teması işlenir. Yazmaktan en çok hoşlandığı romanı olarak belirttiği *Hırsız ve Burjuva*, neoliberal dönemle ilişkili bir romandır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA YAPI

2.1. Romanın Kimliği

Ölü Kelebeklerin Dansı, Hüsnü Arkan'ın yayımladığı ilk romanıdır. İlk baskısı 1998 yılında yapılan romanın Sia Kitap'taki 1. basımı ise Ekim 2020'de yapılmıştır. Romandaki olaylar ölüm, yaşam ve rüyalar arasında gidip gelir. Günlük tarzında yazılan roman, başkahraman Haldun'un ölümünün 16. gününden başlayıp 45. gününe kadar yazdıklarından oluşan fantastik bir kurgudur. Bölüm başlığı olarak, yazıldığı günün ismi verilmiştir. Romanın sonuç bölümü ise “Epilog” olarak adlandırılmıştır. Roman, 164 sayfadan oluşur.

Menekşeler Atlar Oburlar, Hüsnü Arkan'ın ikinci romanıdır. Roman 2001 yılında yayımlanmıştır. İlk basımı 2001 yılında Om Yayınları tarafından yapılmıştır. Kırmızı Kedi'de birinci basım Mart 2012, beşinci basımı ise Aralık 2017'de yapılmıştır. Romanda 12 Eylül dönemi, başkahraman Hüseyin'in yaşadıkları ve bu dönemle olan ilişkisi anlatılır. 206 sayfadan oluşan roman, sayılar kullanılarak bölümlere ayrılmıştır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer, Hüsnü Arkan'ın yazdığı üçüncü romandır. Roman, altı bölümden oluşur. 292 sayfadan oluşan romanın ilk basımı Yapı Kredi Yayınları tarafından 2005 yılında, ikinci basımı ise 2006 yılında yapılır. Kırmızı Kedi'de birinci basımı 2013 yılında, ikinci basımı ise 2017 yılında yapılmıştır. Romanda baytar yüzbaşı olarak Sarıkamış Muharebesi'ne katılan Abdülhalim'in Ruslara esir düşmesi, Rusya'da uzun yıllar yaşaması ve 1980 darbesi öncesinde doğduğu vatan topraklarına yüz yaşını aşmış bir halde dönmesi anlatılır.

Uyku, Hüsnü Arkan'ın yazdığı dördüncü romanıdır. Roman, “Giriş” ve “Çıkış” gibi temel bölümler dışında “Müdür'ün Defteri” başlığı altında da 16 farklı alt başlıktan oluşur. 231 sayfadan oluşan romanın ilk baskısı 2008 yılında İthaki Yayınları'nda yapılmıştır. Kırmızı Kedi Yayınları'nda birinci basım Aralık 2015'te, üçüncü basım ise Ağustos 2019'da yapılmıştır. Bir şirkette personel müdürü olarak çalışan romanın başkahramanı Müdür Bey; evli ve bir çocuk babasıdır. Bir gün Pangloss Karşıtları denen ve insanların rüyalarını yazdığı bir internet sitesine Müdür Bey de rüyalarını yazar. Bir suç örgütü olan Pangloss Karşıtları'na dâhil olan Müdür Bey, on altı yıl

uyutulma cezası alır. Cezasının uygulandığı sırada Pangloss Karşıtları onu başka bir yere kaçıır. Müdür Bey; muhtar ile yönetilen içinde cücelerin olduğu, keçilerin konuştuğu, saksağanların futbol oynadığı hayali ve fantastik bir dünya ile tanışır. Bütün bunlar aslında uyku cezası sırasında gördüğü düşlerden ibarettir. Üst kurmaca tekniğinin kullanıldığı bu romanda ahlak, vicdan, adalet, yaşam ve ölüm gibi evrensel değerler felsefi bir şekilde ele alınır.

Mino'nun Siyah Gülü, Hüsnü Arkan'ın 2011'de yazdığı beşinci romanıdır. Romanın ilk baskısı 2011 yılında Kırmızı Kedi Yayınları tarafından yapılır. Sia Kitap'ta ise ilk basımı Mart 2021'de yapılmıştır. 260 sayfa olan roman, otuz dört bölümden oluşur. Romanın yirmi sekizinci bölümü dışındaki tüm bölümlerin başında bir mektup yer alır. Bir dönem romanı özelliği gösteren eserde, İzmir'in bir kasabasında bir bağ evinde insanlardan uzak bir şekilde yalnız yaşayan ve günlerini resim yaparak geçiren Münevver'in yasak aşk hikâyesi ile Sosyalist devrim mücadelesinin önemli isimlerinden olan ve idama mahkûm edilen gençlerin çektikleri acılar anlatılır. Roman kişileri; 1960'lı yıllar, 12 Eylül darbesi ve 2000'li yıllara uzanan yakın tarihimizde yaşanan acı olayların etkisinde kalır.

Hırsız ve Burjuva, Hüsnü Arkan'ın 2014 yılında yazdığı altıncı romanıdır. İlk baskısı Mart 2014'te Kırmızı Kedi Yayınları'nda yapılan romanın ikinci basımı Mart 2014, üçüncü basımı ise Haziran 2015'te yapılmıştır. 218 sayfadan oluşan roman, on iki bölümden oluşur ve bölüm başlıkları sayılarla gösterilir. Muhasebeci bir baba ve öğretmen bir annenin oğlu olarak 12 Eylül 1980'de doğan Evren, geçimini çöplüklerden sağlayan Ruhan, barlarda çalışan ve Evren'in hayallerinden çıkmayan bir kadın olan Gülgün, Gülgün'ün kardeşi hırsız İsmail, yaşadıkları yoksul Kuyutaşı Mahallesi, Mubah Şirketler Grubu'nun kadın düşkünü patronu Eyüp, Eyüp Bey'in büyük ekonomik sıkıntılardan kurtulmasını sağlayan akıl hocası ve en büyük yardımcısı iş bitirici Hadim ile bütün bu kişileri rastlantılar silsilesiyle aynı yerde buluşturan hırsızlık olayı ve bunun trajik sonu anlatılır. Haksız kazancın ve sermaye birikiminin ironik bir biçimde eleştirildiği bu romanla Hüsnü Arkan, 2015 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanmıştır.

Gülhisarlı Terziler, Hüsnü Arkan'ın yayımlanan yedinci romanıdır. İlk baskısı 2016 yılında yapılan romanın Sia Kitap'taki 1. Basımı Eylül 2021'de yapılır. 188

sayfadan oluşan roman, üç ana bölüm ve yirmi beş alt başlık halinde yazılmıştır. Roman, Ege'nin bir kasabası olan Gülhisar'da yaşayan insanların küçük dünyalarındaki aşkları, hayalleri ve buna dair umutları anlatır. Romanda geçen olaylar, romanın dekorunu oluşturan ve müşteri gelmeyen bir otel olan Ilıca Otel ile üç kuşak terzileriyle küçük bir terzi dükkânı olan Gülhisar Terzisi'nde gelişir. Doğu'da askerlik görevi sırasında sakatlanıp tekerlekli sandalyeye mahkûm olan Ayhan, teyzesi, sevgilisi, ustası Nedim, karanlık işlerle uğraşan Celal Karanlık ve kasabadaki diğer insanların hayatları ile 20. yüzyıl Türkiye'si Gülhisar kasabası üzerinden ayna tutularak aktarılır.

Nasreddin, Hüsnü Arkan yazdığı son romanıdır. Kitabın birinci basımı Eylül 2020'de Sia Kitap'ta yayımlanır. Roman, 228 sayfadan oluşur. Kitap dört ana bölüme ayrılır, bu bölümlerden sonuç bölümü dışındaki alt bölümler yirmi alt başlık altında anlatılır. Kitabın sonunda ise sözlük bölümü yer alır. Bir dönem romanı olan *Nasreddin* romanı, 1277 yılı Anadolu'sunda Moğollar, Selçuklular, Bizans, Haçlılar, Memlükler ve Karamanlılar arasında yaşanan mücadelelerin sonucunda insanların göç etmek zorunda kalması, esir hayatı yaşaması ve öldürülmesini anlatır. Romanın başkışisi Hâce - romanın başka yerlerinde de Nusrat Nasreddin veya Nasreddin Nusrat isimleriyle anılır- edebiyatımızda fıkralarıyla tanınan Nasreddin Hoca'dır. Akşar'da şimdiki adıyla Akşehir'de işlenen bir cinayetin aydınlatılması için uğraşan Hâce'nin macera dolu hikâyesi anlatılır. Bu yönüyle polisiye roman özelliği gösteren romanda yer yer masal unsurlarına da yer verilir. Roman yazılırken o dönemde kullanılan dile yaklaşılmaya çalışılmıştır.

2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, yazarın olayları okuyucuya aktardığı kişiye denir. Anlatıcı romandaki kişilerden biri olabileceği gibi roman dışından herhangi bir kişi de olabilir. Anlatıcı, olayları aktarırken kendi duygu ve düşüncelerine yer verebileceği gibi hiçbir müdahalede bulunmayabilir, yani nesnel bir duruş sergileyebilir: *“Zaman zaman konumu ve önemi tartışılmış olsa da, ‘anlatıcı’, roman denilen anlatı türünün temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürüdür. Roman, onun etrafında kurulur, kurgulanır. O olmadan hikâyeyi anlatmak, olayları nakletmek ve olayların akışında rol alan figürleri tanıtmak mümkün olmaz.”* (Tekin, 2022: 19) Tekin'in altını çizdiği gibi anlatıcı olmadan roman olmaz.

Bakış açısı ise olay örgüsünü ve bunu oluşturan yer, zaman, kişi gibi hikâye unsurlarının kim tarafından görüldüğü ve kim tarafından kime anlatıldığı sorularına verdiğimiz cevabı oluşturur. Nurullah Çetin’e göre anlatıcı, “*olayın hem yapıcısı olan bir özne hem de anlatıcı, aktarıcı olan*” kişidir. Roman kahramanı “*başından geçenleri, bizzat yaşadıklarını, gördüklerini, izlediklerini, duygu ve düşüncelerini değerlendirme ve yorumlarını*” kendisi aktarır. Hatta “*iç konuşmalara da başvurabilen özne anlatıcı, roman yazarı olabildiği gibi başka bir roman kişisi de olabilir...*” (Çetin, 2021: 112)

Bakış açılarını dört başlık altında inceleyebiliriz:

a) Hâkim (İlahi-Tanrısal) Bakış Açısı: Yazar-anlatıcı da denilen bu bakış açısında anlatıcı yaşanmış, yaşanan ya da yaşanacak olan her şeyi anlatır. Kahramanların kalbinden ve aklından geçenler de buna dâhildir. Anlatıcı, bir nevi Tanrı gibi her şeye hâkim olarak görür ve bilir, bütün bu gördüklerini ve bildiklerini okuyucuya aktarır. Nurullah Çetin hâkim bakış açısını şöyle tanımlar: “*Aynı zaman diliminde, farklı mekânlarda, farklı kişilerce yaşanmış olayların hepsini görmüş, izlemiş gibi aktaran, roman kişilerinin iç dünyalarında olup bitenleri, onların neler düşündüklerini bilen kişidir.*” (Çetin, 2021: 109) Anlatıcı, “*yazarın dilini kullanır, zaman zaman okuyucu ile diyaloga girmekten,*” okuyucuya “*akıl vermekten*” ve ona “*yol göstermekten*” geri durmaz.(<https://www.soylentidergi.com/edebiyatta-anlaticinin-rolu-bakis-acilari/>) Anlatıcı olayları üçüncü tekil şahıs ağzıyla anlatır.

Hırsız ve Burjuva romanında yer yer hâkim bakış açısına da yer verilir. Anlatıcı, kişilerin geçmişte yaşadıklarına, zihinlerinden geçirdiklerine ve hissettiklerine roman boyunca hâkim olarak anlatır. Evren’in çocukluğu anlatılırken kurduğu hayallere şöyle yer verilir:

“*Çocukluğunda, dayısına pek özenir, onun gibi korkusuz bir adam olmak, haksızlığa uğrayanlara yardım etmek isterdi. Hayallerinde cezaevine girerdi. Annesi ziyaretine gelirdi. İçerde olmasından gurur duyarmış gibi bir halinin olmaması, Evren’in bir parça canını yakardı. O zaman şöyle düşünüp teselli bulurdu: ‘Üzgün, sıradan bir anne başka nasıl davranabilir?’*” (Arkan, 2015: 23)

Anlatıcı, hâkim bakış açısında sık sık iç monolog ve iç çözümleme yöntemlerinden faydalanır. Bu şekilde roman kişilerinin akıllarından geçenleri ve içinde bulundukları duyguları yansıtmaya çalışır. İşlerin yolunda gitmediğini ve kendisini terk edeceğini söyleyen Eyüp’e gülümseyen Hadim’in düşünceleri iç monolog tekniği

kullanılarak şöyle aktarılır: “*Hadim Bey, başını önüne eğip gülümsedi. ‘Bunun babası da böyleydi,’ diye düşündü. ‘İşler yolunda gittiğinde bile aynı şeyi tekrarlayıp dururdu: İşler yolunda gitmiyor...’*” (Arkan, 2015: 35)

b) Kahraman (Ben) Bakış Açısı: Anlatıcı, başkahraman olabileceği gibi daha geri planda kalmış kahramanlardan biri de olabilir. Ben anlatıcı, “*aynı anda farklı zamanları ve mekânları idrak edemeyeceğinden*” anlatacakları “*kendi bilgisiyle, görgüsüyle ve tecrübesiyle sınırlıdır.*” (Ayyıldız, 2011: 176) Kendi dil ve üslubunu kullanan kahraman anlatıcı, birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucuya daha yakın olmasında okuyucu ile daha samimi, içten ve inandırıcı bir diyalog kurması etkili olmuştur.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında yazar, birinci kişi (kahraman) anlatıcıyı kullanır. Anlatıcı, olayları yaşayan ve anlatan kişidir. Romanın başkişisi olan Haldun yaşadığı olayları, olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerini yine kendisi bize aktarır:

“*Bugün ölümümün on altıncı günü. 26 Nisan 2018... Ölümümün on altıncı gününde anılarımı yazmaya karar verdim ben.*”

“*Öldükten sonra karşılaştığım insanlar, anılar evinde gezinmenin bir ölüye hiçbir yarar sağlamayacağını söyledilerse de onlara inanmadım.*” (Arkan, 2020: 7)

Yazar, roman başkişisinin duygu ve düşüncelerini iç konuşma tekniğiyle yine onun ağzından bize şöyle aktarır:

“*Oysa yanılıyorlar. Ben anılarımı yazmaya, ölmüş olduğumu, kesin olmasa da şöyle ya da böyle kabul etme noktasına geldiğim bir anda karar verdim. Bu nedenle, yazacaklarım herhalde bir tür kabul bildirgesi olacak. Ya da hiçbir şey olmayacak, ne bileyim? Hayatıma ve ölümüne ait her şeyi anladığım gün yırtıp atacağım belki onları.*” (Arkan, 2020: 8)

Menekşeler Atlar Oburlar romanında yazar, birinci kişi (kahraman) anlatıcıyı kullanır yine. Romanın başkahramanı Hüseyin; yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini, olaylar karşısındaki izlenimlerini yine kendisi okura anlatır: “*Amcamı yatağında öyle bıraktım. Komodinin üstündeki boş rakı şişelerini poşete koyup mutfığa indirdim.*” (Arkan, 2017: 7)

Uzun Bir yolculuğun Bittiği Yer romanında Hüsnü Arkan, birinci kişi (kahraman) anlatıcıyı kullanmıştır. Roman kahramanı Abdülhalim’in yaşadıklarını anlatan çınar ağacı ile Abdülhalim’in torunu Enver Rıza’nın yaşadıklarını anlatan

akasya ağacı konuşturularak romana fantastik bir özellik verilmiştir. Abdülhalim'in bazen düşlerine bazen de düşüncelerine giren çınar ağacı onun yaşadıklarını okuyucuya aktarır. Ben anlatıcının seçilmesi, roman karakterlerinin iç dünyasının daha yakından görülmesine imkân sağlamıştır:

“Ben bir çınar ağacıyım.

Evvelsi gün, haddim olmayarak bir insanın düşüne ve düşüncelerine girdim.

Cenaze arabasının şoförü avlu kapısında bekliyordu. Sigara içiyor, gelip geçenleri seyrediyordu.

Cenaze namazını kılan yaşlılar avlu kapısından ağır ağır çıkıyorlardı. Mırıltıları, yürüyüşleri bir alışkanlığın tazelenmesi gibi.” (Arkan, 2017: 38)

Akasya ağacı, her şeyi gördüğünü ifade ederek Enver Rıza'nın yaşadıklarını okuyucuya sunar:

“Ben bir akasya ağacıyım; her şeyi görüyorum.

Bugün günlerden pazartesi.

Enver Rıza, az önce dokuz yıla yargılandığı bir davada ifade verip dergiye döndü.

Avukat Salih duruşmaya gelmemiş olsa da, davada yalnız değildi; kızı Defne kapıda bekliyordu...” (Arkan, 2017: 50)

c) Gözlemci (Objektif) Bakış Açısı: Kameraman ya da müşahit bakış açısı gibi isimler de kullanılır. Anlatıcı yaşanan olayları gözlemler ve bu gözlemlerini tarafsız bir şekilde okuyucuya sunar. Şerif Aktaş'a göre gözlemci anlatıcı, *“olay içinde yer alan ve kişileri meydana getiren fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler; onların geçmişi, ruh halleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer.”* (Aktaş, 2017: 92) Gözlemci anlatıcı, *“kahramanların geçmişleri, gelecekleri, gizli ruh halleri, düşünceleri ve kalpleri hakkında”* (Ayyıldız, 2011: 177) bir yorumda bulunamaz. Gözlemci anlatıcı, roman kahramanlarından daha az bilgiye sahiptir. Kahramanların sahip oldukları duygu ve düşünceleri davranışlarından hareketle çıkarılır. Hem üçüncü tekil şahıs hem de birinci tekil şahıs kullanılabilir.

Hırsız ve Burjuva romanında yazar, gözlemci anlatıcıyı kullanır. Gözlemci anlatıcı olayların akışını etkilemez, sadece gördüklerini anlatır. Romanın başkişisi Evren'in doğumu ve sonrası yaşananlar gözlemci bakış açısıyla anlatılır: *“Evren, 12 Eylül 1980 sabahı saat üçte doğdu. Kader bugün olduğu gibi o günlerde de, hem*

memleket meseleleriyle hem de sıradan insanların gelecekleriyle ilgileniyordu.” (Arkan, 2015: 15)

Gülhisarlı Terziler romanında Hüsnü Arkan, gözlemci bakış açısını kullanır.

“Ayhan Demir, 1969 yılının Şubat ayında bu otel odasında doğdu. Annesi Hatice Hanım hamileliğin son günlerinde, düzayak olduğu için buraya taşınmış, taşınırken üst kattaki pembe saten yatak örüsünü, simli mor kadife koltuğu, oyalı mendillerini ve aile fotoğraflarını koyduğu bordo şayak kaplamalı mukavva kutuyu da yanında getirmişti.” (Arkan, 2021: 7)

Nasreddin romanında yazar romanın tamamında gözlemci anlatıcıyı kullanır. Ancak romanın başkışisi Hâce'nin duygu ve düşüncelerini anlattığı defterinden alınan bölümler, roman kişilerinin yazdığı yazılar ve mektuplar ise kahraman/ben anlatıcıyla nakledilir. Başkışi Hâce'nin Medrese Meydanı'na yürüdüğü sırada Zati Bey'in cansız bedeniyle karşılaşması gözlemci anlatıcıyla şöyle aktarılır:

“Meydanda, çeşme başında horoz da durdu, Hâce de. Başlarını kaldırıp bir urganla medrese kapısına asılmış cansız vücuda baktılar. Hâce besmele çekti; dua okumaya başladı. ‘Her nerede olursanız olun, ölüm sizi bulur,’ diye mırıldanıyordu ki bilinci bir anda karmakarışık oldu; âyetin devamını unuttu.” (Arkan, 2020: 14)

Yıllarca Nergis'ten haber alamayan abisi Sayan Bey'in sanatsal bir dil kullanarak Nergis'e yazdığı mektupta Sayan Bey'in duygu ve düşünceleri kahraman/ben anlatıcıyla şöyle anlatılır:

“Geceme ılık, uzak ilimiz, gök kubbemiz, dert rüzgârımızın sebebi, müziğimiz, canımıza üşüşen sevinç, sessizliğin adımlarıyla bozkırı yürüyen ay, ruhumun kaftanı, sustuğum sözüm, içimdeki çölün zamana hapsolan yeşili yitmiş çiçeğimiz, açmaz çiçeğimiz ve serin bahçelere bakan bağbanın kendi içine akıttığı gözyaşım, Ben senin Sayan Ağanım.” (Arkan, 2020: 112)

d) Çoğul Anlatıcı: İki veya daha fazla anlatıcının aynı eserde kullanılmasıdır. Henry James tarafından geliştirilen bu anlatma türünde okuyucu farklı kahramanların bakış açısından hareketle daha sağlam bir yoruma ulaşır. Bu anlatma biçimi sayesinde romandaki anlatım tekdüzelikten kurtulur ayrıca “okuyucuyu uyanık tutmaya yarayan, romana bir çeşni ve renk veren bir uygulamadır.” (Çetin, 2021: 115-116)

Uyku romanında Hüsnü Arkan, birden çok anlatıcıya yer vererek çoğul anlatıcıya başvurmuştur. Hüsnü Arkan, romanın başında gözlemci bakış açısını

kullanmıştır. Romanın başkahramanı Müdür Bey'in ölümünden sonra yaşananlar romanın giriş bölümünde gözlemci bakış açısı kullanılarak şöyle anlatılır:

“Müdürün ölümünün üstünden iki hafta geçtiği halde kendi düzenini hala kuramamıştı.

Kulübe toz içindeydi; salondaki halıyı bir kez olsun süpürmemişti. Mutfak tezgâhında, lavaboda biriken tabaklara, tencerelere; çalışma masasındaki kâğıtlara, kitaplara; yerde üst üste duran giysilere, İhtiyar'la Cavidan'ın yatağına her sabah şöyle bir bakıyor, temizliği bir sonraki güne erteleyip kendini bahçeye atıyordu.” (Arkan, 2019: 9)

Roman kişilerinden Süleyman, gelen konuğuna yatacak yer hazırlamak için Müdür'ün odasına girer. Müdür'ün yatağına *“dolaptan aldığı temiz çarşafın ucunu yatağa sıkıştırırken”*, Müdür'ün yaşadıklarını yazdığı defteri bulur. Defterde yazılanlar romanın başkahramanı tarafından yazıldığı için bundan sonra anlatılacaklar kahraman bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır.

Defterde anlatılanları on altı bölüme ayırarak yazan Müdür Bey, defterin *“Eski Dünya'dan Kaçış”* denen birinci bölümüne şöyle başlar:

“Bu defteri Kış Bahçesi'ndeki kulübeye ilk gelişimde, tavan arasındaki küçük sandıkta buldum.

Aradan çok zaman geçti.

İçinden belki iyiliksever bir dev çıkar diye yıllarca yatağımın altında sakladım.

Dev çıkmadı.” (Arkan, 2019: 27)

Mino'nun Siyah Gülü romanında Hüsnü Arkan, birden çok anlatıcının bakış açısından olayları anlatarak çoğul anlatıcıya yer vermiştir. Romanda birden fazla başkahramana ve bunların bakış açısına yer verilir. Zehra dışında annesi Ayşe, halası Münevver'in sevgilisi Cahit, bağ evinde çalışan Nuri ve eşi Gülizar da romanda anlatıcı konumundadır. Romana başkahramanlardan Zehra'nın bakış açısıyla giriş yapıldıktan sonra Zehra, çocukluğuna ait bir anısını geri dönüş tekniğiyle şöyle anlatır:

“Kapı tıkırtısıyla uyandım.

Şöminenin mermer alınlığından güneş vurmuş; ışık demetinin içinde bir sinek uçuyor.

Küçükken, öğle uykusuna yatmadan önce, halam sinekleri havluyla dışarı kovarken, Hasan, Halime ve ben, şimdi oturduğum sedirde bacaklarımızı sarkıtıp otururduk.” (Arkan, 2021: 5)

Romanın ikinci bölümünde başka bir başkahraman olan Zehra'nın annesi Ayşe Hanım kendi bakış açısından, geriye dönüş tekniği ile Zehra'nın çocukluğunu, içinde bulunduğu yalnızlığı bize şöyle aktarır:

“Dört yaşındayken kızamık geçirmiştin.

Bir cuma gecesi idi, 1961 Mart'ın sonuydu. Baban iki gün önce Kore'ye uçmuş, bizi yalnız bırakmıştı. Ankara'nın mart soğuklarını bilirsin. Nasılsa halana göçeceğiz diye kömür de almamışız. Kapıcı Rüstem Efendi ricam üzerine bir çuval odun getirmişti; onu yakıyorum.” (Arkan, 2021: 17)

Hüsnü Arkan'ın romanları bir bütün olarak incelendiğinde görülmektedir ki yazar, anlatacakları olayları ve vermek istediği izleği daha iyi aktarmak için bakış açılarını değiştirmekte ve anlatıcıları bu bakış açılarına göre kullanmaktadır.

2.3. Olay Örgüsü

Kurgusal metindeki olay ilişkileri, tematik önceliği olan romanların vazgeçilmez unsurlarından biridir. Olay örgüsü, romandaki bu ilişkileri sağlayan olay parçalarının kurduğu örüntüdür. Olay örgüsünde “*olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisi*” (Forster, 2022: s. 128) üstünde durulur. Şerif Aktaş'ın olay örgüsü tanımı şöyledir: “*Olay örgüsünde, olay parçaları birbirini tamamlayarak bir sisteme vücut verir. Her olay parçasında da az önce sözünü ettiğimiz kişi, mekân, zamana ait unsurlar iç içe girer.*” (Aktaş, 2017: 42) Arkan, seçtiği konuya ve anlatım tekniğine göre her romanında olay örgüsünü farklı kurgulamaya çalışmıştır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanı, günlük tarzında yazıldığı için bir günde yaşanan olaylar anlatılmış ve o günün ismiyle başlıklar oluşturulmuştur. Olayların seyrine göre bölümler uzatılmıştır. Olay örgüsü, romanın başkahramanı Haldun'un öldükten sonra yaşadıklarını günlük tutarak anlattıklarından oluşur.

Haldun, öldükten sonra ilk olarak Doktor Sematyen ile karşılaşır. Haldun'a öldüğünü söyleyen Doktor Sematyen'e Haldun nasıl olur da konuştuğunu, uyuduğunu ve sokaklarda gezdiğini sorar. Ölülerin yaşayamadığını söyleyen Haldun sürekli bir sorgulama içine girer. Burada çeşitli zamanlara ait eşyaların olduğunu gören Haldun bunlar karşısında şaşkınlığa uğrar ve hayal kırıklığı yaşar. Yaptıklarından ve yapamadıklarından dolayı pişmanlık duyar. Ölmeden önce Gönüllü Postacılar Birliğine üye olan Haldun Crotone'ye postacı olarak atandıktan bir yıl sonra öldürülür. Haldun

arkadaşlarıyla beraber bir lokantadayken tuvalette gittiği sırada öldürölür. Öldükten sonraki hayatında bunu anımsayamaz. Düş gördüğünü sanır.

Haldun'un üyesi olduğı GPB örgütü insanları, karşı kıyıdaki insanların sorunlarından haberdar etmeyi amaçlar. Başta bir hayır kuruluşu gibi çalışır ancak hükümet karşı kıyıyla iletişimi yasakladıktan sonra örgüt yasal olmayan yollarla bu işi yapmaya çalışır. Haldun'un buradaki işi ise karşı kıyıdan gelen mektupları çoğaltıp dağıtmak ve örgütün yaptığı politik eylemlere katılmaktır. Yazar, geriye dönüş ve iç konuşma tekniğıyle romanın başkahramanı Haldun'u ve çevresindeki insanları bize tanıtır. Haldun kimin tarafından öldürölldüğünü merak eder. Ölümle yaşam arasındaki bilinmezliğı çözmeye çalışan Haldun'un ölümünün ardındaki sırrı çözmeye çalışması ve katilinin kim olduğunu öğrenmesiyle roman son bulur.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkahraman Hüseyin, İzmir yakınlarında bir kasabada yaşamaktadır. Babasını erken yaşta kaybeden Hüseyin, babasının hayalini gerçekleştirmek ister. Çocukluk yıllarında psikolojik sorunlar yaşar ve kişilik bölünmesine uğrar. Amcası onu çiftlikte tutmak için yakın arkadaşı İkinci Şube Müdürü Kemal Bey'den yardım ister. Kemal Bey'in ise Hüseyin'in evinin ve aynı zamanda kiraladığı dükkânın sahibi olan Hâkim Anne ile eskiden kalma bir dostluğu vardır. Hâkim Anne, Kemal Bey'in ricası ve Hüseyin'in amcasının gönderdiği paranın da etkisiyle büyük bir plan yapar.

Hüseyin'in etrafındaki insanlardan bazıları bu planın bir parçasını oluşturur ancak Hüseyin bunun farkında değildir. En son cebinden çıkan dekonttan hareketle gerçekleri öğrenir. Yaşadığı ihanet, hayal kırıklığı ve haksızlıktan dolayı amcasından intikam almaya çalışır. 12 Eylül dönemi siyasi olaylarına göndermelerde bulunan roman, Hüseyin'in kendini gerçekleştirememesini ve uğradığı hayal kırıklıklarını psikolojik betimlemelerle anlatır. *Menekşeler Atlar Oburlar* romanı psikolojik bir roman olduğu için romanda daha çok başkahraman Hüseyin'in ruhsal tahlilleri ve çevresindeki olaylara, insanlara ve topluma bakışı ele alınmıştır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiğı Yer romanında başkahraman Abdülhalim, çocukken sürekli sara nöbetleri geçirir. Lisede bu hastalıktan kurtulan Abdülhalim'i babası, "adam olması" için askeri idadiye yatılı olarak yazdırır. Askeri idadiyi bitirdikten sonra Mülki Baytar Mektebine yazılır. Babası ülkenin içinde bulunduğu durumdan dolayı yeni bir savaş çıkmadan soyunu sürdürebilecek bir torunu olsun ister. Bunun için

Abdülhalim'i evlendirir. Nesibe ile evlenen Abdülhalim Nesibe'nin ölümünden iki yıl sonra Mülki Baytar Mektebi'ni bitirir. Okula kaydolması için ordu tarafından verilen özel izin, yeniden ordu hizmetine girmesi koşuluna bağlanır ancak babası Abdülhalim'in asker olmasını istemez.

Abdülhalim; askeri okul eğitiminin verdiği bağlılık duygularıyla, hiç hizmet vermeden ocaktan kopmayı gururuna yediremez. Babasının tüm ısrarlarını reddeden Abdülhalim Maltepe'deki askeri hayvan alım komisyonuna atanır. Seferberlikle beraber savaş alanına doğru yola çıkan Abdülhalim, hem cephede hem de cephe gerisinde yaşadıklarını anlatır.

Cephede Ruslarla yaşanan bir çatışma sırasında arkadaşları ile Rus askerlerine teslim olur. Ruslara esir düşen Abdülhalim ve arkadaşları Kars'taki Rus garnizonunda iki hafta kaldıktan sonra “*içi dışı buz tutmuş*” tren vagonlarına bindirilerek Tiflis'e götürülürler. Sırasıyla Gence, Bakü gibi şehirlerden geçtikten sonra Hazar Denizi'nde bulunan bir gemiye bindirilerek Nargin Adası'na çıkarlar. Nargin Adası'ndan ayrıldıktan sonra Krasnoyarsk'ta bulunan Voyenni Koruduk Garnizonu'na getirilen Abdülhalim burada Dağlık Altaylı bir hemşire olan Bakaş ile tanışır.

Krasnoyarsk Bölge Hastanesi'ne götürülen Abdülhalim bu sırada tifüse yakalanır. Burada da ona Bakaş bakar. Abdülhalim, hastanede yatan Bakaş'ın babası Kam Kepkey ile tanışır. Abdülhalim Bakaş'ı bir meleğe benzettiğinden ona “melek” diye seslenir. Burada Bakaş ile evlenen Abdülhalim'in biri erkek üçü kız olmak üzere dört çocuğu olur. Rusya'da Bolşevik İhtilali ve Burkancılık gibi dinsel ve siyasal ayaklanmalara da tanık olur. Bakaş ile mutlu bir evlilik yaşayan Abdülhalim'in oğlu vefat eder, kızları ise evlenerek ondan uzaklaşır. Eşi Bakaş da vefat edince burada yalnız kalır.

Vatan hasreti ve ailesine karşı duyduğu özlem onu tekrar vatan topraklarıyla buluşturur. Yüzü aşkın yaşıyla doğduğu şehir İstanbul'a torunu Münir Bey'in yanına gelir. Abdülhalim'e “*Büyükdede*” diye hitap eden Münir Bey, onu oğlu Enver Rıza'nın yanına bırakır. Yurda geri dönen Abdülhalim için artık her şey değişmiştir. Sevdiklerinden çoğunu kaybettiğini, geriye kalanların ise yaşlandığını gören Abdülhalim 12 Eylül döneminin öncesinde yaşanan gerilimli ortama da tanık olur.

Uyku romanında başkahraman Müdür Bey evli ve “*Prensesim*” diye hitap ettiği bir kız babasıdır. Şehir dışındaki kulelerden birinde çalışır. Şirkette personel müdürü

olarak çalışan Müdür Bey, bir cumartesi günü eve geldiğinde kızına bakan bakıcı kızın koltukta uyuyakaldığını görür ve onu odasına yollar. Bakıcı kızın açık bıraktığı bilgisayarda açık kalan internet sitesini okur. Pangloss Karşıtları¹ adı verilen bu siteye herkes rüyalarını ve rüyalar hakkındaki yorumlarını yazar. Gerçek dünyanın dışında başka dünyaların da olduğundan bahsederler.

Müdür Bey'in kendisi de rüyalarını yazmaya başlar. Hiç durmadan her yerde rüyalarını yazan Müdür Bey, uykuya dalıp rüya görmek için ilaç dahi kullanır. Sonradan Pangloss Karşıtları'nın bir suç örgütü olduğunu öğrendiği halde onlarla görüşmeye devam eder. Onların bazı kanlı eylemlerine katılan Müdür Bey, kendini suçlu hissetmez. Çünkü bu örgütün hedefi, yaşadıkları dünyayı değiştirmektir.

Bir gün polisler Müdür Bey'in iş yerine gelir ve Müdür Bey'i tutuklarlar. Pangloss Karşıtları için başlatılan operasyonda Müdür Bey'in birçok arkadaşı yakalanmış, kaçanlar ise ortadan kaybolmuşlardır. Müdür Bey, çıkarıldığı mahkemede yazdıklarından dolayı sübyancılıkla suçlanır ve on altı yıl uyutulma cezası alır. Müdür Bey, o gece hücrede uyurken gördüğü düşte herkesi keçi bedeniyle karşısında bulur. Yaşadıklarına benzer şekilde tutuklandığını, mahkemede yargılandığını, sübyancılıkla suçlandığını görür. Mahkeme başkanı olan keçi, onu Silikistan denen bir yere sürgün eder. Bu sırada salonun girişindeki kafeslerden çıkan saksâğanlar yargıçların imzaladığı karar kâğıtlarını alarak uçup giderler. O gece Müdür Bey'in gördüğü düş böyle son bulur.

İki ay sonra cezası onaylanan Müdür Bey'i hastane gibi bir yere götürürler. Onu yatağa yatırıp serum şişesini bağlarlar. Bu sırada Müdür Bey lambanın içinde hapsolmuş bir sineği düşünürken lamba yavaşça söner, birden patlayıverir ve ortalık sis içinde kalır. Kollarının ve bacaklarının çözüldüğünü gören Müdür Bey, onu çözenlerin Pangloss Karşıtları'nın üyeleri olduğunu ve onu kaçırmaya geldiklerini öğrenir. Müdür Bey'i bir ambulansla kaçırانlar onu bir sirk çadırına getirirler. Uzun bir koridor boyunca, palyaçoların, cücelerin, hokkabazların arasından geçen Müdür Bey bir helikoptere bindirilir.

¹ Yazar, Voltaire'in *Candide* isimli öyküsüne gönderme yapar. Leibniz'in iyimserlik felsefesine karşı alaycı bir tepkinin gösterildiği bu öyküde başkahraman *Candide* hayali bir kent olan Westphalie'nin hayali bir şatosunda yaşar. *Candide*'in başına gelen felaketlerden hareketle dünyanın kötülükle dolu olduğu vurgulanarak iyimserliğin ahmaklık olduğu anlatılır. Uyku romanında başkahraman Müdür Bey de *Candide*'e benzer bir yaşantıya sahiptir. Onun da başı felaketlerden kurtulmaz.

Uykuya dalan Müdür Bey uyandığında kendini ormanın içinde, yüksek ağaçların çevrelediği bir çukurda bulur. Birkaç saat yürüdükten sonra bir deniz kıyısına ulaşan Müdür Bey, kayalıkların yanında bir sandal ve karşı kıyıda ise bir kulübe görür. Kulübede bir cüce ile tanışır. Cücenin Godot² adında bir de köpeği vardır. Cüceden yakınlarda bir köy olduğunu öğrenir. Cüce, köyün eski muhtarı olduğunu ve oğlu muhtarlık seçimlerinde kendisine rakip olunca buraya geldiğini söyler. Cücenin tarif ettiği yoldan köye gelen Müdür Bey, burada Mantarcıbaşı, Süleyman, Cavidan, Doktor ve Muhtar ile tanışır. Burada yaşamaya başlar. Bir gün pantolonun cebinde bir kâğıt parçası bulur. Kâğıtta şunlar yazılıdır: *“Kış Bahçesi’ndeki kulübenin tavan arasındaki sandıkta sana ait bir şey var... Zorda kaldığında işine yarayabilir...”* (Arkan, 2019: 84) Kış Bahçesi’ne gitmek isteyen Müdür Bey Cavidan’dan yardım ister. Cavidan onu Doktor’un yanına götürür. Doktorla beraber Kış Bahçesi’ne doğru yola çıkarlar. Kış Bahçesi’nde İhtiyar ve Cambaz ile tanışan Müdür Bey tavan arasından sandığı bulur. İçinden bir palyaço pantolonu, bir pelerin, küçük toplar, takma bir burun, beyaz eldivenler, ahşap halkalar, renkli giysiler, iki kitap ve bir de defter bulur. Tekrar köye dönen Doktor ve Müdür Bey’den Muhtar’ın haberi olur. Bu yüzden Doktor’u cezalandırır, Müdür Bey’i ise uyarır.

Bir süre sonra köyde bir erken doğum olayı yaşanır. Doktor, bu işin kendisini aştığını söyleyerek Cambaz’ı getirmelerini ister. Muhtar Cambaz’ın köye girmesinin yasak olduğunu söyler. Mantarcıbaşı kuralları ihlal eder ve Cambaz’ı köye getirir. Bunun üzerine Muhtar onu görevinden azleder. Onun yerine Yeni Mantarcıbaşı diye hitap ettikleri bir genci görevlendirir. Sonrasında Cavidan’ı da artık bizden değildir diyerek ormana bırakacaklarını söyler. Bunun üzerine Müdür Bey de Cavidan’la beraber gideceğini söyler. Müdür Bey ve Cavidan, Doktor’u da yanlarına alıp Kış Bahçesi’ne giderler.

Kış Bahçesi’nde uzun yıllar beraber yaşarlar. On yıl sonra Şapkalı Tanrı’nın Gazabı denilen ve uzun sürecek bir kuraklık baş gösterir. Bu kuraklıktan hem köydekiler hem de Kış Bahçesi’ndeki insanlar etkilenir. Bir gün Süleyman gelip Kış Bahçesi’ne sığınır. Süleyman kendisi gibi köydekilerin de mantardan zehirlendiğini

² Yazar, Beckett’in *Godot’yu Beklerken* adlı eserine göndermede bulunur. Absürt tiyatro örneği olan bu eser modern zamanın ikiyüzlülüğüne ve hızla akıp giden zamana bir başkaldırıdır. Ne oyunda ne de gerçek hayatta zaman ve anlamdan kaçamayan insanın anlatıldığı bu eserde aynı şekilde Uykü romanının başkahramanı Müdür Bey de tutulduğu tek kişilik hücrede sığındığı düşlerinden bir daha çıkamaz.

söyler. Doktor ilaç bulmak için gizlice köye gider ve ilaçları alıp getirir. Süleyman'ı iyileştirdikten sonra köydekilere de yardıma gider. Ancak Muhtar ve köydeki mantarcılar tarafından dövülür. Bu sırada yanındaki ilaçları da Muhtar'ın evinde unuttur. Muhtar bir süre sonra Doktor'u ilaçları çalmakla suçlar. Bunun için de onu yargılamaya karar verir. Doktor, onu götürmeye gelen mantarcılar tarafından tutuklanır ve yargılanır. Müdür Bey ve arkadaşları bir plan yaparlar. Onlara Mantarcıbaşı da yardım eder. Cambaz'ın planı ve Mantarcıbaşı'nın yardımları sayesinde Doktor serbest kalır. Muhtar'ın ilaçları sakladığı ortaya çıkar.

Kış Bahçesi'ne dönen Müdür Bey ve arkadaşları yıllarca beraber yaşarlar. Köye dönen Süleyman muhtar seçilir. Müdür Bey, arkadaşlarını tek tek kaybeder. Bir süre sonra Süleyman, Kış Bahçesi'ne geri döner ve seçimi kaybettiğini, eski muhtarın yeniden seçildiğini söyler. Sonra Doktor da gelir ve Müdür Bey'e köyde kurduğu kütüphaneden bir kitap getirir. Kitabın sayfalarını karıştıran Müdür Bey, kitabın ortasında bir harita bulur. Haritada helikopterin bulunduğu yerin koordinatları ve arka sayfada helikopteri kullanma kılavuzunu bulur. Müdür Bey, uyanınca cebinde bulduğu kâğıtta yazılanları anımsar. Onu buraya bırakanların buradan kurtulmak isteyebileceğini düşündüklerini anlar. Müdür Bey; tavan arasına çıkıp kitabı belki bir gün birine lazım olur diye tekrar sandığa koyar. Müdür Bey ve anne keçi de bir süre sonra gripten ölür.

Müdür Bey, bütün bu yaşadıklarını sandıkta bulduğu deftere yazar. Onun ölümünden sonra Kış Bahçesi'ne Zeynep diye bir kız gelir. Zeynep birinin tavan arasındaki sandıkta kendisine bir şey bıraktığını söyler. Onu evde misafir eden Süleyman yatacak yer olarak Müdür Bey'in yatağını hazırlar. Yatağı hazırlarken yatağın altında Müdür Bey'in defterini bulur. Defteri alıp Zeynep'in yanına gider. Defteri okumak istediğini söyler. Zeynep dinlemek istediğini bu yüzden ondan defteri sesli okumasını ister.

Romanın “Çıkış” denilen bölümünde Müdür Bey'in kızı ve eşi onun bulunduğu hastane salonuna gelirler. Burada cenazeyi teslim almak için ölüm raporunu imzalarlar. Ölüm raporunda Müdür Bey'in ölüm nedeninin kalp yetmezliği olduğu yazılıdır.

Mino'nun Siyah Gülü romanı otuz dört bölümden oluşur. Çoğul bakış açısıyla anlatılan romanda her bir anlatıcı kendi bakış açısından olay örgüsünü aktarmaya çalışır. Romanda olay örgüsü oluşturulurken geriye dönüş ve özetleme tekniklerinden çokça

yararlanılmıştır. Romanın başkahramanlarından Zehra, Ankara’da yaşar. Hititoloji’yi okuduktan sonra öğrenimiyle ilgisi olmayan çeşitli işlerde çalışır. İzmir’de bulunan bir kasabadaki bağ evinde çalışanları olan Nuri ve eşi Gülizar’ın çocukları Hasan ve Halime ile mutlu bir çocukluk geçirir. Halasının ölümü üzerine İzmir’e gelen Zehra’nın çocukluk anıları gözünde canlanır. Babası Kore’de asker olan Zehra’yı annesi Münevver’in yanına bırakır. Babasından ayrı bir şekilde yaşayan Zehra annesinin de ondan sık sık ayrılmasıyla yalnızlık duygusuna kapılır. Anne ve babasının kendisini neden bu şekilde cezalandırdıklarını merak eder. Zehra, annesiyle babası geri dönünce ikisine de bir yabancıymış gibi bakar. Ayşe Hanım buna üzülse de babası bu durumu kanıksamış gibidir.

Münevver ile abisi Cemil birbirine hiç yaklaşmazlar. Münevver’in üniversiteye gitme isteğine karşı Münevver’e kızıp bağırır ve onun okumasına izin vermez. Çünkü Cemil Bey’in babası şeker hastasıdır bu yüzden işlerin başına koyduğu Nuri Bey’in başında da Münevver’in olmasını ister. Ayşe Hanım, Münevver’in okuması için kocasını ikna etmeye çalışır ancak kocası onu dinlemez. Cemil Bey, ölmeden önce bilinçsiz yaşadığı son iki saatinde yalnızca Münevver’in ismini sayıklar. Bu da onun yaşadığı pişmanlığı gösterir. Cemil Bey, hayatını tek bir doğru olan ülkesinin selametini sağlamaya adanmıştır. Ancak Cemil Bey’in komutanları hükümeti devirip başa geçmişlerdir, o ise terfi alacaktır

Zehra’nın halası Münevver’in sevgilisi Cahit Bey ise kırk yaşında evli bir adamdır. Ailesiyle İstanbul’da yaşayan Cahit Bey, İzmir Arkeoloji Müzesi’ne müdür yardımcısı olarak tayin edilir. Ancak beş gün sonra antropoloji diplomasından dolayı kasabanın küçük bir müzesine bir etnografya salonu kurmak amacıyla geçici görevle kasabaya yollanır. Burada vekâleten müdür olarak çalışmaya başlar. Cahit Bey, bir gece gittiği kulüpte kasabadaki piyade taburunun komutanı Yüzbaşı Osman Bey ile tanışır. Osman Bey, ona oturduğu binada bir daire bulur. Daireyi kiralayan Osman Bey, Cahit Bey’in taşınmasında ve evine eşya almasında yardımcı olur. Osman Bey, Cahit Bey’e kasaba meydanında film oynatmayı teklif eder. Kasaba meydanını bir açık hava sinemasına benzeten Cahit Bey’i, Yüzbaşı Osman Bey Münevver Hanım ile tanıştıtır. İlk görüşte Münevver’e âşık olan Cahit Bey onu gördüğünde çocuk gibi heyecanlanır. Münevver’i aklına getirmemek için uğraşsa da başarılı olmaz.

İzmir'e gidip orada bir ev kiralayan Cahit Bey bir türlü Münevver'i unutamaz. Münevver'in babası kansere yakalanınca Münevver onu hastaneye yatırır. Babasının tedavisi başlayınca kendisi de İzmir'de Halil Rıfat'ta bir ev kiralar. Babası vefat eden Münevver bir daha dönmez, 1980 yılına kadar İzmir'de kalır. Hastaneye giden Cahit Bey ile Münevver burada karşılaşır. Münevver'in babası defnedildikten sonra abisi Cemil Bey, onu babasının odasına çağırır. Münevver'in İzmir'de bir ev tutup burada kaldığını öğrenen Cemil Bey, ondan kasabaya dönmesini ister. Burada Münevver ile tartışan Cemil Bey ona bir tokat atıp dışarı çıkar ve Ayşe ile Zehra'yı alıp yola çıkar. Cahit Bey, Münevver'i uzun bir süre göremez. Sonra bir gün Münevver'i iş yerinde karşısında görür. Yüzünde morluklar ve dikiş izlerini gören Cahit Bey bunların nedenini sormaz. Bundan sonra sürekli görüşürler. Kaşındaki dikiş izini anlatan Münevver başka bir gün yazdığı mektupta hamile olduğunu söyler.

On yıl sonra yeniden kasabaya gelen Cahit Bey, Münevver ile ayrı evde yaşarlar. Münevver, Cahit'in yanına taşınmasını istemez. Münevver, doğum yaptıktan sonra hayat Cahit Bey için daha karmaşık bir hal alır. Zamanının büyük bir kısmını oğluya ve Münevver ile geçiren Cahit Bey, durumu karısı Meral'e anlatır. Karısı onu terk eder ve ondan boşanır. Ankara'ya tayini çıkan Cahit Bey, aşk hastalığına iyi gelir diye müfettişlik sınavını verir ve şehir şehir dolaşır. Bir solcu olan oğlu öldükten sonra Münevver altı sene boyunca Cahit ile görüşmez. 1986 yılbaşında Cahit'in yanına gelen Münevver onunla altı ay boyunca beraber olur. Münevver bağ evine geri dönünce Cahit de ona yakın olmak için emekli olur ve İzmir'e taşınır. Cahit Bey, İstanbul'a gider ve bir huzurevine yerleşir.

Zehra ve annesi 1971 Şubat'ında kasabaya gelir. Hasan'a ve Halime'ye kavuşan Zehra onlara karşı ilk başlarda yabancılık hissetse de bu bir süre sonra geçer. Ergenlik döneminde olduğu için Hasan'dan hoşlanır. 12 Mart'tan önce Cemil Bey, Ayşe'den Rüstem Efendi'ye bıraktığı evrakları kasabaya götürmelerini ister. Boğaz Köprüsü'nü bombalamakla suçlanan Cemil Bey ve arkadaşları, 1973 Haziran'ında tutuklanıp İstanbul'a götürülürler. Bomba davası 12 Mart'tan sorumlu generallere gözdağı verme amacı taşır. Cemil Bey, Selimiye Kışlası'ndaki cezaevine götürülür. Yazın sonunda bırakılan Cemil Bey gerekçe gösterilmeden emekli edilir. Zehra ve annesi Cemil Bey'in ordudan atılmasına sevinir. Cemil Bey ile aynı zamanda emekli olan Yüzbaşı Osman,

Cemil Bey'e ortaklık teklif eder. Ayşe Hanım kocasını cuntalardan uzaklaştırmak için bu işi kabul etmesini ister. Sonunda Cemil Bey, Ankara'da şirketin bir şubesini açar.

Hasan, 1973 senesinde lise sona geçer. Liseyi bitiren Hasan Siyasal'ı kazanır. Münevver, Hasan'ın okul masraflarını karşılar. Üniversiteye başlayınca iyice ailesinden uzaklaşan Hasan, her yaz arkadaşı Fehmi ile beraber ailesinin yanına gelir. Fehmi'yle bütün yaz kitap okurlar. Ertesi yıl Hasan eve yalnız başına gelir. Çünkü Fehmi öldürülmüştür. Hasan okul başlayana kadar bir ay boyunca Zehralarda kalır. Hasan, Zehra'yı da yavaş yavaş etkiler ve kendine çeker. Bir süre sonra Zehra da Dil Tarih'te Hititoloji bölümüne girer. Hasan ile birlikte çokça kitap okuyan Zehra onunla beraber mitinglere katılır, derneklere ve arkadaş evlerine gider. Hasan, 1977 Şubat'ında birden ortadan kaybolur. Zehra, Hasan'ın Siyasal'daki arkadaşlarıyla konuşunca hapishanede olduğunu öğrenir. Avukatı Ahmet Bey ile görüşen Zehra ziyaretine gitmek istediğini söyler. Hasan'ı ziyaret eden Zehra bir kuş misali uçtuğunu hisseder. Ziyaretten iki gün sonra Hasan hapishaneden çıkar ve okula Zehra'nın yanına gider.

Zehra, Hasan'a âşıktır. Bundan kimsenin haberinin olmadığını sanır. 12 Eylül'den önce ortadan kaybolan Hasan altı ay sonra Hopa'da yakalanır. Ankara'ya getirilip yargılandıktan sonra idam edilir. Hasan'ın ölümünden sonra Zehra aylarca ağlar. Zehra, Hasan'ın suçsuzluğunu ispatlamaya çalışır.

Zehra, halası Münevver'in cenazesi için kasabaya gelir. Eve geçen Zehra, eskiden annesiyle halasının yattığı odaya girer. Halasının yatağının altına eğilen Zehra, küçük bir sandıkla bir bavul görür. Bu bavul Zehra ortaokuldayken Ankara'dan getirilen bavuldur. Bavulu açan Zehra, irili ufaklı bir sürü dosya ile karşılaşır. "*C.B Genel Sekreterliğine*" başlıklı bir dosyada tanıdık birçok kişinin mektuplarına gözü ilişen Zehra, beş isim için Hasan'ın katili diye bahseder. Bunlardan Tahsin Şahinkaya, Bedrettin Demirel, Kenan Evren gibi isimlerin mektuplarına yer verir. Hasan'ı asanlar kendi dertlerine düşmüşlerdir. Vatan diye attıkları çığlıklar samimiyetsizdir.

Hırsız ve Burjuva romanı on iki bölümden oluşur. Romanın olay örgüsü tek zincir şeklinde devam etmez, birden fazla vaka halkasının bir araya gelmesiyle oluşur. Romandaki olay örgüsü ikili veya üçlü ilişkiler ağı şeklinde ilerler. Bu ilişkiler, bağımsız şekilde başlasa da romanın sonunda kader ve rastlantı sonucu birbiriyle

kesişir. Yazar, olay örgüsünü oluştururken geriye dönüş ve özetleme tekniğini sıklıkla kullanır. Ruhan, İsmail ve Gülgün arasında yaşananlar; Enver, İsmail ve Gülgün arasında geçenler; Hadim Bey, Eyüp ve Ruhan arasında geçenler romanın temel vakalarını oluşturur.

Romana Ruhan, Gülgün ve İsmail arasında yaşananlar ile giriş yapılır. Bu kişiler arasında yaşananlar geriye dönüş tekniği ile aktarılır. Yasemin Çöplüğü'nde bir kulübede yaşayan Ruhan, burada iş sahiplerinin kirli işlerini yapmakla geçimini sağlar. Gülgün, İsmail ve arkadaşlarıyla karşılaşan Ruhan altı çocuktan en kalıplısı olan Ahmet'i öldürür. Gülgün'ü alıkoyan Ruhan, Gülgün'ün kardeşi İsmail ve diğer çocuklardan gitmelerini ister. On üç yaşındaki Gülgün, sekiz ay boyunca Ruhan ile kulübede yaşar. Ruhan, onu kirletmiştir. Çöplükteki bir patlamadan fırsat bulan Gülgün buradan kaçır.

İsmail, Faik ile tanıştıktan sonra hırsızlığı ve tineri bırakır, değişik işlerde çalışır. Bunun böyle süremeyeceğini düşünen İsmail, Faik'i bir daha görmemeye karar verir. Tekrar hırsızlığa başlayan İsmail küçük işlerle durumu idare edemeyeceğini anlar ve kasa açma işine merak sarar. Sonra Evren ile karşılaşır. Faik abisinin yadigârı olarak bellediği Evren'in sözünden çıkmaz. Bir gün Evren'e bir kasa işi olduğunu söyler ve Evren'e planı anlatır. Üç katlı evi, evdeki insanları anlattıktan sonra bu işi yapmakta kararlı olduğunu söyleyerek Evren'in bundan haberi olmasını ister.

Romanda diğer bir olay örgüsünü başkahraman Enver'in yaşadıkları, hayallerini süsleyen kadın Gülgün ve beraber çalıştıkları arkadaşı İsmail ile arasında yaşananlar oluşturur. Yazar, bütün bunları geriye dönüş tekniği ile okuyucuya aktarır. Evren; 12 Eylül 1980'de doğar, babası oğluna Evren ismini koyar.

Evren pazar günleri geç uyanır. Bu bir aile geleneğidir. Çünkü anne ve babası çalışan insanlardır. Babası Numan Bey, bir boya fabrikasında muhasebeci olarak çalışır. Annesi Fazilet Hanım ise ilkokul öğretmenidir. Evren, küçükken komşularının evlerinde kalır. Burada yalnızlığı, pişmanlığı ve sessiz olmayı öğrenir. Beş yaşında ise annesi onun büyümüş olduğunu varsayarak evde yalnız bırakmaya başlar. Okuma yazmayı altı yaşında öğrenen Evren'in kafasında kendiliğinden sıralanan önem başlıkları vardır: sorumluluk, başkalarının hakkını yememek, düşenin elinden tutup kaldırmak...

Evren, bir pazar günü annesiyle pikniğe giderken bir çocuk annesine doğru yaklaşır ve onun çantasını kaptığı gibi kaçar. Evren, bu olay karşısında gülümser çünkü annesinin büyük öğretisi yıkılmıştır. Bir hafta sonra Evren, sınıfta fil biçiminde sahipsiz bir silgi bulur ve çamaşır çekmecesine atar. Silginin başkasına ait olabileceği aklına bile gelmez. Öğrendiği onca ahlaki ilkeye rağmen böyle bir düşünceyi aklından geçirmez. Bir ay sonra çamaşır çekmecesine çalıntı eşyalarla dolup taşar. Bu eşyalardan en değerlisi dayısının cezaevinde çektiği bir fotoğraftır. Çocukluğunda dayısına özenen Evren, onun gibi korkusuz bir adam olmak ve haksızlığa uğrayanlara yardım etmek ister. Evren'in anne babası, Evren askerde olduğu sırada trafik kazası sonucu hayatlarını kaybederler.

Evren ile Gülgün ve diğer roman kahramanları arasındaki ilişkiler de vaka örgüsünün anlaşılması açısından önem taşır. Gülgün, dört ay önce Evren'in karşısındaki eve taşınır. Gülgün; on yedi yaşındayken pavyonlarda dans eder, şarkıcılık ve konsomatrislik yapmayı başlar. Şimdi otuz beş yaşında olan Gülgün'e okuma yazmayı Evren öğretir. Evren, Gülgün ile ilgili peş peşe hayaller kurar. Evren, Gülgün ile sadece yatmak ister. Evren'in komşusunun kızı Hülya, piknik dönüşü yolda kalan birini arabaya aldıklarını söyler. Seksen iki yaşındaki bu adam Hadim Bey'dir. Mahalledeki evleri yıkacak kişinin o olduğunu söyler.

Romanın temel vakalarından birini de Hadim Bey ve patronu Eyüp Bey arasında yaşananlar oluşturur. Yazar; Hadim Bey ve Eyüp'ün ne zaman ve nasıl tanıştıklarını, aralarındaki iş ilişkisini anlatılırken yine geriye dönüş tekniği ve özetleme tekniğine başvurur. Hadim Bey, 1956 yılında Eyüp'ün babası Salim Bey'in yanında muhasebeci olarak başladığında yirmi beş yaşındadır. Salim Bey, onu bir banka şubesinde tanıyıp şirketine transfer eder. Hadim Bey'in sayesinde şirketin sermayesi on kat büyür. 1959 Kasım'ının on birinci günü Hadim Bey, Salim Bey'i yemeğe götürür. Hadim Bey'in Berlin'e gitmesini Salim Bey ister, onu Eyüp'ün bitmek bilmeyen hukuk eğitimini tamamlaması için gönderir. Eyüp'ün okulu bitirip bitirmemesi, Hadim Bey'in umurunda olmaz. Hadim Bey için önemli olan Eyüp'ün işe ve şirkete göstereceği ilgidir.

Eyüp Bey'in sahip olduğu Mubah Şirketler Grubu'nun işleri iyi gitmektedir. Büyük ekonomik sıkıntılarda bile şansının ve Hadim Bey'in yardımıyla kaygını sakın bir limana ulaştırabilmiştir. Depremden ve arka arkaya gelen iki krizden sonra tamamen

inşaat işine yönelirler. Eyüp Bey, evlendiği sarışın kadından boşanır. Kadın, boşanma tazminatı olarak on milyon lira ister. Eyüp bu konuda da Hadim Bey'den yardım ister. Hadim Bey, sarışın kadının birkaç hafta önce tanıştığı bir adamla halvet olduğunu ve bunu filme aldığını Eyüp Bey'e söylemez. Eyüp Bey'in sarışın kadınla yaşadığı sorunu bu filmi kullanarak çözecektir.

Evren'in dayısı Faik, Evren ve İsmail'in tanışması, iş ortaklıkları ve arkadaşlıkları da olay örgüsünün oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir. Çalıntı mal satıcılığı yapan Evren, dayısını babasına rağmen çok sever; dayısı, bir devrimcidir. Fazilet Hanım, kocasından habersiz bir şekilde Evren'i de yanına alıp Faik'i ziyaret eder. Evren, dayısını son ziyaretinde on yedi yaşındadır. Bu ziyareti sırasında İsmail'i dayısının yanında görür. Evren ile yaşıt olan İsmail, sokaklarda büyür ve hırsızlık yapar. İsmail, yıllar önce Evren'in dayısı Faik'le hapisanede beraber kalır. Bu dünyada İsmail'e insanmış gibi davranan tek kişi Faik'tir.

Hadim Bey'in Ruhan ile olan ilişkisi ise geriye dönüş tekniği ile verilerek olay örgüsü ile olan ilişkisinin anlaşılması sağlanır. 1986 yılında savunma avukatı olarak iki davaya bakan Hadim Bey'in müvekkilleri ise emniyet görevlileridir. Güvenlik görevlilerinin tanıklıklarını sivil bir tanık da doğrular bu kişi Ruhan'dır. Ruhan, Hadim Bey'i arar. Film hazırladığını onunla buluşmak istediğini söyleyince Hadim, onun buluşma isteğini kabul eder.

Romanın temel vakalardan en önemlisi roman kahramanlarından İsmail'in Eyüp Bey'in evine hırsızlık için gitmesi ve burada tüm roman kişilerinin bir rastlantı sonucu bir araya gelmesidir. İsmail, Eyüp Bey'in evine büyük bir dikkatle girer. Bu sırada Ruhan sigara içiyor, Hadim ise Ruhan'ın hazırladığı filmi izliyordur. Hadim, filmi izledikten sonra Ruhan'a para zarfını verir. İsmail, salona geçen Hadim Bey'i gazla bayılttıktan sonra Ruhan'ı da elindeki bantla mumya gibi bağlar. Hadim'den şifreyi alan İsmail, kasayı açar. Parayı alan İsmail, çıkmadan önce Hadim Bey'in ve Ruhan'ın üstlerini arar. Ruhan'ın üstünde silah bulur. Silahı alırken silahın emniyeti açık olduğundan yanlışlıkla silahı ateşler ve bacağından yaralanır. Bacağını geçen kurşun Ruhan'ın bacak arasına isabet eder. İsmail yaralı bir halde Evren'i üst üste arar, ona mesaj atar. Evren ile Gülgün yine yakınlaştıkları bir sırada telefon aralıklarıyla çalar.

Kendisini arayan İsmail'dir. Bu bir yardım çağrısıdır. Evren, Gülgün'ün üzerinden kalkıp aceleyle evden çıkar.

Olay yerine gelen Evren'e kapıyı açan İsmail kendinden geçer. Hazırlıklı gelen Evren, İsmail'in yarasını sardıktan sonra Ruhan'a yardıma gider. Kendisine bakan Hadim Bey'e hırsızın arkadaşı olduğunu söyler. Onların yanından ayrılıp İsmail'in yanına döndükten sonra onları alması için Gülgün'ü aramayı düşünür. Eyüp, içkiyi fazla kaçırmış, adadaki evde uyku tutmayınca ani bir kararla deniz taksisi çağırıp eskort kızları otele bıraktırır kendisi de eve döner. Evren, Gülgün'ü hayal ederken arkasından Eyüp gelir ve Evren'in boynunu kavrar. Beraber İsmail'in üzerine düşerler. İsmail'in elindeki silah ateş alır. Kurşun Evren'in omzundan girip çıktıktan sonra Eyüp'ün karnına saplanır. Eyüp ölmez, içkiden ve uykusuzluktan horlamaya başlar.

Evren, Gülgün'ü defalarca arar, ona mesaj yazar. Gülgün, sabah uyanır uyanmaz gelir. Geldiğinde evi tanımış, bunun rastlantı mı şaka mı olduğunu düşünür. İsmail'in kapıyı açması için dört saat bekler. Yukarıya Evren'in yanına çıkan Gülgün, Evren'i yüzükoyun uzanmış halde görür. Hadim Bey; Gülgün'e bakar, onu bir yerden tanıdığını düşünür ama kim olduğunu çıkaramaz. Gülgün, diğer adama bakar. Onu kâbuslarından tanır. Ağzındaki bandı çıkarır. Omuzlarından tutup sarsınca adam kalkar. Ona kendisini tanıyıp tanımadığını sorar. Ruhan, gözlerini zorlukla açar ancak onu tanıyamaz. Ruhan'ın ağzını tekrar bantlayan Gülgün, mutfaktan aldığı bıçağı Ruhan'ın gırtlığına sokar.

Evren'in yanına dönen Gülgün, onun yanına neden geç geldiğini açıklar. Evren, bu sırada terastan bir ışık yağdığını görür. Işığın içinden dayısı gelir. Faik, Hadim Bey'e onu hatırladığını söyler. 1978 toplu sözleşme görüşmelerinde karşı tarafta olduğunu söyler. Mahkemede de işkencecilerini dava ettiğini ve Hadim Bey'in bunları savunup davayı kazandığını, dava masraflarının da kendisine ödetildiğini söyler. Sonra Strasbourg'daki davayı ise Hadim Bey'in kaybettiğini ve onun sayesinde yüz seksen milyon aldığını, paranın hepsini kansere yatırdığını anlatır. Sonra yanlarına terastaki ışıktan Hülya ve Pikno gelir. Hülya'dan sonra ise Evren'in elektrik faturasını ödemek için girdiği kuyrukta sırasını kaptığı üniversite öğrencisi gelir. Hadim Bey, Pikno'ya sen nesin diye sorunca Pikno boş ver deyip herkesin bir rüyada olduğunu bu rüyanın Evren'in son rüyası olduğunu söyler.

Gülhisarlı Terziler romanı üç ana bölümden oluşur: *Ayhan Demir'in İlk Berlin Yolculuğu ve Gülhisar'a İlk Dönüşü*, *Ayhan Demir'in İkinci Berlin Yolculuğu ve Ayhan Demir'in Gülhisar'a Son Dönüşü*. Tabi bu bölümler dışında roman baştan sona yirmi beş başlık altında bölümlere ayrılarak anlatılır. Romanın olay örgüsü bu üç ana başlıktan hareketle anlatılacaktır.

Romanın ilk bölümünde Ayhan Demir'in, Şubat 1969'da Ilıca Otel'de doğduğu, annesi Hatice Hanım'ın, kocası Gökhan Bey'in kendisini terk etmesinden sonra hayata küsüp içine kapandığı anlatılır. Ayhan, bilgisayara yazdığı yazılarında babasının bir gün çıkıp gelmesini beklediğini ve bu geri dönüşün hayallerini kurduğunu söyler. Ayhan'ın çevresi teyzesi Günnur Hanım, Perihan ve Nedim Usta'dan ibarettir; birbirlerini çok severler. Hatice Hanım kocasına sürekli mektup yazar ancak ondan cevap almaz. Kocasının adresini yazdığı kâğıdı sakladığı yerde bulan oğlu Ayhan, babasına mektup yazar. Bu mektuptan iki ay sonra Gökhan Bey, kasabaya gelir. İki gün kasabada kalan Gökhan Bey, oğlu Ayhan ile zaman geçirir. Ayhan, tekrar geri dönen babasını bir daha hiç görmez. Gerçeklerden sürekli kaçan Ayhan, son on beş yıldır yaşadıklarını yazıya geçirir. Berlin'e giden Ayhan, kasabaya ilk dönüşünde yirmi yaşındadır. Yanında çocukluk arkadaşı Dilaver de vardır.

Ayhan, babasını aramak için Berlin'e gitmeye çalışır. Dilaver ile Berlin'e gitmek için PSV-GS maçının biletlerini almaya çalışırlar. Bunun için kahvehanelerde okey oynayarak bilet parasını çıkarırlar. Hollanda'ya geçen iki arkadaş Hollanda'dan Almanya'ya geçmeden önce Dilaver'in arkadaşı olan Timur'un ablası Sema'nın evinde kalırlar. Sema onları Almanya'ya geçirir. Burada Dilaver'in arkadaşı Haluk'un yanına gelirler. Haluk'un eniştesinin yanında çalışan Ayhan ve Dilaver otelde elli kadar kaçak işçiyle beraber kalırlar. Çalıştıkları tekstil atölyesi basılınca diğer kaçaklarla beraber kaçarlar. On ay boyunca buldukları her işte çalışırlar. Çalıştıkları son iş yeri basılınca polis merkezinde bir gece alıkonulup mahkemeye çıkarılan Ayhan ve Dilaver havaalanına götürülüp ülkelerine geri gönderilirler.

11 Mayıs 1988'de kendi odasında uyanan Ayhan, geldiğini kimseye söylemez. Merdivenden inerken onu gören ailesi çevresini sarar, sarılıp öpüşürler. Ayhan, Celal Karanlık ile bu sırada tanışır. Celal, otele ticaret amacıyla gelen bir müşteriymen sonradan Günnur ile nişanlanır. Günnur'un daha önce bir sürü talibi olmasına rağmen o

hiçbirini kabul etmez bu yüzden evde kalmıştır. Ayhan, teyzesiyle merdivenlerden inen Celal'i görür ve hiç beğenmez. Celal'in abartılı davranışları da pek hoşuna gitmez. Celal, Gülhisar'a Ilıca'yı yeniden canlandırmak için geldiğini söyler.

Ayhan Demir ve Dilaver'in Camlı Bahçe'de okey oynadığı bir gün Celal kahveye gelir. Ayhan Demir'e kumar oynamaması gerektiğini söyleyip istekasını devirir ve eve akşam erken gelmesini söyler. Buna çok sinirlenen Ayhan, aldığı istekayı Celal'in kafasına geçirir. Dilaver, onu masadan kaldırıp birahaneye götürür. Burada içtikten sonra ayrılırlar. Ayhan, Nedim Usta'ya uğrar ve ona olanları anlatır. Ayhan, Berlin'e gideceğini söyleyip Nedim Usta ile vedalaşır.

Romanın ikinci bölümünde başkişi Ayhan Demir'in ikinci Berlin yolculuğu anlatılır. Çok zorlu geçen bu yolculuğa başlarken herhangi bir taşıt kullanmazlar. Kendilerini Akdeniz'in sularına bırakırlar. İki ada gören Ayhan ve Dilaver, ilk adaya ulaştıktan sonra ikinci adaya geçmeye çalışırlar. İkinci adaya çıkarlarken gelen güçlü dalgalarla eşyalarını dalgalara kaptırırlar. Kendilerini zor bela adaya atarlar. Bu adada altı gün mahsur kalırlar. Burada açlık ve susuzlukla mücadele eden Ayhan ve Dilaver, adaya gelen iki kişiyle Rumca konuşup adadan kurtulurlar. Karşıya geçtiklerinde genç bir adamla tanışırlar. Kafka okuyucusu bu adam onlara yardım eder. Onlar için para toplar ve onları bir cipe bindirerek onlarla beraber yola çıkar.

Ayhan'ın ikinci Berlin macerası iki buçuk yıl sürer. Ayhan, mülteci kampında Ali diye bir gençle tanışır. Yirmi bir yaşında olan Ali ile kampta aynı ranzada yatarlar. Ali'yle ortak noktaları birer kitap kurdu olmalarıdır. Altı ay beraber kalan iki arkadaş ayrılmak zorunda kalırlar. Dilaver ise Atina'da garsonluğa başlar. Ayhan'ın Berlin macerası yine aynı yerde Frau Krüger'in restoranında noktalanır. Burada yabancılar polisine yakalanan Ayhan tekrar İstanbul'a geri gönderilir.

İstanbul'da inince havaalanında polisler tarafından asker kaçağı olduğu söylenip birliğine gönderilir. Acemi birliğindeyken askeri ortama çok çabuk uyum sağlar. Acemi birliği bitince komutanı tarafından çağırılır ve izne gönderilir. Ayhan Demir otelin kapısından içeri girdiğinde herkesin gülümsediğini görür. Ancak herkes biraz hüznölüdür. Teyzesini göremeyen Ayhan, onun nerede olduğunu sorar. Ayhan,

teyzesiyle konuşunca kötü bir şey olduğunu anlar bu yüzden teyzesinin yüzüne bakmaz. Günnur; Ayhan'a başına gelenleri anlatmaz, yalan söylemeyi tercih eder.

Üçüncü bölümde Ayhan Demir'in Gülhisar'a son dönüşü anlatılır. Celal ile evlendikten sonra Günnur, Celal'den sürekli dayak yer. Neden dayak yediğini anlayamayan Günnur kendisini savunamaz. Günnur, yaşadığı gerçeklerden kaçmak için sürekli olarak uyur. Celal, fakirliğini ve ezilmişliğini tıpkı diğer yalanları gibi Günnur'a çok güzel anlatır. Kurduğu taş ocağında çalışan işçiler, paraları ödenmediği gerekçesiyle isyan ederler. İşlerinin yolunda gitmediğini gören Celal, hıncını Günnur'dan çıkarır. Celal'in Günnur'u en şiddetli dövdüğü gün ise Ayhan dağıtım iznine gelmeden üç gün öncedir. Nedeni ise Nedim ile Günnur'u lobide çay içerlerken görmesiydi.

Celal, 4 Ekim 1993 günü taş ocağında çalışan işçilerin alacakları konusunda ümitlerinin tükenmesi sonucu işçiler tarafından dövülür. Ağır yararlı bir şekilde Kesik Dağı'na doğru kaçan Celal, tekrar kasabaya dönüp işçileri dava etmeyi düşünür ancak gücü yetmez ve olduğu yere yığılır. Celal'i bu halde bulan Nedim, onu sırtlayıp otele doğru götürür. Nedim, Celal'i otele getirince Günnur ondan Celal'i odasına çıkarmasını ister. Celal'i odasına çıkaran Nedim, evden ayrılır. Günnur, mutfığa gidip temiz havlu alıp geldiği sırada odanın kapısının açık olduğunu görür ve bıraktığı bıçağın Celal'in karnındaki yaraya saplandığına şahit olur.

Pembe Hanım, o gece Günnur'un açık olan kapısından içeri girer ve yatakta Celal'i görür. Bilinci gittiği için Celal'i tanımaz, Celal bu sırada son nefesini verir. Pembe Hanım, onun tavuğu Tülay'ı öldürdüğü kişi olduğunu söyler ve bıçağı karnındaki yaraya sokar. Odasına dönen Pembe Hanım bu yaşadıklarını unuttur. Günnur, sabah Nedim'in kapısını çalar ve Celal'in öldüğünü anlatır. Bundan kurtulmak için Nedim Usta'dan yardım ister. Nedim, Günnur yattıktan sonra Perihan ile beraber fırını yakarlar.

Ayhan Demir ve silah arkadaşları, bir gece dağdaki birliğe helikopterle kumanya götürür. Helikopterden inip tepedeki köye doğru yürümeye başlarlar. Bu sırada bir ışık yanar ve çatışma başlar. Çatışma bittikten sonra yıllar önce yakılmış ve boşaltılmış bir köyde kalan yaşlı bir kadın onu evine taşır. Ayhan yedi ay boyunca İstanbul'da kalır. Beş ay Gülhane'de iki ay da Asker Hastanesinde kalan Ayhan Gülhisar'a son dönüşünde tekerlekli sandalyede gelir. Annesi, teyzesi, Perihan ve Nedim Usta Ayhan'ın yanında

olurlar. Bir pazar günü Nedim Usta'yı arayan Ayhan dükkâna gelip terziliğe başlayacağını söyler.

Nasreddin romanı yazar tarafından dört bölüm halinde yazılmıştır. “*Encam*” isimli son bölümden önceki bölümler de kendi içinde alt bölümlere ayrılmıştır. Bu alt bölümler yirmi alt başlıktan oluşur.

Hâce, bir nisan sabahı İbir Horoz’un ötmesiyle uyanır. Medrese meydanına doğru yürüyen Hâce, medrese kapısına urganla asılmış cansız bir bedenle karşılaşır. Bu, Akşar köyünün vergi toplayıcısı ve aynı zamanda bir köle tüccarı olan Zati Bey’dir. Hâce, kötü huylarıyla bilinen Zati Bey’in ahali tarafından kendisine iletilen şikâyetlerini Hacı Kadı’ya söyler. Ancak her defasında Hacı Kadı tarafından kapı dışarı edilir. Köle ticareti yapan Zati Bey bu işte yalnız değildir. Beyler, subaşılar da bu işten nemalanırlar. Kademsiz Bey, konağında Akşar ihtiyarlarıyla toplanır. Zati Bey’in öldürülmesiyle ilgili bilgi toplamalarını ve kendisine bu konuda yardımda bulunmalarını ister.

Hâce, evinin avlusunda mültecilerin kalması için ikişer odalık ev yapar. On yıl önce Neccar Abdi ile Nergis’i Medrese Meydanı’nda kurtulmalıklarını ödeyerek himayesine alır. Ertesi sabah Hâce’nin kapısını çalan Mihran Efendi Hâce’ye merhum Çerçiyân’ın oğlu ile sığıntı bir gulamın Kademsiz Bey’in kolları tarafından yakalandığını, bunların Zati Bey’in katili olabileceğini varsayıp idam edeceklerinden korktuğunu söyler. Hâce dönüş yolunda dört süvari arasında kalır. Atlılardan biri Diyar-ı Rum’un güvenliğini sağladıklarını söyleyip Hâce’den kendini tanıttırmasını ister. Atlı tercüman, yanında duran kişinin Tebriz’in âlimlerinden; Sivas, Kayseri ve Konya’nın denetçilerinden Modon Guba olduğunu söyler. Hâce, Zati Bey’in katlini ve iki oğlanı tutukladıklarını söyleyince Modon Guba iki oğlanı görmek ister.

Kaftan giymiş bir Moğol olan Modon Guba’yı görünce Kademsiz Bey ve Hacı Kadı’nın beti benzi atar. Çerçiyân’ın oğlanı ile gulam serbest bırakılır. Akşam evde Neccar Abdi ile Nergis’i göremeyen Hâce, Kalduk Hatun’a sorar. Kalduk Hatun; onları Çambaşı’na gönderdiğini söyler. Ayrıca Hâce’ye Nergis’in aslında Tatar Sarayı’ndan olduğunu, ailesinin meliklerden olduğunu ve boğdurulduklarını söyleyen Kalduk Hatun, Nergis’in Modon Guba’nın kapı kapı gezdiğini duyunca kendisine her şeyi anlattığını

ve Neccar Abdi'nin de Nergis'i onayladığını anlatır. Bolgan Öke ile buluşan Hâce, Nergis'i bulmaya gideceklerini ve yol için hazırlık yapacaklarını söyler.

Hâce ve can dostu Bolgan Öke, 30 Nisan 1277'de Neccar Abdi ve Nergis'i Çambaşı Obası'ndan alıp uç beyliği olan Domuzlu'ya götürmek için yola çıkarlar. Aghacan da sevdiği kız Nergis için Hâce ile Bolgan Öke'nin peşine düşmüştür. Çambaşı'na gelen Hâce, Bolgan Öke ile Aghacan burada Neccar Abdi ve Nergis'i bulurlar. Akduran adındaki bir Türkmen gencinden aldıkları katırla Domuzlu'ya doğru yola çıkarlar. Gece herkes uyuduğu sırada birden ortaya çıkan birtakım insanlar önce Hâce'nin sonra da diğerlerinin ellerini urganla bağlar. Hâce ve yanındakileri esir alan eşkıya Türkmenler onları Durak Bey'e götürmek için yola çıkarlar. Günlerce yol aldıktan sonra bir gece konakladıkları yerde uykuları sırasında Modon Guba ve yanındaki üç Moğol askerinin baskınına uğrarlar. Modon Guba, ihtiyar eşkıyaların ellerini bağlatır. Hâce ve yanındakilerin ellerini çözdürür.

Hâce, Modon Guba'dan asıl gerçeği öğrenir. Nergis'in asıl isminin Saranma olup İlhanlı sarayından olduğu, anne babasının katledildiği, üç abisinden birisinin şu an bir İlhanlı komutanı olduğunu, kız kardeşini korumak için Sivas'ta beklediğini, Modon Guba'nın ise bir denetçi değil Nergis'in abisinin danışmanlarından biri olduğunu öğrenir. Modon Guba, yıllarca Nergis ve Neccar Abdi'yi aradıklarını anlatır ve Nergis'e abisinin yazdığı mektubu verir. Nergis; mektubu okuduktan sonra abilerini sevdiğini, hürmet ettiğini ancak onlarla gelemeyeceğini, evinin burası olduğunu söyler. Modon Guba ne yapacağını şaşırır. Nergis'i zorla alıp götürmek istemez.

Bu sırada yanlarına gelen Bolgan Öke, Modon Guba'ya bir ulak gönderip Nergis'in evlendiğini, getirmek için elinden bir şey gelmediğini, Nergis'in bir resmini çizip Nergis tarafından yazılan bir mektupla beraber abisine yollamasını söyler. Bu fikir Modon Guba'nın aklına yatar. Ancak Sayan Han'ın yalanı sevmediğini bu yüzden kızın nikâhlanması gerektiğini söyler. Hâce'den Aghacan ile Nergis'in nikâhlarını kıymasını ister. Hâce, çocuğun Müslüman olmadığını söyleyip bunu reddeder.

Bu sırada ormanın içinden çıkagelen Türkmen esirlerinin başı Durak Bey ve adamları, yaylarını germiş bir şekilde düzlüğe hızlıca gelirler. Nikâh törenindekilerin elleri bağlanır, Türkmen eşkıyaların elleri çözülür. Neler olup bittiğini öğrenmek isteyen

Durak Bey'e Hâce her şeyi baştan sona anlatır. Hâce; kendini, şeyhini, Nergis'i ve nikâhı anlattıktan sonra Durak Bey Modon Guba ve adamları dışındakilerin ellerini çözmelerini ister. Durak Bey ile Hâce'nin dostluğu da böylece başlamış olur. Durak Bey, buraya gelirken esir tüccarı getirilmesi için bir ulak çıkardığını söyler. Modon Guba ile üç askerinin elleri de çözüldükten sonra nikâh kıyılır. Durak Bey nikâhtan sonra iki askeriyle esir tüccarını almaya gider. Hâce, üç gün sonra dönen Durak Bey'in yanındakileri görünce çok şaşırır. Bunlar, Kademsiz Bey'in emir kulu Adil Efendi ve Akşarlı üç askerdir. Deliye dönen Hâce, Adil Bey'e küfürler sayar.

Durak Bey, Adil Bey'in kim olduğunu Hâce'den öğrenince onu ve adamlarını atlarından indirir katırlara ters bindirir. Bacaklarından ve göbeklerinden eyerlere bağlatır. Hâce ve yanındakileri serbest bırakır aynı şekilde Modon Guba ve askerlerinin de ellerini çözdürüp serbest olduklarını söyler. Hâce ve yanındakiler Akşar'a geri döner. Sayan Bey, kız kardeşinin yanına Kamışlık'a gelir. Nergis'in olduğu çadırda herkesi çıkaran Sayan Bey, ondan kendisiyle gelmesini ister ancak Nergis bunu kabul etmez. Asıl yurdunun burası olduğunu söyler Nergis. Madon Guba, kendisine yaklaşan Hâce'ye Neccar'ı Zati Bey'in katlinden dolayı asacaklarını söyleyince Hâce Neccar'ı eve gönderir.

Nergis; Neccar Abdi'nin bir suçunun olmadığını, Zati Bey'i kendisinin öldürdüğünü söyler. Sebebi ise Zati Bey'i Kamışlık göçmelerinden on yaşındaki bir kıza tecavüz ederken görmesidir. Kılıçla Zati Bey'i öldüren Nergis, Neccar Abdi ve Hayrani Hazretleri'nin kızı Karhatun'un yardımıyla ibret olsun diye onu meydana asar. Her şey bitince ölünün üstüne tüküren Nergis mendilini bu sırada düşürür. Nergis, Elçi Bey'i de kendisinin öldürdüğünü söyler. Elçi Bey, Kamışlık'taki çocuklara kız erkek demeden ya kendi tecavüz eder ya da beylere satar. Kamışlık çocuklarına ders veren Nergis'i çadırda yalnız yakalayıp ona tecavüz eden Elçi Bey, daha sonra Nergis tarafından zehirlenerek öldürülür ve Kamışlık'taki sığınmacı kadınlar tarafından göle atılır.

Hem Zati Bey hem de Elçi Bey olaylarının başında Karhatun vardır. Zati Bey ve Elçi Bey'in bu pis işlerini Hacı Kadı ve Kademsiz Bey göz yumup bundan fayda umarlar. Hâce, Subaşı'nın Neccar Abdi'nin kellesini istediğini söyleyip Akduran'dan Neccar Abdi'yi Domuzlu tarafına doğru götürmesini ister. Akduran, Modon Guba'nın iki nökeriyle yola çıkar. Ertesi gün Sayan Bey ve Modon Guba da Akşehir'den ayrılır.

Akduran, Neccar Abdi'yi Durak Bey'e emanet eder. Ondan bir daha haber alınmaz. Aynı şekilde Sayan Bey'den de bir daha haber alınmaz. Hacı Kadı ve etrafındakiler kötülük yapmaya devam ederler. Akşar'da panayır başlar. Bolgan Öke'nin, meydana aydınlatmak için yaktığı kırk kandil yağı bakracı bir kedinin bu bakraçlardan birini devirmesiyle yangın çıkar. Bunun üzerine iki asker Bolgan Öke'yi yakalayıp götürürler. Panayırın olduğu gün meydana gelmek için evinden çıkan Kademsiz Bey'in yaveri Adil Bey bıçaklanır. Kademsiz Bey ve emir kulları yaygara çıkarır. Kamışlık'ta genç yaşlı herkes katledilir, çadırlar yakılır. Buraya gelen Nergis ve Aghacan da savaşırken ölür. Hâce ve Kalduk Hatun, Nergis ve Aghacan'ın cansız bedenini alarak evlerine dönerler.

2.4. Şahıs Kadrosu

Roman kurgusunu oluşturan diğer bir önemli unsur kişi ve varlık kadrosudur. Romandaki kişiler, olayların meydana gelmesinde rol alırlar. Romanda kişi kadrosunu genellikle insanlar oluşturur bunun yanı sıra insan dışındaki canlı cansız varlıklar ve kavramlar da roman kişisi olarak görev alabilir. Şerif Aktaş şahıs kadrosunu şöyle tanımlar:

“Kurmaca eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen olayın zuhuru için gerekli insan ve insan vasfı verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar, ‘şahıs kadrosu’ söz grubuyla adlandırılır. Çünkü olaya iştirak eden insan dışındaki varlık ve kavramlar, metinde yüklendikleri fonksiyon bakımından, şahıs karakteriyle karşımıza çıkarlar...” (Aktaş, 2017: 43)

2.4.1. Başkahraman

Başkişi için merkezi kişi, asıl kahraman ve protagonist gibi farklı isimler de kullanılır. Başkişi *“romanda anlatılan olayların merkezinde olan, etrafında olay örgüsünün kurulduğu”* (Can, 2011: 27) kişi ya da kişilere denir. Başkişi, romanın merkezinde yer alarak özne konumundayken diğer kişiler ona göre tavır aldıkları için nesne konumunda bulunurlar. Romanın başkahramanı *“hem etken hem de edilgen konumda”* (Öztürk, 2021:184) olmasıyla romandaki olayları etkilediği gibi bu olaylardan etkilenir. Roman türünde olay örgüsünün temel yönlendireni olan başkahramanın diğer kahramanlarla girdiği ilişkiler neticesinde kişisel serüveni ortaya çıkar. Bu ilişkiler onu engelleyebileceği gibi onu destekleyen bir nitelik de arz edebilir.

Ölü Kelebeklerin Dansı'nda romanın başkişisi (protagonist) Haldun'dur. Romandaki olaylar Haldun'un bakış açısıyla anlatılır. Babası öldüğünde Haldun on bir

yaşındadır. Haldun öldürüldüğünde ise yirmi iki yaşındadır. Roman boyunca kimin tarafından öldürüldüğünü merak eden Haldun gördüğü düşle bunu öğrenir. Haldun, göçmenlerin yaşadıkları sorunları tüm dünyaya duyurmak için GPB örgütünün yasadışı yollarla yaptığı eylemlerine katılır.

Haldun, posta dağıtım memuru olduğunu şöyle ifade eder: *“Sırası gelmişken belirtayım, sağlığında posta dağıtım memuruydum ben. Arada bir can sıkıntısından başkalarının mektuplarını açıp okuduğum olurdu.”* (Arkan, 2020: 10) Tanrı’nın bağışlayıcılığına inanan ancak Tanrı’ya inanmayan biridir. Yazar geriye dönüş tekniğini kullanarak Haldun’un çocukluk yıllarını anlatır. Böylece Haldun’un nasıl bir çocukluk yaşadığını, bunun psikolojisi üzerindeki etkisi sezdirilir:

“On altı yaşındayken okulu terk etmiştim. Nedenini bilmiyorum. Sanırım sıkılmışım. Bir kliniğe gönderdiler beni. Haftada üç gün terapiye katılacaktım doktorumun yaşadığım her şeyden haberi olacaktı. Dersleri izlemekten daha sıkıcıydı bu. Derhal iyileştim ve okuluma döndüm.

Aynı yıl âşık oldum. Âşık olduğum kız bir başkasıyla yatıyordu. Sonra hiç hoşlanmadığım, sevmediğim bir kızla düşüp kalkmaya başladım.” (Arkan, 2020: 13)

Haldun iç konuşma tekniğiyle kendisi hakkında bilgi veriyor:

“Adım Haldun. Postacıyım. Yani sağlığında postacıydım. Üç yıllık meslek okulunu bitirdim. Ayrıca GPB adlı gizli örgütün aktif bir üyesiydim. Gönüllü Postacılar Birliği... Okuldan mezun olunca sokakları gübre kokan bu şehre, Crotone’ye atandım. Ve yaklaşık bir sene sonra öldürüldüm.” (Arkan, 2020: 17)

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkahraman, Hüseyin’dir. İzmir yakınlarında bir kasabada yaşayan Hüseyin, varlıklı bir ailenin tek çocuğudur. İzmir’de meyhane açmayı hayal eden babası bu hayalini gerçekleştiremeden ölür. Üniversite yıllarında Hüseyin’in kişiliğinde bölünmeler başlar. Babasının meyhane işletme hayalini gerçekleştirmek isteyen Hüseyin’e amcası kurduğu oyunla bu hayaline engel olur. Hüseyin çiftlikten, fabrikadan kurtulmayı özgürlük addeder. İzmir’e gitmek, orada meyhane açmak Hüseyin’in en büyük hayalidir.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanının başkahramanı Abdülhalim’dir. Babası Kırımlızade Osman Tefik Bey, annesi ise Güler Hanım’dır. Abdülhalim ve ailesi, Samatya’da, bir dönüm bahçe içinde, üç katlı ahşap bir evde oturur. Çocukluğu boyunca hastalıklarla boğuşur Abdülhalim. Babası hastalığı süresince Abdülhalim’e

sağlıklı bir çocuk gibi davranır. Abdülhalim'i çalıştığı yer olan Galata'daki Liman Kalemine götürür. Ona iş yerinde Rusça ile Farsça'yı öğretmeye çalışır.

Hastalıktan kurtulan Abdülhalim'i babası, adam olması için okulun eve uzaklığını da bahane ederek idadiye yatılı yazdırır. Ülkenin içinde bulunduğu durumdan korkan babası bir savaş çıkmadan soyunu sürdürecektir bir erkek torunu olsun ister. Nesibe'yle evlenen Abdülhalim Mülki Baytar Mektebini bitirir. Abdülhalim'in idadiden sonra özel izinle kaydolduğu Mülki Baytar Mektebinde okula kayıt olabilmesi için yeniden ordu hizmetine girmesi koşulu vardır. Ancak babası oğlunun asker olmasını istemez.

Abdülhalim, askeri okul eğitiminin verdiği bağlılık duygularıyla hiç hizmet vermeden ocaktan ayrılmayı gururuna yediremez. Babasının tavsiyelerini kabul etmez. Maltepe'deki askeri hayvan alım komisyonuna atanan Abdülhalim seferberliğin ilan edilmesiyle savaş alanına doğru yolu çıkar. Cephe ve cephe gerisinde çeşitli yararlılıklar gösterir. Ancak çıkan bir çatışmada Ruslara esir düşer. Rusya'ya götürülen Abdülhalim burada yeni bir hayat kurar. Ancak içinde vatanına ve ailesine karşı olan özlem hiç bitmez. Yıllar sonra yüzü aşkın yaşıyla vatanına, doğdu şehir olan İstanbul'a geri döner. Ancak geride bıraktığı her şey çok değişmiştir.

Uyku romanının başkahramanı Müdür Bey, şehir dışındaki kulelerin birinde çalışır. Şirkette personel müdürü olarak çalışan Müdür Bey, çalıştığı oda cam bir bölmeden oluştuğu için odasını “*akvaryum*”a benzetir. Müdür Bey, evini “*küçük bir saray*” diye niteler, kızına ise “*Prens*” diye hitap eder. İşten çıkınca sarayına giden Müdür Bey, sokakta yaşayan insanların evinin ve yiyecek yemeğinin olmadığını düşünmek istemez ancak sokağa çıkmaya da cesaret edemez. Yani gerçekleri görmek istemez. Gayet iyi bir işi ve mutlu bir hayatı olan başkahraman çevresine, yaşadığı dünyaya kayıtsız kalmaz. Müdür Bey, vicdanının sesini susturamadığını bir köpek misali sürekli havladığını, susmadığını söyleyerek bazı şeyleri görmezden gelse de vicdanının bunu kabul etmeyerek yaygara çıkardığını söyler. Bu durum başkahramanın vicdanlı bir insan olduğunu gösterir. Televizyonda Afrikalı çocukların görüntülerini “*zapladığını*”, gerçekleri görmek istemedikçe sorunları farklı algıladığını, köreldiğini söyler. Bundan da anlaşılacağı gibi başkahraman toplumsal olgulara bir aydın tavrıyla yaklaşmaktadır.

Pangloss Karşıtları adlı bir internet sitesine insanların düşlerini ve o düşler hakkındaki yorumlarını yazdığını, bildiğimiz dünyanın dışında başka dünyaların da olduğuna inandıklarını öğrenen Müdür Bey, siteye düşlerini yazmaya başlar. Düşlerini paylaşması Müdür Bey'in hoşuna gider. Pangloss Karşıtları'nı ikinci bir aile olarak görür. Paylaştıkları ile yalnızlık duygusunu aştığını fark eder. Düş görmediği zamanlar rahatsız olan Müdür Bey, düşlerini yazmadığı zamanlar yaşamadığı anlamını çıkarır. Bunun için ilaç alıp uykuya dalan Müdür Bey bu sayede daha çok düş görür.

Pangloss Karşıtları'nın sandığı kadar masum olmadıklarını öğrendiği halde onlarla görüşmeyi sürdürür. Onların bazı kanlı eylemlerine katılmaktan da geri durmaz. Yaptığı eylemlerde kendini suçlu hissetmez. Düşündükleri şeyin üstünde yaşadıkları dünyayı değiştirmek olduğunu söyler. Adaletle önem veren Müdür Bey, bu eylemler sayesinde insanların adalet kavramı hakkında düşüncelerini kolaylaştırdıklarını zanneder.

Bir süre sonra Pangloss Karşıtları'na operasyon düzenlenir. Birçok arkadaşı yakalanır, yakalanamayanlar ortadan kaybolur. Polisler iş yerine gelip onu da tutuklarlar. Başkan Yargıç yazdığı düşlerden hareketle onun sübyancı olduğunu iddia eder. Sübyancılıkla suçlanan Müdür Bey'in on altı yıl uyutulmasına karar verilir. İki ay sonra cezası onaylanan Müdür Bey'i hastane gibi bir yere götürürler. Onu yatağa bağlayıp serum bağladıkları sırada uykuya dalan Müdür Bey düşünde Pangloss Karşıtlar tarafından başka bir yere kaçırlır. Kaçırıldığı yer; keçilerin konuştuğu, saksaganların top oynadığı, muhtarla yönetilen bir yerdir. Bütün bu yaşadıkları Müdür Bey'i ruhen ve bedenen yorar. Müdür Bey'in düşü ölümüyle sona erer. Cenazesini almaya gelen eşi ve kızı ölüm sebebinin kalp yetmezliği olduğunu ölüm raporundan öğrenirler.

Mino'nun Siyah Gülü romanında anlatılanlar, farklı karakterlerin bakış açısından verilerek anlatılır. Romanda başkahraman olarak birden fazla kişiye yer verilir. Bunlar: Zehra, Zehra'nın annesi Ayşe, Zehra'nın halası Münevver, Münevver'in sevgilisi Cahit ve Hasan'dır.

Zehra, romanda yalnızlığıyla karşımıza çıkar. Çocukluğundan itibaren anne ve babası tarafından yalnız bırakılan Zehra bunun için annesi ve babasını suçlar. Zehra anne ve babasını sevse de onlara yabancı gibi bakar. Nuri Bey ve Gülizar Hanım'ın

çocukları Halime ve Hasan ile mutlu bir çocukluk yaşar. Daha sonra âşık olduğu Hasan'ın asılmasından sonra dünyayla alakasını keser. Hasan'ın suçsuzluğunu ispat etmeye çalışan Zehra bir yıl sonra Hasan'ın avukatı Ahmet Bey ile evlenme kararı alır. Zehra, Hasan'ın asılmasından babası ve arkadaşlarını sorumlu tutar. Ahmet Bey ile evlenen Zehra'nın Niyazi adında bir çocuğu olur. Kendisini yalnız bırakan anne babasına karşın o oğlu Niyazi'yi hiçbir zaman yalnız bırakmaz.

Münevver, Zehra'nın halasıdır. Münevver romandaki en güçlü kadın karakterdir. Kimseye hesap vermeyen, istediği gibi yaşayan bir insandır. Okumayı resim yapmayı çok seven Münevver'in üniversite okuma hayaline abisi Cemil Bey engel olur. Daha sonra Cahit Bey ile aşk yaşayan Münevver abisinin engellemelerine rağmen bunda diretir. Hatta bunun için canına kıymayı bile düşünür. Münevver her şeyde olduğu gibi aşkta da özgür olmak ister. Bu yüzden Cahit'le arasına mesafe koyar. Münevver, merhametiyle ve fedakârlığıyla da ön plana çıkar. Nuri Bey ve Gülizar'ın çocuklarına maddi anlamda destek olur. Babasının son günlerine kadar yanında olur. Her ne kadar Cahit'den uzak durmaya çalışsa da onun zor zamanlarında yanında olur.

Cahit, İzmir Arkeoloji Müzesi'ne müdür olarak tayin edilir. Yüzbaşı Osman, film gösterilerinden birinde Cahit'i Münevver ile tanıştırır. Evli ve çocukları olan Cahit yaşça Münevver'den çok büyük olmasına rağmen, Münevver ile yasak aşk yaşamaya başlar. Münevver'e âşık olan Cahit ilk başlarda bu duygularını bastırmaya çalışır ancak başarılı olamaz ve Münevver'e büyük bir aşkla bağlanır. Cahit'in aşkı hastalık dercesine varır. Durumu karısı Meral'e açıklar. Meral yaşananları duyar duymaz Cahit'ten boşanır. Cahit Bey, boşandıktan sonra Münevver ile birlikte yaşayacağını ve hayatının bir düzene gireceğini zanneder. Ancak Cahit Münevver ile hiçbir şekilde bir araya gelemez. Bu yüzden hiçbir zaman mutlu olamaz. Yıllarca yalnız yaşamaya mahkûm olur. Bunun sebebi de sadece kendisini düşünmesi yani bencilce hareket etmesidir.

Hasan, Nuri Bey ve Gülizar'ın oğludur. Okuma heveslisi bir genç olan Hasan üniversiteye gittikten sonra solcu olur. Zehra ile kurdukları arkadaşlık aşkla biter. Hasan, Zehra'ya ilgilerini keşfettirir. Zehra'ya fark ettirmeden adalet, eşitlik gibi kavramları sorgulamasını sağlar. Hasan, Zehra ile beraber derneklerde toplantılara katılır. Bir süre sonra Hasan ve arkadaşları bir grup ülkücü ile karşılaşır. Hasan ve arkadaşları ile ülkücüler arasında yaşanan çatışmada ülkücüler polislerden birini vurur.

12 Eylül'den önce ortadan kaybolan Hasan altı ay sonra Hopa'da yakalanır. Ankara'ya getirilen Hasan yangından mal kaçırmıcasına bir hızla yargılanır ve zaman kaybetmeden idam ettirilir.

Ayşe, Zehra'nın annesidir. Ayşe aşkı şöyle tanımlar: *“Birbirine iyi davranmaktır, emek vermektir; sonra da beraber yaşlanmaktır.”* (Arkan, 2021: 173) Ankara'da kızıyla beraber yaşayan Ayşe kocasının asker olması ve görevi sebebiyle evden uzakta olmasından dolayı burada yalnız yaşar. Ayşe, kocası Cemil Bey'in sevgisine muhtaç olduğunu söyler. Sevgiyi yaratılmış olmanın kusurlarından biri sayar. Kocasını Cemil Bey'in idealleri uğruna kendilerini sattığını söyleyen Ayşe kocasını da sattıklarını, onun terfi beklerken kendisini Ankara'da masa başında bulduğunu anlatır. Yalnızlığını Münevver ile paylaşan Ayşe sık sık onun yanına İzmir'deki kasabaya ve bağ evine gider, buluşamadıkları zamanlar ise birbirlerine mektup yazarlar. Zehra dört beş yaşlarındayken sürekli beraber zaman geçiren Ayşe ve Münevver bazen de pencere kenarında saatlerce kitap okurlar. Ayşe her zaman Münevver'in yanında olur. Kocasını Cemil Bey; Münevver'in okumasına engel olunca Ayşe, Cemil Bey'i ikna etmeye çalışır. Buna karşı intihara kalkışan Münevver'i hastaneye götürerek onun hayatını kurtarır. İnançlı bir insan olan Ayşe kocası ve kızından dolayı ibadetlerini yapmaktan sakındığını ifade eder.

Hırsız ve Burjuva romanının başkahramanı Evren, 12 Eylül 1980'de doğar. Bu sırada ülkede ihtilal olur. Babası oğluna Evren ismini koyar. Anne ve babası çalıştığından dolayı Evren komşularının evinde kalır. Burada yalnızlık ve pişmanlık dersleri alır. Başkalarından bir şey istememe ve sessiz oturmayı da ona komşuları öğretir. Evren okuma-yazmayı altı yaşında öğrenmesine rağmen annesi Fazilet Hanım'ın beklentilerini karşılayamaz. Evren'in kafasında kendiliğinden oluşan ve önem sırasına göre sıralanan bazı ahlaki ilkeler vardır: sorumluluk, başkalarının hakkını yememek, düşenin elinden kaldırıp tutmak, sahip olduklarını paylaşmak, temizlik, düzen ve saygı. Okul dışındaki zamanını evde geçiren Evren yemeklerini ise kendisi pişirir. Evren'in küçük, hoş ve mutlu bir dünyası vardır.

Evren ile annesi bir gün pikniğe gittikleri bir sırada annesinin yanına bir çocuk yaklaşır ve annesinin çantasını alıp kaçar. Annesinin büyük öğretisinin yıkıldığını gören Evren bu durum karşısında gülümser. O günden sonra çok şey değişir. Evren sınıfta fil

biçiminde bir silgi bulunca bir sahibi olduğunu düşünmez. Öğrendiği onca ahlaki ilkeye rağmen bunu aklından geçirmez. Birkaç ay içinde Evren'in çamaşır çekmecesini çalıntı eşyalarla dolup taşar. Bu eşyalardan en değerlisi annesinin cüzdanından aşırıldığı dayısının cezaevinde çektiği fotoğrafıdır. Çocukluğunda dayısına çok özenen Evren; onun gibi korkusuz bir adam olmak, haksızlığa uğrayan insanlara yardım etmek ister. Hayal kurmayı çok seven Evren, hayallerinde dayısı gibi cezaevine girer.

Anne ve babasının her gün çalıştıkları halde ellerinde başka bir şey olmamasını açıklayamayınca zenginliğin nasıl yaratıldığını sorgular. Evren, anne ve babasını askerde olduğu sırada bir trafik kazasında kaybeder. Anne babasını kaybettikten sonra özgür olduğunu hisseder. Evren, dayısı Faik hapisteyken onu görmeye gittiğinde İsmail diye biriyle tanışır. Bir hırsız olan İsmail'le hapisten çıktıktan sonra gece işçiliği yapmak ister. Çalıntı mal satıcılığı yapan Evren, kirli işlere daha İsmail ile tanışmadan önce bulaşmıştır. Doksanların ortasında Feriköy'de bir yer altı kumarhanesinde çalışmıştır.

Evren, karşı apartmanda yaşayan Gülgün hakkında sık sık hayaller kurar. Gülgün ile ciddi bir ilişki düşünmeyen Evren onunla sadece yatmak ister. İsmail, hırsızlık için girdiği bir evde kendini yaralar ve yardım için Evren'i arar. İsmail'e yardıma giden Evren İsmail'in elindeki silahın ateş almasıyla ölür.

Gülhisarlı Terziler romanında başkışı Ayhan Demir'dir. Ayhan, Şubat 1969'da Gülhisar'da bulunan İlica Otel'de doğar. Ayhan daha doğmadan önce babası Gökhan Bey evi terk edip Almanya'ya gider. Ayhan, yıllarca babasının geri dönüşünün hayaliyle yaşar. Okuma yazmayı öğrendiği zamanlar evde babasına ait izler bulmaya çalışan Ayhan, annesi Hatice Hanım'ın makyaj kutusunda sakladığı adresi bulur ve babasına mektup yazar. Ayhan büyüdükten sonra babasını bulmak için Almanya'ya gider. Almanya'ya çok büyük zorluklarla geçen Ayhan her seferinde yakalanır ve geri gönderilir.

Ayhan'ın çocukluğu geri dönüş tekniğiyle anlatılır. Ayhan, beş yaşına kadar tek kelime konuşmaz bu yüzden ailesini çok korkutur. Konuşmaya başladıktan sonra da çok yavaş konuşur, heceleri uzatır ve konuşurken aptalca gülümser. Büyüdükten sonra da böyle hareket eden Ayhan çevresi tarafından sürekli aşağılanır. Ayhan kimseye güvenmez, insanlardan uzak durur. Bu davranışı büyüdükten sonra da değişmez. Ayhan,

küçükken annesi tarafından çok şımartılır. Evde prens gibidir; gülücüklerle, öpücüklerle büyür. Annesi Hatice Hanım, onu kırıncı olan her şeyden uzak tutar. Sokakta oynatmaz, yazın şapkasız dışarı çıkmasına izin vermez. Ayhan bu yüzden sessiz, çekingen ve içine kapanık bir çocuk olur

Ayhan, herhangi bir iş yapmaz. Kitap okumak ve hobi olarak da dikiş dikmek dışında bir şey yapmaz. Çevresi teyzesi Günnur Hanım, komşu kızı Perihan ve Nedim Usta'dan ibarettir. Birbirlerini pek seven bu dört kişinin ortak noktaları kitap okumak ve birbirlerini kabullenmektir. Ayhan, gerçekler hakkında söylenenlerden kaçır. Ayhan, liseli bir kız olan Sevtap'a âşık olur. Berlin'deyken de sürekli Sevtap'ı düşünür, onunla ilgili hayaller kurmaya devam eder. Sonra bu hayaller yerini gerçeklere bırakır ve bu karşılıksız aşkı da burada son bulur.

Nasreddin romanında başkahraman Hâce, yakından tanıdığımız Nasreddin Hoca'dır. Hâce'nin çocukluğu ve gençliği ile ilgili bilgiler romanda çok az işlenmiştir. Hâce, babasının imam olduğunu asıl işinin ise kerpiç dökmek olduğunu belirtir. Çocukluğunun anlatıldığı başka bir yerde ise inançlı bir insan olduğu, sabah saatlerinde Kur'an ezberlediği, uyumadan önce dualar ettiğinden söz edilir.

Hâce, romanda merhametin ve iyiliğin temsilcisi sayılır. Evinin avlusunda sonradan inşa ettiği iki kerpiç eve savaştan kaçanları, mültecileri, yetimleri ve muhtaçları yerleştirir. Bu yüzden Hâce'nin evi o dönemin keşmekeşliğini gerçekçi bir biçimde yansıtır. Hâce; yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini bir deftere yazar. Dünyanın gelip geçiciliği, edebın önemi, merhamet, açık sözlü olmak yazdığı konulardır. Hâce; tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi şaka yapmaktan hoşlanan, hazır cevap, adaletli ve cesur biridir. Romanın bazı yerlerinde buna yer verilmiştir.

2.4.2. Norm Karakter

Romanın başkışisinin eksiklerini, kusurlarını yansıtan bir ayna misali onun bu eksiklerini ve kusurlarını tamamlayıcı bir rolü olan roman karakteridir. Ramazan Korkmaz'a göre norm karakter, *“zorluklar karşısında tükendiğinde başkışisinin gücü, korktuğunda cesareti, sustuğunda ise konuşan dili/vicdanı olur.”* (Korkmaz ve Şahin, 2018: 18)

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında norm karakterlerden Doktor Sematyen, Haldun ile aynı evde kalan Çinli bir bilge kişidir. Haldun, Doktor Sematyen için şu

ifadeleri kullanır: *“Bugüne dek onun öğütlerine uydum. Başka türlü de davranamazdım zaten! Benden daha eski bir ölü o. Daha yaşlı, daha deneyimli... Ölülere nelerin acı verdiğini, ruhsal çöküntünün bir ölü için ne anlam taşıdığını biliyor.”* (Arkan, 2020: 8) Psikoloji bölümünü okumuş olan Doktor Sematyen’i Haldun deli doktoru diye tanıtır. Doktor Sematyen’in *“iç karışıklığıyla”* baş etmeye çalıştığı anlatılır. GPB’nin de içinde bulunduğu Birlik’in kurucusudur ve beş yıl önce kanserden ölmüştür. Doktor Sematyen ateist olduğu halde Tanrı’nın yokluğundan hoşlanmayan biridir. Felsefi sözleriyle ve bilgisiyle Haldun’a yol gösterir. Sahip olduğu bilgiye güvenir. Bundan dolayı onu hatalarına inandırmak, ikna etmek bir hayli zordur.

Profesör Naum, romanın diğer bir norm karakteridir. Naum, GPB Bölge Sekreteri’dir. Haldun’un da içinde bulunduğu bu örgütün eylemlerinin planlanmasından sorumludur. Naum, kızı Kore’yi çok sever. Sematyen; Naum’un okuldayken yetenekli bir tiyatro oyuncusu olduğunu, edebiyatı sevdiğini, şiir yazdığını anlatır. Sonradan tarih konferanslarına gire çıka her şeyi ciddiye aldığını belirtir. Bencildir, misyoner düşmanıdır ama şiddete karşıdır.

Essau, Haldun’un çocukluk arkadaşıdır. Posta okulundaki ilk iki yılı beraber okurlar. Ailesiyle taşınıp ayrıldıktan sonra başka bir şehirde okulu bitirir. Haldun’a insanın sorumluluklarından bahseder, broşürler verir. Böylece Haldun’u GPB’ye üye yapar. Onunla geceleri mektup dağıtır. Korkak biri olan Essau roman kişilerinden Evita’nın da sevgilisidir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında norm karakterlerden Hüseyin’in babası, Hüseyin’in hayatında en çok değer verdiği, sevdiği kişidir. Hüseyin’in kişilik gelişiminde çok önemli bir yeri vardır. Hüseyin, babasını örnek alır. Onun meyhane işletme hayalini gerçekleştirmeyi hayat felsefesi haline getirir. Hüseyin, babasıyla amcasını karşılaştırırken babasını şöyle betimler:

“Babamla amcam hiçbir zaman anlaşılamadılar. Ölümünden üç yıl önce, babam evin altındaki boş dükkânı elden geçirip bir meyhane açmıştı, içki içmeyi, arkadaşlarıyla birlikte olmayı, yemek yapmayı seviyordu... Babamsa hep sessizdi. İpinceydi, upuzundu. Kırıcı olmaktan kaçınır, tartışmayı, kavgayı sevmezdi.” (Arkan, 2017: 45-46)

Hüseyin’in annesi de babası gibi hayatında önemli bir yer tutar. Annesi Hüseyin’in okumasını çok istediği için o da annesinin bu isteğini yerine getirmeye

çalışır ki sonunda başarır ve ziraat mühendisi olur. Annesi çiçekleri çok sevdiği için özellikle de menekşeleri sevdiğinden Hüseyin annesini menekşe ile imgeler.

Raif, Hüseyin'in üniversite arkadaşıdır. Hüseyin, onu kendisine benzetir. Beraber ders çalışır, oynar, yemek yerler. Raif, bir devrimcidir. Hüseyin ile beraber okulda bir duvar gazetesi çıkarır. Üniversiteye hazırlık kursuna parasızlıktan dolayı gitmez. Hüseyin bu durumu eşitsizlik olarak görür. Raif; derneklere gider, mitinglere katılır, kavgalara karışır, duvarlara afiş yapıştırır. Hüseyin; öğrenci evinde kirayı öder, yiyecek masraflarını karşılar, yemek yapar. Buna karşın Raif'ten istediği tek şey amcasına ve annesine derslerinin iyi olduğunu söylemesidir. Üniversitede kendisine yakın gördüğü, onu anlayan tek kişi Raif'tir. Hastalığı giderek artan Hüseyin'in kendine zarar verdiğini gören Raif onu Psikiyatr Cemil'in yanına götürür. Raif, 1 Mayıs afişleri asarken boynundan vurulup öldürülür.

Psikiyatr Cemil, Raif'in üniversiteden arkadaşlarından birinin abisidir. Raif, Hüseyin'i Cemil Bey'in yanına götürür. Cemil Bey, Hüseyin ile birebir ilgilenir. Hastalığının kaynağını bulmaya çalışır. Hüseyin'in okuldan ve hayattan uzaklaştığını gören Cemil Bey ondan okula devam etmesini ister. Çeşitli ilaçlar kullanan Hüseyin gün geçtikçe daha iyi olur. Cemil Bey tedaviye ara verilmesini ister. Bir süre sonra Hüseyin Cemil Bey'i görmeye gider: *"Dışarıda bahar vardı. Bütün derslerimi vermiş, okulumu bitirmiştım. 'Bak, ben başardım!'* Demeye gelmiştim Cemil Bey'e. *Ve o yoktu. Kaybolmuştu."* (Arkan, 2017: 143) Ancak Cemil Bey'in arabasının Urla yolunda bir kamyonun altına girdiğini, Cemil Bey'in kurtarılamadığını öğrenir.

Kaptan, Hüseyin'in *"devlet tiyatrolarının efsanevi oyuncusu"* diye söz ettiği arkadaşıdır. Süavi ile beraber sahne tasarımı bölümüne giderler. Hüseyin, Kaptan'ı öğretmen olarak görür. Meyhaneleri, sarhoş olup ağlamayı, kadınlarla konuşmayı, olmadık zamanlarda öfkelenmeyi, hüzünlenmeyi, neşelenmeyi kendisine öğrettiğini söyler.

Ali İhsan, Süavi'nin çocukluk arkadaşıdır. Emlak bürosu vardır. Babasından kalan evleri arsaları satar ortadan kaybolur, parası bittiğinde yine geri döner.

Süavi, Ali İhsan ve Kaptan Hüseyin'in sürekli görüştüğü arkadaşlarıdır. Hüseyin, meyhaneyi açtığında onların dostluğundan ve yüzüne gülmeye başlayan halinden başka bir şeye sahip olmadığını söyler.

Yakup, Kaptan'ın Hüseyin'e yardımcı olması için tiyatro çalıştırdığı liseden getirdiği bir gençtir. Hüseyin, onu *“Kıvırcık saçlı, hep gülümseyen, insanda zamanından önce olgunlaştığı izlenimi uyandıran bir genç”* diye niteler.

Boncuk, omuzunda kocaman bir ramazan davulu taşıyan, hayranlık uyandırıcı mavi bakışları, küçücük bir burnu, büyük kulakları ve saçlarını kazıttığı için parıldayan bir başı vardır. Hüseyin'in meyhanesine masa ve sandalyeleri eski bir sinemadan bulur. Hüseyin'den bu iyiliği karşılığında meyhanesine kendi isminin verilmesini ister.

Hoca, Vatan Caddesi'nde babasının aldığı bir apartman dairesinde oturur. Yalnız yaşayan bir insandır. Hüseyin ile içer, dertleşir, satranç oynar, edebiyattan, politikadan konuşur. Yanından ayırmadığı siyah çantası vardır. Hep aynı yazarları okur. Gözlükle dahi iyi göremeyen biridir. Sürekli “kör alfabesi” çalışır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında norm karakterlerden Enver Rıza, romanda akasya ağacı tarafından anlatılır. 1945'te İstanbul Bakırköy'de doğan Enver Rıza'nın annesinin ismi Vesile Semra'dır. Babası Münir Bey ise Abdülhalim'in torunudur. Babası Büyükdede diye hitap ettiği Abdülhalim'i başından savmak ister, bunun için de oğlu Enver Rıza'dan Büyükdede'yi yanına almasını ister. Büyükdede ile tanışan Enver Rıza onu evine alır. Özgürlüğüne düşkün olan Enver Rıza, babasından sürekli kaçar. Babası Enver Rıza'dan eve gelmesini, büyük bir aile olmalarını ister. Sol görüşte bir gazeteci olan Enver Rıza'ya dergide yazdığı yazılardan dolayı sürekli dava açılır. Yazdığı yazılar genellikle hükümetin de parmağının olduğu yolsuzluk, kaçakçılık, mafyacılık gibi konular olduğundan dönemin Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde yargılanır.

Kırımlıade Osman Tevfik Bey, Abdülhalim'in babasıdır. Galata'daki Liman Kalemünde çalışan dindar bir insandır. Tevfik Bey, Abdülhalim'e Farsça ve Rusçayı öğretmeye çalışır. Tevfik Bey'in çalışma odasında bulunan tarih kitapları ve ansiklopediler sayesinde Abdülhalim kendini, babasını, ailesini, üstünde yaşadığı vatan toprağının tarihini öğrenir. Tevfik Bey, rüştiyeyi bitiren Abdülhalim'in bir an önce

adam olması için yatılı olarak askeri idadiye yazdırır. Askeri idadiyi bitiren Abdülhalim Mülki Baytar Mektebine yazılır. Tefvik Bey, evliliği soyun devamı olarak görür. Ülkede var olan kargaşa ve çatışmalardan korkan Tefvik Bey bir savaş çıkmadan soyunu devam ettirecek bir erkek torunu olsun ister.

Nesibe; Abdülhalim'in eşidir. Abdülhalim'i evlendirmek isteyen anne babası bir yıl süren araştırmalar sonunda, Abdülhalim'in Beykoz'da oturan teyzesinin kızı Sultan'ın arkadaşlarından Nesibe'yi uygun görürler. Nesibe ile Abdülhalim'in evliliklerinden Enver Münir adında bir çocukları olur. Nesibe ile Enver Münir'in de aileye dâhil olmasıyla, ev eski canlılığına kavuşur. Ancak bir süre sonra hastalanan Nesibe bir ay içinde ölür. Arkasında kederli bir adam ve üç yaşında bir çocuk bırakır. Abdülhalim, Nesibe'yi unutamaz. Nesibe, Abdülhalim'in düşlerinde yaşar. Abdülhalim cephedeyken İstanbul'dan yanında getirdiği iki defterden birini Nesibe'ye tahsis eder. Ona mektuplar yazar. Abdülhalim, yazdıkça rahatladığını ve huzur bulduğunu söyler.

Bakaş, Abdülhalim'in Rusya'da evlendiği ikinci karısıdır. Abdülhalim Bakaş ile Krasnoyarsk'ta Voyenni Koruduk denen esir kampında tanışır. Bakaş, esir kampında çalışan bir hemşiredir. Aslen Dağlık Altaylıdır. Abdülhalim, Bakaş için “melek” ifadesini kullanır. Bakaş, gördüğü düştaki kişinin Abdülhalim olduğunu düşünür ve kendini ona ait hisseder. Bakaş, her zaman Abdülhalim'in yanında olmuştur. Bakaş ile evlenen Abdülhalim'in Huriye, Akbala, Sarımay adında üç kız bir de İhsan adında bir erkek evladı olur. Abdülhalim, Nesibe ve oğlunun adını anmaz artık.

Kam Kepkey, Bakaş'ın babasıdır. Kam; Moğol, Türk ve Altay halk kültüründe büyücü din adamlarına verilen isimdir. Kam Kepkey, Rus emperyalizmine karşı ortaya çıkan Burkanizm denilen dinsel bir ayaklanmaya katılır. Bu yüzden kızından ve evinden bir süre uzak kalır. Kızına kavuşan Kam Kepkey'in bir ayağı yanlış tedaviden dolayı kangren olur ve kesilir. Kam Kepkey, Abdülhalim'in gözünde ışık olduğunu söyler. Kam Kepkey, bunu herkes için söylemez. Abdülhalim'e iş bulan Kam Kepkey onu oğlu gibi sever.

Kıdemli Yüzbaşı Baytar İsmail; “*ince uzun, kavak gibi bir genç*” olarak betimlenir. İsmail diğer subaylara benzemez. Sorumluluklarını bilen ve bunları fazlasıyla yapan bir vatan evladıdır. Abdülhalim ile sefer grubunu yolculuğa hazır hale

getirmeye çalışır. Abdülhalim ile İsmail daha ilk günden birbirlerine ısınmışlar. İsmail şöyle tanıtılır:

“İsmail Giresunluydu. Giresun’dan daha küçüklüğünde ayrılmış, bir yüzbaşıyla evlenen ablasıyla birlikte İstanbul’a taşınmıştı. Abdülhalim’in baytar mektebine girdiği yıl okulu bitirmişti. Balkan savaşıdan önce vereme yakalanmıştı. Üç yıl Bursa’da geri hizmette çalıştıktan sonra Ulukışla’da menzil komutanlığına bağlı muayene ve bakım istasyonuna verilmiş, altı ay içinde doğuya üç binden fazla hayvan sevk etmişti. Hayvanların koşumlarını, nallarını, yüklerini neredeyse tek tek elden geçirmişti. Otoritesini buyurganlığa ihtiyaç duymadan, yaradılıştan gelen, doğal bir ilişki biçimi olarak astlarına benimsetmeyi başarabilmesi, belki de görevini fazlasıyla yapmış olmasının getirdiği bu iç rahatlığına bağlıydı.” (Arkan, 2017: 44)

Cepheden gelen düzmece zafer haberlerine inanmayan İsmail, bir asker için bilgi ve güçle donanmanın en iyi bağlılıktan daha yararlı olduğuna inanır. Ancak Abdülhalim’in inancı, daha Ulukışla’ya gelmeden tren yolculuğu sırasında sarsılır. Abdülhalim’in cephede Yüzbaşı İsmail ile iyi bir ahablığı olur. İstanbul’dan, atlardan, okul günlerinden konuşurlar.

Uyku romanında norm karakterlerden Cüce, köyün eski muhtarı ve yargıcıdır. Oğluyla anlaşamadığını, birbirlerinden nefret ettiklerini söyler Müdür Bey’e. Müdür Bey, düşünce ilk olarak Cüce ile tanışır. Cüce’nin Godot adında bir de köpeği vardır. Cüce ile bir daha görüşemeyen Müdür Bey, onu yıllar sonra Doktor’u kurtarmak için duruşmaya çağırır. Çünkü Muhtar’ın keyfini bozacak tek kişi babası yani Cüce’dir. Üstelik mahkemedeki yargıçlar da onun eski yardımcılarıdır. Duruşma günü onu getirmeye giden Cambaz’la beraber duruşma salonuna gelen Cüce duruşmaya katılır. Duruşmayı yönlendiren Cüce sayesinde Doktor kurtulur. Duruşmadan sonra Müdür Bey, Cüce’ye teşekkür eder. Buna karşılık Cüce; arada bir kendisine uğramalarını, Godot öldükten sonra yalnız kaldığını söyler. Müdür Bey ve arkadaşları zorda kaldıklarında Cüce’ye haber salarlar. Çünkü Muhtar’ın kendini borçlu bildiği tek kişi babasıdır.

Mantarcıbaşı, köydeki mantarcıların başındaki kişidir. Müdür Bey, köye gittikten sonra ilk olarak Mantarcıbaşı ile tanışır. Mantarcıbaşı daha ilk karşılaşmada Müdür Bey’i çok iyi karşılar. Mantarcıbaşı, onunla odasını paylaşır. Müdür Bey’in çiftliği ve köyü tanınması için elinden geleni yapar. Mantarcıbaşı çok bilgili biridir. Değirmencilikten, nalbantlıktan, çiftçilikten, duvar ustalığından ve daha bir sürü şeyden

anlar. Müdür Bey'e nasıl yaşaması gerektiğini öğreten bir rehberdir aynı zamanda. Cesaretiyle ön plana çıkan Mantarcıbaşı Çiftlik'te yaşanan bir erken doğum olayında kuralları ihlal ederek Cambaz'ı getirir. Bunun üzerine Muhtar onu görevinden azleder. Ayrıca Doktor'un kurtarılması olayında Müdür Bey ve arkadaşlarına yardım ederek onun suçsuz olduğunun ispatlanmasını ve özgür olmasını sağlar.

Müdür Bey'in Doktor'un kurtarılması için *"Belki hayatında gerçeğe ilk kez tanıklık edeceksin,"* (Arkan, 2019: 166) sözüne karşılık Mantarcıbaşı, Müdür Bey'e daha önceki erken doğum olayını hatırlatarak onun ve Cavidan'ın olan bitene karşı sessiz kaldığını ve Cambaz'ı çağırmak için Muhtar'a karşı koymadıklarını söyleyerek gerçeğe ilk kez tanıklık etmediğini söyler. Buna karşı Müdür Bey sessiz kalır ve yaşamında ilk kez yenildiğini söyler ve Cambaz'a yaptığı bu hatadan dolayı utandığını söyler. Kış Bahçesi'ne yerleşen Mantarcıbaşı Süleyman'ın hayat bilgisi öğretmeni olur. Çalışkanlığı sayesinde Kış Bahçesi'ndeki tüm işlere koşar. Süleyman köye gitmeye karar verince onu koruyup kollamak için Mantarcıbaşı da onunla beraber gider.

Cambaz, Kış Bahçesi'nde İhtiyar ile beraber yaşar. Cambaz; daldan dala atlayarak durmadan konuşan, insanları önemseymiş gibi davranan, ilişkilerinde kurallara ve biçimlere bağlı kalmayan, içinden geldiği gibi hareket eden biridir. Cambazhanede telde yürüyüp palyaçoluk yapan Cambaz, cambazhaneyi kapattıktan sonra gelip Kış Bahçesi'ne yerleşmiştir. Onu kimse sevmezmiş çünkü muhtarlığı bıraktıktan sonra her şeye itiraz etmiş ve dışlanmış. Erken doğum olayında Cambaz sayesinde çocuk kurtulur. Müdür Bey, Cambaz'ın bir *"yıkıcı"* olduğunu söyler. Cambaz, her şeyi yıkmaya çalışır kendine göre biçim vermeye çalışır. Yapılacak tüm işlerden kendini sorumlu hisseder. Arkadaşlarına az konuştuklarını söyleyerek ormandan getirdiği saksağanlara konuşmayı öğretir.

Cambaz anne keçiye Tevrat'ı ezberlettirir. Cambaz Kış Bahçesi'ne gelen Süleyman'a fizik öğretir. Ormana sık sık giden Cambaz keçileri avlamaya gelen mantarcılardan birini öldürür bu yüzden artık gerçek bir Yahudi olmadığını söyler. Doktor'un kurtarılma planını yapan ve planın işleminde en büyük role sahip olan da Cambaz'dır.

İhtiyar, Müdür Bey Kış Bahçesi'ne geldikten sonra onunla tanışır. Cambaz, onu Kış Bahçesi'nin Dış İşleri Bakanı diye tanıtır. Çünkü çiftlikte ve köyde yıllarca

yöneticilik yapmıştır. Cambaz ve Cavidan ile beraber yıllarca cambazhanede beraber çalışmışlardır. İhtiyar çok iyimser biri olduğundan Cambaz bundan rahatsız olur. İhtiyar, Müdür Bey'in tavan arasına çıkmasına yardım eder. Müdür Bey, sandıkta aradığı şeyi bu sayede bulur.

Cavidan ile birbirlerini severler. Cavidan'ın diğer arkadaşları ile yakınlaşmasını kıskanır. Cavidan ile sürekli satranç oynayan İhtiyar bunu zorunluluk sayar. İhtiyar yalnızca alıştığı şeyleri yapar. Bağdaki üzümlerden şarap yapmak, ormandan topladığı ağaçlardan sandalyeler, koltuklar yapmak, tütün toplayıp işlemek, gül reçeli yapmak yaptığı işlerdir. İhtiyar kendi yaptığı sallanan koltukta oturarak yıllarca keman çalar. Şarap yapmayı ve keman çalmayı Süleyman'a öğreten İhtiyar, Süleyman'ın müzik öğretmenidir. Eski bir avcı olan İhtiyar, Cambaz'ın saksağanı konuşturmasına yardım eder. Ayrıca yaptığı eşek arabasını Paskal dedikleri eşeğe bağlayan İhtiyar sayesinde köye daha çabuk gidip gelirler.

Cavidan, masmavi gözleri ve güzelliğiyle herkesin ilgisini çeker. Müdür Bey, Çiftlik Evi'ne geldikten sonra Cavidan ile tanışır. Daha tanıştıkları gün onu sevdiğini söyler. Cavidan, daha önceleri cambazhanede İhtiyar ve Cambaz ile beraber çalışmıştır. Cambazhanedeki işi top atıp tutmaktır. Müdür Bey Çiftlik Evi'nde kütüphane kurar. Ancak Müdür Bey ve Cavidan dışında kimse kitap okumaz. Cavidan, Müdür Bey'in Kış Bahçesi'ne gitmesi için onu Doktor'un yanına götürür. Muhtar, erken doğum hadisesi sonrasında sonra Cavidan'ı Çiftlik Evi'nden kovar. Bunun üzerine Cavidan, Müdür Bey ve Doktor ile birlikte gelip Kış Bahçesi'ne yerleşir.

Cavidan'ın gelişiyile neşelenen İhtiyar sallanan koltuğuna oturup keman çalar. Cavidan ve İhtiyar sık sık satranç oynarlar. Bütün gün kitap okuyan Cavidan'a köydekilerden gizli bir şekilde gelen Mantarcıbaşı Çiftlik Evi'nden kitap getirir. Bazen Cambaz'la bazen de Müdür Bey'le yakınlaşan Cavidan'ı İhtiyar çok kıskanır. Cavidan, Kış Bahçesi'ne gelen Süleyman'a edebiyat dersleri verir. Cavidan cesaretiyle ve açık sözlülüğüyle öne çıkar. Doktor serbest kaldıktan sonra mahkemede kendisine hakaret eden Yeni Mantarcıbaşı'nın üzerine atlar, hızını alamaz Muhtar'a da saldırır. Muhtar'ı Cavidan'ın elinden güçlkle alırlar. Müdür Bey yaşlandıkça Cavidan'a daha çok yakınlaşır.

Doktor, iftlik Evi'nde hastalara bakar. Ancak Kış Bahçesi'ndeki insanlarla görüştüğü için Muhtar tarafından bir yıl boyunca ahırda yatıp hayvanlara bakmakla cezalandırılır. Doktor ile tanışan Müdür Bey onunla beraber Kış Bahçesi'ne gider. Bundan haberi olan Muhtar, Müdür Bey'e Doktor'un Cambaz'dan öğrenecekleri olduğundan yaptığı bu hataya göz yumduğunu söyler. Erken doğum olayı sırasında daha önce çocuk doğurtmadığını söyleyen ve revire kapanan Doktor'un hıçkırıkları kadının ıgıllıklarına karışır. Buna karşı çıkan Muhtar'ın en son yakasına yapışan Doktor; kadın ya da çocuk, birine bir şey olursa onu yargılayacağını, bunu beceremezse öldüreceğini söyler. Doğum olayından sonra Doktor bir yıl daha ahırda yatma cezası alır.

Mantar zehirlenmesi sırasında Cambaz ile köydekilere yardıma gitmek ister ancak Cambaz gitmek istemeyince Cambaz'ın üstüne atlar ve onu yaka paa kulübeye sürükler. Ondan giyinmesini ister ancak Cambaz özgür bir insan olduğunu ve onların ölümüyle ilgilenmediğini söyler. Tek başına ilaç torbasıyla iftlik Evi'ne giden Doktor önce Muhtar'dan sonra köydekilerden dayak yer ve geri döner. Fedakâr bir insan olan Doktor hak ettiği değeri bir türlü göremez. İlaç torbasını çiftlik'te unutan Doktor'u Muhtar ilaçları çalmakla suçlar ve onu tutuklatır. Bütün bu yaşadıklarından sonra Cambazhane yeniden açıldığı zaman Doktor cambazhanenin girişine bir masa koyar ve hastaların derdini dinler.

Süleyman, iftlik Evi'nin tek çocuğu olduğundan çok şımartılmıştır. Müdür Bey, iftlik Evi'ndeyken Süleyman sabahları yaramazlıklarıyla Müdür Bey'i rahatsız eder. Müdür Bey, yaramazlıklarına karşı Süleyman'ın topuklarını ısırırken, kokusunu alırken kızını hatırlar. Bu yüzden bundan zevk almaya başlar. Müdür Bey, Süleyman ile karşılıklı olarak birbirlerine bir şeyler öğrettiğini şöyle anlatır:

“Süleyman'a yaşamı öğretiyordum, tıpkı Prensesime öğrettiğim gibi... Kâğıttan uçak ve gemi yapmayı, omakla toprakta çizdiğim şekillerden anlam çıkarmayı, eşek gibi anırmayı, horoz gibi ötmeyi... O da bana öğretiyordu. Mutlu olmanın bin bir çeşit halini; gülmenin, ağlamanın doğallığını; unuttuğum, geride bıraktığım sevinçlerin, kederlerin değerini, değersizliğini; dünyaya bir an açık ağızla bakıvermeyi ve gördüklerimi hiçbir zaman unutmamayı...”(Arkan, 2019: 103)

Müdür Bey, Süleyman'la zaman geçirmeyi de sever. Süleyman'la beraber tarlalarda, sebze bahçelerinde saatlerce dolaşır; değirmenlere, marangoz atölyelerine, tuğla ocaklarına matbaaya uğrar. Mantarcılarla ormana giderken Süleyman ile güreştiğini söyler. Doktor'un ilaçları çalmakla suçlanması ve tutuklanması üzerine

Cambaz'ın Doktor'u kurtarmak için yaptığı plan gereği Süleyman hasta rolünü üstlenir. Böylece onu gören Mantarcıbaşı onlara yardım etmeyi kabul eder.

Mino'nun Siyah Gülü romanında norm karakterlerden Cemil Bey, Zehra'nın babasıdır. Bir asker olan Cemil Bey, askerlik görevi nedeniyle eşi Ayşe ve kızı Zehra'yı yalnız bırakır. Kapalı bir insan olan Cemil Bey, asker olmasından dolayı her şeyin kafasındaki nizamla göre işlemlerini ister. Baskıcı bir kişilik yapısına sahip olan Cemil Bey Münevver'in okumasına izin vermez. Münevver'in hayatına dair aldığı kararlara sürekli karşı çıkan Cemil Bey onun Cahit Bey ile olan ilişkisini de onaylamaz. Bundan dolayı Münevver yıllarca abisinden nefret ederek yaşar ve onunla hiçbir şekilde konuşmaz.

Cemil Bey, eşi Ayşe Hanım'ın da çalışmasını istemez. Eşine ve kızına karşı da ilgisiz kalır. Eşi Ayşe Hanım'a da hiçbir şey anlatmaz eşi de bundan dolayı ona hiç soru sormaz. 60 İhtilali'nde Cemil Bey'in komutanları hükümeti devirmiş, başa geçmişlerdir. Cemil Bey ise kıdem alacağını ve bunun her şeyden önemli olduğunu düşünür 1973 Haziran'ında Cemil Bey tutuklanıp İstanbul'a götürülür. Boğaz Köprüsü'nün bombalandığı davada yargılanan Cemil Bey, cezaevine atılır. Bomba davası 12 Mart'tan sorumlu generallerin birkaçına gözdağı vermek amacı taşır.

Zehra, babasının vatanını çok sevdiği için haksızlığa uğradığını düşünür. Yazın sonunda serbest kalan Cemil Bey, emekli edilir. Zehra ve annesi Cemil Bey'in ordudan atılmasına sevinir. Çünkü bu sayede bir araya gelirler. Cemil Bey, Hasan'ın asılmasından da kendini sorumlu tutar. Hâlbuki Hasan'ın davası için çok uğraşır. Arkadaşlarına başvurur, onlara mektuplar yazar ancak hiçbirine cevap alamaz. Cemil Bey, 1982'de vefat eder. Cemil Bey bilinçsiz olan son saatlerinde sadece Münevver'in ismini anar.

Nuri Bey, Gülizar ile evlendikten sonra babası onu Cemil Bey'in babası Cafer Bey'e teslim eder. Bir daha da köye dönmeyen Nuri Bey'in Hasan ve Halime adında iki çocuğu olur. Yıllarca kasabadaki evde ve bağ evinde çalışan Nuri Bey çalıştığı evdekileri kendi ailesi gibi görür. Her zaman yanlarında olur. Tabi Cafer Bey'in çocukları olan Münevver ve Cemil Bey de Nuri Bey ve ailesini aileden sayıp onlara her türlü desteği sağlarlar.

Gülizar Hanım, Nuri Bey'in karısıdır. Babası, Nuri Bey'i Cafer Bey'e teslim ettiğinde yirmi dört yaşındadır ve Nuri Bey Gülizar ile yeni evlenmiştir. Gülizar da yirmi dört yaşındadır. Münevver'den dört yaş büyük olan Gülizar; ev işlerinden, tarla işlerinden ve Nuri Bey'i sevmekten başka bir şey bilmez. Münevver'den okuma yazmayı öğrenen Gülizar çabuk öğrenen biridir. Münevver'in annesi öldükten sonra Gülizar ile beraber büyürler. Gülizar, Hasan'ı ve Halime'yi nasıl yetiştireceğini de Münevver'den öğrenir. Hasan'ı da Münevver sayesinde okuturlar. Gülizar, Münevver'i hiçbir zaman yalnız bırakmaz. Onun mutlu olması için elinden geleni yapar. Münevver bunların hiçbirini unutmaz. Onlar için evin avlusuna bir müstemilat yaptırır. Hasan'ın idam edilmesinden sonra çok acı çeken Gülizar Hanım, Münevver sayesinde dik durmayı öğrenir.

Yüzbaşı Osman Bey, Kore'de Cemil Bey ile beraber askerlik görevinde bulunmuştur. Cemil Bey Kore'de Yüzbaşı Osman'a komutanlık etmiştir. Yüzbaşı Osman, kasabadaki kulüpte Cahit Bey ile tanışır. Onun İstanbullu olduğunu öğrenince onunla yakınlık kurar. Cahit Bey için kiralık ev bulur ve onun eve taşınmasında yardımcı olur. Cahit Bey ile kasaba meydanında film gösterisi yapan Yüzbaşı Osman Cahit Bey'i Münevver ile tanıştırır. Cahit Bey ile Münevver'in yakınlaşmasında Yüzbaşı Osman'ın rolü büyüktür. Yüzbaşı Osman, Cemil Bey ve ailesiyle iç içe olur. Cemil Bey ordudan ayrılınca onun Ankara'da bir iş yeri açmasına yardımcı olur.

Hırsız ve Burjuva romanında norm karakterlerden Gülgün, İsmail'in ablası Evren'in ise hayallerini süsleyen kadındır. Daha on üç yaşlarındayken Ruhan yüzünden kardeşi İsmail'den ayrılmak zorunda kalır. Yıllarca kardeşinden ayrı bir şekilde yaşayan Gülgün “*on yedi yaşındayken pavyonlarda dansözlük, şarkıcılık, konsomatrislik yapmaya*” (Arkan, 2015: 57) başlar. Gülgün, Evren'in evinin karşısındaki apartmana taşınıncaya Evren'in ilgisini çeker. Evren, Gülgün ile ilgili sık sık cinsel hayaller kurar. Gülgün'e âşık olmak istemeyen Evren, onunla sadece yatmak ister. Evren, Otuz beş yaşında olan Gülgün'e okuma yazmayı öğretir. Gülgün; romanın sonunda kâbuslarındaki adamı, Ruhan'ı, öldürür.

İsmail, çocukluğundan beri hırsızlık yapar. Yetimhaneden kaçtıktan sonra ablasıyla beraber Ahmet'in çetesine katılır. Ahmet onları koruyup kollar ancak Ahmet öldürülünce ve ablası Gülgün kaybolduktan sonra İsmail başka çetelere katılır. İsmail'in

çocukluğu sokaklarda geçer. Sonrasında hapse giren İsmail burada Evren'in dayısı Faik ile tanışır. Faik; İsmail'e sahip çıkar, ona bir abi gibi davranır. İsmail'in ortaokulu bitirme sınavlarına girip mezun olmasına yardımcı olur. Onunla aynı gün tahliye olan İsmail'i alıp evine götürür. Ona bir arkadaşının yanında iş bulur. Hırsızlığı ve tineri bırakan İsmail bir süre sonra sıkılır ve ortadan kaybolur. Üç ay sonra Faik abisinin yanına dönen İsmail hırsızlığa tekrar başladığını söyler. Sonradan Evren'le karşılaşan İsmail, onu Faik abisinin yadigârı olarak beller ve Evren'in sözünden çıkmaz. İsmail, Evren ile gece işçiliği yapar. Evren, İsmail'in çaldığı malları satar. Ancak İsmail küçük hırsızlıklarla uğraşmak istemez artık ve kasa açma işine merak sarar. Yine bir kasa açma işi için Evren ile konuşur bundan haberi olsun ister. İsmail, hırsızlık için gittiği evde üstünü aradığı adamın üzerinden silahını alır ve yanlışlıkla hem kendisini hem de adamı yaralar. Yardımına gelen Evren İsmail'in elindeki silahın ateş almasıyla ölür.

Faik, Evren'in dayısıdır. Evren ve dayısı nerede, nasıl davranacaklarını kitaplardan değil hayattan öğrenmişler. Evren, çocukken dayısına özenir. Onun gibi haksızlığa uğrayanlara yardım etmek ve korkusuz bir adam olmak ister. Cezaevinde olan dayısı gibi o da hayallerinde cezaevine girer, annesi onu cezaevinde ziyarete gelir. Hapisten çıktıktan sonra gidecek bir yeri olmayan Faik son günlerini Evren'in yanında geçirir. Evren ile karşılıklı oturup kitap okurlar. Evren, dayısına felsefi konularda akıl danışır.

Faik; 12 Eylül'de iki ay boyunca işkence görür, aralıklarla on altı yıl hapis yatar, dışarıdayken sendikaların eğitim dairelerinde küçük ücretler karşılığında çalışır, işyeri temsilcilerine haklarını nasıl arayacaklarını öğretir. Faik, kanserden hayatını kaybeder. Evren; ölmeden önce, dayısını rüyasında görür. Dayısı, Hadim'i 1978 toplu sözleşme görüşmelerinden hatırlar. Hadim'in karşı tarafta olduğundan ve burnundan kıl aldırmadığını söyler. Ayrıca kendisine işkence edenleri dava ettiğini Hadim Bey'in ise onları savunduğunu ve davayı kazandığını söyler.

Gülhisarlı Terziler romanında norm karakterlerden Nedim Usta, Gülhisar'da terzidir. Nedim Usta; içmeyi, kitapları sevmeyi, hoşgörülü olmayı, affetmeyi, insanlara güzel davranmayı ve terziliği ustası Lütfü Usta'dan öğrenir. Nedim Usta, çıraklığa on beş yaşındayken başlar. Ortaokulu yeni bitiren Nedim, çıraklığa başladıktan sonra okuyamaz. Maddi imkânsızlıklar yüzünden eğitim hayatı son bulur.

Ayhan Demir, Nedim Usta'nın yanında çırak olarak çalışmaya başlar. Böylece Ayhan ile tanışan Nedim Usta, Ayhan'ı çok sever. Onunla sohbet eder, saatlerce kitap okur. Ayhan ise ustasıyla her şeyini paylaşır. Nedim Usta, dükkânı ona devretmek ister ancak Ayhan bunu her seferinde reddeder. Nedim Usta, yazmaya otuz beş yaşında başlar. Ustasından aldığı bu geleneği çırağı Ayhan'dan devam ettirmesini ister.

Nedim Usta, Nisan 1963'te dükkâna gelen Günnur'a âşık olur. Nedim, Günnur'a olan aşkını "kara sevda" diye niteler. Kendini ona layık olarak göremeyen Nedim ona açılmaz. Onu unutmak ister ancak unutamaz. Günnur'u Celal Karanlık'a kaptıran Nedim Usta, en sonunda aşkı için mücadele etmediğinden ve kaçtığından dolayı pişman olur.

Günnur, Ayhan Demir'in teyzesidir. Ablasıyla beraber Ilica Otel'de yaşayan Günnur Ayhan ile arkadaş gibidir. Birlikte yemek yapar, dikiş diker ve kitap okurlar. Ayhan ile birbirlerini çok iyi tanırlar. Günnur, Ayhan'ı çocukken sürekli korumaya çalışır. Ablası Hatice Hanım, kocası onu terk ettiğinde sürekli ağlar. Ağladığında Ayhan'ı da unutan Hatice Hanım'a Ayhan'ı hatırlatır. Günnur'un Celal Karanlık'la tanışmadan önce bir sürü talibi olur ancak Günnur hiçbirini kabul etmez. İsteme merasimlerini oyun gibi gören Günnur beğenilmekten hoşlanır. Günnur, Gülhisar'da âşık olabileceği bir erkek olabileceğine inanmaz. Bu şekilde düşünen Günnur evde kalır. Kendisini seven Nedim Usta'yı gözü görmez. Otuzlu yaşlarının sonuna gelen, istekleri küçülen ve son bir şansı kaldığına inanan Günnur, otele gelip yerleşen Celal Karanlık'tan büyülenmişçesine etkilenir ve ona âşık olur. Günnur, Celal Karanlık'la evlendiğinde mutlu olacağına inanır ancak yanıldığını çok geç anlar. Celal Karanlık'la nişanlanan Günnur, sürekli şiddet görür. Celal Karanlık'ın ölümüyle bu işkenceden kurtulur.

Perihan, Ayhan Demir'in komşusu Mübeccel Hanım'ın kızıdır. Perihan, beş yaşında babasını kaybedince annesiyle yalnız kalır. Perihan'ın annesi Mübeccel Hanım ilkokulda hademedir. Bu yüzden kızına pek zaman ayıramaz. Perihan, kahvaltısını yaptıktan sonra Ilica Otel'e gelir. Burada Ayhan ile zaman geçirir. Perihan ve Ayhan sessiz çocuklardır, birbirleriyle de çok iyi anlaşır. Hatice Hanım, Perihan'a kızı gibi davranır; Ayhan ise Perihan'ı kardeşi gibi görür. Ayhan ve Perihan liseye beraber gidip gelirler. Birbirlerine hayallerini anlatırlar.

Perihan, daha çocukken Ayhan'a yakınlık duyar. Ayhan ise onu kardeşlikten, arkadaşlıktan başka yere koyamaz. Perihan; Ayhan için eldiven ve kazak örür, gömleklerini ütüler, onunla beraber kitap okur. Yirmi sekiz yaşındayken nişanlanan Perihan, Ayhan'sız yapamayacağını anlar ve üç gün sonra nişanı bozar. Otuz yaşındayken Ayhan'ın karşısına geçer ve duygularını ona açar. Ayhan, ona acıdığı için bu duyguları beslediğini söyler. Böylece ilişkileri başlamış olur. Perihan; o günden sonra dudaklarına ruj, parmaklarına oje sürer ve güzel giyinmeye çalışır. Ayhan da Perihan'ın bu değişimine tanık olur. Perihan, Ayhan Demir tekerlekli sandalyeye mahkûm olduktan sonra da ona olan sevgisini dile getirir ve bunu davranışlarıyla da göstermiş olur.

Dilaver, Ayhan Demir'in ilkokuldan arkadaşıdır. Dilaver'le Ayhan birlikte büyümüşlerdir. Dilaver ve Ayhan birbirlerine pek benzemezler. Ayhan; insanlara nasıl davranacağını bilmez, sadece matematikten anlar. Bu yüzden Dilaver'e matematik öğretirken bunun karşılığında Dilaver'den hayat bilgisi öğrenir. Dilaver girişken ve çevresi geniş bir insandır. Ayhan Demir'in Berlin yolculuğunda ona çok yardımcı olur. Nedim Usta, Dilaver'i pek sevmez, Ayhan'ı yoldan çıkardığını düşünür. Ayhan'a göreyse Dilaver iyi bir insandır, kendisini hep korumuştur. Dilaver'in tek kusuru ise ortaokuldan sonra okuyamamasıdır. Arkadaşı Ayhan için her zorluğa katlanan Dilaver, Ayhan'ın Berlin'e ikinci yolculuğunu yapması için Ayhan'ı kendine bağlayarak Akdeniz'i yüzerek geçmeye çalışır. Dilaver olmasa Ayhan bu yolculuğa cesaret edemez.

Ali, Ayhan'ın mülteci kampında tanıdığı yirmi bir yaşında Kürt bir gençtir. Kampta Ali ile Ayhan aynı ranzada yatarlar. Ali uyuyunca korkunç şeyler gördüğü için hiç uyumak istemez. Ali, on yedi yaşında polis tarafından yakalanır. Dört yıl boyunca işkence görür. Ali de Ayhan Demir'e benzer bir şekilde kendini ve geleceğini aramak ister. Ayhan, Ali ile çok iyi anlaşır. İkisi de birer kitap kurdudur. Sabaha kadar kitap okuyup konuşurlar. Altı ay sonra Ayhan ile Ali'nin yolları ayrılır. Buna çok üzülen Ayhan'ın ilk kez Dilaver dışında bir arkadaşı olur. Ali, Ayhan'la son karşılaşmasından sonra memlekete geri döneceğini söyler. Ayhan nedenini sorunca dağa gideceğini söyler. Ayhan buna çok üzülür ancak bir şey söyleyemez, susar.

Nasreddin romanında norm karakterlerden Bolgan Öke, Hâce'nin dostudur. Akşar medresesinde makine bilgisi, kimya ve mantık dersleri veren Bolgan Öke

İsfahanlı bir bilgindir. Bolgan Öke'nin ataları Tatarlar tarafından katledilmiştir. Hâce, katledilen Zati Bey'in cinayeti için Bolgan Öke'ye danışır. Aynı zamanda bir tabip olan Bolgan Öke, Aghacan ile beraber yakalanıp dövülen gulamın yarasına bakar. Bolgan Öke, Hâce ile beraber merkebi Canıvar ile birlikte Neccar Abdi ve Nergis'i Çambaşı Obası'ndan alıp uç beyliği Domuzlu'ya götürmek için yola çıkar. Çıktıkları bu yolculukta Hâce ile birlikte türlü zorluklara göğüs gerer. Bolgan Öke, bu yolculuk sırasında Hâce ve çevresindekilere verdiği fikirlerle onların bazı zor durumlardan kurtulmalarını sağlamıştır.

2.4.3. Kart Karakter

Roman boyunca değişmeyen, sabit karakterli olan ve roman başkişisinin karşısında duran karakterlerdir. Ramazan Korkmaz'a göre kart karakterler; değişmeyen, tek boyutlu kişilerdir: *"Bu tür roman kahramanları, "yalnız bir kişiliğe" sahiptirler; tek bir duygunun, içgüdünün, refleksin, kişileşmiş biçimidir; genellikle 'hedef obje'ye varmayı engelleyen karşı güç grubunda yer alsalar da ülkü değerleri temsil eden kart karakterlere de sıkça rastlamak mümkündür."* (Korkmaz ve Şahin, 2018: 20)

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında Papaz, romanın kart karakterlerinden biridir. Sürekli Haldun'u yaptığı yanlışlardan dolayı eleştirir. Papaz; sıklıkla Tanrı'dan, onun yasaklarından, ölümden, yaşamdan söz eden biridir. Papaz'ın evi yoktur çünkü o bir misyonerdir. Ölmeden önce papaz iken öldükten sonra Müslüman olur.

Kore, Naum'un kızıdır. Haldun kendisine âşıktır ancak Kore onu reddeder. Annesi doğum sırasında ölür. Devlet yurtlarında büyüyen Kore, sosyoloji bölümünü okumuştur. Naum'un veteriner bir arkadaşının yanında çalışır. Romanın "Epilog" bölümünde kilisedeki yaşlı adam ile kızın arasında şöyle bir konuşma geçer:

"Öldürdüm," dedi.

Yaşlı adam haç çıkardı. Başını kaldırıp kadının yüzüne bakmak istedi ama beceremedi.

'Biri kızı olduğumu sanıyordu," diye sürdürdü kadın. 'Suçsuz bir adam da vardı aralarında. Sonra bir başkası.'

Fısıltısı yüksek tavanda yankılanıyor, sonra bir kuş çılgınlığı olup düşüyordu döşemeye. İsa müziği dinliyordu; sonsuzluğun içindeki evinde, çarmıhında...

'O bana âşık olmuştu... Yapamadım, başka biri halletti onu.'" (Arkan, 2020: 164)

Bu konuşmalardan cinayetin azmettiricisinin Kore olduğu anlaşılr. Kore, işlediğı suçu itiraf etmek ve bağışlanmak için kiliseye gelir. Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi göndermesi de Kore'nin suçsuz bir insanı öldürtmekle ne kadar büyük bir günah işlediğini dolaylı olarak anlatır.

Evita, romanın başkişisi Haldun'un katilidir. Roman boyunca merak edilen sorulardan biri de Haldun'un katilinin kim olduğudur. Bu soru, romanın sonuna doğru Haldun'un gördüğü düşünle cevabını bulur. Cinayeti işleyenin Evita, azmettiricisinin ise Kore olduğu romanın sonunda Kore tarafından açıklanır. Haldun'un neden öldürüldüğüne dair herhangi bir bilgi veya ipucu verilmez.

Planör, Haldun ile arkadaşları onu ilk gördüklerinde büyük bir şaşkınlık yaşarlar. Tiron, Planör'ü "Uçan adam!" diye tanımlar. Asıl ismini kimse bilmez, kanatlı olup uçtuğundan Planör diye isimlendirilir. Yanıp sönen kırmızı bir ışığı bulunur. Haldun ile Noel'den sonra tanışrlar. Minyatür teknelere yüklediğı posta kolilerini, karşı kıyıda Crotone'ye el telsizi kullanarak getirir. Haldun onu şöyle tasvir eder: *"Kapıdayken uzun burnunu fark etmemiştim. Yüzünün rengi de doğal değildi pek. Kâğıt beyazdı. Yalnızca burnunun üstünde teninin gerçek rengini ele veren ince bir çizgi vardı."* (Arkan, 2020: 117)

Haldun; Grigen yolculuğı sırasında aldığı belgeleri Planör ve İrikıyım adama teslim ederken Grigen yolculuğunun bir oyun olduğunu, Planör ve yanındakilerin ona aslında güvenmediğini ve ondan şüphelendiklerini öğrenir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında Hüseyin'in amcası Hamdi Bey, romanın kart karakterlerinden en önemlisidir. Hamdi Bey, Hüseyin'in kendini gerçekleştirmesi önünde en büyük engeli teşkil eder. Romandaki diğer kart karakterlerin ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Zaten Hüseyin'in en sevdiği insanla da yani babasıyla da anlaşamaz. Hüseyin onu şöyle anlatır: *"Amcam bildim bileli yusuvarlak bir adamdı. Yalnızca yemeyi sever. Davranışları kabadır; konuşurken, yemek yerken gürültü yapar."* (Arkan, 2017: 45) Hüseyin bu yapısından dolayı amcasını obur diye imgeler.

Hâkim Anne, Hüseyin'in evinin ve dükkânının sahibi olan bu kadın Hüseyin'in oyuna getirilmesinde amcasına yardım eder. Hüseyin kendisine oynanan oyunu ondan dinler. Hüseyin, romanın başında onu şu şekilde bize tanıtır:

“Konuşkan, sevimli bir kadındı. Dükkânın dört kat üstündeki küçük dairede, ikinci kocası Remzi Bey ve Agatha Christie’yle birlikte yaşıyordu. Salonundaki kitap raflarında abartısız yüzlerce polisiye roman vardı. Herkes Hâkim Anne diyordu ona. Yıllarca hâkimlik yaptıktan sonra emekli olmuştu. Yalnızca aybaşılarında, kirayı götürdüğümde karşılaşırdık. Bacaklarındaki fil hastalığından yakınır dururdu. Fil hastalığına tutulmuştu, hiç dışarı çıkmazdı. Etini kurtların kemirdiğini, damarlarının çekilip koptuğunu söylerdi. Pencerenin arkasındaki uzun koltukta, pastel yüzünü çevreleyen çerçevenin içinde yaşırdı.” (Arkan, 2017: 9-10)

Hâkim Anne’nin bu polisiye roman tutkunluğu, Hüseyin’e oynanan oyunun başarılı olmasında etkili olmuştur.

İkinci Şube Müdürü Kemal Bey; zayıf, kısa boylu bir adamdır. Hâkim Anne ile çok öncesinde tanışmışlar. Hâkim Anne gibi bir iyi bir polisiye roman okuyucusudur. Aralarında bir gönül bağı oluşmuşsa da bunu hiçbir zaman dile getirmemişler. İkisi de iyi dosttur. Yıllar sonra Hâkim Anne’yle kendisine yardım etmesi için görüşür. Bu yardım Hüseyin’in amcasının istediği ve Hâkim Anne’nin planladığı oyundur. Kemal Bey’in Hamdi Bey’in bu isteğini kabul etmesinde 1950’lerde görev suiistimali gerekçesiyle açılan soruşturmalardan onun nüfuzu sayesinde kurtulması etkili olmuştur.

Selma, pavyonda çalışır. Pansiyonda kalır. İşe gitmeden önce yemeği Hüseyinlerle beraber yer, içki içmez bazen bir kadeh alır. Hüseyin ve Yakup kendisine ilgi gösterir. Selma ile beraber olmaya başlayan Hüseyin, ona âşık olur. Ancak Selma ona kendisine âşık olmamasını söyler. Hâkim Anne, Selma’yı plan gereği Hüseyin’in hayatına sokmuştur.

Sait, Ali İhsan’ın gecenin bir yarısı yolda bir arabadan düştüğünü görüp arabasına aldığı çocuktur. Bu yüzden peşine düşen polislere yakalanmamak için onu Hüseyin’in yanına bırakmıştır. Aslında Sait de Hüseyin’e oynanan oyunun bir parçasıdır. Ali İhsan; onun iyi bir insan olduğunu, solcu olduğunu anlatır.

Uyku romanında kart karakterlerden Muhtar, Çiftlik Evi’ni ve köyü yöneten kişidir. Cüce, oğlunun muhtarlık seçimlerinde kendisine rakip olmasıyla gelip bu kulübeye yerleştiğini söyler. Oğlunun o zamanlar yirmi yaşlarında, hırslı ve girişken biri olduğunu anlatır. Birbirlerinden nefret ettiklerini ve birbirlerinden utandıklarını söyler. Oğlunun insan olmadığını belirtir. Köye giden Müdür Bey, Muhtar ile tanışır. Müdür

Bey'e sorulan sorulara cevap vererek buradaki baskın gücün kendisine ait olduğunu gösterir.

Doktor'u Kış Bahçesi'ndekilerle görüştüğü için cezalandırmıştır. Müdür Bey'in Kış Bahçesi'ne gittiğini ve Doktor'un ona yardım ettiğini duyunca Müdür Bey'i uyarır. Muhtar köydeki tüm işlerden sorumludur. Köyde sağlam bir otorite kuran Muhtar, istediği kişiyi cezalandırır. Çiftliğin asıl sahibi kurallardır. Herkes bu kurallara uymak zorundadır. Halk cahil olduğundan Muhtar'ın söylediklerine körü körüne inanır. Muhtar'ın sözleri onlara önderlik eder.

Muhtar, zehirlenme olayı sırasında Doktor'un köye gelip insanlara yardım etme isteğini reddeder. Bununla kalmaz ona yumruk atar. Doktor'u ilaçları çalmakla suçlayan Muhtar, mantarcıları göndererek onu tutuklatır. Ancak Doktor'un arkadaşlarının planı ve Mantarcıbaşı'nın Muhtar'ın ilaçları sakladığı yeri söylemesi ile duruşma ertelenir ve Doktor özgürlüğüne kavuşur.

Bir süre sonra Mantarcıbaşı seçimlerde adaylığını koyar. Köyün tarihinde ilk kez iki adaylı bir seçim yapılır ve seçimi Mantarcıbaşı kazanarak muhtar seçilir. Sonraki muhtarlık seçimini tekrar Muhtar kazanır ve Süleyman ile Doktor tekrar Kış Bahçesi'ne geri dönerler.

Yeni Mantarcıbaşı, Muhtar'ın Mantarcıbaşı'yı görevden almasıyla mantar toplama ekiplerinin sorumluluğunu alan genç biridir. Muhtar, bütün kötü işlerini ona yaptırır. Cavidan, duruşma sırasında ormandaki keçilerin konuştuğunu ispatlamak için anne keçiye konuşması için ısrar ederken Yeni Mantarcıbaşı dayanamaz ve Cavidan'a hakaret eder. Cavidan kürsüden onun üstüne atlar. Yeni Mantarcıbaşı'nın saçını başını yolmaya çalışırken kimse buna müdahale etmez.

Mino'nun Siyah Gülü romanında kart karakterlerden Reis Bey, Yüzbaşı Osman ile husumetlidir. Demokrat Partinin ileri gelenleriyle beraber Yüzbaşı Osman tarafından birkaç defa gözüaltına alınmış, jandarma karakolunda işkenceye uğramıştır. Yüzbaşı Osman, Reis Bey'i sorguya çekmek için fırsat kollar. Cumhuriyet Meydanı'ndaki Taşhan'ı vakıflardan kırk dokuz yıllıkına kiralayıp avlusunu yazlık sinema yapacağını söyleyen Reis Bey, siyasetten ve paradan başka bir dil bilmez. Zehra'nın dedesinin komşusu Nevres ve oğlu Zeki'yi komünist diye içeri attıran, yapılan bir öğretmen yürüyüşünü ırz düşmanlığı diye gösterip öğretmenleri içeri attıran da yine Reis Bey'dir.

Hırsız ve Burjuva romanında kart karakterlerden Hadim Bey, Eyüp'ün Mubah Şirketler Grubu adlı şirketinde muhasebe işlerine bakar. Hadim Bey, Eyüp'e proje okumayı, her duruma ve her konuma tersinden bakmayı, şövalyeliği ve kaçmayı öğretir. Hadim Bey, Eyüp'e her konuda akıl hocalığı yapar.

Seksen iki yaşında olan Hadim Bey, her konuda kesin yargıları olan ve her şeyi bilen bir adamdır. Hadim Bey; özgür bir şekilde, dışarıdan hiçbir etki olmadan hareket edebilmek anlamındaki “serbest salınım”ı savunur. Eyüp'ü ailesinden biri gibi gören Hadim Bey, onu kendisinden daha çok düşünür. Onun ve şirketin çıkarlarını her şeyin üstünde tutar. Eyüp'ün karısının boşanma davasında ondan on milyon istemesi üzerine Hadim Bey, kadının başka bir adamla olan uygunsuz görüntülerini şantaj amaçlı kullanmak ister. Ancak bundan Eyüp'ün haberi olmaz.

Arabası bozulduğu için yolda kalan Hadim Bey'i Gülgün piknik dönüşü arabasına alır ve evine bırakır. Hülya, onun mahalledeki evleri yıkacak olan kişi olduğunu söyler. Sonradan İsmail'in hırsızlık için girdiği eve gelen Gülgün bunun tesadüf olduğunu düşünür. Ancak bu bir tesadüf değildir. Kader onları burada buluşturur. Hadim Bey'in yaptığı hatalar Enver'in gördüğü son rüyada ortaya çıkar. Enver'in rüyasına giren Faik, Hadim Bey'i hatırlar. Onun 1978 toplu sözleşme görüşmelerinde karşı tarafta olduğunu, burnundan kıl aldırmadığını söyler. Ayrıca Faik'in dava ettiği işkencecilerini Hadim Bey'in savunduğunu, bu yüzden davayı kaybettiğini, dava masraflarının ise kendisine ödetildiğini söyler.

Eyüp, Salim Bey'in oğlu ve Mubah Şirketler Grubu adlı şirketin sahibidir. Sanattan ve “*insanın işine yarayıp yaramadığı belli olmayan şeylerden*” uzak duran Eyüp haftada bir spor yapar. Basketbol ve tenis oynayan Eyüp sportmen değildir. Eyüp, cuma günleri camiye gitse de maddi dünyaya çok düşkündür. Hadim Bey'in yardımcıları ve şansı sayesinde kayıgını sakın bir limana her zaman ulaştırmayı başarmıştır. Eyüp çocukken söylenen her şeye inanır. Bir yetişkine yakışmayan hayaller kuran Eyüp, istekleri yerine getirilmeyince çocukça tepkiler verir. Eyüp de babası gibi kendine ait fikirleri olmayan biridir. Bu yüzden sürekli Hadim Bey'e akıl danışır. Eyüp evine hırsız girdiği bir gün eve gelir ve çıkan olayda karnından yaralanıp bayılır.

Ruhan, Yasemin Çöplüğü'nde bir kulübede yaşar. Ruhan'ın kimsesizleri ve kim vurduya gidenleri gömmek dâhil elinden her iş gelir. Yaptığı iş karşılığında para alır.

Gölgün ve İsmail'in arkadaşı Ahmet'i öldüren Ruhan aylarca yanında tuttuğu Gölgün'ü kirletir. Ruhan'ın elinden kurtulan Gölgün yıllar sonra İsmail'in Eyüp'ün evini soyduğu sırada Ruhan'la karşılaşır ve elindeki bıçağı Ruhan'ın boğazına saplayarak onu öldürür. Ruhan, Hadim Bey'in savunma avukatı olarak girdiğı davalarda yalancı şahitlik yapar. Ruhan, Hadim Bey'in Eyüp'ün karısının başka bir erkekle olan uygunsuz görüntülerini filme alması karşılığında para alır. Yaptığı bu son işten sonra hem paradan hem de canından olur.

Gölhisarlı Terziler romanında kart karakterlerden Celal Karanlık, Günnur'un nişanlısıdır. Ticaret için Gölhisar'a gelen Celal Karanlık Ilıca Otel'e yerleşir. Burada Günnur'la tanışır ve onunla nişanlanır. Celal Karanlık kıskanç ve şiddet yanlısı bir insandır. Celal Karanlık, Günnur'la nişanlandıktan bir süre sonra onu dövmeğe başlar. Bunda yaşadığı hayat etkili olmuştur. Celal Karanlık, Günnur'a fakirliğini ve ezilmişliğini anlatır. Dört ablasıyla bir gecekondu da yaşadığını, babasının kendisine işkence yaptığını, bu yüzden on beş yaşında evden kaçıp İstanbul'a gittiğini, Sirkeci'de iki kez tacize uğradığını anlatır. Günnur, dayak yemesinin nedenini anlayamaz. Celal'in kendisine el kaldırmasına karşı kendini savunmaz da. Günnur, Celal'in istediğı her şeyi yapar.

Celal, Günnur'a en şiddetli dayaağı Ayhan'ın askerden izinli gelmesinden üç gün önce atar. Nedeni ise Nedim ile Günnur'u çay içerken görmesidir. Ayhan Demir. Celal Karanlık'la birinci Berlin seferi dönüşünde tanışır. Celal'i teyzesinin yanında merdivenlerden inerken görür. Celal Karanlık'ı gördüğü anda bile beğenmeyen Ayhan, onun abartılı davranışlarından ve sırtışından rahatsız olur.

Celal, 1980 yılında yirmi beş yaşındayken halkın Atatürk ve asker sevgisini anladıktan sonra Atatürk büstleri üretmeğe başlar. Bu dönemde altın çağını yaşar. Ancak bu çağ liberallerin sessiz reddiyle sona erer. Üniversiteyi bitiremeyen Celal üniversite diploması dâhil, sahte belgeler hazırlamak konusunda uzmanlaşır. İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'nun küçük kasabalarında yaşamaya başlayan Celal, belediyelerden kazandıklarıyla, sahte ya da gerçek şirketler kurup batırarak, reklam dergileri çıkararak, kasabalarda futbol kulüpleri kurarak hayatını sürdürür.

Celal kasabadakileri Gölhisar'ın sahip olduğu sıcak su kaynağı sayesinde yeniden eski güzel günlerine kavuşabileceğine inandırır. Ilıca için başvuru yapan

Celal'in anlattıklarını kasabalı heyecan içinde beklemeye başlar. Gülhisar halkı Celal'e inanır ve onu sever. Ancak bir süre sonra Celal'in işleri yolunda gitmez. Gülhisar'da taşocağı işçileri ücretlerini alamayınca Celal'i dövmeye başlarlar. Ağır yaralanan Celal Ilıca Otel'de can verir. Nedim Usta ve Perihan; Celal'in yattığı yatağı, çarşafı ve Celal'in cansız bedenini yaktıkları fırına atıp izini kaybettirmeye çalışırlar. Celal yaptıklarının cezasını bu şekilde öder.

Nasreddin romanında kart karakterlerden Kademsiz Bey, otuz dört yıl önce yaşanan savaştan bir gün önce Konya'dan Akşar' a gönderilir. Subaşı yokken ona vekillik etmekle görevlidir. Atanan yeni subaşılar da savaşa gitmekten, asker toplamaktan Akşar'a gelmeye fırsat bulamadıkları için Kademsiz Bey bu görevde bulundurulmaya devam eder. İlhanlı'nın İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev'i Köseadağ Savaşı'nda yenmesi üzerine Hâce ona Kademsiz(uğursuz) lakabını layık görür. Kademsiz Bey, eskiden beri Hâce'nin bir hatasını yakalamak için fırsat kollar. Hâce, Kademsiz Bey için *“Adamın gözleri gündüze gece der.”*, *“Kulağı işitmez amma işitirmiş gibi dinler...”* (Arkan, 2020: 17) sözlerini kullanır.

Kademsiz Bey halka her türlü eziyeti yapar. Pis işlerini başkalarına yaptırır. Kâhyası Adil Bey'e esir toplattırıp satar. Adil Bey, Nergis'i esir olarak almaya gelince Hâce her şeyi öğrenir. Kademsiz Bey ve Hacı Kadı, Zati Bey ile Elçi Bey gibi sübyancıların yaptıkları pis işlere göz yumar bundan fayda bekler. Bundan dolayı Zati Bey ve Elçi Bey cinayetleri işlendikten sonra üstünü kapatırlar. Konya'nın Karamanlıların eline geçmesi ile Kademsiz Bey ve Hacı Kadı, Türkmenler Akşar'a gelmeden mallarını da alıp buradan kaçarlar.

Elçi Bey, subaşının ortaklarından. Kamışlık çadırları Elçi Bey'in denetimindedir. Elçi Bey de Zati Bey gibi bir sübyancıdır. Çocukları kız erkek fark etmeksizin, çadırlarından alıp bağlara götürür. Kimini beylere satar, kimine de kendisi tecavüz eder. Ne Kademsiz Bey ne de Hacı Kadı buna ses çıkarır. İkisi de kendi çıkarının peşindedir. Gündük Minare'nin imamı Azam Efendi bunu halka duyurunca kuytu bir yerde kılıçla öldürülür. Hayrani Hazretleri'nin müridi olan Azam Efendi'nin öldürüldüğünü duyan Karhatun buna çok üzülür. Karhatun bu işin de peşine düşer. Çocuklara elifba öğreten Nergis çocuklar gidince çadırda yalnız kalır. İçeri giren Elçi Bey Nergis'e tecavüz eder. Nergis, Karhatun'un yardımıyla bir plan kurar. Bir sığıntı

gulamın eline verilen şerbetin içine baldıran zehri atılır. Gulamın verdiği şerbeti içen Elçi Bey kendinden geçer. Kamışlık'taki sığınmacı kadınlar ölüyü bir sala bindirip göle atarlar.

Zati Bey; gönül ehli olmayan, sert mizaçlı, “*bastığı yeri kurutan bir sergerde*”dir. Moğollardan kaçan bir Horasani olan Zati Bey, kötü huylarıyla bilinir. Kaba, çirkin ve cahil olan Zati Bey, insanlara zulmeden fırsat düşkün bir insandır. Sübyancı ve altına düşkün bir insan olan Zati Bey'in halk tarafından şikâyet edilmesi üzerine Hâce bu şikâyetleri söylemek için üç defa Hacı Kadı'ya çıkar. Ancak üçünde de güzel bir dille kapı dışarı edilir. Zati Bey, köle ticaretinde ustadır. İlhanlılardan kaçan insanlardan birçok köle devşirir.

Zati Bey'in Kamışlık göçmenlerinin çocuklarına musallat olduğunu duyan Hayrani Hazretleri'nin kızı Karhatun olanları Hacı Kadı'ya anlatınca Hacı Kadı buna gülüp geçer. Karhatun olanları Nergis'e de açar. Zati Bey'i takip eden Nergis, onu on yaşında bir kız çocuğunun üstünde yakalayınca kılıçla öldürür ve cesedini ibret olsun diye Medrese Meydanı'na götürüp medrese kapısına bir urganla asar.

Adil Bey, Kademsiz Bey'in yaveri ve aynı zamanda köle tüccarıdır. Kademsiz Bey'in pis işlerini yapar. Durak Bey, köle tüccarı olarak Adil Bey'i getirir. Hâce, onu tanıdığını söyler ve Durak Bey'e anlatır. Durak Bey, Hâce'yi dinledikten sonra Adil Bey ve adamlarını yakalatır. Adil Bey, panayır günü meydana doğru giderken bıçaklanır.

Hacı Kadı, Akşar'ın baş kadısıdır. Ahalinin hakkını, hukukunu gözetmesi gerekirken yapılan haksızlıklara göz yumar. Görevini layıkıyla yerine getirmez. Zati Bey ve Elçi Bey gibi sübyancıların yaptıklarına ses çıkarmaz.

2.4.4. Fon Karakterler

Fon karakterler romanda yer alan kurguyu oluşturan ancak sinemadaki figüranlar gibi olay akışını değiştirmeyen yardımcı karakterlerdir. Ramazan Korkmaz'a göre fon karakter, “*romanda en az derinliğe sahip kişi ya da kişiler grubudur.*” (Korkmaz ve Şahin, 2018: 21) Bu karakterler romana gerçeklik duygusunu kazandırır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında fon karakterlerden Giron ve Tiron kardeşler, Haldun'un kaldığı ev sahibinin çocuklarıdır. Giron ikizlerin büyüğü ve sağ kalanıdır.

Tiron ise Naum'dan bir süre önce bir baskın sırasında öldürölür. İkisi de sağırdır. İkisi de birbirine benzer. Birbirinden ayırmak için ikisinin kulaklarının arkasına bakılır. Giron'un kulağının arkasında bir ben vardır. Tiron, Haldun ile posta almaya giderken helikopter projektörü tarafından taranır ve ölür. Haldun bundan kendisini sorumlu tutar. Giron ve Tiron da Posta'da çalışır

Vincent, Doktor Sematyen tarafından tanıtılır. Konferans kuryesidir. Bütün kıtayı bisikleti ile dolaşıp raportörlere dosya taşır. Haldun onunla tanıştığında onu şöyle tasvir eder: *“Hava çok sıcaktı ama kalın, tüylü bir palto geçirmişti sırtına. Başında, kenarları kulaklarını örten, yarısı yünlü, deri bir başlık vardı. Mavi gözleriyle baştan ayağa süzdü beni.”* (Arkan, 2020: 87) Sürekli gezer ve eğlenir. Vincent bir düşünür olduğunu söyler. Sirene adlı tablodaki restoranın aynısını kırk altı yılda yaptığını söyler Sematyen.

Yakop; on beş on altı yaşlarında fazlasıyla uysal bir çocuktur. Karşı kıyıda gelir. Ölünce cesedini denize atmışlar. Onu da Sematyen getirir. Daima gülümser. Her zaman bir şeyler yapmak işe yaranmak ister. Akıllı ve içten bir çocuktur. Arinna'nın torunudur. Yakop akciğer kanserinden öldüğünü söyler.

Lethe, Haldun'un kumarhanede dans ettiğı kadındır. İnce, biçimli bir burnu; iri gözleri, yüksek alnı, hafif bir ışıltıyla parlayan belli belirsiz elmacık kemikleri vardır.

Raşel, Evita'nın Haldun için bulduğu kızdır. Uzun boylu, sarışın, yeşil gözlü ve dolgun bir kızdır.

Pino ise Haldun'u kendisi arayıp bulan diğler bir kızdır. Haldun, Kore'yi sevdiği için ne Raşel'i ne de Pino'yu gözü görmez.

Arinna, Sematyen'in eski sevgilisidir. Yakop'un büyükannesidir.

Sarı Vinelli, Bulutlu Adam, Naum'un eski karısı, Naum ile Sematyen'in âşık oldukları kadın Dolsinya, kocası Konsinente, ev sahibinin karısı, aşçı, genç üniversite öğrencisi Tato, lise öğrencisi, irikıyım adam, elli yaşlarındaki beyaz saçlı kadın romanın diğler fon kişileridir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında fon karakterlerden Hüseyin'in halaları, onun çocukluk yıllarında özellikle de babasının ölümünden sonra Hüseyin'i hiç yalnız bırakmamış "koruyucu bakışlarını" onun üstünden hiç ayırmamışlar.

Güler Hanım, Hüseyin'in edebiyat öğretmenidir. Hüseyin'in edebiyata olan ilgisi Güler Hanım'a duyduğu ilgidendir.

Ayten, Raif'in arkadaşlarındandır. Ayten, Hüseyin'e karşı çok soğuk davranır. Hüseyin, Ayten'in bakışlarında nefreti ve acımayı görür.

Muhasebeci İhsan Bey, Hüseyin'in amcasının çiftlikteki muhasebe işlerine bakar.

Yenge, Hüseyin'in amcası Hamdi Bey'in eşidir.

Osman Kâhya, çiftlik işlerinden sorumludur. Hamdi Bey'in her dediğini yapar, onun yanında olur her zaman.

Süavi, Hüseyin'in ziraat fakültesinden sınıf arkadaşıdır.

Maraton, zayıf kara kuru bir gençtir. Esnaf, annesini bıçaklayıp öldürdüğünü söyler. Bu yüzden sürekli sokaklarda koşuşturup durur.

Ebru (dansöz kız), Eskici, Güler'in nişanlısı Emin, Olkalar (ayyaşlar, kimsesizler), Şube Müdürü Kemal Bey'in üç adamı (polisler), Ayten'in ev arkadaşları, eczacı kalfası Tayfun diğer fon karakterlerdir.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında fon karakterlerden Nilgün, Enver Rıza'nın boşandığı eski eşidir.

Güler Hanım, Abdülhalim'in annesidir.

Şule Hanım, Enver Rıza'nın sevgilisidir. Emniyette polis olan Şule'nin Etkin adında bir de oğlu vardır.

Münir Bey, Enver Rıza'nın babası Abdülhalim'in ise torunudur. Abdülhalim'i Rus yetkililerden alan Münir Bey, onu başından atmaya çalışır. Bunun için de Büyükdede dediği Abdülhalim'i Enver Rıza'nın yanına götürmeye çalışır.

Kırlangıç, Enver Rıza'nın üst katında oturan emekli astsubay Fehmi Bey ile Nurcan Hanım'ın kızlarıdır. Gerçek ismi Nur'dur. Küçük kâğıtlara yazdığı yazılar ile

ölen abisinin hakkını aradığını söyler. Ancak yazdığı bu yazılar herkes tarafından deli saçması şeyler olarak nitelenir.

Surazbay, Kam Kepkey'in arkadaşıdır. O bir Kara Kamdır. Surazbay; büyü yapar, öteki dünyaya gidip geldiğini söyler. Köylüler de buna inanır.

Nizamettin, Todaverenli bir Kürt'tür. Todaveren Erzurum'dadır.

Kırlangıcın babası Fehmi Bey ve annesi Nurcan Hanım, Enver Rıza'nın kızı Defne, Ayla'nın kocası Ahmet ve kızı Mehtap, Avukat Salih, Lütfü Bakkal, Yarbay Tevfik Bey, Yüzbaşı Ethem Bey, Yüzbaşı Tahir Bey, Hakkı Çavuş, Doktor Cenap Bey, Müsteşar Yardımcısı İsmail Bey, Cemşid, Nikolay Efimoviç, Abdülhalim'in teyzesinin kızı Sultan ve Sultan'ın kızı Fatma, Abdülhalim'in baba evindeki halayık(cariye) Emine Teyze, Şule'nin oğlu Etkin, Abdülhalim'in kız kardeşleri ve çocukları romandaki diğer fon karakterlerdir.

Uyku romanında fon karakterler Müdür Bey'in karısı ve kızı, Müdür Bey'in kızının bakıcısı, Müdür Bey'in üniversiteden arkadaşı, Cüce'nin köpeği Godot, Kış Bahçesi'nin eşiği Paskal, anne keçi ve yavruları, Kış Bahçesi'ne gelen kız Zeynep, saksaganlar, Süleyman'ın anne ve babası Ecinniler, mantarcılar, doğum yapan kadın ile çocuğu ve üçüzler denilen yargıçlardır.

Mino'nun Siyah Gülü romanında fon karakterler oldukça fazladır. Zehra'nın eşi Ahmet, Hasan'ın avukatı Ergün Bey, Hasan'ın arkadaşı Rasim, Zehra'nın oğlu Niyazi, Münevver'in oğlu Niyazi, Hasan'ın ablası Halime, Cemil Bey'in babası Cafer Bey ve annesi Zahide Hanım, Cemil Bey'in emir eri Rüstem, Taksici Rıdvan, Cahit Bey'in eşi Meral, Cafer Bey'in komşusu Nevres Bey ve oğlu Zeki, Münevver'in avukatı İbrahim, Münevver'in köpeği Üzgün, Fotoğrafçı Ekrem Bey, otel sahibi İhsan Bey ve Kâtip ile İhsan Bey'in oğlu Ömer, Müzeci Mehmet Ali Bey, Bozköy'deki kazı çalışmasını yapan Herr Gnobel ve Albert, Cahit'in komşusu Reyhan Teyze ve kızı Nermin, Cahit'in arkadaşı Yorgo, Zehra'nın arkadaşı Nilgün hemşire, Zehra'nın çocukluk arkadaşı Fulya, Hasan'ın arkadaşı Fehmi ve Eskiçi Münir Bey romanın fon karakterleridir.

Hırsız ve Burjuva romanında fon karakterlere de farklı roller ve görevler verilerek romanın başkahramanı ile ilişkilendirilir. Böylece başkahramanın daha görünür hale getirilmesi sağlanır. Romanda geçen fon karakterlere örnek olarak;

Evren'in babası Numan Bey, Evren'in annesi Fazilet Hanım, Evren'in kedisi Sebahat, Evren'in eski kız arkadaşı Neşe, Gülgün'ün üst katında oturan Cennet Hanım ve en üstte oturan Safiye Hanım, Safiye Hanım'ın kızı Hülya, Hülya'nın hayali arkadaşları, Hülya'nın beslediği sokak köpeği Adıyok, Berber Erol, Bakkal Şehmuz, Evren'in Dayısı Faik'in eski sevgilisi Serap, Eyüp'ün İrlandalı ev arkadaşı İlan, İsmail ve ablası Gülgün'ün katıldığı çetenin başı Ahmet, Eyüp'ün babası Salim Bey, Eyüp'ün karısı Hanımefendi, taksici Korsan Suphi, Salim Bey'in dedesi Rafet Efendi, Eyüp'ün dayısı Tevfik Bey, Hadim Bey'in işlerin başına getirdiği Şükrü Bey ve İsmail'in takıldığı eskort kadınlar verilebilir.

Gülhisarlı Terziler romanında fon karakterlerin sayısı oldukça fazladır. Romandaki fon karakterler: Ayhan Demir'in annesi Hatice Hanım, babası Gökhan Bey, dedesi Rasim Bey, babaannesi Pembe Hanım, Ayhan'ın sevdiği kız Sevtap, Ayhan'ın Berlin'de birlikte olduğu kadın Margot, Nedim Usta'nın ustası Lütfü Usta ve Lütfü Usta'nın karısı Güllü, Nedim Usta'nın babası İmam Necdet Efendi, Lütfü Usta'nın ustası Hilmi Bey, Nedim Usta'nın terzi dükkânının talibi Kamil, Dilaver'in arkadaşı Timur, Timur'un ablası Sema, Dilaver'in arkadaşı Haluk, kaçak işçiler, Camlı Bahçe'nin sahibi Kahveci İsmail ve ocakçısı Ramazan, kadın berberi Raif, Nedim Usta'nın okuldaki öğretmenini Muallim Turgut Bey, Sıhhiyeci Necmi, Perihan'ın annesi Mübeccel Hanım, Akdeniz'deki balıkçılar, Ayhan ve Dilaver'i adadan kurtaran iki Yunanlı ve onlara yardım eden Kafka Okuyucusu adam, Macar genci Bajnok, Ali'nin kuzenleri Hüseyin, Selahattin ve Rojda, yabancı polisler, Üsteğmen Onur, taşocağı işçileri, Çoban Mikail, Yorgancı Bahri, Taksici Tahsin, belediye başkanı ve adamları, Ayhan'ın komutanı Ethem Teğmen ve Pembe Hanım'ın tavuğu Tülay.

Nasreddin romanında fon karakter sayısı fazladır. Romandaki fon karakterler şunlardır: Hâce'nin karısı Kalduk Hatun ve kızları Emine ile Fatma, Hâce'nin horozu İbir Horoz, Hâce'nin merkebi, Hâce'nin himaye edip evine aldığı Neccar Abdi ve Nergis, Hâce'nin mürşidi Hayrani Hazretleri, Hayrani Hazretleri'nin kızı Karhatun, Bezzaz Melek Bey, Papaz Vasili, Alaadin İmam, Deveci Danyal, Derici Mihran Efendi, Kadılık Kâtibi Dikran Efendi, Kolluk Kâtibi Mişon Efendi, Rebabi Zeman Bey, Çerçiyân'ın oğlu Aghacan, gulam, İlhanlı askerleri, Modon Guba, Otacı Emin Efendi, Müezzîn Sami Efendi, Bolgan Öke'nin merkebi Canıvar, Çambaşı Obası'ndaki dokuz

aksakallı, Türkmen genci Akduran, Keşiş yurtluğundaki iki yaşlı adam, Türkmen kocası Durak Bey. Neccar Abdi'nin yoldaşı Hasan El Kehf, Hasan El Kehf'in yadigârı Ata Han, Nergis'in abisi Sayan Bey, Hâce'nin piri Sarı Saltuk, Mikro Piranis, Durak Bey'in sevdiği kız Zoi Triyandafili ve babası Triyandafili Efendi, Aleko Balıkçısı Efendi ve kızı Yasemen, Balıkçı Kosta ve karısı, Ali Bey, Durak Bey'in evlendiği Türkmen kızı, Çilak Bey, Akşar halkı, Döne Hatun, Kamışlık'taki mülteciler, Güdük Minare'nin imamı Azam Efendi, Subaşı ve askerleri, Bolgan Öke'nin babası, mektepteki çocuklar, panayır pazarcıları, Akşar'ın muhtesibi, Lazkiyeli göçmen çocuk ve Nergis'in öğrencisi Samir'dir.

2.5. Zaman

Romanda zaman unsuru çok önemli bir işleve sahiptir. Romanda geçen olaylar dış zaman kurallarına göre ilerler. Romanda ismi geçen mekânlar ve yaşanan olaylar zamandan bağımsız olarak düşünülemez. Geleneksel anlatılarda (masal, efsane, destan, halk hikâyesi gibi) olayların ne zaman başlayıp ne zaman son bulduğu ile olayların gerçekleştiği zaman dış zaman kurallarına bağlı kalmadığı için belli değildir. Ancak romanda böyle bir durum söz konusu değildir. Yani olayların başlangıç ve bitiş zamanı ile ne zaman gerçekleştiği kesindir.

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde zaman dört başlık altında incelenir: vaka zamanı, anlatma zamanı, yazılma zamanı ve okuma zamanı. Anlatılan olayların yaşandığı zaman ve süreye vaka zamanı denir. Anlatma zamanı, yaşanan olayların bir kişi tarafından algılanıp anlatıldığı zamana denir. Vaka zamanı ve anlatma zamanı kurmacaya dayanır. *“Olayların meydana geldiği vaka zamanında, gelişmeler/ yönlendirmeler üzerinde roman veya hikâye kahramanları etkiliyken; anlatma zamanının tek hâkimi, anlatıcıdır.”* (Şengül, 2011: s. 432) Yazılma zamanı, romanın yazar tarafından kaleme alındığı zaman ya da süredir. Okuma zamanı ise romanda verilmek istenenin okuyucu tarafından algılanması için harcanan zamana denir.

Bu dört genel başlığın dışında yazar olayları anlatırken dilin imkânlarından da yararlanarak zamanı dört farklı şekilde düzenleyebilir. Daha önce yaşanan olayların aktarılmasına artzamanlı anlatım, romanda daha olay gerçekleşmeden tahmini bir şekilde anlatılırsa önzamanlı anlatım, anlatılan olayın kendi zaman ile düzenlenen zaman arasında paralellik varsa buna eşzamanlı anlatım, olayların gerçekleştiği zamanı

bilmiyor gibi davranan yazar, okurun da ihtimallere katılmasını istiyorsa buna da zamanda katılım denir. Zaman konusu içinde önemli bir diğer kavram da *kronoloji* (süredizim)dir. Zamanın “*gün, ay, mevsim, yıl olarak tarihî bir seyir izlemesine kronolojik akış*” adı verilmektedir. (Can, 2013: 129) Metindeki zaman akışı kronolojik olabileceği gibi zamanda atlayışlar ya da geriye dönüşler de olabilir.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanının yazılma zamanı, romanın başkahramanı Haldun’un belirttiği üzere “*ölümümün on altıncı günü*” dediği 26 Nisan 2018 ve sonrasıdır. Romanda vaka zamanı “*nesnel zamanın tamamı kullanılmayarak*” başkahramanın ölümünün on altıncı gününden başlayıp kırk üçüncü güne kadarki bölümden oluşur. Bölüm başlıklarına verilen gün isimlerinden romanın vaka zamanın 16 Nisan 2018 ile 10 Mayıs 2018 arası olduğu çıkarılır. Tabi romanda zamanda atlamalar da mevcuttur.

Romanda zaman akroniktir yani kronolojik bir şekilde ilerlemez. Yazar, romanda atlama, özetleme ve genişletme gibi tekniklere başvurur. Özellikle geri dönüş tekniği sıklıkla kullanılır. Romandaki anlatma zamanı, 26 Nisan 2018 ve sonrasındaki kırk beş günlük süreç olmasına rağmen geri dönüşler yapılarak vaka zamanı genişletilmek istenir. Haldun ölümü sonrası yaşadıklarını anlatırken geri dönüşler yaparak çocukluğunu anlatır bize:

“*On altı yaşındayken okulu terk etmiştim. Nedenini bilmiyorum. Sanırım sıkılmışım. Bir kliniğe gönderdiler beni. Haftada üç gün terapiye katılacaktım ve doktorumun yaşadığım her şeyden haberi olacaktı. Dersleri izlemekten daha sıkıcıydı bu. Derhal iyileştim ve okuluma döndüm.*” (Arkan, 2020: 13)

Aynı şekilde Haldun romanın çeşitli yerlerinde geri dönüşler ile ölümden önceki yaşamından, anılarından kesitler sunar:

“*Artık öldürüldüğüm geceyi ve Doktor’la nasıl karşılaştığımı anlatmamın zamanı geldi. Gerçek bir hikâye bu. Bir gün herkesin başına gelebilir.*

O gece Essau, Evita’yla geçirdiği mutlu saatleri anlatıyordu bize. Dört kişiydik, Evita aramızda değildi.” (Arkan, 2020: 19)

Başkahraman Haldun “*zaman kavramı bir tuhaf*” diyerek yaşadığı zaman karmaşasını dile getirir. Bu “*karmakarışıklığı*” şöyle anlatır: “*Vitrinlerde 2005 yılında üretilmiş giysiler var. Öte yandan mutfak gereçleri 1800’lü yıllarda takılıp kalmış. Oysa*

2018 yılındayız... Çok şükür gıda maddeleri pek o kadar eski tarihli değil; hemen hemen hepsi 2015 tarihini taşıyor.” (Arkan, 2020: 12) Başkahraman, on dokuzuncu günden yirmi ikinci güne geçerek yaşadıklarını aktarmak için zamanda atlatma tekniğine başvurur. Bu romanın ilerleyen bölümlerinde de görülür.

Menekşeler Atlar Oburlar romanının yazılma zamanı 2001 yılıdır. Romanda anlatılanlar yani vaka zamanı ise yirmi ile otuz yıl öncesi, yani 1970-1980 arası dönemdir. Romanda geçen bazı ifadeler de bunu açıklar niteliktedir: “1 Mayıs yaklaşmıştı, devrim yaklaşmıştı, çok işi vardı sokaklarda... 1 Mayıs afişleri asarken boynundan vurulup öldü.” (Arkan, 2017: 138-139) Raif’in 1 Mayıs afişleri asarken vurulup öldürülmesi 80’li yılların koşullarını, o dönemdeki baskı ve şiddeti gözler önüne serer. Ali İhsan’ın Sait ile ilgili, “İyi bir çocuk aslında, senin Yakup’a benziyor, solcuymuş...” (Arkan, 2017: 115) şeklindeki ifadesi o dönemi yansıtacak niteliktedir. Sık sık tekrarlanan “Yirmi dakikada bir ekip otusu geçiyor”, ifadesi sokağa çıkma yasağı, belediye memurlarının aldığı rüşvetler, mitingler, duvara afiş yapıştırımlar, izlenen sinema filmleri, market kuyrukları bize 80’li yılları ve o dönemin hayat şartlarını gözler önüne serer. Hamdi Bey’in para gönderdiği 1983 tarihli banka dekontu ve Hüseyin’in: “Her şey 1980 Ekim’inde başlamıştı.” (Arkan, 2017: 182) cümlesi de romandaki vaka zamanını açıklayıcı diğer ifadelerdir.

Romanda zaman kavramı kronolojik şekilde ilerlemez. Geçmiş ve gelecek karışık şekilde olduğundan akroniktir. Başkahraman Hüseyin yaşadıklarının etkisiyle romanda çocukluk, bebeklik, lise, üniversite gibi yaşamının çeşitli dönemlerine geri dönüş yapar. Yazar ilk romanında olduğu gibi geri dönüş, özetleme gibi teknikleri sıklıkla kullanmıştır. Hüseyin, bebeklik döneminden şöyle bahseder:

“Bebektim ben.

Amcam kasabada büyük bir ev yaptırmıştı; üç katlı bir bina. Alt katında geniş bir salon, üst katında yatak odaları ve banyolar vardı.

Mutfak yapmayı sonraya bırakmıştı. Ailenin eve taşınmasını bekliyor, ‘İnşallah gelecek yaza’ deyip bekliyordu.

Dev bir mutfak olacaktı, temeli bile atılmıştı. Büyük bahçenin uzak bir köşesinde tarihi bir eser gibi duruyordu temel.” (Arkan, 2017: 203)

Lise yıllarına ait bir kesit, romanda şöyle geçer: “*Lise ikideyim. Eskisi gibi takdirnamelerle dönmüyorum eve. Sınıf geçmenin anlamını kavırıyorum. Geçmek işte, yalnızca geçmek; başka bir anlamı yok.*” (Arkan, 2017: 82) Bu şekilde geriye dönüşler yapan yazar, romandaki olayların geçmişini aydınlatmayı, roman kişilerini tanıtmayı ve romanda geçen mekânların özelliklerini vererek kişiler üstündeki etkisini vermeyi amaçlar. Bunu yaparken romandaki vaka zamanı da genişletilmiş olur.

Romanda geriye dönüş tekniğini kullanan yazar, özetleme tekniği ile de kişileri ve olayları özetleyerek anlatır. Roman karakterlerinden Ali İhsan: “*Süavi’nin çocukluk arkadaşıydı Ali İhsan. Bir emlak bürosu vardı. Babasından kalan evleri, arsaları satıp ortadan kaybolur, parası bittiğinde yine bize dönerdi.*” (Arkan, 2017: 11) cümlesi ile özetlenerek anlatılır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanının yazılma zamanı 2005 yılıdır. Romanda anlatılanların vaka zamanı ise Osmanlı’nın 1914’te katıldığı Birinci Dünya Savaşı yılları, Bolşevik İhtilali’nin olduğu 1920’li yıllar ve 1980 Darbesi öncesi zamandır. Roman kahramanının yaşamında önemli bir yer tutan Birinci Dünya Savaşı’nın neden olduğu dehşet, “*yaklaşan savaşın hırıltılı sesi*” olarak verilir. 1914 baharında, “*evlerin, bahçelerin, sokakların sesini, bastırmaya*” başlayan savaş, “*yatak odalarında gizlice konuşulan, dileklerle, iç çekişlerle geçirtilen ve adı ağza alınmayan*” bir şey, “*birkaç ay içinde kapı kapı dolaşıp kendini kabul ettiren, kaçınılmaz bir gerçek*” (Arkan, 2017: 24) haline gelmiştir. Bolşevik İhtilali’nin yaşandığı yıllarda Rusya’da yaşanan iç karışıklık şöyle anlatılır:

“1920 kışı Sibiry’a binicisiz bir at gibi girdi.

Suluk soluğaydı. İçgüdüsel bir coşkuyla durmadan koşuyor, kalabalıkları peşinden sürüklüyordu. Amiral Kolçak’ın askerleri, Çekler, Bolşevik demir yolu işçileri, onu dizginlerinden yakalamaya, bir ahıra kapatmaya çalışıyorlardı. Krasnoyarsk kampının esirleri bu ölümcül koşuşturmayı çaresizlik içinde izliyorlardı.” (Arkan, 2017: 267)

Abdülhalim’in Türkiye’ye döndüğü yıllarda ülkede yaşanan iç karışıklığı ve yaşanan darbeyi o da görmüş olur. Roman kişilerinin darbe günü yaşananları şaşkınlıkla birbirlerine sormaları, okuyucuya darbenin olumsuz imgesini vermesi açısından önemlidir:

“‘Deprem mi oluyor?’ dedi Manolya.

‘Hayır,’ dedim. ‘Askerler geçiyor, tanklar geçiyor, bir ağacın anlayabileceğinden çok daha fazlası geçiyor.’

Büyükdede geri dönüp koşar adım eve girdi. Enver Rıza’yı uyandırdı.

‘Enver, çocuğum, kalk! Dışarıda bir şeyler oluyor. Tanklar gördüm, askerler gördüm.’” (Arkan, 2017: 277)

Romanda yapılan geri dönüşler ile romanın vaka zamanı olabildiğince geniş tutulur. Romandaki geri dönüşler, roman anlatıcısı konumundaki çınar ağacı ile akasya ağacının roman kişilerinin düşlerine ve düşüncelerine girmesiyle sağlanır. Abdülhalim’in geçmişte yaşadıklarını anımsaması ya da geçmişle ilgili düş kurmasıyla birlikte çınar ağacı Abdülhalim’in bütün geçmişini okuyucuya aktarmış olur. Hayata zorluklarla başlayan Abdülhalim düşünde çocukluğunu gördüğünü söyler ve onun çocukluğu geriye dönüş tekniğiyle şöyle aktarılır:

“Çelimsiz bir çocuktu.

Arada bir düşüp bayılırdı.

Evlerinin bahçesinde, komşu evlerde, sokakta arkadaşlarıyla oynarken, mahalle mektebindeki küçük sınıfta sıvaları dökülmüş tavanın altından çıkan eski işlemlere bakarken sinirleri birden çekiliverir, soluk almakta, zorlanır, kendini kaybederdi.” (Arkan, 2017: 8)

Akasya ağacı da her şeyi gördüğünü ifade ederek başta Enver Rıza olmak üzere roman kişilerinin geçmişte yaşadıklarına geri dönüş yaparak okuyucuya aktarır. Bu sayede akasya ağacı geçmişi şimdiki zamana aktararak, Enver Rıza’nın yaşından beklenmeyecek bir maharetle giriştiği gazetecilik serüvenine dair tanıklığını dile getirir:

“Enver Rıza ilk gazetesini çıkardığında beş yaşındaydı. Kestiği gazete kupürlerini ablasının okul defterinden kopardığı formalara yapıştırırdı. Sol üst köşeye kendi adını, ortaya da büyük harflerle gazetenin adını yazardı. Okuma yazmayı henüz beceremediği için, ne yazmak istiyorsa önce ablasına yazdırır, sonra da onun yazdığı harfleri taklit ederdi.” (Arkan, 2017: 31)

Uyku romanında anlatılanlar, gerçek dünyanın ötesinde hayal gücüne dayanılarak oluşturulan yeni bir dünyada geçtiği için roman fantastik özelliğe sahiptir. Fantastik roman olduğu için romandaki kurgu gereği tarihsel zaman net bir şekilde verilmez. Romanda vaka zamanı, başkahraman Müdür Bey’in bir cumartesi gecesi

üniversite arkadaşlarıyla eve gelmesi ile Müdür Bey'in ölümünden sonraki iki haftalık zamanı kapsar:

“Sıradan bir cumartesiydi.

On yılı aşkın bir süredir cumartesi akşamları buluşup yemek yediğimiz üniversite arkadaşlarımla, geceyi biraz daha uzatmak için sarayıma gelmiştik.” (Arkan, 2019: 32)

“Müdür’ün ölümünün üzerinden iki hafta geçtiği halde "kendi düzenini hala kuramamıştı.” (Arkan, 2019: 9)

Romanda anlatma zamanı, Süleyman'ın misafiri Zeynep için Müdür'ün odasındaki yatağı hazırlarken bulduğu defteri okumasıyla başlar. Romanda zaman kronolojik şekilde ilerlemez. Müdür Bey, romanda bazı yerlerde anılarına geri dönüş yapsa da bu geri dönüşler romandaki olayların seyrini etkilemez. Müdür Bey, kızının doğumunu zamanda geri dönüş yaparak şöyle anlatır: *“Prensesimim doğumunu anımsıyordum. Doğururken, karımın yanındaydım. Yüzü ne kadar aydınlıktı! Tül gibiydi, düşündükleri görünüyordu. Benden yıllarca saklamıştı sanki o aydınlığı. Ya da ben yıllarca farkına varamamıştım. Ama her şey çok çabuk bitmişti.”* (Arkan, 2019: 109)

Romanın zamanında geri dönüşler olduğu gibi ileriye doğru sıçramalar da yapılır. Kış Bahçesi'nde yılların çok çabuk geçtiği *“Zamanın kanatları açılıp kapandıkça”* (Arkan, 2019: 125) ifadesinin leitmotiv tekniği ile sürekli tekrarı sağlanarak anlatılmaya çalışılır. Aynı şekilde romanın sonuna doğru *“Yıllar böyle geçti.”* (Arkan, 2019: 210) ifadesinin tekrarı ile yaşananlar özetlenerek zamanda sıçramalar yapılır.

Romanda zaman unsuru mevsimler üzerinden verilir. Müdür Bey'in düşünce yaşadığı yerde yaşamı mevsimsel koşullar belirler. Bütün bir bahar yağmur yağdıktan sonra haziran başında başlayan kuraklıkla Kış Bahçesi'ndekiler ve köydeki insanlar yiyecek bulma sıkıntısı çekerler. Mantar zehirlenmesinden birçok insan hayatını kaybeder.

Mino'nun Siyah Gülü romanında zaman ağırlıklı olarak akronik bir şekilde ilerler. Romanda anlatıcı kişiler; yaşanan olayları, diğer roman karakterleri ile olan ilişkileri, anlatırken zamanda geri dönüşler yapmışlardır. Geriye dönüşler yaşanan

trajedinin/olayın geçmişte kalmış etkenlerini, sebeplerini ortaya çıkarma, ölümü daha trajik ve insani kılma amacı taşır. Romanda vaka zamanı 1960 İhtilali ve sonrası ile 12 Eylül dönemini kapsar.

Romanda anlatma zamanı anlatıcı olan kişiye göre değişir. Romandaki anlatıcılardan Zehra, Ayşe, Nuri ve Gülizar anlatma zamanı olarak 2007 yılını kullanır. Zehra, geri dönüşlerle çocukluk çağını yaşadığı 1960'lı yıllardan başlayarak günümüze kadarki yaşadığı ve tanık olduğu olayları aktarmaya çalışır. Aynı şekilde diğer bir anlatıcı olan Ayşe de Zehra'nın çocukluğundan başlayarak olayları anlatmaya başlar. 2007 yılında öldüğü bilinen Ayşe ölüm anına kadar yaşananları aktarmıştır.

Nuri ve Gülizar ise Cafer Bey'in yanına geldikten sonraki zamandan başlayarak olayları anlatmaya çalışır. Onlara diğer anlatıcılara göre daha az yer verilir. İkisi de birer bölümde anlatıcı olarak kullanılır. Bu da onların romanda diğer anlatıcılara göre arka planda kalmasına neden olur. Nuri'nin ve Gülizar'ın anlattıkları da özetleme tekniği kullanılarak kısa tutulur. Diğer bir anlatıcı olan Cahit ise 1961 ve 1972 yılını anlatma zamanı olarak kullanır. Cahit, kasabaya gelişinden başlayıp Münevver'in öldüğü güne kadar yaşananları anlatır. Romanda geriye dönüşlerle anlatılanlar, daha çok kahramanların geçmişi anımsamalarından oluşur.

Hırsız ve Burjuva romanında vaka zamanı 2000 yılı ve sonrasıdır. Romanın yazılma zamanı 1998'dir. Romanda anlatma zamanı ay, gün ve yıl olarak kesin olarak verilme de romanda verilen bazı ipuçlarından hareketle romanın anlatma zamanı hakkında tahmin yürütülebilir. “*Evren, 12 Eylül 1980'den yaklaşık otuz üç yıl sonra, yine bir pazar günü, telefon sesiyle gözlerini açtı.*” (Arkan, 2015: 18) ifadesi ile Evren'in dayısı Faik'in 2011 yılında kanser olduğunu öğrendikten sonra aldığı bir deftere anılarını yazması ve bu defterin üç ay sonra Evren'in eline geçmesi bize romanın anlatma zamanının 2003 ile 2011 yılları arasında olduğunu gösterir.

Romanda olay örgüsü oluşturulurken geriye dönüşler yapılarak zamana müdahale edilir ve romandaki zamanın kronolojik akışı değiştirilir. Evren'in anne babasının geçirdiği trafik kazası romanda şöyle anlatılır: “*Onları yıllar önce trafik kazasında kaybetmişti. Dedesi ölünce, Çankırı'nın Kurşunlu ilçesindeki üç dönümlük toprağa ulaşmak için yola çıkmışlardı. Tarlanın, hayatlarını değiştirecek kadar değerli*

olduğunu sanmaları olanaksızdı.”(Arkan, 2015: 26) Geriye dönüşler sayesinde romandaki vaka zamanı genişletilir. Evren ve Hadim Bey’in çocuklukları, Hadim Bey ile Eyüp’ün yaşadıkları, Gülgün ve Ruhan arasında daha önceden yaşananlar, İsmail ve Faik’in yaşadıkları geriye dönüşlerle anlatılır. Geriye dönüşler; roman kişileri arasındaki bağlantıları belirgin hale getirmek, roman kişilerinin bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarmak ve olay örgüsünden önce yaşanmış olaylar hakkında bilgi vermek amacıyla kullanılır.

Gülhisarlı Terziler romanının yazılma zamanı 2016 yılıdır. Romanda bazı ifadelerden hareketle romanın anlatma zamanına ulaşılabilir. 1969 yılında doğan Ayhan Demir’e teyzesi Günnur’un doğum gününü kutlarken kırk altı yaşında olduğunu hatırlatmasıyla romanın anlatma zamanının 2015 yılı olduğu bilgisine ulaşılır. Romandaki vaka zamanı ise geriye dönüşler ve roman kişilerinin yazdıkları hatıralarla genişletilerek 1910’lu yıllara kadar gider. Bu yüzden romandaki zaman kronolojik bir şekilde ilerlemez. Ayhan Demir, Lütfü Usta’nın defterindeki hatıralarını okurken dönemin dil ve anlatımıyla Lütfü Usta’nın yaşadıklarına tanık olur:

“Bendeniz on iki yaşıma geldiğimde, Pederbey tarafından İstanbul’a leyli mektebe gönderildim. Sene 1910 idi. Pederbey’in bunu kendi fikriyle yapıp yapmadığından pek emin değilim. O senenin baharında, mektebe sivil müdafaadan bir mülazım gelmişti. Sınıfta ders işlenirken bana sualler sormuş, ben de hakkıyla cevaplarını vermiştim. Daha sonra işittim ki, bu mülazım babamı bulmuş, ‘bu çocuğu okutun,’ yolunda telkinde bulunmuş.” (Arkan, 2021: 146)

Romanda geri dönüşler sayesinde 20. yüzyılın başından sonuna kadarki zaman dilimi, Gülhisar kasabası üzerinden aktarılır. Romanda birden fazla anlatıcı kullanıldığından hepsinin farklı bakış açılarından geriye dönüşler yapılmıştır.

Nasreddin romanının yazılma zamanı 2020 yılıdır. Romanın vaka zamanı Selçukluların Moğollara karşı kaybettiği Köseadağ Savaşı’nın yaşandığı 1243 yılı ve sonrasıdır. Romanın anlatma zamanı ise romanda açık bir şekilde belirtildiği gibi Hicri 675 yılı Zilkade’nin yirmi beşi yani miladi 30 Nisan 1277 tarihidir. Roman kronolojik bir şekilde ilerler ancak roman kişileri tanıtılırken ve romandaki kişilerin başından geçen bazı olaylara yer verilirken bazen geri dönüşlerle geçmiş zaman da anlatılmıştır. Roman kişilerinden Kademsiz Bey geri dönüş tekniği kullanılarak şöyle tanıtılır: *“Kademsiz Bey, Akşar’a otuz dört yıl önceki meşum savaştan bir gün önce Konya’dan*

gönderilmişti. Görevi, o zamanki subaşının yokluğunda vekillik etmektir. Gelin görün ki bu vekâlet, otuz yılda neredeyse asalete dönuştü.” (Arkan, 2020: 17).

2.6. Mekân

Arapça bir kelime olan mekân kavramı, “kevn” kökünden türemiştir. Oturulan yer, ev, mahal anlamlarına gelen mekân kavramı hikâye ve roman gibi edebi türlerin temel unsurlarından biri olarak “*olay örgüsünün gerçekleşeceği düzlemi*” (Ayyıldız, 2011:183) oluşturur. Romandan önceki türler daha çok olay ağırlıklıdır. Bu yüzden olayların sürükleyici ve etkileyiciliği ön plan çıkar. Ancak kentsel bir olgu olan roman “*insanla, insanın yaşadığı çevreyle, insanın hayalleriyle ilgili bir tür olduğu*” (Şengül, 2010: 531) için mekân da romandaki diğer öğeler kadar öneme sahiptir.

Mekân, çevresel ve algısal mekân olarak ikiye ayrılır:

2.6.1. Çevresel Mekân

Olayların üzerinde cereyan ettiği, karakterlerle ilişkili olmayan mekândır. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin çevresel mekânı şöyle tarif eder: “*Çevre; işlenmemiş, anılaştırılmamış, dönüştürülmemiş bir yer’dir; üzerinden yalnızca geçilir ama derinliğine görülmez, kişi ve/veya olayı derinden etkilemez.*” (Korkmaz-Şahin, 2021: 13)

2.6.2. Algısal Mekân

Olayların üzerinde cereyan ettiği bir yer değildir. Daha çok karakterlerin ruhsal durumuyla ilişkili mekânlardır. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin algısal mekâna ilişkin ise şöyle bir ifade kullanır: “*Zira algısal mekân anlayışında; fiziksel boyutlar değil, anlatı karakterinin o andaki ruhsal durumu, bağlamı ve mekânı nasıl algıladığı asıl belirleyici unsurdur.*” (Korkmaz-Şahin, 202: 14)

Algısal mekânlar ise açık ve kapalı mekân olarak ikiye ayrılır:

2.6.2.1. Açık mekân

Roman kişilerinin kendini mutlu ve özgür hissettiği mekânlardır. Bu mekânlarda kişilerde karamsarlık, sıkılgnalık ve bunalım görülmez. Kişiler kendini gerçekleştirebilir. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin açık mekân hakkında “*uyumun ve huzurun mekânlarıdır*” (Korkmaz-Şahin, 2021: 22) ifadesini kullanır.

2.6.2.2. Kapalı mekân:

Roman kişilerinin kendilerini huzursuz, karamsar ve bunalımda hissettikleri mekânlardır. Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin kapalı mekân için: “*Mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır.*” (Korkmaz-Şahin, 2021: s.14) ifadesini kullanır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında mekân, Crotone kentidir. Crotone, Güney İtalya’da Calabria bölgesinde yer alan bir şehirdir. Romanda yer alan başlıca çevresel mekânlar: Crotone şehrinin sokakları ve caddeleri, Posta Sarayı, Grande Caddesi, Mağaza ve Perukçu Dükkânı, Metro, Meydan, Haldun ve Essau’nun kaldıkları kiralık ev, Sematyen’in evi, Naum’un evi, Plajdaki kafe, Sicilya’da bir yer Grigen, köydeki iki katlı bina, deniz kıyısı, Sirene denilen restoran ve deniz kıyısındaki kasabada yer alan kilisedir. Başkahraman mekânları ölmeden önceki haliyle ve öldükten sonraki haliyle tasvir eder.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında çevresel mekân, İtalya’dır. Crotone şehrinin sokakları ve caddeleri, Grande Caddesi, Meydan, Grigen ve deniz kıyısı açık/geniş mekânlardır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında bazı mekânlar başkahraman olan Haldun’un o andaki ruh halini yansıtabilecek şekilde betimlenmiştir. Haldun’un öldükten sonra geçtiği Crotone sokakları şu şekilde tasvir edilmiştir:

“*Sokaklar sinir bozucu bir sessizlik içindeydi. Karanlık, evimin aydınlığından sonra daha da dayanılmazdı. Caddeler, ara sokaklar boştu. Gerçi, balo geceleri aynen böyle olurdu Crotone. Her yer boşalır, evler karanlığa ve sessizliğe gömülürdü. Yalnızca Posta Sarayı gürültülü bir ışık saçardı ortalığa.*” (Arkan, 2020: 28)

Başkahraman bu sessiz ve karanlık ortamdan kurtulmak için Posta Sarayı’na doğru ilerler. Posta Sarayı’ndan sonra Grande Caddesi’ne ulaşır. Roman kahramanı, “*Bir tek otomobil yoktu çevrede*” (Arkan, 2020: 29) diyerek sessizlik ve karanlık karşısındaki şaşkınlığını dile getirir. Başkahraman romanın başka bir yerinde de Crotone’nin ölmeden önceki hali için “*caddeleri pırıl pırıl yanan Crotone*” ifadesini kullanır.

Başkahraman ölmeden önce atama yeri olan Crotone şehrindeki Posta İdaresi'ne giderken şehrin en büyük meydanından geçerken meydanı şöyle betimler:

“Dükkânların, evlerin kapıları kapalıydı. Sokaklarda adım atacak yer yoktu... Sonunda meydana döküldük. Kalabalık, tamamen gözümün önündeydi artık. Renkli, parlak kâğıtlardan elbiseler giymişti. Başına komik bir şapka geçirmişti. Zıplıyordu, alkışlıyordu, çığlıklar atıyordu. Bir bando takımı halinde önümden geçiyor, elindeki bayrağı üstüme savuruyordu.” (Arkan, 2020: 51-52)

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında olaylar daha çok kapalı mekânlarda gerçekleşir. Posta Sarayı, Terlikçi ve Perukçu Dükkânı, Metro, Haldun ve Essau'nun kaldıkları kiralık ev, Sematyen'in evi, Naum'un evi, plajdaki kafe, köydeki iki katlı bina, Sirene denilen restoran, deniz kıyısındaki kasabada yer alan kilise romandaki kapalı mekânlardır.

Haldun'un öldükten sonra uğradığı mekânlardan biri de Posta Sarayı'dır. Gördükleri karşısında şaşkınlık yaşayan Haldun binayı şöyle tasvir eder:

“Binanın görkeminden eser kalmamıştı. Işıksızdı, renksizdi, meydanın bir köşesine sığınmış, unutulmuş dev bir lahit gibi duruyordu. ‘Burada bu gece balo yok,’ dedim kendi kendime, ‘ama belki korku filmi filan çekiliyordur.’

Pencere camları kırılmıştı. Bayrak direğinin ipi merdivenlere doğru sarkmış, sallanıyordu. Giriş kapısının olduğu yer dişsiz bir ağız gibi açık ve çirkindi. Kapı? Kapı ortada yoktu...” (Arkan, 2020: 28)

Haldun'un kaldığı ev iki katlıdır. Alt katta ev sahibi kadın ve sağır çocukları, iki odalı çatı katında ise Haldun ve Essau kalır. Ev, romanda şöyle tasvir edilir:

“Odalardan biri çok küçüktü. Öteki odayla arasında kapı yoktu. Tuvaleti, banyosu ve bir de mutfak olarak kullanabileceğimiz iki metrekarelik bir girintisi vardı evin. Buna karşın, ilk izlenimlerimiz yine de keyif vericiydi. Orta boy bir buzdolabı, iki yatak, iki koltuk, bir bilgisayar ve içi boş bir kitaplık bizi bekliyordu. Kitaplık antikaydı, kaçınıcı göbek dededen kaldığını kadın da bilmiyordu.” (Arkan, 2020: 55)

Profesör Naum'un evi, Crotone yakınlarında küçük bir kasabada geniş pencereleli eski bir yapıdır. Romanda ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir:

“Çok büyük, çepeçevre disket kutuları ve kitaplarla kuşatılmış bir salona aldı bizi. Sonradan öğrendik ki evinin kullanılabilir durumda olan tek odası buydu. Diğerlerinin kapılarını açmaya kalkışsanız, kitap taşardı dışarı.

Karanlık bir köşede, tarihöncesi bir döneme ait pirinç bir karyola duruyordu. Bakırdan yapılmış aslan başı biçimindeki topuzları oksitlenmişti, renkleri yeşile çalıyordu. Ortada, giysi, yastık ya da bir

mutfak kapısı da yoktu. Yaşlılar için yapılmış, planı her yerde ve her zaman aynı olan, bildiğimiz sosyal konutlardan biriydi bu ev. Ve salonun mutfak olması gereken köşesinde, tavana kadar yükselen büyük bir kitaplık duruyordu.” (Arkan, 2020: 78)

Vincent ve Haldun’un ölü kelebeklerin dansını görmek için gittiği Crotone’den uzak bir köyde bir tepebaşında yer alan iki katlı bina Haldun tarafından şöyle betimlenir:

“Tepenin üstünde, patikanın sonunda, bütün pencereleri aydınlık, iki katlı, upuzun bir bina vardı...”

Girişte, sağdaki kapı geniş bir salona açılıyordu.

‘Burası kumarhane,’ dedi Vincent.

Merdiveni çıkınca, iki kat arasında bir kapı daha gördük.

‘Burası restoran,’ dedi, ‘yemekler ve içkiler harikadır.’

İkinci kata çıktık. Karşılıklı odaların sıralandığı dar bir koridor boyunca yürümeye başladık. ‘Burası da genelev olmalı,’ dedim içimden.

‘Burası da kerhane!’ dedi Vincent.” (Arkan, 2020: 122)

Menekşeler Atlar Oburlar romanında çevresel mekân İzmir ve çevresidir. *Menekşeler Atlar Oburlar* romanında olayların geçtiği yerler İzmir’in semtleri, caddeleri, sokaklarıdır. Romanda ismi zikredilen mekânlar: İzmir, İzmir’in sokak ve caddeleri, Kordon, Şaraphane, Vatan Caddesi, Bodrum, Varyant, Pasaport, Santana Pavyon, Çiftlik, kahvehane, üniversitedeki amfi, Hüseyin’in evi ve meyhanesi, Ayten’in evi, Hoca’nın evi ve hastanedir. Hüseyin’in mekân ile ilgili betimlemeleri psikolojik yapısıyla ilişkilidir.

İzmir, İzmir’in sokak ve caddeleri, Kordon, Vatan Caddesi, Bodrum, Varyant, Pasaport açık/geniş mekânlardır.

Hüseyin hayali olan meyhaneyi açmak için İzmir’e gider. Hâkim Anne’den bir meyhane ve iki sokak ötede bir çatı katını kiralar. Meyhanesi Vatan Caddesi’ndedir. Burada çiftlikten kurtulduğu için kendini huzurlu ve özgür hisseder. Meyhane fiziksel olarak kapalı bir mekân iken onun için açık mekân niteliği kazanmış olur:

“On yıl kadar önce, çocukluğumdan beri hayalini kurduğum bir şeyi sonunda gerçekleştirmiş, İzmir’de bir meyhane açmıştım.

Bunu yalnızca bir işim olsun diye yapmamıştım. Meyhaneyi açmadan önce iyi para getiren bir işim vardı zaten. Şimdi olduğu gibi, amcamın cırcır fabrikasını yönetiyor, yağhanenin ve dönümlerce toprağın başında duruyordum.

O zamanlar, içimde dilediğim gibi yaşamak için büyük bir istek vardı.

Otuz yaşındaydım. Kendimi ilk kez özgür hissediyordum. Çiftlikten, fabrikadan, köyden kurtulmuş, büyük düşümü gerçekleştirmek için İzmir'e gitmiştim.” (Arkan, 2017: 9)

Hüseyin; arkadaşlıkları, aşkı, mutluluğu İzmir’de, Vatan Caddesi’nde bulur. İzmir ve semtleri hem fiziksel hem algısal olarak açık mekân niteliği taşır.

Hüseyin için halalarının evi fiziksel olarak kapalı mekân iken açık mekân özelliği gösterir. Onların evini bir sığınağa benzetir. Yaptığı hatalardan ve içindeki suçluluk duygusundan kurtulmak için halalarıyla vakit geçirmeye çalışır: *“Kendimi suçlu hissettiğimde romanlarımı alıp halamlara gidiyorum. İki odası da bahçeye bakan o küçük, sevimli evde suçlarımı bağışlayabiliyorum. Bahçede oturup roman kahramanlarının yüzüme tuttuğu aynaya bakıyorum. Halalarımın mutfaka giriyor, onlara yemek yapıyorum.” (Arkan, 2017: 83)*

Polislerden kaçan Hüseyin, Hoca’nın evine gider. Hoca evinden ayrılıp memlekete gideceğini söyler ve ona evin anahtarlarını teslim eder. Sonradan âşık olduğu kız Selma ile beraber bu evde yaşamaya başlar. Hoca’nın evini sığınak gibi gören Hüseyin için fiziksel olarak kapalı mekân olan burası da açık mekâna dönüşür: *“Döndüğümde onu evde bulamamaktan korkuyordum aslında. Sığınabileceğim tek yerdi o ev. Kimseyle paylaşamazdım korkumu, kimseye anlatamazdım; Selma’ya bile. Bir eşikte durduğumu bilse, belki her şey kolaylaşacak ve eskisi gibi olacaktı. Ama anlatacak cesaretim yoktu.” (Arkan, 2017: 105)*

Menekşeler Atlar Oburlar romanında olaylar çoğunlukla kapalı mekânlarda gerçekleşir. Romanda mekânın fiziksel olarak açık ve kapalılığı kişinin ruhsal durumuna göre değişebilir. Roman kahramanın kendini ruhsal olarak iyi hissetmediği, huzursuz olduğu, mutlu olmadığı mekânlar kapalı mekân olarak nitelendirilir. Roman kişisi bazen kendini gerçekleştirmek ister ancak bulunduğu mekân buna engel olur. Hüseyin de kendini gerçekleştirmek yolunda İzmir’de bir meyhane açmak ister fakat amcası ve etrafındaki insanlar buna engel olur.

Hüseyin'in yaşadığı kasaba fiziksel olarak açık mekân olsa da algısal olarak kapalı mekân özelliği taşır. Hüseyin kasabayı şöyle betimler: *“Küçük bir kasabada büyüdüm ben. Dağların arasına sıkışmış bir vadi. Nasıl boğduğunu ancak yaşayanlar bilir. En uzun caddesi iki yüz metre. İlk kez gelenleri şaşırtan, gülümseten bir küçüklük. Başka bir gezegene düşmek gibi bir şey.”* (Arkan, 2017: 41)

Hüseyin, yanında Raif olmadığı zaman korkar. Yaşam onun için yabancı bir ülkeye dönüşür. Üniversitenin amfi salonunda otururken insanların onun hakkında söyledikleri karşısında bulunduğu mekân onun için daralır: *“Salon büyük. Duvarlar beyaz. Gözlerim bir pencere arıyor ama tavandaki küçücük deliklerden başka bir şey göremiyorum. Bazen o deliklerden ışık delikleri sarkıyor; merak ve umut aydınlanıyor. Gerçekten yokmuşum gibi karanlıkta kalıyorum o zaman.”* (Arkan, 2017: 105)

Ayten'in evinin bulunduğu sokak fiziksel olarak açık bir mekân olmasına rağmen, Hüseyin'in Ayten ile ilgili duygu ve düşünceleri mekânın algısal olarak kapalı mekân haline gelmesine neden olur: *“Ayten'in oturduğu evin sokağına geldiğimizde, gökyüzünün rengi birden parça parça yeşile dönüyor. Sıkıntı verici bir şey bu; başka zaman olsa önemsemem ama dünyanın o an değişmesi içimi acıtıyor.”* (Arkan, 2017: 126)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında olay ön planda olduğu için romanda ismi geçen mekânlar ayrıntıya girilmeden ve roman kişileriyle ilişkilendirilmeden verilmiştir. Yani daha çok çevresel mekân kullanılmıştır. Romandaki çevresel mekânlar: İstanbul'un Samatya, Galata, Şişli, Beyazıt, Beyoğlu, Eyüp, Maltepe, Yeşilköy, Yenicami, Yedikule, Haydarpaşa, Ulus, Sultanahmet, Beykoz, Üsküdar, Beşiktaş, Kızkulesi gibi mekânları; Anadolu'nun Ulukışla (Niğde), Kırankaya (Konya), Sultansazlığı (Kayseri), Kızılca ve Ağcakışla (Sivas), Gedikli ve Ahurcuk köyleri (Giresun), Mürüt Dağları(Erzincan), Todaveren, Köprüköy ve Hasankale (Erzurum), Karaköse (Kars), Erzincan, Hoşap gibi mekânları; Rusya'da bulunan Beluha ve Ulala (Altay Cumhuriyeti), Stalingrad, Krasnoyarsk (Kızılyar) ile Rusya yolculuğu sırasında geçtiği Nargin adası (Hazar Deniz'inde bir ada), Gence, Bakü ve Tiflis gibi mekânlardır. Çevresel mekânların bu kadar fazla olmasının nedeni romanın başkahramanı Abdülhalim'in Anadolu'da savaş sebebiyle cepheden cepheye göreve

gitmesi, Rusya'ya esir olarak götürülürken birçok şehirden geçmesi ve Rusya'daki bazı kentlerde yaşamasıdır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında yer alan İstanbul'un semtleri, Anadolu kentleri ile Rusya'daki kentler fiziksel olarak açık mekânlardır. Romanda açık mekânlar çok az tasvir edilir. Abdülhalim'in cephede uğradığı kentlerden biri olan Erzurum şöyle tasvir edilir:

"Erzurum, uzun bir yoldan gelmiş, ovanın ortasında uzayan şosenin bittiği bir yerde dizlerinin üstüne birden yığılıvermiş, sessiz, kıpırtısız, heybetli cüssesiyle karşımda duruyor. Sis ve bacalardan yükselen dumanların içinde minareler ve sur duvarları belirip kayboluyor. Dört bir yanda karanlık, yüksek tepeler, bulutların sakladığı boğazlar. Yalnızca Palandöken dağı duru bir beyazlıkla günün son ışıklarını yansıtıyor." (Arkan, 2017: 104)

Ruslara esir düşen Abdülhalim ile beraberindekiler, Hazar Denizi'nde bulunan Nargin Adası'nda konaklarlar. *"Çıplak"* olarak nitelendirilen Nargin Adası'na Rusların ve Azerilerin sahip çıkmadığı, gereken önemi göstermediği anlatılır. Ada, *"Dalgaların, rüzgârların ortasında bilincini yitirmiş bir meczup"*a benzetilir. *"Bazen ayağa kalkıp çılglık çılgılığa bir şarkı söylüyor. Bazen de ağlamaklı bir sessizliğe bürünüyor."* (Arkan, 2017: 225) ifadesiyle adadaki esirlerin içinde bulunduğu duruma göndermede bulunmuştur.

Enver Rıza Ankara'da polislerce tutuklandıktan sonra Ulus Meydanı'ndan geçer. Ulus Meydanı anlatıcı tarafından şöyle anlatılır: *"Ulus Meydanı ekip otolarına kalmış. Eski meclis binasının önünde panzer duruyor. Soğuk bir el meydana dokunmuş gibi. Meydan ürperiyor; bu ürperinin anıtı."* (Arkan, 2017: 241) Fiziksel olarak açık mekân örneği olan meydan Enver Rıza'da bir ürperme hissi uyandırdığı için algısal olarak kapalı mekân özelliği gösterir.

Kam Kepkey, üç yıl sonra evine dönerken evinin bulunduğu vadide hiçbir şeyin değişmediğini görür. Suların yamaçlardan akarak döküldüğü *"yeşil göl"*ün hareketsiz olduğunu, gölün kıyısındaki kuşların *"tembel tembel"* gezindiğini, annelerinin peşinden giden oğlakların *"mırıldanarak"* koşuştuklarını görür. (Arkan, 2017: 279)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında kapalı mekânlar sınırlı sayıdadır. Kapalı mekân tasvirleri yapılırken çok ayrıntıya girilmez. Betimlenen kapalı mekânlardan biri Enver Rıza ile Cemşid'in görüştüğü evdir. Bu ev Yedikule'dedir.

Dört katlı eski bir apartmanın bodrum katı olan bu ev, “*girişteki mutfaktan ve oturdukları salondan ibaret*”tir. Salonla mutfağın ayrılmasını sağlayan “*buzlu camlı geniş*” bir kapısı bulunan evde Enver Rıza ile Cemşid salonda görüşürler. Hiçbir gereksiz eşyanın bulunmadığı salonda “*karşılıklı iki sedirin arasına konmuş geniş bir masa, sedirin üstünde rengi solmuş yastıklar, yerde eprimiş, eski bir halı ve duvarda bir takvim*” vardır. (Arkan, 2017: 279)

Enver Rıza Ankara’da iken polisler tarafından tutuklanır ve hücreye atılır. Hücre odası da kapalı mekân özelliği taşır. Enver Rıza’nın kaldığı hücrenin ne kadar kötü şartlara sahip olduğu şöyle anlatılır: “*Sidik kokan, boğucu, nemli bir karanlığa düştü. Gözlerini kapıdaki deliğe dayayıp koridora baktı. Beyaz, çığ bir ışığın altında, boyaları dökülmüş hücre kapılarını, tavandan sarkan çıplak ampulü, beton döşemede öbek öbek su birikintilerini gördü.*” (Arkan, 2017: 246) Enver Rıza, içinde bulunduğu bu kötü durumdan kurtulmanın çaresini hayallere dalmakta bulur.

Abdülhalim esir düştükten sonra taleplerini iletme için Rus yüzbaşıyla görüşür. Rus yüzbaşıyla görüştüğü oda da bir kapalı mekân örneğidir. Oda şu şekilde betimlenir: “*Yüksek tavanlı, yüksek pencereyi geniş odada, ortadaki çalışma masasıyla karşısındaki iki koltuk ve sehpadan başka eşya yok.*” Betimlemenin devamında kullanılan, “*Yüksek tavan, yüksek pencereler aşağı yukarı, sağa sola hareket ediyorlar.*” (Arkan, 2017: 226) ifadesi onun bu sırada hasta olduğunu ve içinde bulunduğu ruh halini yansıtmak için kullanılmıştır.

Uyku romanında geçen mekânlar gerçek ve fantastik mekânlar olarak ikiye ayrılabilir. Müdür Bey’in düştten önceki yaşamına ait olan mekânlardan evi ve iş yeri gerçek mekânı oluştururken düşünde gördüğü köy, Çiftlik Evi, Kış Bahçesi, orman gibi mekânlar fantastik mekân özelliği taşır.

Uyku romanında Müdür Bey’in düştten önceki gerçek dünyaya ait olan kent ve düş sırasında gördüğü orman ve köy gibi mekânlar fiziksel olarak açık mekân özelliği taşırlar.

Müdür Bey, Çiftlik Evi’nden ayrılıp Kış Bahçesi’ne doğru giderken ormandan geçmek zorunda kalırlar. Böyle bir sabahı daha önce yaşamadığını söyleyen Müdür Bey, ormandaki yolculuğuna şu cümlelerle devam eder: “*Ormanın içinde ilerledikçe yeşile gömülüydük. Tırmandıkça ışık azalıyordu. Meşelerin, kestanelerin, çamların*

gövdelerini saran sarmaşıkların, dalların, yaprakların, çalılıkların arasından sincaplar başlarını çıkarıyor, ürkek bakışlarla bizi izliyorlardı.” (Arkan, 2019: 89)

Romanda yer alan ve algısal olarak kapalı mekân özelliği taşıyan bazı açık mekânlara da rastlanır. Müdür Bey, Kış Bahçesi’ne doğru ilerlerken bir karartı şeklinde gördüğü kulübe için: *“Ufuktaki karartı biz yaklaştıkça renklendi, biçimlendi. Kırmızı kiremitli bir çatı gülümsedi. Akasyalar, erik ağaçları, çiçekler pusun peçesini aralayıp yüzünü gösterdiler.”* (Arkan, 2019: 90) diyerek gördükleri karşısındaki hayranlığını dile getirir.

Romanda geçen ve Müdür Bey için önemli bir yere sahip olan evi fiziksel olarak kapalı mekân iken Müdür Bey’in hayatın keşmekeşinden uzaklaştığı, kendini mutlu hissettiği bir yer olduğu için algısal olarak açık mekân özelliği gösterir. Müdür Bey, evini *“küçük bir saray”* diye niteleyerek kendisinin de bir hükümdar gibi akşamları tacını kafasına geçirerek *“maiyetiyle”* beraber *“beyazcam”*ı seyrettiğini söyler. Meyve ve çikolata yiyip mısır patlattığını, *“prens”*inin yanında olduğu zamanlar *“Afrikalı çocukların görüntülerini zap”*ladığını söyler.

Uyku romanında kullanılan mekânlar daha çok kapalı mekân özelliği gösterir. Kapalı mekânlar anlatılırken çok fazla ayrıntıya yer verilmez. Bu mekânlar: Müdür Bey’in şirketteki çalışma odası, Cüce’nin kulübesi, Kış Bahçesi’ndeki kulübe, Çiftlik Evi ve birçok amaç için kullanılan ahırdır.

Müdür Bey, şirkette çalıştığı odayı anlatırken *“akvaryumdan tek farkı, içinin su dolu olmamasıydı”* (Arkan, 2019: 43) ifadesini kullanır. *“Cam bir bölmeye kapatılmış”* olduğunu söyleyerek kendini burada esir gibi hissettiğini anlatmaya çalışır. Dairenin ortasında *“çıplak”* kaldığını söyleyerek iş arkadaşlarının odasına bakmadan geçmediklerini söyleyen Müdür Bey bazı arkadaşlarının davranışlarını *“taciz”* olarak niteler. Müdür Bey’in hem fiziksel hem de algısal olarak kapalı mekân özelliği gösteren çalışma odası, Müdür Bey’in kendisini psikolojik olarak kötü hissettiği bir mekândır.

Romanda önemli bir yer tutan kapalı mekânlardan biri de Çiftlik Evi’nin bitişiğindeki büyük ahırdır. Daha önceleri düğün salonu olarak kullanılan ahır, köy

meclisi genel toplantılarının ve hasat eğlencelerinin yapılması için de kullanılmıştır.³ Bir hapishane lazım olduğunda hapishaneye çevrilir. Doktor ve kargaşa çıkaran mantarcılar buraya kapatılmışlardır. Duruşma gününde ise mahkeme salonu olarak kullanılan ahırın nasıl düzenlendiği şöyle anlatılır:

“Sökülüp kaldırılan ahşap bölmelerin yerine yüksek bir yargıç kürsüsü konmuş, kürsünün karşısına da sandalyeler dizilmişti. Duvarlar mantar resimleriyle süslenmiş, her yere iki sıra renkli kâğıtla mantar bıçaklı köy bayrağı asılmıştı. Kürsüdeki büyük bayrağın altında bir terazi kabartması duruyordu. Terazi dengede idi; iki kefi de mantar doluydu.” (Arkan, 2019: 173)

Mino’nun Siyah Gülü romanında yer alan başlıca mekânlar; İzmir’in bazı semtleri, bir kasabası ve bağ evi ile Ankara ve Ankara’nın bazı semtleridir. Bunun dışında roman kişilerinin geçtiği yerlerin isimlerine yer verilip bu yerler ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmez. Bu mekânlar: İstanbul’un bazı semtleri, Karatepe, Bozköy, Tahtacı Köyü, Ağrı, Kore, Yunanistan, Nairobi, Numune Hastanesi, Cahit’in kaldığı otel odası, kasabadaki kulüp, belediye reisinin evi, Zehra’nın Ankara’daki evi, hapishane ve müzedir.

Mino’nun Siyah Gülü romanında kullanılan açık/geniş mekânlar; İzmir’deki kasaba, Ankara, İstanbul, Karatepe, Bozköy, Tahtacı Köyü, Ağrı ve Kore’dir. Fiziksel olarak açık/geniş mekân özelliği gösteren bu mekânlar çoğu zaman tasvir edilmez, tasvir edilenler hakkında ayrıntıya gidilmemiştir. Zehra, halası Münevver’in ölüm haberini duyunca minibüse biner ve kasaba gelir. Minibüs kasabaya yaklaştığı sırada yol boyunca gördüklerini şöyle anlatır: *“Yol boyunca sıralanan eski kerpiç evlerin çoğunu yıkıp yenilerini yapmışlar. Yıkılmayanların sıvaları dökülmüş. Gıcırtyla açılan kapılar eğilip bükülmüş. Eski ağaçlar bahçelerden başlarını uzatmış dışarıyı seyrediyor. Koku hayaletleri gitgide gerçek oluyor...”* (Arkan, 2021: 6)

Romanda geçen bazı mekânlar fiziksel olarak kapalı mekân özelliği taşıırken roman kişinin içinde bulunduğu o anki ruh halinden algısal olarak açık/geniş mekâna dönüşür. Cahit, otel odasında tek başınayken Üsküdar’daki evini hatırlar. Ev, fiziksel olarak kapalı bir mekânken algısal olarak açık mekâna dönüşür. Cahit ev için şunları söyler: *“Üsküdar’daki evimizi hatırladım... Babamı... Cumbada kahvesini höpürdetiyor, kafesteki muhabbet kuşlarına ıslık çalıyor. Pencerenin kanadı çarpıyor;*

³ Anadolu’da köyde yaşayan insanlar ahırları farklı amaçlarla kullanmışlardır. Ahırın mahkeme olarak kullanılması, adalet sistemini eleştiren ironik bir kullanım olarak görülmektedir.

lodos var. Sokak, evlerin cepheleri, ağaçlar, rüzgarla cilalanmış sanki; renkler öyle canlı, öyle parlak...”(Arkan, 2021: 35)

Mino’nun Siyah Gülü romanında kullanılan başlıca kapalı/dar mekânlar; kasabadaki ev ve bağ evi, Numune hastanesi, Cahit’in kaldığı otel odası, kasabadaki kulüp, belediye reisinin evi, Zehra’nın Ankara’daki evi, hapishane ve müzedir. Romandaki olaylar genellikle kapalı mekânlarda geçer. Kapalı mekânlar çok fazla kullanılsa da bu mekânların tasvirlerine çok az yer verilir. Zehra, roman kişilerinin çoğunun hayatında önemli yer tutan bağ evini şöyle anlatır:

“Dedem, bu bağ evini biz doğmadan çok önce yaptırmış. İki büyük odadan ve mutfak işlerinin görülebileceği sundurmadan ibaret bir yermiş... Yazları, at arabalarına yığdıkları denklele buraya göçerlermiş. Ben doğduktan bir yıl sonra, ikinci kat çıkmış; bahçeye de, bir odayla bir mutfaktan oluşan müştemilat eklenmiş.” (Arkan, 2021: 12-13)

Romanda bazı açık mekânlar roman kahramanının ruh halinden etkileneerek kapalı mekân özelliği kazanır. Ankara’ya taşınan Cahit, yedi yıl boyunca burada yaşamasına rağmen bayramları, hafta sonları ve yıllık izinlerinde İzmir’e gidip Münevver ve oğlu Niyazi’yi ziyarete gider. Cahit, içinde bulunduğı ruh halini yaşadığı mekân olan Ankara’ya şöyle yansıtır: *“Ankara’da bir hayatım yok aslında. Benim yerime başka biri yaşıyormuş gibi... Sokaklarda gölgem dolaşıyor. Eve gölgem giriyor, şehirlerarası otobüslere gölgem inip biniyor. Otel odalarında aynaya bakınca tedirgin oluyorum. Ona yakışmadığımı düşünüyorum.”* (Arkan, 2021: 177)

Hırsız ve Burjuva romanında geçen başlıca mekânlar; İstanbul, Küçük Çekmece, Halkalı, Yüksekalkdırım, Eyüp, Boğaz, Feriköy, Sultanahmet, Üsküdar, Maçka, Kabataş, Sarayburnu, Samatya, Unkapanı, Kuyutaşı Mahallesi, Yasemin Çöplüğü, Haliç Parkı, Etiler, Tahtakale, Kumkapı, Bedesten, Kapalıçarşı, Mahmutpaşa, Şişli, Beyoğlu, Sirkeci, Beşiktaş, Beyazıt’taki defineciler kıraathanesi, Büyükkada, Çatalca, Avcılar, Adapazarı, Çankırı’nın Kurşunlu ilçesi, Sinop, Trabzon, Berlin, Florensa, Viyana, Paris, New York Tiflis, Moskova ve Eyüp’ün evidir.

Hırsız ve Burjuva romanında başkışı Evren ve diğere roman kişileri İstanbul’da yaşadığı için açık/geniş mekân olarak daha çok İstanbul ve İstanbul’un semtleri ile mahalleleri kullanılır: İstanbul, İstanbul’un semtleri, Küçük Çekmece, Halkalı, Yüksekalkdırım, Eyüp, Boğaz, Feriköy, Sultanahmet, Üsküdar, Maçka, Kabataş,

Sarayburnu, Samatya, Unkapanı, Kuyutaşı Mahallesi, Yasemin Çöplüğü, Haliç Parkı, Etiler, Tahtakale, Kumkapı, Bedesten, Kapalıçarşı, Mahmutpaşa, Şişli, Beyoğlu, Sirkeci, Beşiktaş, Çatalca, Avcılar, Adapazarı, Büyükkada, Çankırı, Sinop, Trabzon, Berlin, Florensa, Viyana, Paris, New York, Tiflis, Moskova gibi mekânlar fiziksel olarak açık/geniş mekân özelliği gösterir.

Bu mekânların bazılarında olaylar cereyan ederken bazılarının ise kişilerle olan ilişkisinden dolayı, sadece ismi zikredilir. Bazı mekânların ismi ise roman kişilerinin anlattığı hikâyelerde geçer. Romanda açık/geniş mekânların tasvirine çok az yer verilir. Evren'in yaşadığı Kuyutaşı Mahallesi romanda şöyle tasvir edilir: *"Kuyutaşı Mahallesi eşsiz bir yerdir, kendisinden başka hiçbir yere benzemez. Bir benzeriyle kıyaslanması mümkün olmadığı için de daha iyisi hayal bile edilemez."* (Arkan, 2015: 161)

Romanda bazı mekânlar fiziksel olarak kapalı olmasına rağmen roman kişilerinin ruh hallerinin de etkisiyle algısal olarak açık/geniş mekân özelliği kazanır. Gülgün ve Hülya, Hadim Bey'in oturduğu evin terasına çıktıklarında rengârenk bir İstanbul resmiyle karşılaşır ve gördükleri bu manzara karşısındaki duygularına şöyle yer verilir: *"Gülgün, 'Bu şehir ne kadar güzelmış,' diye düşündü. Hülya'ysa, 'İstanbul ne kadar büyükmüş,'"* (Arkan, 2015: 111)

Hırsız ve Burjuva romanında Evren'in evi, hastane, cezaevi, Eyüp'ün evi, Ruhan'ın yaşadığı kulübe, Ahmet'in evi, Eyüp'ün şirketi, Evren'in komşuları Cennet Hanım, Safiye Hanım ve Gülgün'ün oturduğu apartman kapalı/dar mekân özelliği gösterir. Romanda az da olsa kapalı mekân tasvirlerine yer verilir. Yapılan bu tasvirler de kısa tutulur. Evren'in evi romanda şöyle tasvir edilir: *"O zamanlar, şimdi bir harabe olan üst katta oturuyorlar, orta katı kiraya veriyorlardı. Alt katsa kaldırımın yükselmesiyle işlevsiz hale gelmiş eski bir depoydu."* (Arkan, 2015: 26)

Romanda yer alan ve fiziksel olarak açık/geniş mekân özelliği gösteren Yasemin Çöplüğü, roman kişilerinden Gülgün'ün hayatındaki acıların başlangıç noktası olduğu için bu mekân algısal olarak kapalı/dar mekân özelliği gösterir. Gülgün, burada kardeşinden ayrılmak zorunda kalır; Ruhan tarafından tecavüze uğrar. Gülgün'ün burada yaşadıklarına şöyle yer verilir:

“Uyuyan bir kuş gibi kendi içine gömülmüştü. Dünya soğuktu, titriyordu; on üç yaşındaydı. Ahmet’in ölüsü kapının önündeydi. Kamyonlar yeniden gelmişti. Damperler inip kalkıyor, İstanbul’un çöpünü Gülgün’ün üstüne boşaltıyorlardı. Kendisini gerçekmiş ve varmış gibi algılamıyordu, yok olmuştur.” (Arkan, 2015: 166)

Gülhisarlı Terziler romanında yer alan başlıca mekânlar: Gülhisar kasabası, Ilıca Otel, Gülhisar Terzisi, Kreuzberg (Almanya), Berlin, Camlı Bahçe kahvesi, Kesik Dağı, İstanbul, Bağcılar, Şehremini, Kocamustafapaşa, Fındıkzade, Marsilya, Çınarlı Kahve, Arnhem Garı (Hollanda), Eindhoven (Hollanda), Aachen (Almanya), Haluk’un eniştesinin oteli, Haluk’un amcasının tekstil atölyesi, Frau Krüger’in restoranı, Yunanistan, Akdeniz, Adalar, Köln, Atina, Paris, Tepeköy, Taşköprü, Victoria Park, Dortmund, Landwehr Kanalı, Çukurcuma, Nişantaşı, Edremit, Sirkeci, taşocağı, Suluca kasabası ve Taşlıcalı köyüdür.

Gülhisarlı Terziler romanında başkişi Ayhan Demir’in etrafında gelişen olaylar daha çok doğup büyüdüğü yer olan Gülhisar’da ve hayalini kurduğu Berlin’de geçer. Açık mekân özelliği gösteren bu iki yer dışında Kreuzberg (Almanya), Kesik Dağı, İstanbul, Bağcılar, Şehremini, Kocamustafapaşa, Fındıkzade, Arnhem Garı (Hollanda), Eindhoven (Hollanda), Aachen (Almanya), Yunanistan, Akdeniz, Adalar, Köln, Atina, Paris, Tepeköy, Taşköprü, Victoria Park, Dortmund, Landwehr Kanalı, Çukurcuma, Nişantaşı, Edremit, Sirkeci, taşocağı, Suluca kasabası, Taşlıcalı köyü gibi mekânlar fiziksel olarak açık/geniş mekânlardır. İsmi geçen açık/geniş mekânlardan bazılarının sadece ismine yer verilir, bu mekânlarda olaylar gerçekleşmez.

Romandaki bazı kapalı mekânlar roman kişilerinin üzerinde bıraktığı etki sayesinde açık/geniş mekân özelliği kazanır. Bu özelliği gösteren mekânlardan biri de Nedim Usta’nın Gülhisar Terzisi isimli dükkânıdır. Gülhisar Terzisi, romanda şöyle tasvir edilir: *“Daha önce dükkânın önünden defalarca geçmiştım. Acayip bir dükkândı burası. Ahşap alınlığa asılmış tabelada ‘Gülhisar Terzisi’ yazıyordu ama içerisi kitap raflarıyla doluydu. Her geçişimde dükkâna merakla bakar, bu yabancı dünyanın cazibesi karşısında heyecanlanırdım.”*(Arkan, 2021: 79)

Gülhisarlı Terziler romanında Ayhan’ın doğup büyüdüğü yer Ilıca Otel başta olmak üzere, çıraklık da yaptığı Nedim Usta’nın Gülhisar Terzisi, Camlı Bahçe kahvesi, Çınarlı Kahve, Dilaver’in Almanya’daki arkadaşı Haluk’un eniştesinin oteli, Haluk’un amcasının tekstil atölyesi, Frau Krüger’in restoranı ve Gülhisar’daki taşocağı gibi

mekânlar fiziksel olarak kapalı/dar mekân özelliği gösterir. Ayhan Demir'in Ilıca Otel'deki odası Ayhan tarafından şöyle tasvir edilir: *"Neredeyse yirmi beş yıldır bu odada yaşıyorum. İki yüksek pencereye aydınlık vuruyor. Bir de lobiye açılan kapı var. Yirmi metre karelik, tabut gibi bir yer. Dünyam oldukça küçük."*(Arkan, 2021: 10-11)

Romanda fiziksel olarak açık mekân olan Gülhisar kasabası, Günnur'un içinde bulunduğu yalnızlık ve sıkılmışlık durumundan etkilenerek algısal mekân özelliği gösterir. Günnur kasabayı şöyle betimler:

"Gülhisar boşalmış; kar altında bir kasaba ölüsü. Titreyen sokak köpeklerine kalmış. Eskiden beri böyle aslında; hep böyle. Doğduğundan beri hiç büyümemiş, yaşlı bir çocuk. Gündük, kuru bir ağaç. Yüzyıllardır can çekişiyor, inliyor, sesini duyuramıyor. Geceleri birkaç kilometre yaklaşmadan ışıkları bile görünmez. Dağların arasına sıkışmış. Gençliğimde haftada iki gün gazete gelirdi. Televizyon hep karlı gösterirdi." (Arkan, 2021: 175)

Nasreddin romanında yer alan mekânlar şunlardır: Hâce'nin evi, Konya, Akşar (Akşehir), Kademsiz Bey'in konağı, çarşı hamamı, Medrese Meydanı, Sivas, Kayseri, Ulu Cami'nin avlusu ve gasilhanesi, Sultan Dağı, Hayrani Hazretleri'nin evi, Horasan, Katırcılar Hanı, Argıt Han, Kamışlık, Konya Sarayı, Çambaşı Obası, Elbistan Ovası, Domuzlu, Sivrihisar, Karakuş Dağı, Karakorum, Tebriz, Aden (Yemen), Isfahan, Buhara, Taş Medrese, Honaz (Denizli), Kalikya, Sakız Adası, Karaburun, Kilizman (İzmir), Ahırlı (Konya) ve Hıdırlık Tepesidir.

Nasreddin romanında Konya, Akşar (Akşehir), Medrese Meydanı, Sivas, Kayseri, Ulu Cami'nin avlusu, Sultan Dağı, Horasan, Kamışlık, Çambaşı Obası, Elbistan Ovası, Domuzlu, Sivrihisar, Karakuş Dağı, Karakorum, Tebriz, Aden (Yemen), Isfahan, Buhara, Honaz (Denizli), Kalikya, Sakız Adası, Karaburun, Kilizman (İzmir), Ahırlı (Konya) ve Hıdırlık Tepesi fiziksel olarak açık mekân özelliği gösterirler. Romanda olayların merkezi konumundaki Akşar romanda şöyle betimlenir: *"Akşar ovası çiçekli, yeşil, uçsuz bucaksız, bir yorgan gibiydi. Yorganın altında nisanın son günü uyuyor, su şırıltılarıyla, kuş sesleriyle rengarenk kıpırdamıyordu."*(Arkan, 2020: 79)

Nasreddin romanında yaşanan olaylar geniş bir alanda hissedilmiştir. Moğolların baskısından kaçan insanlar, Anadolu'ya gelip buradaki şehir ve kasabalara sığınır. Bu insanların daha önce yaşadıkları yerler ile roman kişilerinin Anadolu'da geçtikleri bazı şehir ve kasabaların isimleri de zikredilir. Bunlar birer açık mekân olmasına rağmen

detaylı bir şekilde anlatılmamıştır. Isfahan, Buhara, Aden, Elbistan Ovası, Sivas ve Kayseri gibi mekânlar buna örnek verilebilir.

Roman kişilerinden Durak Bey, sevdiği kız olan Zoi Triyandafilî'nin peşinden Sakız Adası'na gider. Sakız Adası hem fiziksel olarak hem de algısal olarak açık mekân özelliği gösterir. Bu durum Durak Bey'in sevdasının bir yansımasıdır. Hâlbuki bu mekânın fiziksel olarak pek de güzel olduğu söylenemez:

“Sakız güzeldi; Hozan'dan, Domuzlu'dan, Durak Bey'in gördüğü her yerden daha güzeldi. Bu güzellik sevdasının bir yansımasıydı ki ona öyle görünüyordu. Yoksa çıplak tepelerin, limandaki keşmekeşin, geceleri keçe yaygısına sarınıp uyumaya çalıştığı balıkçı barınaklarının bir güzelliği yoktu.” (Arkan, 2020: 133)

Nasreddin romanında fiziksel olarak kapalı mekân özelliği gösteren yerler çok azdır. Başlıca kapalı mekânlar: Hâce'nin evi, Kademsiz Bey'in konağı, çarşı hamamı, Ulu Cami'nin gasilhanesi, Hayrani Hazretleri'nin evi, Katırcılar Hanı, Argıt Han, Konya Sarayı ve Taş Medrese'dir. Kapalı mekânlardan biri olan Hâce'nin evi romanda şöyle betimlenir:

“Hâce'nin evi Akşar'ın en güzel evi değildi. Gençliğinde Hayrani Hazretleri'nin yardımıyla yerleşmişti bu eve. Bir dönümlük arsanın intifa hakkı kudretlilerden bir müride Konya sarayından bağışlanmıştı. Üstünde derme çatma tek göz bir virane vardı ki çilehanelerin ocaksız, penceresiz köhneliğinden hallice değildi.” (Arkan, 2020: 34)

Nergis, Hâce'ye Zati Bey'i kendisinin öldürdüğünü itiraf ettiği sırada bulundukları açık mekân ruh hallerinin etkisiyle kapalı mekân özelliği kazanır: *“Karanlıkta renkler gibi sustular. Bulut geldi, dolunayı sardı. Rüzgâr geldi, ovaya saçlarını serdi. Bahçenin ağaçları yaprak yaprak, tir tir ürperdiler. Sonra da Nergis'in anlattığı hikâyenin üstüne merakla eğildiler.”* (Arkan, 2020: 192) Yazar, kapalı mekân özelliği vermek amacıyla doğadaki olumsuz hava şartlarının insanoğlunun üzerindeki etkisinden yararlanma yoluna gider.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA TEMALAR

3.1. Ölüm

Biyolojik bir olgu olan ölüm, tüm insanları ilgilendiren bir gerçektir. Ölüm ve ölümden sonraki hayat yaratılışından bugüne kadar insanoğlunun zihnini fazlasıyla meşgul etmiştir: *“Bütün sıkıntılarına rağmen çeşitli güzelliklerle sahip çıktığımız hayata karşın soğuk, ürkütücü, gizemli ve karanlık yönüyle ölüm, tüm insanları ürküten bir olgudur.”* (Yılmaz, 2017: 409) İnsanlar üzerindeki etkisiyle ve sosyolojik sonuçlarıyla geçmişten günümüze kadar birçok bilim ve sanat adamı bu konuyla ilgilenmiştir. Ölüm, edebiyatta en çok işlenen temalar arasında yerini almıştır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanı, öldükten sonra anılarını yazan başkışının öldüğüne ikna olma ve katilini öğrenme süreci üzerine kurgulanır. Öldükten sonraki süreci ve ölümden önceki hayatını anlatan Haldun uzun bir süre gördüklerine inanmaz. *“Ölüler yaşayamaz!”* sözü onun içinde bulunduğu durum karşısında yaşadığı şaşkınlığı gösterir. Devamında ise gerekçe olarak şunları söyler: *“Bana öldüğüm söyleniyor ama konuşabiliyorum. Artık hayatta olmadığım söyleniyor ama düşünebiliyorum, yazabiliyorum, sokaklara çıkıp gezebiliyorum, dişlerimi fırçalayabiliyorum, ayakkabılarımı bağlayabiliyorum.”* (Arkan, 2020: 11) Dinlediği masalların içine girip orada kalan, dışarı çıkamayan çocuklardan biri gibi görüyor. Haldun'un ölüm şokunu atlatmasında ve içinde bulunduğu duruma alışmasında yardımcı olan Doktor Sematyen'dir. Doktor Sematyen, onun ölmüş olduğunu anlamasının tek şartının düş görmesinde yattığını söyler.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkışı Hüseyin'in sevdiği insanların ölümü onu derinden etkiler. Bu ölümlerden ilki yengesinin mutluluğunun kaynağı olan çocuğunu düşürmesidir. Yengesi huzurunu, Hüseyin ise halalarının deyişiyle *“arkadaşını”* kaybetmiştir. Hüseyin'i en çok üzen ise hayatında önemli bir yer tutan, onun rol model olarak aldığı babasının ölümüdür. Babasını o kadar sever ki onun yapmaya çalıştığı meyhane açma isteği onun tek hedefi haline gelir. Babasının yapmaya çalıştıklarını gerçekleştirmeye çalışır. Amcası her ne kadar buna engel olmaya çalışsa da o hayalini kurduğu meyhaneyi açar.

Amcasının kendisiyle yaptığı sözleşmeyi feshettiğini duyan annesi, üzüntüden vefat eder. En yakınlarından başlayarak sevdiklerinin ölümüne şahit olan Hüseyin, giderek yalnızlaşır. Onun hasta olduğu dönemlerde onu tedavi eden, iyileşmesine yardımcı olan Psikiyatr Cemil Bey, arabasıyla kaza geçirir ve ölür. Hüseyin'in üniversiteden arkadaşı olan, hatalığı süresince onun yanından ayrılmayan, onunla aynı evi paylaşan Raif, 1 Mayıs afişlerini asarken boynundan vurulup öldürülür.

Hüseyin, çiftlikte kaldığı yedi yıl boyunca kimseyle görüşemez. Yakın arkadaşlarından Hüseyin Avni'nin ölümünü radyodan duymuş, Kaptan'ınkini ise televizyonda görmüştür. Tüm bu ölümler karşısında şunu söyler: *"Benim dokunduğum her şey yok oldu; babam, annem, Raif, Cemil Bey, yengemin karnındaki o küçük arkadaş..."* (Arkan, 2017: 175) Kurduğu bu cümle, onun ölümler karşısındaki üzüntüsünün ve yalnızlığının göstergesidir.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında tematik kurgunun oluşturulmasında başkahraman Abdülhalim'in sevdiği insanların ölümü onu yalnızlığa sürükler. Romanın başkahramanı Abdülhalim daha sekiz yaşındayken kız kardeşi Huriye'nin yüzüne bakınca ölümünü görür. Ölüm düşüncesi, bu yaştaki biri için ağır bir yükür. Bazen her şeyin gelip geçici olduğu duygusuna kapılan Abdülhalim bundan kimseye söz etmez, bunun gelip geçici olduğunu fark eder. Küçük kardeşi Huriye'nin *"fersiz gözleri, incecik sesi"* karşısında adeta yıkılan Abdülhalim, kendisine verilen yemekleri kardeşiyle paylaşır, onunla ilgilenir ve onu korumaya çalışır. Abdülhalim'in Mülki Baytar Okuluna yazıldığı yıl Huriye vefat eder.

Bir süre sonra Nesibe ile evlenen Abdülhalim'in Enver Münir adında bir çocuğu olur. Nesibe ile mutlu bir evlilikleri olan Abdülhalim'in bu mutluluğu da uzun sürmez ve eşi ağır bir hastalığa yakalanır bir süre sonra da vefat eder. Geride kederli bir adam ve üç yaşında bir çocuk bırakır. Abdülhalim, eşi Nesibe'nin ölümünü kabullenemez onu hayallerinde yaşatır. Cami avlusunda çınar ağacı ile konuşması sırasında bu camiye gelme sebebinin Nesibe'nin cenaze namazını burada eda etmesi ve bu avlunun yıllarca hatırandan çıkmayan *"nadir bir manzara"* olduğunu söyler. Cephede iken yanına iki defter alan Abdülhalim, bir defteri eşine tahsis eder. Yağ kandilinin önünde eşine yazdığı mektup tarzı yazılarla rahatladığını, huzura kavuştuğunu söyler. Abdülhalim, yazdığı mektuplardan birinde şunları anlatır:

“Nesibe’im,

Şimdi, gözlerinden, yanaklarından, ellerinden öptüğümü hayal ediyorum. Evladımızın pembe topukçuklarını, kokladığını görüyorum. Bazen, sen gideli yüz sene olmuş gibime geliyor. Bazen de ve bilhassa gece vakitleri herkes kendi ruhunun viranesine çekildiğinde bir rüzgâr rayihanı getiriyor ve o vakit daha bir saat evvel yanı başında olduğumu tasavvur ediyorum.” (Arkan, 2017: 56)

Abdülhalim Rusya’da esir iken Nesibe’nin ve oğlunun ismini anmaz. İstanbul’da bir ailesi olduğunu bilir ancak kendini onlara ait hissetmez. Yakalandığı tifüs hayatındaki her şeyi silmiş gibidir. Hastanede tanıştığı Altaylı bir hemşire olan Bakaş ile evlenir. Üç kız bir de erkek evladı olan Abdülhalim’in yeniden bir evi ve bir ailesi olur. Yıllar sonra oğlu İhsan Stalingrad’da ölür. Kızları Huriye ve Akbala evlenir, Sarımay ise Akbala’nın yanına gider, orada üniversiteye başlar. Birkaç yıl sonra Bakaş da vefat eder. Bir melek olarak Abdülhalim’in hayalinde yaşar.

Uyku romanında tematik kurgunun oluşturulmasında Müdür Bey’in arkadaşlarının ölümü önemli bir yer tutar. Müdür Bey, ölümü bir yok oluş olarak görür. Ölen bir insanın elinden kimsenin tutup kaldırmadığını, onun sözlerini kimsenin anımsamadığını söyler. Kelimelerin yaprak misali çürüdüğünü söyleyen Müdür Bey: “*Var oldun ve ormana gömüldün! Demek ki artık kuşların kursağındasın...*” (Arkan, 2019: 217) ifadesiyle ölüm ile her şeyin insan için son bulduğunu ifade eder.

Romanın “*Ayrılışlar*” bölümünde Müdür Bey’in arkadaşlarının ölümü anlatılır. Süleyman’ın ayrılışından sonra İhtiyar ölür. Müdür Bey, İhtiyar öldükten sonra arkadaşlığın önemini anladığını şu sözleriyle anlatır: “*Eksilince anladık ki, arkadaş denen şey bir sakidir, ruhumuzun kadehini doldurur. Bizi yatıştırır, bize boyun eğer, bizi reddeder, hasta eder, iyileştirir, arkamızda durur, terk eder...*” (Arkan, 2019: 218) Sonra sırayla Mantarcıbaşı, Cambaz ve Cavidan’ı da kaybeden Müdür Bey Kış Bahçesi’nde yalnız kalır.

Süleyman ile Doktor, Kış Bahçesi’ne döndükten sonra Anne Keçi ve Müdür Bey de gribe yakalanır. Doktor onları kurtarmak için elinden geleni yapsa da onları kurtaramaz. Süleyman Müdür Bey’in “tuhaf bir adam” olduğunu, öldüğü dakikaya kadar konuştuğunu, yazdığını, kitap okuduğunu söyler.

Müdür Bey’in ölüm haberini alan Prenses, annesiyle beraber babasının cenazesini almaya gelir. Sürekli ağlayan annesi güçlüğüyle ayakta durur. Annesinin

koluna giren Prenses babasının ölüm raporunu imzalar. Ölüm raporunda ölüm sebebi olarak kalp yetmezliği yazılıdır. Müdür Bey, artık uyumadığı için düş görmez çünkü artık ölmüştür.

Mino'nun Siyah Gülü romanında ölüm, tematik kurgunun oluşturulmasında çok önemli bir yer tutar. Romanda ismi geçen kişilerden çoğu, çeşitli nedenlerle hayatını kaybeder. Roman kişilerinin ölümü ve bu kişilerin yakınlarının bu ölümler karşısında çektikleri acılara romanda geniş bir şekilde yer verilir. Özellikle Hasan'ın ölümü, başta Zehra ve Hasan'ın anne babası olmak üzere herkesi derinden etkiler. Hasan asıldıktan sonra onun ölümüne sebep olanlardan biri olarak görülen Cemil Bey de dayanamaz ve dışarı çıkıp ağlamaya başlar. Zehra, Hasan'ın ölümünden sonra onu düşünmeden tek bir gün bile geçiremediğini söyler.

Hasan'ın ölümünden sonra Niyazi de sokak ortasında vurularak öldürülür. Münevver, oğlunun ölümünü kolay kolay atlatabilmez. Niyazi'nin ölümüyle Münevver'i Cahit'e bağlayan ip de kopmuştur. Cahit ile altı yıl boyunca konuşmayan Münevver, bir gün çıkıp gelir. Altı ay gibi uzun bir süre Cahit ile beraber kalan Münevver, ilk kez bu kadar uzun bir süre Cahit ile beraber yaşar.

Zehra, Karatepe'deyken Münevver de ölür. Nuri Bey, Münevver'in öldüğünü cenaze kalktıktan iki gün sonra Zehra'ya haber verir. Halası Münevver ile kırk yıl boyunca çok az görüşen Zehra, onu hep genç kızlık haliyle hatırlar. Çocukluğu halasının yanında geçen Zehra, onu anımsadığında çocukluğundaki mutlu günleri de anımsar. Münevver'in ölümüyle yalnız kalan Cahit'e göre hayatına anlam katan, ona aşkı öğreten kişi Münevver'dir.

Romanda ölümüne yer verilen bir başka kişi de Zehra'nın annesidir. Ayşe Hanım, kaldırıldığı hastanede iki yıl boyunca bitkisel hayatta kalır. Zehra, halası Münevver'in mezarını ziyaret ettiği sırada kocası Ahmet onu arayıp annesinin ölüm haberini verir. Ayşe Hanım'ın ölümü fantastik bir şekilde onun dilinden anlatılır. Ayşe Hanım, öldüğü sırada kendisini ziyarete gelenlerin olduğunu öğrenir. Bunlar Münevver ve oğlu Hasan'dır. Tüm hayatı boyunca kendisini yalnız bırakmayan Münevver öldükten sonra da onun yanında olur.

Hırsız ve Burjuva romanında ölüm, tematik kurguda önemli yer tutar. Romanda yer alan karakterlerin hayatlarında önemli yer tutan kişilerin hayatını kaybetmesi bu kişileri farklı şekillerde etkiler. Romanın başkişisi Evren, bir trafik kazası sonucu anne babasını kaybeder. Evren, anne babasının ölümünden sonra ilk günlerde yalnız yaşamakta zorlanır. Eve “*ekmek almayı, çay demlemeyi, çamaşır yıkamayı, yatağını toplamayı çocukluğunda öğrenmişti*”r (Arkan, 2015: 99) ancak bütün bunları tek başına yapmak Evren’e tuhaf gelir. Evren, böyle yaşamaya kısa bir sürede alışır. Özgürlük duygusu sayesinde Evren, tuhaflıkları normal karşılar ve hayatındaki eksiklikleri görmezden gelip zamanla unuttur.

Romanda ölümüne yer verilen diğer bir kişi Ahmet’tir. Ahmet, Gülgün ve İsmail için koruyucu bir ağabeydir. Gülgün ve İsmail’i çetesine alan Ahmet onlarla kaldığı evi paylaşır. Bir aile ortamına sahip olan Gülgün ve İsmail, Ahmet’in Yasemin Çöplüğü’nde Ruhan tarafından öldürülmesiyle bundan mahrum kalır. Birbirlerinden ayrılan iki kardeşten Gülgün kötü yola düşer, İsmail ise başka bir çeteye katılır. Gülgün bu olayı yıllar boyunca unutamaz.

Romanın sonunda ise başkişi Evren ile Gülgün’ün kâbusu olan Ruhan ölür. Başkişi Evren, hırsızlık için Eyüp’ün evine giren İsmail’in yardım çağrısıyla eve gelir. Vurulan İsmail ve Ruhan’ın yaralarını sardıktan sonra eve sonradan gelen Eyüp’ün Evren’in kavgaları ve İsmail’in üzerine düşmeleriyle İsmail’in elindeki silah ateş alır ve ikisi de yaralanır. Evren, çok kan kaybedince olay yerinde hayatını kaybeder. Ruhan ise Evren’in yardım çağrısıyla gelen Gülgün tarafından öldürülür. Bu kişileri böyle bir trajik sona götüren şey rastlantıdır.

Gülhisarlı Terziler romanında ölüm temasına çok az da olsa yer verilir. Roman kişilerinden bazılarının ölüm hakkındaki duygu ve düşüncelerine yer verildiği gibi bazılarının ölümüne de romanda yer verilmiştir. Nedim Usta çocukluğunda babasının imam olmasından dolayı ölümü, cenneti ve cehennemi çokça düşünür. Ölüm hakkındaki duygu ve düşüncelerine romanda şöyle yer verilir: “*Çocukluğumda ölümü çok düşünürdüm, her gün düşünürdüm. Babam Gülhisar’ın imamı. Namaz kılıyorum; cenneti cehennemi hayal ediyorum. Herhalde bu duygu o sıralarda içime yerleşti.*” (Arkan, 2021: 40)

Romanda Celal Karanlık'ın ölümüne de yer verilir. Celal Karanlık taşocağı işçileri tarafından dövüldükten sonra ağır yaralı bir halde Nedim Usta tarafından Ilıca Otel'e getirilir. Burada son nefesini verdikten sonra Pembe Hanım tarafından karnındaki yaraya bıçak sokulur. Odaya sonradan gelen Günnur, ne olduğunu anlayamaz ve Nedim Usta'dan yardım ister. Celal Karanlık'ın cesedi yanan fırında yok edilir. Celal Karanlık'ın ölümünden önce Günnur başına böyle bir belayı açtığı için lanet okur. Günnur'u öldüreceğini söyleyen Celal'in bu sözlerine karşılık Günnur yastığının altında sakladığı bıçakla yatar.

Romanda Günnur'un ölüm hakkındaki düşünceleri de çok önemlidir. Çok fazla roman okuyan Günnur, bu sayede duygularını önemser, onların ne anlama geldiklerini öğrenir. Yaşadığı anın değerinin farkına varır. Ölüm duygusu için de şunları söyler: *"İnsan yavaş yavaş yok olduğunun farkına varabilmeli, ölüme alışabilmeli. Başkalarının hayatına değer vermeyenler, kitaplardan öğrenmeyenler bunu beceremez. Ölüme hazırlıksız yakalanırlar. Birden. Araba çarpmış gibi."* (Arkan, 2021: 155)

Nasreddin romanında ölüm teması insanların haklı ya da haksız bir şekilde cinayete kurban gitmesi şeklinde işlenir. Zati Bey ve Elçi Bey cinayetlerinin kim tarafından işlendiği roman boyunca merak konusudur. Bu iki kişinin ölümünün ardındaki sır romanın sonuna doğru Nergis'in her şeyi Hâce'ye anlatmasıyla açığa çıkmış olur. İnsanları korumakla görevli bu iki sübyancı küçük yaştaki çocuklara tecavüz eder. Olanları halka duyuran Güdük Minare'nin imamı Deli Azam Efendi de kuytu bir yerde kılıçla öldürülür. Olanları öğrenen Nergis önce Zati Bey'i kılıçla öldürür, sonrasında Elçi Bey'in tecavüzüne uğradıktan sonra onu da zehirleyip göle attırır.

Romanın sonuç bölümünde de roman kişilerinin ölümüne yer verilir. Kademsiz Bey'in yaveri Adil Bey, panayırın düzenlendiği meydana gelmek üzere evinden çıktığı sırada bıçaklanarak bir cinayete kurban gider. Bu haberin yayılması üzerine İlhanlı askerleri, bazı ahiler, Kademsiz Bey ve emir kullarının çıkardığı yaygara sonucu Kamışlık'taki çadırlar ateşe verilir ve buradaki insanlar kılıçtan geçirilir. Buraya gelen Aghacan ve Nergis Kamışlık'taki insanlar adına savaşırken hayatlarını kaybederler.

Romanda olayların geçtiği dönem Anadolu’da iç karışıklıkların yaşandığı, ülkeler arasında çekişmelerin olduğu, insanların Moğolların bakışından ve zulmünden kaçtığı bir dönem olduğu için çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Roman kahramanlarından bazıları da bundan nasibini almıştır. Bir Moğol olan Nergis ile Hâce’nin dostu olan Bolgan Öke’nin aileleri Moğollar tarafından katledilmiştir.

3.2. Aşk

İnsanın temel duygularından biri olan aşk, sanatın temel malzemesi olarak her dönem yerini alır. Malzeme olarak dili kullanan edebiyat ise aşkı ve onun insanlar üzerindeki etkisini en iyi ve en etkili şekilde dile getiren sanat dallarından biri olmuştur. Hacmi ve kullandığı teknikler ile roman, aşk temasını işlemede çok etkili bir edebi tür olarak karşımıza çıkar. Aşk teması; *“kıskançlık, intihar, verem gibi yan unsurlarla birlikte kullanılarak roman yazarı”*nın (Yılmaz, 2017: 547) kaynaklarından yararlandığı büyük bir hazine niteliğine sahiptir. Aşk teması romanlarda bazen karşılıklı, bazen karşılıksız, bazen de intihara sürükleyen bir çaresizlik olarak işlenir.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında başkişi Haldun ve romanın diğer kişilerinin aşklarına yer verilir. Haldun’un aşk hayatına romanda çokça yer verilir. Kore ile tanışıncaya kadar birçok kadınla ilişkisi olur: Mado, Greta, kuzeyli sevgilisi... Ancak hiçbirinde aradığı aşkı bulamaz. Raşel ve Pino’yu ise Kore’den dolayı gözü görmez. Kore’ye karşı olan duygularına ise karşılık bulamaz. Son iki yılında hiçbir ilişkisi olmadığı için hayatını *“çöl gibi kurak, çöl gibi ıssız”* diye yorumlar.

Roman kahramanıyla aynı kıza âşık olan ve ona rehberlik yapmaya çalışan Doktor Sematyen, *“Sıradan aşklar, sıradan ilişkiler, sıradan yataklar... Sıradanlık, yani herkes gibi olma düşüncesi insanı rahatlatıyor. Bir tür güven aşılıyor insana, yaşamın ve ölümün içinde birçok kolaylık sağlıyor. Ben kötü bir aşkı, aşksız kalmaya yeğlerim.”* (Arkan, 2020: 76) ifadeleriyle aşka dair kanaatlerini aktararak onun kadınlarla ilişkisinin sağlam temelde ilerlemesine yardımcı olmak ister.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında tematik kurgu içinde başkişi Hüseyin’in aşkı tek taraflıdır. Selma pavyonda çalışır, pansiyonda kalır. Selma’yı kurduğu oyuna dâhil eden Hâkim Anne, onun -para karşılığında- Hüseyin’le beraber olmasını sağlar. Hüseyin ile beraber yaşamaya başlayan Selma onunla yer, içer, yatar. Hüseyin ona âşık olduğunu söylese de o kendisine âşık olmaması gerektiğini söyler. Ancak Hüseyin

Selma'ya gönlünü kaptırır. Onunla sürekli beraber yaşayan Hüseyin, Selma'yı yaşadığı sıkıntılardan kurtulacak bir sığınak olarak görür.

Sonradan Sait ile Selma'nın yakınlaştığını gören Hüseyin, bunu gördüğü halde inkâr eder. Kendisine oynanan oyunu öğrenen Hüseyin, tüm bu ihanete rağmen Selma'nın yaptıklarının zorunlu kaldığından dolayı yaptığını düşündüğü için onun masum olduğunu düşünür. Bundan sonra Selma'yı göremeyen Hüseyin; Hâkim Anne'den onunla sadece bir kere görüştüğünü, gece işini bıraktığını ve bir kreşte çalıştığını öğrenir. Hüseyin, tüm bunlara rağmen Selma'yı hiçbir zaman unutamaz.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanının tematik kurgusunda Abdülhalim ile Nesibe'nin aşkı önemli bir yer tutar. Nesibe, Abdülhalim'in teyzesinin kızı olan Sultan'ın arkadaşlarından biridir. Abdülhalim, Nesibe'yi Beykoz'da bir sandal gezisi sırasında görür. Nesibe Abdülhalim'in önündeki sandalda giderken Sultan, arkasına bakmasını ister. Nesibe, yuvarlak yüzü ile Abdülhalim'e ısıltılı bir gülümseyişle bakar. Abdülhalim Nesibe'den gözünü alamaz. Nesibe'yi beğenen Abdülhalim onunla evlenir. Mutlu bir hayatları olur. Sonrasında Enver Münir adında bir erkek çocukları olur. Abdülhalim ile Nesibe'nin bu mutlulukları uzun sürmez. Ağır bir hastalığa yakalanan Nesibe kısa bir süre sonra hayatını kaybeder. Nesibe'yi unutamayan Abdülhalim cephede iken onun yaşadığını hayal ederek ona mektuplar yazar. Bu mektupları yazdıkça rahatlar ve huzur bulur. Abdülhalim Ruslara esir düştükten sonra Rusya yolculuğu sırasında tifüse yakalanır. İyileştikten sonra Nesibe ile oğlunun ismini anmaz. Tifüs hayatındaki her şeyi silmiştir.

Abdülhalim'in Nesibe'den sonra âşık olup evlendiği bir diğer kişi ise Bakaş'tır. Rusya'ya esir olarak götürülen Abdülhalim tifüse yakalanır. Hastanedeysen Bakaş isminde Altaylı bir hemşire onunla ilgilenir. Abdülhalim onu bir meleğe benzetir ve ona “melek” diye hitap eder. Bakaş bir gün garip bir düş görür ve bunu babasına anlatır babası bir yorumda bulunamaz. Düşünde gördüğü kişinin Abdülhalim olduğunu düşünür ve onu yıkamaya karar verir. Abdülhalim'i yıkayan Bakaş onunla beraber olur. Abdülhalim ile Bakaş evlenir. Biri erkek üçü kız olmak üzere dört çocukları olur. Eşi ve çocuklarıyla mutlu ve uzun bir hayat yaşayan Abdülhalim onları sırasıyla kaybeder. Oğlu İhsan'ı Stalingrad'da kaybeder. Kızları Huriye ile Akbala evlenir ve biri Moskova'ya biri de Kazan'a taşınır. Kızı Sarımay ise üniversite okumak üzere

Akbala'nın yanına Moskova'ya gider. En son eşi Bakaş da vefat eder ve Abdülhalim'in düşlerinde yaşar.

Romanda tematik kurgu içinde Enver Rıza ile boşandığı eski eşi Nilgün ile aşklarının nasıl başladığına da yer verilir. Enver Rıza, Nilgün ile üniversitede tanışır. Aynı sınıfta olan bu ikili birbirlerini pek sık göremezler. Enver Rıza, o günlerde bir gazetede günde on iki saat çalışır. Nilgün'ü sadece birkaç kez görür. Nilgün ise derslere devam eden, not tutan, notlarını herkesle paylaşan biridir. Soğuk ve çekici olan Nilgün, Enver Rıza'nın yakınlaşmalarına yanıt vermez. Sonra birden değişir Nilgün. Bunda Enver Rıza'nın gazetecilik konusunda deneyimli olması ve bu deneyimlerini arkadaşlarıyla paylaşması etkili olur. Bütün bunlar, Nilgün'ü etkiler ve Enver Rıza'yla yakınlaşmaya başlar. Evlenen Enver Rıza ile Nilgün üçüncü sınıfı daha bitirmemişlerdir ve ikisi de yirmi bir yaşındadır. Evliliklerinden Defne adında bir kızları olur. Ancak bir süre sonra ilişkileri yürümez ve boşanırlar.

Enver Rıza ile Şule'nin yasak aşkı da romanın tematik kurgusunda önemli bir yere sahiptir. Enver Rıza eşi Nilgün ile boşandıktan sonra Şule ile buluşur. Şule'nin Etkin adında bir de oğlu vardır. Şule, Enver Rıza'yı sever ve onunla evlenmek ister. Ancak Enver Rıza bir daha evlenmeyi düşünmek bile istemez. Enver Rıza, yalnız yaşamayı ve özgür olmayı tercih eder. Evliliği tutsaklık olarak görür. Şule ile uzun süren bir ilişkisi olan Enver Rıza, bunu herkesten gizlemeye çalışır, özellikle de eşi Nilgün'den. Ancak bir süre sonra baba evine giden Enver Rıza'yı ailesi ve boşandığı eşi Nilgün karşılar. Büyükdede eve gelirken yanında Şule ile oğlunu da getirir. Böylece herkes Şule ile tanışmış olur. Şule ve oğlu Etkin'i gören Nilgün'de kıskançlık duyguları baş gösterir. Nilgün, Enver Rıza'dan boşansa da ona ilgi duymaya devam eder. Enver Rıza'nın tutuklanacağını haber veren Avukat Salih'ten sonra Şule arar ve Enver Rıza'nın yanına gelir. Enver Rıza ile konuşan Şule onu sevdiğini söyler. Enver Rıza ise beş yıla kadar görüşemeyeceklerini söyler ve sonra ayrılırlar.

Uyku romanında Cavidan ile İhtiyar'ın aşkı ve Cavidan ile Müdür Bey arasında yaşananlar romandaki tematik kurgunun oluşmasında önemli bir yer tutar. Daha önce Cambazhane'de İhtiyar ile sevgili olan Cavidan, İhtiyar'ın Kış Bahçesi'ne gelip yerleşmesi isteğini kabul etmez. İhtiyar, Kış Bahçesi'nde kaldığı sürece Cavidan'ı unutmaz. Müdür Bey, Çiftlik Evi'nden Kış Bahçesi'ne gelirken Cavidan'ın tek isteği

İhtiyar'a selam söylemesidir. İhtiyar, Çiftlik Evi'ne geri dönen Müdür Bey'den onu hala sevdiğini söylemesini ister. Muhtar, Cavidan'ı Çiftlik Evi'nden kovunca Cavidan sevgilisinin yanına dönmek için Kış Bahçesi'ne doğru yola koyulur. Onunla beraber Doktor ve Müdür Bey de gider. Cavidan Kış Bahçesi'ne geldiğinde İhtiyar'ın yüzü eskisi gibi solgun görünmez, yanaklarına renk gelir. Cavidan ve İhtiyar'ın çok ortak noktaları vardır. İkisi de sanatla uğraşır. İhtiyar müzik ile Cavidan ise edebiyatla ilgilenir. İkisi de satranç oynamayı çok sevdiği için zamanın çoğunu satranç oynamakla geçirirler.

Müdür Bey, Cavidan'ı Çiftlik Evi'nde gördüğü anda sever. Cavidan ve Müdür Bey'in ortak noktaları çokça kitap okumalarıdır. Müdür Bey, Cavidan ile Kış Bahçesi'nde beraber kaldığı yıllarda onunla daha da yakınlaşmaya başlar. İhtiyar bu yakınlaşmayı zaman zaman kıskanır. Onun için saçlarını ve sakallarını düzenli olarak tıraş eder. Cavidan, bazen Müdür Bey'in yatağına gider, onunla sarılıp saatlerce konuşur. Sonra çıkar gider ve İhtiyar'ın yanında uyur. Müdür Bey, yaşlandıkça Cavidan'ın yakınlığının daha çok hoşuna gittiğini ve ona âşık olduğunu söyler.

Mino'nun Siyah Gülü romanında Münevver ve Cahit'in yasak aşkı, tematik kurguda çok önemli bir yere sahiptir. Cahit, İzmir'deki kasabada bulunan etnografya müzesine vekâleten müdür olarak atandıktan sonra burada Yüzbaşı Osman ile tanışır. Yüzbaşı Osman ile belediye meydanında film gösterimi yaptıkları bir gün Yüzbaşı Osman, onu Münevver ile tanıştırır. Münevver'in *"kırılacakmış gibi duruşu, zarafetindeki parıltı"* (Arkan, 2021: 87) Cahit'i çok etkiler. Cahit, Münevver'e olan aşkını şu ifadelerle anlatır: *"Bu benim aşk ateşiyle ilk ve son imtihanım... Demek ki, yangına mukavemetimi imtihan etmeye karar vermem için, Münevver'i tanıdığım geceyi beklemem gerekiyormuş."* (Arkan, 2021: 92)

Cahit Münevver'i gördüğü zamanlar çocuk gibi heyecanlanır. Sabahları aklına gelen ilk şey Münevver'in görüntüsüdür. Münevver'e karşı hissettiklerine engel olmak için karısını arar, aklına çocuklarını getirir. Cahit, Münevver'den uzaklaşmak istedikçe ona daha çok yaklaşır. Münevver ise Cahit için abisini bile karşısına alır. Cahit'e yakın olmak için İzmir'de ev tutar. Cahit ile sık sık görüşen Münevver, onun sevgisini yaşamasına izin vermez, araya bir mesafe koymaya çalışır. Hamile olan Münevver, Cahit ile aynı evde yaşamak istemez. Cahit ile ölünceye kadar bir arada yaşamayan

Münevver, Cahit'in evine gitmez ancak Cahit onun evinde kaldığı zaman ona: “*Sen benim misafirimsin,*” der, devamında “*kalbimin misafiri...*” (Arkan, 2021: 168) ifadesini kullanır.

Cahit, tayini Ankara'ya çıkınca burada belki aşk hastalığına iyi gelir diye müfettişlik sınavlarını verir ve şehir şehir gezer ancak hiçbir faydasını göremez. Cahit bazen sinirlenip sesini yükseltir. Neden beraber olmadıklarını sorar. Münevver ise yıllarca babasına baktığını ve en sonunda ondan nefret ettiğini söyler. Cahit, Münevver'e karşı koyamaz. Münevver'in aralarındaki sevgiyi korumaya çalıştığını düşünür. İki taraftan biri acı çekmedikçe aşkın olamayacağını düşünerek sakinleşir. Cahit, yaşlandıktan sonra da huzurevine taşınır. Münevver ölünceye kadar onunla görüşmeyi sürdürür.

Romanda tematik kurgu içinde Zehra ile Hasan'ın aşkı da önemli bir yer tutar. Zehra, çocukluğunu dedesinin evinde Halime ve Hasan ile beraber geçirir. Zehra, Ankara'ya taşındıktan dokuz yıl sonra tekrar kasabaya döndüğünde tek dileği Hasan ve Halime ile karşılaşmaktır. Zehra, kendini Hasan ve Halime arasında yabancı hisseder. Bu sırada Hasan'ın yüzü, Zehra'nın hoşuna gider. Hasan, üniversiteyi kazandıktan sonra Ankara'da Zehralarla beraber kalır. Hasan, yurda yerleştikten sonra Zehra ile yalnızca hafta sonları görüşür. Zehra'ya kız kardeşiymiş gibi davranan Hasan, Zehra'ya fark ettirmeden ilgilerini keşfetmesini sağlar. Hasan kitap okuduğu sırada Zehra'yı soru sormaya zorlar. Hasan'ın kitaplarını okuyan Zehra, eşitlik ve adalet gibi fikirlerden etkilenir. Hasan ile beraber derneklerde toplanıp tartışmalara katılırlar. Zehra, babasının “*maceracı*” dediği ve yanlış yaptıklarını söylediği solcu kişileri destekler.

Üniversiteyi kazanan Zehra, Hasan ile üniversitede öğrenci derneğinden çıkarken sakladıkları bildirilerle polisler tarafından yakalanır. Hasan, Zehra'nın yakalanmaması için kendisini tanımadığını söyler ve yakalanır. Emniyette dayak yedikten üç gün sonra serbest kalan Hasan, yaşadıklarını anlatmaz. Zehra ve Hasan birlikte mitinglere katılır, okul çıkışında derneklere, arkadaş evlerine giderler. 1977 Şubatı'nda ortadan kaybolan Hasan'ın hapishanede olduğunu arkadaşlarından öğrenen Zehra, Hasan'ın avukatı Ahmet sayesinde onu ziyaret eder. Hasan'ı ziyaret ettikten sonra dışarı çıktığında duygularını şöyle anlatır: “*Görüşme yerinden çıktığımda, ben artık düpedüz uçuyordum.*”

Koridorda kanatlarımın sesi yankılanıyordu.” (Arkan, 2021: 192) Hasan, birkaç gün sonra serbest kalır.

Hasan, Zehra'nın Kızılay'dan Abidinpaşa'ya iki şarjör taşıdığını duyar ve bir daha kendisinden habersiz bir iş yapmaması gerektiğini söyler. Zehra, Hasan'ın kendisini korumak istediğini anlayınca ona âşık olduğunu söyler. 1979 1 Mayıs'ı için yirmi otobüslük bir konvoyla İzmir'e giden Hasan ve Zehra geri dönemez ve bir öğrenci evinde beraber kalırlar. Hasan'ın yatağına geçen Zehra, o geceyi onunla beraber geçirir. Hasan ile artık dışarıda da sık sık buluşurlar. Her şeyi gizli saklı yaşayan Hasan ve Zehra'nın ilişkisi çok kısa sürer.

12 Eylül'den önce ortadan kaybolan Hasan, altı ay sonra Hopa'da yakalanıp Ankara'ya getirildikten sonra hızlı bir şekilde yargılanıp idam ettirilir. Hasan asıldıktan sonra Zehra çok değişir, dünyayla alakasını kesmiş gibi olur. Anne babası ile konuşmaz, arkadaşlarıyla buluşmaz. Hasan'ın suçsuzluğunu ispat etmek isteyen Zehra, bir süre sonra Hasan'ın avukatı Ahmet ile evlenir. Halasının ölümünden sonra kasabaya gelen Zehra Hasan'ı anımsadıktan sonra bugüne kadar Hasan'ı düşünmeden tek bir gün bile geçirmedini söyler.

Hırsız ve Burjuva romanında aşk, tematik kurguda önemli bir yere sahiptir. Romanda Evren'in dayısı Faik'in aşkı önemli bir yer tutar. Kader, Faik ile sevgilisi Serap'ı bir türlü bir araya getirmez. 12 Eylül'den sonra yakalanan Faik, iki yıl boyunca Serap'la mektuplaşır. Dışarıda sadece altı ay kalan Faik bu süre içinde evlenir. Beş yıl süren ikinci mahkûmiyeti evliliğiyle beraber sona erince tekrar Serap ile mektuplaşır. Üçüncü mahkûmiyeti sırasında Serap bunun sonsuza kadar böyle gideceğini düşünür ve Faik ile mektuplaşmayı bırakır. Evlenen Serap'ın iki kızı olur. Serap beş yıl önce boşanır. Faik ise son mahkûmiyetinden sonra bir daha evlenir fakat yine boşanır. Faik, eski sevgilisi Serap ile yirmi yıl sonra bir restoranda buluşur. Dört saat süren bu buluşmadan sonra ayrılırlarken birbirlerine iyi sözler söyleyip hikâyelerine nokta koyarlar. Faik, o gece kanser rahatsızlığından dolayı ölür.

Romanın başkışisi Evren'in de aşk konusundaki düşüncelerine yer verilir. Evren, aşkın “*ellemekle*” başladığını düşünür. Bundan önce hayal edilenleri aşka dâhil etmez. Bu hayalleri hazırlık ve planlama dönemi sayar. Bir sonraki aşamayı “*Bitişik Nefesler*

Aşaması” diye tanımlayan Evren, bu aşamayla sonuç arasındaki sürecin doğaçlamaya dayandığını savunur. Sonuçtan sonraki süreç ise bir dahaki ellemeye kadar geçen zamanın şiirsel doğasını besler. Bu düşünceyle hareket eden Evren, ilişkilerinde de bu şekilde hareket eder. Gülgün ile ilgili hayaller kurar. Onunla *“tatlı geceler, tatlı sabahlar ve hatta tatlı öğle sonraları yaşamayı”* umut eder. Hayatının sonuna kadar Gülgün ile beraber olmayı düşünmez. Daha önceleri Gülenay isimli bir kadınla da beraber olan Evren’in rekoru iki buçuk yıldır. Evren, Gülgün’le beraber olmadan hemen önce de Neşe’yle beraberdir.

Gülhisarlı Terziler’de romanın başkışisi Ayhan Demir, üniversite yıllarında Sevtap isminde liseli bir kıza âşık olur. İstanbul’da turizm ve otelcilik okuyan Ayhan, Sevtap’ı görmek için haftada bir kasabaya gelir. Sevtap’ı görmek hayatındaki tek amaçtır. Bilet almak için tekstil atölyelerinde çalışır. Ayhan, Sevtap’la karşılaşmak için altı saat yol alır. Ayhan, Sevtap’ı uzaktan seyrederek. Onunla yakınlaştığı zaman eli ayağına dolaşır, gözlerine dahi bakamaz. Ayhan Sevtap ile ilgili hayal kurmaktan başka bir şey yapmaz. Sevtap’ın, Ayhan’ın kendisini sevdiğinden haberi bile olmaz. Ayhan’ın iki yılı böyle geçer. Sonra bir gün Sevtap ortadan kaybolur. Ayhan Berlin’deyken sürekli Sevtap’ı düşünür. Onunla ilgili hayaller kurmaya devam eder. Zamanla bu hayaller yerini gerçeğe bırakır. Ayhan’ın bu *“kırık ve karşılıksız”* olan aşkı burada bitmiş olur.

Romanda geniş bir yer bulan bir başka aşk ise Nedim Usta’nın Ayhan Demir’in teyzesi Günnur’a olan aşkıdır. Bu aşk da Ayhan Demir’in aşkı gibi tek taraflıdır. On altı yaşındayken dükkâna gelen Günnur’u gören Nedim Usta ona âşık olur. Nedim’in bu aşkı elli yıl boyunca devam eder. Günnur’u unutmak istese de unutamaz. Nedim, Günnur’a olan aşkını *“karasevda”* diye ifade eder. Günnur’un güzelliği nedeniyle kendisini ona layık göremeyen Nedim ona bir türlü açılmaz. Günnur, Celal Karanlık’la nişanlandıktan sonra Nedim Usta, Günnur’a açılmadığı için pişmanlık duyup kendine kızar. Aşkı için mücadele etmediğini ve kaçtığını şu ifadelerle dile getirir: *“Ben mücadeleden hep kaçtım. Dükkânıma kaçtım, bahçeme, evime kaçtım, kitaplara kaçtım, kendi çekirdeğime kaçtım. Bugün bile hala kaçacak delik arıyorum. Daha nereye kaçacaksın!”* (Arkan, 2021: 181-182) Nedim, bu sözlerinin devamında bütün bu

yaşadıklarına göz yumduğundan ve duygularına cevap veremediğinden büyük bir acı çektiğini söyler.

Nasreddin romanında aşk teması Çerçiyan'ın oğlu Aghacan ile Nergis arasındaki duygular vasıtasıyla romana dâhil olur. Sevdği kız için Hâce'yle Bolgan Öke'nin peşine düşen Aghacan Nergis'i çok sever. Onun uğruna ölümü dahi göze alır. Aghacan ile Nergis arasındaki aşk iki yıldır başlamıştır. Aralarındaki aşk romanda şu ifadelerle anlatılır:

“Ruhlarında o güne kadar tanımadıkları birer yokluk keşfettiler ki hiçbir yokluğa benzemiyordu. Açlık, susuzluk gibi değildi. Anlamsızlık, amaçsızlık gibi de değildi. Birbirlerini gördükçe acıkıyorlar, gördükçe susuyorlardı. Anlaman, amacın yokluğunda insan kafasının içine ne dolduruyorsa ondan da yoksundular. Düşünceleri boştu ama arzuları kırkambara sığmayacak ışıklar saçıyordu.” (Arkan, 2020: 85)

Aghacan ile Nergis, Bolgan Öke'nin önerisi neticesinde Durak Bey'in nikâhlarını kıymasıyla birbirlerine kavuşurlar. Romanın sonunda ise Aghacan ve Nergis, Kamışlık'taki insanların yanında savaşırken ölürlər.

Romanda Durak Bey'in aşkı da işlenir. Durak Bey'in babasının tuz satın aldığı Mikro Piranis adındaki adam, bir kavgayı ayırmaya çalışırken bir bıçak darbesiyle hayatını kaybedince Piranis'in eniştesi Triyandafilî Efendi adlı adam Domuzlu'daki tuz ticaretinin istemese de sahibi olur. Triyandafilî Efendi'nin, ticaret konusunda pek bilgisi olmadığından kızı Zoi Triyandafilî işlere el atar. Durak Bey ve Zoi birbirine âşık olurlar. Aşklerinin dedikodusu yayılır. İsimlerine türkû bile yakılır. Zoi'nin babası Durak Bey'i Honaz'a kapatır. Zoi ise Domuzlu çarşısında görünmez artık. Aşk, ferman dinlemez. Durak Bey, Zoi'nin peşine düşer. Zoi'nin Sakız Adası'na gönderildiğini öğrenir ve onun peşinden Sakız'a gider. Sakız'dan Zoi ile birlikte dönen Durak Bey, İzmir'e yerleşir. Hamile olan Zoi doğum sırasında çocuğunu ve hayatını kaybeder. O günden sonra eşkıyalık yapan Durak Bey, bir Türkmen kızıyla evlenir.

3.3. Din -İnanç

İnanç kavramı Türkçe sözlükte *“Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma; birine duyulan güven, inanma duygusu; inanılan şey, görüş, öğretî; Allah'a, bir dine inanma, akide, iman, itikat.”* (<https://sozluk.gov.tr/>) gibi farklı anlamlara sahiptir. Dini yapılar ise *“insanların ve insan gruplarının manevi ihtiyacını gidermek maksadıyla”* (Yılmaz,

2017: 567) kurulmuştur. Din edebiyatın gelişmesini ve ilerlemesini sağladığı gibi dini düşünceleri değişen toplumlar da edebiyatta gelişme gösterip ilerlemişlerdir. Örneğin İslamiyet ile beraber Türkler daha çok yazılı edebiyat ürünleri vermişlerdir. Aynı şekilde edebiyat sayesinde Mevlana'nın, Yunus Emre'nin ve Hacı Bektaş-ı Veli gibi önemli dini/tasavvufi içerikli eserler yazan şair ve yazarların eserleri günümüze kadar gelebilmiştir. Roman türünde ise roman kişilerinin inançları, toplumdaki inanç algısı, dindeki yozlaşma gibi konular inanç teması etrafında işlenir.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında kahramanların dini inançlarına da yer verilir. Papaz, Haldun ile konuşurken Haldun'a isminin Müslüman ismi olduğunu bu yüzden Müslüman olması gerektiğini söyler. Haldun; Müslüman olduğunu, dedesinin de Müslüman olduğunu, 1960'larda Almanya'ya yerleştiğini babasının inanmadığını, kendisinin de inanmadığını söyler. Papaz ise ölmeden önce misyoner olduğunu, öldükten sonra ise Müslümanlığı seçtiğini söyler. Haldun, Doktor Sematyen'in ateist olduğunu ancak Tanrı'nın yokluğundan hoşnut olmadığını söyler. Bundan dolayı Papaz'ın Tanrı hakkındaki sözleri Haldun'dan çok onu etkiler. Haldun, Doktor Sematyen için: "*Sanırım bağışlanmayı hazmedemiyor Doktor. Belki de bu yüzden hata yapmadan yaşadığını sanıyor.*" (Arkan, 2020: 76) yorumunda bulunur. Ancak kendisi için ille de bir şeye inanmam gerekiyorsa Tanrı'nın bağışlayıcılığına inanırım, der ve zaten inandığını böylece huzurlu olduğunu söyler.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkışı Hüseyin'in halaları Nakşi tarikatına mensup insanlardır. Her cumartesi halalarının evinde toplanan dul kadınlar için burası dini sohbetlerin yapıldığı bir yerdir. İçeriye giren kadınlar parolayı söyleyerek içeri alınırlar. Burada tespihlerini şakırdatarak birbirlerine öyküler anlatır, fal bakar, hastalıklarından söz ederler. Hüseyin, ise onlardan ayrı bir odada romanlarını okur. Hüseyin'in dine uygun yaşama konusunda bir kaygısı yoktur. Bunda da başta babası olmak üzere çevresindeki insanlar rol oynar.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında tematik kurguda Abdülhalim ve çevresindekilerin inancına da yer verilir. Romanda farklı inançtan kişiler görülmektedir. Abdülhalim'in anne ve babası namaz kılan mütedeyyin insanlardır. Babası Kırımlızade Osman Tevfik Bey, Abdülhalim'i daha küçük yaşlarda bazı cumalar yanına alıp namaza

götürür. Abdülhalim, anne babasının yetiştirmek istediği şekilde dinine bağlı bir insan olarak büyür.

Abdülhalim ile Nizamettin, cephe sırasında Erzurum'a doğru ilerlerken bir gruba denk gelirler. Bu grubun başındaki kişi bir şeyhtir. Nizamettin, şeyhi Abdülhalim'e tanıtırken *"Kumandan, bu benim Şih'imdir, benim köyümdendir!"* der. Şeyhin grubunda yer alan kişiler başları eğik, ellerini önlerinde birleştirmiş şekilde şeyhin konuşmasını beklerler. Şeyhler, Osmanlı Devleti zamanında tasavvuf ilminde kendisine bağlanan kişileri eğiten kişilerdir. Toplum tarafından saygıyla karşılanan bu kişiler topluma yeri geldiğinde önderlik ederler.

Romanda dini, kendi çıkarları için istismar eden kişilerin yaptıkları davranışlar vurgulanarak eleştirilir. Abdülhalim'in hastalığı sırasında başucunda bulunan hoca, *"dua okuyup derin soluğunu yüzüne üfle"*yerek Abdülhalim'in kendisine gelmesinin kendi kerameti olduğunu etrafında toplanan insanlara inandırmaya çalışır.

Romanda farklı inançtan insanların beraber yaşamasına da yer verilir. İnsanlar arasında dinsel bir hoşgörü hâkimdir. Abdülhalim, Rusya'da sürgünde iken Bakaş adında bir kadınla evlenir. Bakaş ve ailesinin dini inancı Şamanizm'dir. Bakaş, on altı yaşındayken teyzesinin kocasının tecavüzüne uğrar. Olanları bale öğretmenine anlatan Bakaş bir süre kilise misafirhanesinde kalır. Sonra kiliseye bağlı hemşirelik okuluna yazılır.

Babası Kam Kepkey ise bir kamdır. Kam, Şamanizm'de din adamlarına verilen isimdir. Kam Kepkey'in arkadaşı Surazbay ise bir kara kamdır. Surazbay, büyü yapar; öteki dünyaya gidip geldiğini söyler. Köylüler de buna inanır. Ayrıca Kam Kepkey, asker ceketlerine ilik açıp düğme diken bir Yahudi olan Nikolay Efimoviç'in yanında çalışır. Abdülhalim de sonradan burada çalışmaya başlar.

Uyku romanında kahramanların dini inanışları da tematik kurguda işlenmiştir. Müdür Bey; insanların bağışlanmayı, aklanmayı ve olumlanmayı kendisinin uydurduğunu, Cennet ve Cehennem'in var olmadığını, ölümün ise bir yok oluş olduğunu söyleyerek cümlelerine şöyle devam eder:

"Cennet ve cehennem gerçekten olsaydı suç işlemezdik, kırmazdık, öfke diye bir şey olmazdı. Bütün bunları yaptığımız için bu masallara gereksinimimiz var. Çünkü cadılarla, kötü devlerle,

zebanilerle, şeytanla, yani uydurduğumuz yalanla savaşıarak kendimizi iyi hissetme olanağına sahip oluyoruz.” (Arkan, 2019: 217)

Roman kişilerinden Cambaz, bir Yahudi’dir. Keçilere Tevrat’ı ezberletir. Cambaz, ormana gittiği zamanlar Tevrat’ı ezberletme işini Süleyman’a verir. Müdür Bey, Cambaz’ın ezberlettiği Eski Ahit öykülerini anlatan anne keçinin bu öykülere inanıp inanmadığını Cambaz’a sorunca Cambaz inanmadığını, sadece ezberlediklerini tekrar ettiğini söyler. Süleyman, Zeynep’in Cambaz’ın dindar olup olmadığıyla ilgili sorusuna şöyle karşılık verir: *“Bir Yahudi ateist de olsa dindar sayılır...”* (Arkan, 2019: 19) Cambaz keçileri avlamaya gelen mantarcılardan birini vurduktan sonra artık gerçek bir Yahudi olmadığını söyler. Cambaz, nefsi müdafaadan dolayı mantarcıyı öldürdüğünü söyleyerek kendini savunur.

Romanın çoğu yerinde Yahudilik inancına metinlerarası göndermelerde bulunulur. Süleyman ile anne keçinin yavruları arasındaki konuşmalardan birinde Eyüp peygamberin kıssasını hatırlatan şu cümleye yer verilir: *“Eyüp’ü hatırlasana! İş ortakları kazık atınca Tanrı’dan uzaklaşmıştı ve Tanrı’dan uzaklaştıkça Tanrı’ya yakınlaşmıştı.”* (Arkan, 2019: 12) Keçiler, Süleyman’ın evine gelen kadını işaret ederek Tevrat’ta geçen şu cümleyi söylerler: *“Ve zürriyetin yıldızlar kadar çok olacak...”* (Arkan, 2019: 13) Romanda Süleyman ile karıncanın konuşmasına yer verilerek Süleyman peygamberin karınca ile kıssası hatırlatılmaya çalışılır.

Mino’nun Siyah Gülü romanında tematik kurguda çok az da olsa roman kahramanlarının inancına da yer verilir. Romanın başkahramanlarından Ayşe, bitkisel hayattayken bu dünyadan ayrılınca başka bir dünyaya gitmek istediğini söyler. Kocas Cemil Bey’in Allah’a inanmadığını ancak kendisinin hep inandığını söyleyen Ayşe Hanım, kocası rahatsız olmasa ve kızı Zehra solcu olmasaydı namaz kılıp hacca gideceğini söyler. Kocasının böyle bir kadını istemeyeceğini ve boşayacağını da ekler. Ahiret hayatı ile ilgili Münevver ile konuştuğunu anlatan Ayşe, buna dair inancı olduğunu ve burada Münevver ile beraber olmak istediğini anlatır. Ayşe, gittiği yerin bir cenneti andırırçasına *“göz alabildiğine su, göz alabildiğine mavi, yeşil...”* (Arkan, 2021: 21) bir yer olmasını hayal eder.

Romanda topluma önderlik yapan imam ve kaymakam gibi kişilerin yaptığı yanlışlar ironik bir şekilde anlatılır. Meydandaki pazara gelen çobanın elindeki iki başlı

kuzuyu halk, hayretler içinde izlerken birbirlerine ve en çok da İmam'a bakarlar. Kaymakam el hareketiyle halkı yatıştırmaya çalışırken, İmam'ın bir açıklama yapmasını bekler. İmam, oralı bile olmaz. Köylüler kadar kendisi de hayretler içinde kalmıştır. Bu durumun kıyamet alameti olmaması için dua eden İmam, daha sonra kuzunun bacaklarını aralayıp bunun bir erkek olduğunu söyleyip elinden geleni yapmış havasını verir. Sıra Kaymakam'a gelir. Kaymakam ise *"Bunlar tabiatın cilveleridir"* der ardından *"Aslına bakarsanız, bizim tek kafalı doğmuş olmamız bile tabiatın bir cilvesidir..."*(Arkan, 2021: 66-67) deyip ilahi olmayan birkaç kelimeyle halka durumu anlatmaya çalışır.

Hırsız ve Burjuva romanında inanç/inançsızlık teması çok geniş yer bulmasa da romanın tematik kurgusunda işlenir. Anlatıcıya göre, her şeyin hep aynı kalması can sıkıcıdır. Tanrı'nın dünyayı bu yüzden diğer gezegenlerden ayırdığını, içine de suyu, ağaçları, hayvanları ve insanı yerleştirdiğini ya da Büyük Patlama denilen şeyin yalnızca can sıkıntısından gerçekleştiğini anlatır. İkinci seçenek olan Büyük Patlama'da canı sıkılan bir öznenin olmaması, eylemleri gerçekleştiren bir öznenin olması gerektiğine inananalar için ayrı bir can sıkıntısıdır. Bu nedenle *"tanrıya inanmak, evrenin düşündüğünü varsaymaktan daha az can sıkıcıdır."*(Arkan, 2015: 77)

Roman kişilerinden Hadim Bey, işlerin yoluna gitmediği günleri hatırladığında Allah'ın adını anmayı ve Allah'a şükretmeyi kulluk görevi bilir. Hadim Bey, Şükrü Bey'in iş saatleri arasında namaza durmasını da saygıyla karşılar. Şirketteki yemekli toplantılarda içki olmaması ve projelerin kurdeleleri kesilirken hazır bulunan manken kızların yerini ünlü bir cami imamının alması da Hadim Bey'in inancı gereğidir.

Romanda inancına yer verilen başka bir roman kişisi de Eyüp'tür. Sanattan uzak duran, haftada bir gün spor yapan Eyüp, cumaları camiye gittiği halde *"Kuran'ın da lanetlediği türden, şeytanın dokunup geçtiği bir maddi dünya düşkünü"* (Arkan, 2015: 41) bir kişi olarak anlatılır.

Gülhisarlı Terziler romanında babası Gülhisar'ın imamı olan Nedim Usta, çocukken babasının da etkisiyle namaz kılar, dua eder. Cennet ve cehennemi hayal eder. Babasının ölümüyle bu yaşantısını terk eder. Nedim Usta'nın babası İmam Necdet Efendi geç saatlere kadar Kur'an okur. Nedim Usta ise Tevrat'ı okur. Tevrat'ı okumayı

Lütfü Usta tavsiye eder. Sonra babasının da Tevrat'ı gizli gizli okuduğunu söyleyen Nedim Usta, işlediği bu günahıtan dolayı Allah'tan bağışlanmayı diler. En son İncil'i okuduğunu söyler. Bu Nedim'in babası İmam Necdet Efendi ve ustası Lütfü Usta'nın dindar insanlar olmalarına rağmen başka dinlerin kitaplarını da okuyarak öğrenmeye ve araştırmaya verdikleri önemi gösterir. Nedim Usta'nın onlardan farkı ise inancının pek de sağlam olmamasıdır.

Nasreddin romanında Müslüman olan kişilerin dışında Hristiyanlık ve Yahudilik inancını benimseyen insanlar da vardır. Derici Mihran Efendi, Aghacan ve Papaz Vasili Efendi Hristiyan iken Neccar Abdi ise Yahudi'dir. Neccar Abdi için de kullanılan "Falaşa" tabiri Etiyopyalı Yahudiler için kullanılır. Romanda Falaşalık Hâce'nin sorduğu soruya karşılık olarak şöyle anlatılır: "*Babası haftanın bir günü takke takar, başka bir dilde konuşur, taganni ederdi ama dua mı okur şarkı mı söyler, bilinmezdi. Arada bir oruç tutar, av eti yemezdi.*" (M., s. 102)

Romanın başka bir yerinde Nergis ile Aghacan'ın nikâhını kıymak isteyen Modon Guba'ya Hâce, Aghacan'ın Ermeni soyu olduğunu yani Müslüman olmadığından nikâhlarının kıyılmayacağını anlatır. Bolgan Öke ise nikâhın önünde herhangi bir dini engelin olmadığını anlatıp onu ikna etmeyi başarır.

3.4. Göç

Göç kavramının sosyolojik, psikolojik ve antropolojik sebepleri olduğundan çok boyutludur. İnsanların yaşadıkları yerlerden siyasi, sosyal, demografik ve ekonomik gibi sebeplerden dolayı farklı bir coğrafyaya yerleşmesini ifade eder. Göçle beraber insanların kültürleri ve değerler sistemi de taşınmış olur. Dolayısıyla yaşanan göç hareketleri ve toplumsal değişme toplumsal belleğe, toplumsal kurumlara ve edebiyata yansımış olur. Zengin içerikli bir malzeme olan göç olgusu, romana da konu olmuştur. Bireysel ve toplumsal göç hikâyeleri, yaşanan acılar ve yaşanmışlıklar göç teması içinde anlatılmıştır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında işlenen izleklerden biri de göçtür. Karşı kıyıda insanları; kuraklık, açlık, yoksulluk, anarşi ve talan nedeniyle bulundukları yerden karşıya geçmek isterler. GPB, Grişçenko gibi yasadışı örgütler göçmenlerin hakkını savunur. Onların çektikleri sefaleti ve sıkıntıları posta ve radyo yayınları yoluyla tüm dünyaya duyurmak isterler.

Siyasi fikirlerini içeren yazılarına yer verdiği *Hırsız Var!*'da Hüsnü Arkan, mülteci konusuna değinmektedir. Mültecilerin durumunu, yaşadıkları zorlukları ve insanların bu konuya olan tepkisini kendine özgü eleştirel ifadesiyle ortaya koyar. Arkan'ın “*Şaşırmalıyız*” başlığı altındaki sözleri şöyledir:

“Akdeniz'deki yüzlerce mülteci ölüsünü olağan karşılıyor. Onlarla insani bir bağ kurmak konusunda çekimseriz. Suriyeli çocukların şehirlerimizde dileniyor olması bizi etkilemiyor. Etkilemesi gerektiğini söyleyen vicdan sahiplerinin kelimeleri bir kulağımızdan giriyor, öbür kulağımızdan çıkıyor.”
(Arkan, 2023: 107)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında Abdülhalim'in Ruslara esir düşmesiyle Rusya'ya götürülmesi Abdülhalim için göç sayılır. Savaş sebebiyle götürüldüğü Rusya'da yeni bir hayata başlayan Abdülhalim, geride bıraktığı her şeyi unuttur. Ailesinin İstanbul'da yaşadığını bilir ancak kendini onlara ait hissetmez artık. Yıllarca Bakaş'la mutlu bir evlilikleri olan Abdülhalim, kızlarının yanından uzaklaşması ve eşi Bakaş'ın vefat etmesiyle tekrar İstanbul'a ailesinin yanına geri döner.

Uyku romanındaki kişiler çeşitli sebeplerle bulundukları yeri terk etmek zorunda kaldıkları için yapılan bu yer değişimi göç olarak nitelenebilir. Roman kişilerinden Cüce, oğlu muhtarlık seçimlerinde kendisine rakip olarak çıktığı için atına atlayıp bu koydaki kulübeye gelir. Atı öldüğü için bir daha geri dönemez. Burada yıllarca yalnız yaşayan Cüce, kimsenin gelmemesini atlarının ölmesine bağlayarak kendisini avutur. Sadece oğlu beş yılda bir gelip sağ olup olmadığını kontrol eder.

Romanın başkahramanı Müdür Bey ve arkadaşları, Muhtar yüzünden Çiftlik Evi'nden Kış Bahçesi'ne taşınır. Yıllarca burada yaşadktan sonra Muhtar'ın Doktor'un suçlandığı davayı ve seçimlerde muhtarlığı da kaybetmesiyle Çiftlik Evi'ne ve köye rahat bir şekilde gidip gelmeye başlarlar.

Gülhisarlı Terziler romanında Avrupa'ya iş amacıyla Türkiye'den, Afrika'dan kaçak yollardan gelen göçmenlere yer verilir. Kaçak işçilerin yaşam şartlarına, çalışma koşullarına ve çalıştıkları işlere değinilir. Ayhan Demir ve Dilaver Berlin'e geldikten sonra Dilaver'in arkadaşı Haluk tarafından eniştesinin oteline yerleştirilir. Kaçak işçilerin barındığı bu otel romanda şöyle anlatılır: “*Otelde elli kadar kaçak işçiyle birlikte kalıyorlardı. Odalara sığabildiği kadar ranza atılmıştı. Birkaç Afrikalı hesaba*

katılmazsa herkes Türkiye’den gelmişti. Paralarını gündüzleri çoraplarında, geceleri yastık kılıfının içinde saklıyorlardı.” (Arkan, 2021: 50)

Nasreddin romanında göç de işlenen temalar arasındadır. Moğolların baskısından kaçan insanlar gelip Anadolu’ya yerleşir. Bu durum romanda şu cümlelerle anlatılır: *“Elli yıldır oradan oraya boynu vurulmuş tavuk gibi koşuşan Etrak ve çeşit çeşit kavimlerden çoluk çocuk bîcareler, şehirlerin eteklerine sığınmış, dağlara kaçmış, Horasan’dan, Buhara’dan saçıla döküle, kırıla eksile gelmiş mülteciler mescit önlerinde hayat dilenirlerdi.”* (Arkan, 2020: 178) Neccar Abdi ve Nergis de bunlardandır. Neccar Abdi ve Nergis’in kurtulmalıklarını ödeyen Hâce, onları hanesine alır ve onlara aileden biri gibi bakar.

Anadolu’da yaşayan bu mülteciler kamplarda toplanmışlardır. Bu kamplardan biri de Kamışlık’tadır. Hâce bu mültecilerden bazılarını evini açmıştır. Buna romanda şöyle yer verilir: *“Sonra yıllar geçti. Hâce’nin evi gelişip serpildi. Peş peşe doğan iki kızının şamatası bir yana, avluya sonradan bina edilmiş ikişer odalık iki kerpiç izbede yaşayan, devirler değiştikçe azalıp çoğalan mültecilerin, kılıç artıklarının, muhtaçların, yetimlerin günlük sevinçleri ve dertleriyle şenlendi, kasvetlendi.”* (Arkan, 2020: 36)

3.5. Kadın

Kadının toplum içindeki yeri ve değeri genel olarak eski tarihlerden bugüne kadar pek değişikliğe uğramamıştır. Kadın, iktidarı elinde bulunduranların yanı sıra erkeklerin dayatmalarına ve sınırlandırmalarına maruz kalmıştır. Erkek egemen toplumlardaki mülkiyet ilişkileri ve savaşlar gibi olgulardan dolayı erkekler ön plana çıkarken kadınlar ev ortamına kapatılarak toplumsal yaşam içinde soyutlanarak güçsüz bir konuma getirilmiştir. Kadınlar, verdikleri sosyal mücadeleler ile haklarını elde ederek toplum içinde daha etkili hale gelmişlerdir. Kadın toplum içindeki barışı, özündeki sevgiden hareketle sağlar. Kadının toplum içindeki durumu sosyal yaşamın çeşitli katmanlarına, kurumlarına, sanat ve edebiyatına yansımıştır. Ülkemiz ve dünya edebiyatında kadın sorunlarını etkili bir şekilde yansıtan pek çok sanatçı bulunmaktadır. Bu konuda kadın yazarlar kadar duyarlı erkek yazarlar da kadının toplum içindeki yerini anlatan, buna eleştirel bir gözle baktıkları eserler meydana getirmişlerdir. Halide Edip Adıvar’ın *Handan* romanı ile Halit Ziya Uşaklıgil’in *Sefile* romanı kadınların sorunlarının dile getirildiği romanlara örnektir.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında kahramanların gözünden kadına cinsel obje gibi bakılır. Başkahraman Haldun başta olmak üzere roman kahramanları, cinsel arzu ve isteklerini tatmin etmek amacıyla birçok kadınla beraber olmak ister. Gerçek aşkı bulmaya çalışan başkişi Haldun'un kadınlara yaklaşımı cinsel arzularını tatmin etmek şeklindedir. Kadınlar tasvir edilirken daha çok dış görünüşleri ön plana çıkarılır.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında kadın karakterlere çokça yer verilir. Kadınlar, farklı rollerde karşımıza çıkar. Kadın; bazen bir anne, bazen pavyonda çalışan bir insan, bazen bir öğretmen, bazen de bir üniversite öğrencisi olarak karşımıza çıkar. Romandaki kadınların rolleri ne olursa olsun başkişi Hüseyin için kadınlar birer sığınak olmuştur. Başta annesi ve halaları olmak üzere hatta ona ihanet eden, onu aldatan Selma dahi onun hayatın sıkıntılarından, dertlerinden uzaklaşmasını sağlamıştır. Onlardan zamanla uzaklaşan Hüseyin yalnız kalır.

Çocukluğunu annesi ve halalarıyla beraber geçiren Hüseyin; onların sevgisiyle, koruyucu bakışlarının altında büyür. Hüseyin, kadınlarla ilgili şunu söyler: "*Kadınlarla geçen anılarımı daha gerçek, daha yaşanmış şeyler olarak anımsıyorum.*" (Arkan, 2017: 51) Romanın isminde de geçen menekşe ifadesi Hüseyin'in annesini simgeler. Hüseyin, menekşe diye nitelediği annesini hep menekşe kokusuyla hatırlar. Annesi Hüseyin'e doğru yolu gösterir. Bu yüzden Hüseyin annesi için "*susan bir bilgeydi*" ifadesini kullanır. Annesi onun okumasını, meslek sahibi olmasını çok ister. Hüseyin, bunun için ayrı bir çaba sarf eder.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında kadın karakterlerin sayısı oldukça fazladır. Kadın karakterler romanda farklı rollerde karşımıza çıkar. Abdülhalim'in eşi Gülten Hanım, eşi Nesibe, kız kardeşleri, teyzesinin kızı Sultan; okumamış, sıradan, işsiz insanlardır. Bu durum Osmanlı Devleti döneminde kadının toplum içindeki yerini göstermesi açısından önemlidir. Kadınlar bu dönemde erkeklere göre biraz daha arka planda kalmıştır. Bu dönemde kadınlar annelik sıfatıyla ön plana çıkarılmıştır. Ancak bu Osmanlı toplum anlayışında böyledir. Zira Abdülhalim Rusya'ya esir olarak götürüldüğü sırada hastanede hemşire olarak çalışan Bakaş ile tanışır ve onunla evlenir. Bakaş'ın bale öğretmeninin kadın olduğunu söylemesi de Rusya'da kadınların eğitim ve iş hayatında da yer aldıklarını gösterir.

Abdülhalim, Rusya'dan döndükten sonra torununun oğlu Enver Rıza'nın yanına yerleşir. Bu sırada Enver Rıza'nın boşandığı eşi Nilgün ve sevgilisi Şule ile tanışır. Şule emniyette çalışan bir polistir. Nilgün ise Enver Rıza ile üniversiteyi aynı sınıfta okumuş bir gazetecidir. 1980 öncesi Türkiye'sinde kadınlar okuyan, iş hayatına atılan, toplum içinde daha çok ön plana çıkan kişiler haline gelir. Bu da Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından günümüze kadar kadınların toplum içindeki rollerinin ne kadar değiştiğini göstermesi açısından önemlidir.

Uyku romanında kadın teması farklı toplumsal rollere göre işlenmiştir. Müdür Bey, köydeki kadınların zamanın çoğunu mutfakta geçirmelerinden dolayı kadınlar için “*mutfak faresi*” benzetmesi yapar. Kadınların kendilerine ait bir geçmiş ve gelecek düşünceleri yoktur. Erkeklerin geçmiş ve geleceklerine bağlı olarak yaşarlar. Bunun dışında bir hayatı hayal etmezler.

Romandaki kadın karakterlerden Cavidan; çok yönlü bir insan olarak karşımıza çıkar. Cavidan sürekli kitap okur, İhtiyar ile satranç oynar ve Cambazhane'de küçük topları ve çemberleri atıp tutma işinde usta olduğu için insanlara hünerlerini gösterip onları eğlendirir. Cesaretiyle de ön plana çıkan Cavidan arkadaşlarına yardım etmekten geri durmaz. Duruşma salonunda Yeni Mantarcıbaşı'nın ona hakaret emesine dayanamaz onun ve Muhtar'ın üzerine atlar.

Romanın başında Süleyman ile keçiler kadın hakkında tartışır. Keçiler, Süleyman'a bir kadının lazım olduğunu söyleyerek sabaha kadar oturup bütün gün uyumasının ve hiçbir iş yapmamasının kadınsızlıktan kaynaklandığını söyler. Keçiler, kadını soyun gerekliliği için önemli bir varlık olarak gördüklerini Tevrat'taki şu cümle ile anlatmaya çalışır: “*Ve zürriyetin yıldızlar kadar çok olacak...*” (Arkan, 2019: 13)

Mino'nun Siyah Gülü romanında kadın, tematik kurguda önemli bir yer tutar. Bundan dolayı kadın karakterler çoğunluktadır. Romanda kadınlar; acı çeken, yalnız kalan ve erkekler tarafında hakları gasp edilen kişiler olarak işlenmiştir. Trajik bir yaşam öyküsüne sahip olan kadınlar bu durumlar karşısında farklı tepkiler gösterir. Çocuklarını kaybeden Münevver ve Gülizar kişileri bu acıdan kurtulmak için yine birbirlerine sığınır.

Aynı şekilde yalnızlıktan kurtulmak isteyen Ayşe ve Münevver sürekli beraber olmaya çalışır. Birbirlerinden uzakta olduklarında ise mektuplaşarak yalnızlık duygusundan kurtulmaya çalışırlar. Cemil Bey, Münevver'in ve Ayşe'nin liseyi bitirmelerine rağmen okumalarına ve çalışmalarına izin vermez. Münevver, buna karşı çıksa da başarılı olamaz. Çünkü babası Cafer Bey, onun mesuliyetini abisine bırakmıştır. Buna karşı Ayşe şunları söyler. *“Halanın mesuliyetini babana bırakmıştı. Ne kadar çirkin, değil mi? Ama kadınlar böyle büyür. Daha doğrusu, hiç büyüyemezler, kendi hayatlarına yön veremezler... Her zaman bir sorumluları olmalıdır.”* (Arkan, 2021: 60)

Yıllarca anne ve babası tarafından yalnız bırakılan Zehra, erkek çocukların sokaklara salınıp kız çocuklarının esirgenmesine karşı çıkarak babaların kız çocukların kendilerine alıkoyduklarını, kadın gettosunun ise bu durumu uysalca kabul ettiğini anlatır. Bunun kendilerinin yargılanmaması adına yapıldığını ancak bir insanın yargılanmayı göze almadan kendisi olamayacağını da sözlerine ekler.

Hırsız ve Burjuva romanının tematik kurgusunda kadın, işlenen önemli temalardan biridir. Romanda kadın, genel olarak cinsel bir obje olarak gösterilir. Evren'in ilişkilerinde benimsediği düşünce, Hülya'nın annesi Safiye Hanım'ın cinsel içerikli telefon konuşmalarıyla para kazanması, Gülgün'ün kötü yola düşmesi, Eyüp'ün karısının Eyüp'ü başka bir adamla aldatması, Eyüp'ün eskort kadınlarla yatması bunun örnekleridir. Kadının bu şekilde romanda işlenmesi toplumdaki kadın algısını ve kadının toplumdaki ezilmişliğini, değersizliğini göstermektedir.

Romanda kadın; cinsel kimliğinden farklı olarak fedakâr bir anne, bir arkadaş olarak da ele alınır. İlkokul öğretmeni olan ve Evren'in topluma faydalı bir evlat olarak yetişmesi için çaba harcayan Evren'in annesi Fazilet Hanım ile Evren'in en zor zamanlarında bile onun yanında olan Gülgün bu kadın tipini örneklemektedir.

Gülhisarlı Terziler romanında kadın karakterlerin sayısı fazladır. Farklı rollerde bulunan kadınlar, genellikle aşkı ve tutkusu ile ön plandadır. Kadınlar duygularını ifade etme konusunda erkek karakterlere göre daha cesaretlidirler. Günnur ve Perihan sevdikleri kişilere olan aşklarını açık yüreklilikle ifade edebilmelerine rağmen Ayhan ve Nedim Usta bunu başaramamışlardır. Kadınların diğer bir özelliği hak ettikleri sevgiyi

ve saygıyı görememeleridir. Ayhan Demir'in annesi Hatice Hanım hamileyken kocası tarafından terk edilirken teyzesi Günnur Hanım âşık olduğu kişi olan Celal Karanlık tarafından sürekli şiddet görür. Aynı şekilde Ayhan ile Dilaver'in Berlin'e geçmesine yardım eden ve onları evinde ağırlayan Sema Abla da iki yıldır görüşmediği, boşanma davası açtığı sonra da işkencede öldürülen kocası için çok üzülür.

Nasreddin romanında önemli bir diğer tema da kadın temasıdır. Romanda kadınlar cesaretiyle ön plana çıkarlar. Romanda en güçlü kadın karakterler Nergis ve Kalduk Hatun'dur. Bunun yanı sıra Hayrani Hazretleri'nin küçük kızı Karhatun da bu özelliklere sahip bir diğer kadın karakterdir. Hâce, eşi Kalduk Hatun'dan çekinir. Kalduk Hatun kızdığı zaman Hâce susar. Kalduk Hatun kimseye sözünü esirgemez. Evine gelen Modon Guba ve iki nökerinin sorularını çekinmeden yanıtlar. Nergis ise cesaretinin yanı sıra bilgili, Moğolca ve Farsçayı iyi konuşan, hekimlikten, devlet işlerinden ve mekanikten anlayan biridir. Çok iyi bıçak sallayan ve ok atabilen Nergis Kamışlık'taki insanlar için savaşırken hayatını kaybeder.

Kamışlık'taki göçmenlerin koruyucularından Karhatun, Zati Bey ile ilgili duyduklarına dayanamaz ve Hacı Kadı'nın huzuruna çıkar. Zati Bey ve askerlerinin küçük çocuklara musallat olduğunu söyleyince Hacı Kadı, Karhatun'un söylediklerine gülüp geçer. Karhatun bu işin peşini bırakmaz. Önce kolluğa sonra Subaşı vekiline şikâyetle bulunur. Bunlardan da olumlu bir tepki alamayınca konuyu Nergis ve Kalduk Hatun'a açar. Elçi Bey'in öldürülmesi olayında da yine işin başında Karhatun vardır. Elçi Bey'in öldürülmesi için hazırlanan plan Karhatun'a aittir.

3.6. Geçmişe Özlem

Hemen her yaşta insan geçmişe dönme eğilimi gösterir. Hayallerini, sevinçlerini geleceğe taşıyamayan insan geçmişe dönme isteğinde bulunur. İnsanın geleceği mutlu, hayalleri gerçekleşmiş olsa yoluna devam eder. Aksi takdirde geçmişe takılıp kalır. Geçmişte yaşadığı güzel anılarla avunur.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında başkişi Haldun, sürekli geri dönüşlerle çocukluğunu, ölmeden önceki yaşadığı hayatı, Crotone'yi anlatır. Öldükten sonra her şeyin değiştiğini, farklı bir hal aldığını vurgular. Crotone'nin o aydınlık ve neşeli caddeleri, yerini karanlığa ve sessizliğe bırakır. Geçmişe özleme dair Haldun, Lethe ile aralarında geçen konuşmayı şöyle aktarır:

“‘Geçmişini özliyorsun değil mi?’ dedi.

‘Galiba,’ dedim.

‘Bu duygu yaratıcı yapar insanı... Özlem...’

‘Sen özlemiyor musun?’

‘Bilmiyorum. O kadar uzun zaman oldu ki... ’” (Arkan, 2020: 130)

Haldun’un ailesinden, arkadaşlarından, işinden, Crotone’den sıklıkla bahsetmesi ve bunlara anılarında yer vermesi geçmişi özlemesindendir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanının başkahramanı Hüseyin, zaman zaman eski günlerini anımsar. Amcasıyla havuzun suyuna bakarken anne babasıyla ilgili bir anısı gözünde şöyle canlanır:

“‘Babam bize hizmet ediyordu. Mutfağa girip çıkan, mezeleri getirip masaya koyan ben değildim, oydu. Gümüş bir tepsiyle taşıdığı patlıcan salatasını, közlenmiş biberi, kavunu, peyniri önümüze bırakıyordu. Sonra hafif adımlarla mutfağa dönüyor, Arnavut ciğeriyle tereyağlı mantarı getiriyordu.

Annem, limon ağaçlarının altındaydı. Elinde kahve tepsisiyle ayakta durmuş, gecenin başlayıp bitmesini bekliyordu.” (Arkan, 2017: 193)

Hüseyin; halalarıyla geçirdiği güzel vakitleri, beraber oynadıkları oyunları, ona karşı gösterdikleri sevgilerini hatırlar. Aynı şekilde amcasıyla da çocukken çeşitli oyunlar oynadığını, amcasının onu çocuğu gibi sevdiğini söyler.

İzmir’den kaçan ve İkinci Şube Müdürü Kemal Bey’in çiftlikten ayrılmamasını istemesiyle bir nevi mahkûm hayatı yaşayan Hüseyin, sürekli eski günlerini anımsar. Neye baksa geçmişi gördüğünü, ne duysa geçmişe ait bir ses olarak duyduğunu söyleyip şöyle devam eder:

“‘Çatı katındaki martılar çığlık atıyorlardı. Beyaz kuğum kapının önünde bekliyordu, konyak kadehimi okşayarak denizi seyrediyordum. Raif güleç yüzüyle devrimi tartışıyordu. Selma yanı başımda uyuyordu. Kaptan adembabaları koğuşun ortasında toplamış, laz şivesiyle mırıldanıyordu; ‘Var bende bir Browning!’” (Arkan, 2017: 202)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında Abdülhalim’in şahit olduğu şeyler onu geçmişe götürür. Cami avlusunda cenaze namazını kıldıran hocayı gördüğü sırada kendini bir an Nesibe ile nikâhının kılındığı anda bulur. Abdülhalim ve Nesibe Samatya’daki evin üst katındaki salonda imamın önünde, yakın akrabalarının huzurunda

ve yanındaki şahitlerle beraberdir. Kapının yanında ise kız kardeşleri, annesi ve halayık vardır.

Enver Rıza; sigara içen, okuldan kaçan liseli çocukları gördüğü sırada “*Defne de kaçacak mı, Defne de sigara içecek mi?*”(Arkan, 2017: 61) diye kötü bir düşünceye kapılır. Defne’nin doğduğu günü ve Nilgün’ün o günkü mutluluğunu anımsayıp bu düşünceden kurtulmaya çalışır. O gün Ankara dönüşü hastaneye gider. Nilgün’ün yattığı odanın kapısında bekleyen aile büyüklerinin yüzlerinde büyük bir gülümseme ve iyimserlik vardır. Küçücük ve çirkin bir şey olan Defne’nin kokusu Enver Rıza’nın başını döndürür. Nilgün’ün yüzünde ise huzur ve rahatlığın gülümseyişi vardır.

Büyükdede, Enver Rıza’nın üst katında oturan Hulki Bey’in üflediği neyin sesini bedeninde hissederek ve ürperir. “*Geçmişin eli*”ni omzunda hisseden Abdülhalim, bir yaz günü bir bahçede oturur. Bahçe duvarının arkasında “*ney ve santur sesleri*” gelir. Karşısında oturan annesi gülümseyerek ona bakar. Annesinin ayaklarında yünlü terlikler, sırtında beyaz bir şal vardır. Kız kardeşleri salıncağın yanına kurulmuş sedirde uyurken, tombul yanakları ve küçücük elleri ile Sultan da aralarında. Bu hatırasıyla ailesini hatırlayan ve onlara karşı büyük bir özlem duyan Abdülhalim geride kalanlardan Sultan’ı görmeye gider.

Uyku romanında roman kişilerinin geçmişe olan özlemleri de romanın tematik kurgulanmasında önemli bir yere sahiptir. Müdür Bey, bazen kızını düşündüğünü söyleyerek ona karşı özlemini dile getirir. Kaç yaşında olduğunu, ne okuduğunu, nerede çalıştığını, iyi olup olmadığını, zorda kalınca yanında duracak arkadaşları olup olmadığını merak eder. Özellikle Süleyman ile ilgilenirken kızını hatırlar. Prensesine öğrettiği şeyleri Süleyman’a da öğretir. Bu şekilde mutlu olduğunu dile getirir.

İhtiyar, Müdür Bey’e geçmişini anlatırken Cavidan ve Cambaz ile Cambazhane’de çalıştığını söyler. Cambazhane’de kendisinin keman çaldığını, Cambaz’ın telde yürüyüp palyaçoluk yaptığını, Cavidan’ın ise top atıp tuttuğunu söyleyerek yaşadığı güzel günlere olan özlemini anlatır. “*Kış Bahçesi’nde Yıllar*” bölümünde İhtiyar’ın “*Eskiden her şey daha iyiydi.*” (Arkan, 2019: 125) sözünün sürekli tekrarı geçmişe olan özlemini vurgular niteliktedir.

Mino'nun Siyah Gülü romanında işlenen başka bir tema da geçmişe özlemdir. Roman kişilerinin çoğu sevdiklerini kaybettiği için acı çekerler. Sevdikleriyle yaşadığı güzel günleri anımsayarak bu acıdan bir nebze de olsa kurtulurlar. Zehra, kasabada film izlediği gecelere olan özlemini şu sözlerle dile getirir:

“Kasaba meydanında film izlediğimiz geceleri hiç unutmuyorum. Kırmızı puanlı beyaz eteğim, yeni delinmiş kulaklarımda halamın hediyesi minik pembe küpelerim, ince bantlı beyaz iskarpinlerim... Hasan'ın durmadan bacaklarını sallaması, Gülizar teyzenin sık sık dizine dokunup onu uyarması...” (Arkan, 2021: 81)

Zehra'nın annesi Ayşe ise çocukluğunu, Kula'daki evini, Münevver ile bağlarda geçirdiği zamanı özlediğini söyler. O günlerde yaşadıklarını anımsayarak o günlere gitmek istediğini şu sözlerle anlatır: *“Gidip ahududu toplayalım, dut toplayalım, kitap okuyup radyo dinleyelim. Köpek peşimizden koşsun. Sen, Hasan, Halime bağırıp çağırın.”* (Arkan, 2021: 249)

Gülhisarlı Terziler romanında Ayhan Demir ve Dilaver Berlin'den döndükten sonra kasaba meydanında Camlı Bahçe'nin önünde bindikleri kamyonetten inerler. Bu sırada Kesik Dağı'na doğru bir bakış atan Dilaver, rüzgârın dağdan getirdiği kokuyu içine çekerek buraları özlediğini söyleyince Ayhan da geçmiş günlerini ve Sevtap'ı hatırlayarak o günlere özlem duyar. Romanda buna şöyle yer verilir: *“O öyle deyince, Ayhan Demir de Gülhisar'ı özlemiş olduğunu düşündü. Sonra 'nesini özledim ki?' diye düşündü. Çamlıktan gelen kokuyu, bu kokunun yarattığı geçmiş duygusunu özlemişti. Daha birkaç yıl önce, bu kokuya taptığını hatırlamıştı.”*(Arkan, 2021: 20)

Nedim Usta, dağıtım iznine gelen Ayhan'ın kendisini ziyaret edip ayrılmasından sonra arkasından bakarak geçmiş ve geçmişe olan özlem duygusuna dair anlattıkları romanda şöyle geçer: *“Arkasından bakarken gençliğim aklıma geldi. Anam, babam, kardeşlerim. Hepsi gittiler. Sonra Günnur Hanım aklıma geldi. Onun gençliği! Yüzümüzdeki çocuk gülüşümüz. Hepsi gittiler.”* (Arkan, 2021: 143)

Nasreddin romanında roman kişilerinin geçmişe olan özlemi sınırlı da olsa işlenir. Hâce, Akduran'dan Karamanlıların Konya ve Akşar'ı aldığını duyunca düşüncelere dalar. Hâce'nin geçmişle ilgili özlemine romanda şöyle yer verilir:

“Hâce yurdunu, bir dönümlük hayatını, sevgiyle, anlayışla donattığı bayram yerini düşündü. Eşek ahırındaki küreği, küreği tezekle dolduruşunu, bahçenin çiçeklerini, göverişlerini, İbir Horoz'u, İbir

Horoz'un haremini, haremın küçük beyaz yumurtalarını, o yumurtaların sahanda kanatlanıp pır pır edişini, o pırpırları işiten, koklayan hane halkının burunlarını göğ'e dikişini, o göğün rahmetini, rengini, rüzgârlarla getirdiği esini düşündü.” (Arkan, 2020: 153-154)

Bütün bunları düşünen Hâce olduğu yere çöküverir ve dizlerini döverek sessiz bir şekilde ağlamaya başlar.

3.7. Yalnızlık

Yalnızlık kavramı bireyin kendini yalnız hissetmesi anlamına gelir. Bireyin toplumda kendini yalnız hissetmesi ve sosyal ilişkiler bakımından yetersizlikten kaynaklanan kişilerarası yalnızlık diye ikiye arılan yalnızlık, modern yaşamla beraber daha çok hissedilmiştir. Kişilerarası yalnızlık var olandan farklı düşünme olarak da düşünülebilir. Modern romanın ilgi alanına giren bu olgu, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yazılan eserlerde sıklıkla işlenmiştir. Batı edebiyatında varoluşçuluğun etkili olduğu yıllarda “*Türk edebiyatında da bireyi “psikolojisiyle” ele alan, onun kendine ve toplumuna yabancılaşmasının nedenlerini irdeleyen ve birey özgürlüğünün anlamını sorgulayan romanlar*” (Özcan, 2014: 815) yazılmıştır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında yalnızlığı en çok hissedilen kahramanlar: Haldun, Doktor Sematyen ve Naum’dur. Haldun, öldükten sonra çevresinde herhangi bir hayat belirtisi olmadığını, her yere sessizlik ve karanlığın hâkim olduğunu görünce bundan kaçmaya çalışır. Haldun: “*Sessizlik vardı. Karanlık vardı, yalnızlığım vardı. Ve bir de... Evet, bir de ışık vardı...*” (Arkan, 2020: 29) diyerek bu karanlık ortamdaki ve yalnızlıktan kurtulur. Haldun’un gördüğü ışık, Doktor Sematyen’in evinin ışığıdır. Romanın başkahramanı Haldun’un günlük yazmasının nedeni içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtulma isteğidir.

Doktor Sematyen, yalnız başına yaşar. Bir psikolog olmasından dolayı insanlara yardım eder, onlara yalnız olmadıkları hissini verir. Ancak kendisine olan güveni ve aldığı eğitim sayesinde bu duygularını bastırır.

Naum, öldükten sonra kasabanın tarih kütüphanesine yerleştirilir. Burada tek başına yaşar. Ciddi ve soğuk bir tavır takınan Naum, kızı Kore yanına geldikten sonra tamamen değişir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkişi Hüseyin sürekli yalnız olduğunu vurgular. Hüseyin'in çocukluğundaki yalnızlığını, hüznünü ortadan kaldıran, onu canlandıran babasıdır. Babası öldükten sonra yalnız kalmaya başlayan Hüseyin şöyle konuşur: “Ben oyun arkadaşımı, tütün ve alkol kokusunu, meyhanenin büyüğü havasını yitirmiştim. Bir gün bütün bunları yeniden elde etmek istiyordum.” (Arkan, 2017: 57) Hüseyin'in bu yalnızlığını annesi ve halaları giderir. Ancak büyüdükçe onlardan da uzaklaşmaya başlar. Bununla ilgili şunları söyler:

“Artık onunla konuşmuyorum. Çocukluğumla birlikte sözcüklerim de tükeniyor. Sık sık yalnız bırakıyorum onu. O da beni sık sık yalnız bırakıyor. Dilsizliğimiz, ilgisizliğimiz karşılıklı. Bakışlarımız birbirine ulaşmadan çözülüp dağılıveriyor. İki kör gibiyiz. Evin içinde birbirimizi arıyor, eşyalara çarpıp deviriyor, birbirimizi kırıyoruz.” (Arkan, 2017: 81)

İzmir'e gidip meyhane açan Hüseyin'i burada arkadaşları yalnız bırakmaz, ona her türlü yardımda bulunurlar.

Üniversitede ise arkadaşı Raif onun her zaman yanında olur. Onu Psikiyatr Cemil Bey'le tanıştırap tedavi olmasını sağlayan da Raif'tir. Ancak Raif'in ölümü ile yalnız kalır. Yine aynı şekilde Selma da her zaman onun yanında olur tabi bu şekilde hareket etmesi oynanan oyunun bir gereğidir. Zamanla etrafındaki herkesi kaybeden Hüseyin, büyük bir yalnızlığın içine gömülür. Bunun için de kendini suçlar. Ancak buna yaşanan ölümler ve amcası sebep olur.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında yalnızlığı hissedilenler Abdülhalim ile Enver Rıza'dır. Abdülhalim cephede ailesinden uzakta yaşar. Burada yalnızlığını asker arkadaşlarıyla paylaşır. Vefat eden eşi Nesibe'ye yazdığı mektup tarzı yazılarla ve ailesine yazdığı mektuplar onun bu yalnızlığını bir nebze olsun hafifletir. Ancak Ruslara esir düştükten sonra yalnızlığı daha derinden hisseder. Kendisini ailesine ait hissetmez. Burada Bakaş ile evlendikten sonra yeni bir aile kurar. Yıllar sonra çocukları evlenir ve ondan uzaklaşır, Bakaş ise vefat eder. Tekrar yalnız kalan Abdülhalim özlediği vatan topraklarına geri döner.

Romanda sürekli yalnız kalmayı tercih eden ve özgürlüğüne düşkün biri olan Enver Rıza ise boşandıktan sonra bir aile kurmayı düşünmez. İlişkisi olan Şule ne kadar kendisine yaklaşmak istese de o evliliği aklından geçirmek bile istemez. Enver Rıza'nın “Etkin, o ve sen çok iyi bir üçlü olabilirsiniz,” diyen bilinçaltına karşılık içinden

şunları söyler: “Evlenmek zorunda değilim... Evlenmek zorunda değilim... Bundan hoşlandığımı nasıl bilebilir ki? Şapka, üniforma... Ne yapıyorum ben? Türk polisinden intikam mı alıyorum? Ya o ne yapıyor? Kafeslemeye mi çalışıyor? Hayır, evlenmek zorunda değilim!” (Arkan, 2017:144)

Uyku romanında kişiler, zaman zaman yalnızlık duygusuna kapılır. Romanın başkahramanı Müdür Bey, Kış Bahçesi’ndeki arkadaşlarından İhtiyar ve Cavidan ile köye dönen Mantarcıbaşı’yı kaybettikten sonra iyice yalnız kalır. Süleyman ve Doktor yanına taşındıktan sonra keçiyle beraber gribe yakalanır ve Doktor’un tüm çabalarına rağmen ikisi de ölür.

Roman kişilerinden Cambaz, Doktor tutuklandıktan sonra köye girmesi yasak olduğundan Doktor’u görmek için giden Müdür Bey, İhtiyar ve Cavidan ile beraber gidemediğinden ormana çekilir. Bazen ortaya çıktığında ya elma ağacının üstünde silahını tremizler ya da laboratuvara kapanır kapıyı da arkadan kilitler. Müdür Bey ve arkadaşları onunla konuşmayı denese de başaramazlar. Cambaz kendisini rahat bırakmalarını ve kendisi için endişelenmemelerini söyler. Bir gün yine yalnız bir şekilde ormana giden Cambaz’ı takip eden Müdür Bey ve Süleyman, keçileri avlamaya gelenlerle Cambaz’ın çatışmasına şahit olur. Çıkan çatışmada Cambaz avcılardan birini öldürür.

Romanda yalnızlığı hissedilen kişilerden biri de Cüce’dir. Uzun yıllar koydaki kulübede yaşayan Cüce, Müdür Bey’e yirmi yıldır kimseyle görüşmediğini söyler. Beş yılda bir gelen oğlu Muhtar ise onun sağ olup olmadığını kontrol etmek için yanına gelir. Doktor’un duruşmasına Müdür Bey ve arkadaşlarını kırmayıp gelen Cüce, köpeği Godot öldükten sonra yalnız kaldığını söyleyerek kendisini arada bir ziyarete gelmelerini Müdür Bey’den ister.

Mino’nun Siyah Gülü romanında yalnızlık teması, tematik kurguda çok önemli yer tutar. Roman kişilerinin çoğu yalnızlık çeker. Romanın kişilerinden Zehra, Zehra’nın annesi Ayşe, Münevver’in sevgilisi Cahit gibi kişilerin yalnızlığına yer verilir. Bunun dışında Münevver ve abisi Cemil Bey de yalnızlık çektiklerini yazdıkları mektuplarla dile getirir.

Münevver; İzmir’den, kasabadan ve bağ evinden dışarı çıkmaz, burada tek başına yakınmadan yaşar. Ayşe de Münevver kadar yalnızdır. Münevver, zamanının çoğunu resim çizmekle geçirir. Ayşe’nin ise uğraşacağı başka bir işi de yok sadece kitapları vardır. Kocasının işi gereği evde pek bulunmaz. Ayşe; eşi Cemil Bey ile kızı Zehra’nın iki dilsiz gibi aynı evde yaşadıklarını, birbirleriyle konuşmadıklarını, kendisinin de sessiz biri olduğunu, evde aile reisinin “sessizlik” olduğunu söyler. Bütün bunlardan dolayı yalnızlığını Münevver ile paylaşır.

Zehra ise anne ve babasının kendisini yıllarca yalnız bıraktıklarından söz eder. Çocukluğunda sürekli yalnız bırakılan Zehra anne ve babasının kendisini neden bu şekilde cezalandırdıklarını merak eder. Annesi Ayşe’nin kendisini daha iki yaşındayken yalnız bıraktığını yazdığı mektuplardan öğrenince kendisinin oğlu Niyazi’yi hiç yalnız bırakmadığını söyler.

Romanda yalnızlık çekenlerden biri de Münevver’in sevgilisi Cahit’tir. Cahit, âşık olduğu ve kendisinden bir çocuğu da olan Münevver ile yıllarca beraber olmak istese de ondan uzak yaşamak zorunda kalır. Münevver, Cahit ile mesafeli bir ilişki yaşamak istediğinden aynı evde de yaşamak istemez. Cahit, yıllarca Münevver’e kavuşacağı günü bekler. Ancak bu hayali hiçbir zaman gerçek olmaz. Cahit, Ankara’dayken nasıl bir yalnızlık çektiğini şöyle anlatır: “*Bazen Ankara’daki yalnızlığımdan usanıyordum. Sevdığım bir kadın ve bir oğlum varken, onlardan uzakta geçen günlerimi yavan buluyordum. Hapisteymişim, sürgündeymişim gibime geliyordu.*” (Arkan, 2021: 234-235)

Hırsız ve Burjuva romanında kişilerin yalnızlığı işlenen bir başka temadır. Romanın başkışisi Evren, anne ve babası çalıştığından onu komşularına bırakırlar. Evren burada yalnızlığı öğrenir. Beş yaşındaki Evren’in artık büyüdüğüne inanan annesi Fazilet Hanım, Evren’i evde tek başına bırakmaya başlar. Bundan dolayı evlerden nefret eden Evren, bir süre sonra bu yalnızlıktan hoşlanmaya başlar. Yalnızlığı seven Evren; “*hayaletler görmeyi, hayaletlerle konuşmayı*”, anne ve babasını öldürmeyi hayal eder. Evren askerdeyken anne ve babasını bir trafik kazasında kaybedince yalnızlığı bir kat daha artar. Yalnız yaşamakta zorlanan Evren, bir süre sonra buna da alışır.

Romanda yalnızlığına değinen bir başka kişi de Hülya'dır. Safiye Hanım, telefonda cinsel içerikli konuşmalar yaparak para kazandığı için kızı Hülya'yı sokağa gönderir. Hülya, yalnızlıktan kurtulmak için hayallere sığınır. Sürekli hayaller kuran ve hikâyeler uyduran Hülya, içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtulmak için hayali varlıklarla arkadaşlıklar kurar.

Roman kişilerinden Gülgün, İsmail, Hadim Bey, Eyüp ve Ruhan da hayatta tek başlarındadır. Bu kişiler çıkarları ya da ilişkileri gereği başka kişilerle bu yalnızlığı paylaşırlar.

Gülhisarlı Terziler romanındaki kişilerin yalnızlığı romanda sıklıkla vurgulanır. Romanın başında yalnızlığına değinen ilk kişi Ayhan'ın annesi Hatice Hanım'dır. Hatice Hanım, kocası tarafından terk edildikten sonra yalnız kalır. Bu yalnızlıktan kurtulmak için eşyalara sarılır. Hatice Hanım'ın yalnızlığı romanda şöyle anlatılır:

“Kocas Gökhan Bey'in kendisini terk etmesinden sonra hayata küsmüş, içine kapanmıştı. Eşyaların birer ruhu olduğuna ilişkin fikri de aynı günlerde peydahlanmıştı. Kocas Almanya'ya gidince neler hissettiğini kimseye söyleyememişti. Kendi kendine mırıldanmış, uykularında sayıklamış, içinden geçirdiklerini yalnızca eşyalar duymuştu.” (Arkan, 2021: 7)

Romanda Ayhan Demir'in yalnızlığı da işlenir. Berlin'e ikinci defa giden Ayhan Demir burada tek başındadır. Onu yalnız bırakmayan Dilaver de Atina'da kalıp burada garsonluğa başlar. Ayhan, yalnızlığını paylaşabileceği bir kızla karşılaşmak için elinden geleni yapar ancak böyle birini bulamaz. Ayhan Demir'in yaşadığı bu yalnızlık romanda şu sözlerle anlatılır:

“Hep yalnızdı. Yalnız olmak çoğu zaman hoşuna gidiyordu ama insanların kendisi gibi yaşamadıklarını düşündüğünde rahatsız oluyordu. Bunu çok sık düşünmezdi. Sadece bazı geceler, bazı sabahlar, bazı akşamüstleri; çocukluğunu, annesini ve teyzesini, Nedim Usta'yı, Dilaver'i ve Ali'yi hatırladığında düşünürdü.” (Arkan, 2021: 128-129)

Romanda yalnızlığa dair duygu düşüncelerine yer verilen bir başka kişi de Nedim Usta'dır. Nedim Usta, Günnur ile otelin lobisinde eski güzel günlerden ve Ayhan ile ilgili sohbet ettikten sonra eve döner. Burada sessizlik içinde yalnızlığını hisseder ve bu yalnızlığını, bu yalnızlıktan duyduğu rahatsızlığını şu sözlerle ifade eder: *“Yalnızlık koyu bir renktir. Ama boş kalabalıklardan daha koyu değildir. Rahmetli abim, ‘sen en iyisini yaptın,’ demişti. Rahmetli ablam da başıyla tasdik etmişti. İkisi de doktordu, ikisi*

de mutsuzdu. Ne diyeceğimi şaşırılmışım. ‘Yahu ben de mutsuzum,’ diyemedim.” (Arkan, 2021:168)

Nasreddin romanında çok az da olsa yer verilen diğer bir tema da yalnızlıktır. Romanda yalnızlığıyla “*yalnız ağacı*”na benzetilen Nergis için Modon Guba neden böyle bir benzetme yaptığıyla ilgili şunları söyler: “‘*Saranma bizim yalnızımızdır,’ dedi. ‘Yalnızı arayan kendini arar ki bulamazsa kendini de kaybeder ve o vakit yer gök iniler. Daha kötüsü Saranma’nın Sayan Ağası da iniler ki benim üstüme iniler; istersen bulma!’”* (Arkan, 2020: 109) Modon Guba, Hâce ve yanındakilerin yalnız ağacına yapışanlar gibi Nergis’e yapıştıklarını söyler. Yalnız ağacı da yalnızlıktan kurtulmanın çözümünün kalabalık olduğunu düşünür. Ancak her şeyin ona yapışmasıyla bundan kurtulmak ve eski haline dönmek ister.

3.8. İhanet

Arapça kökenli bir kelime olan ihanet kavramı hainlik, hıyanet, aldatmak ve sadakatsizlik anlamlarına da gelir. Edebiyatta da birçok türde işlenen bu kavram roman türünde sevgiliye ihanet, vatana ihanet, dosta yapılan ihanet gibi farklı şekillerde işlenir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkişi Hüseyin, en yakınlarının ihanetine uğrar. Amcasının isteği üzerine kendisine kurulan oyunda Hâkim Anne, İkinci Şube Müdürü Kemal Bey, Ali İhsan, Selma, Sait ve evine gelen üç polis rol alır. Selma rol arkadaşı Sait ile yakınlaşırken Hüseyin’in aşkına da ihanet eder. Selma’nın Hüseyin ile yaşadıkları da zaten oyun gereğidir, Hüseyin’e de âşık değildir zaten.

Tüm bu yaşananları sonradan öğrenen Hüseyin hayatını tiyatroya benzetir. Bu oyunda rol alan insanları masum olarak görür, zorunlulukların onları masum kıldığını düşünür. Onları bağışlarsa mutlu olacağını düşünür. Ancak amcası için farklı bir planı vardır. Onun hayatını altüst eden, asıl varlığını gerçekleştirmesine engel olan bu insandan intikamını almak ister. Bunun için de amcasına onunla baş başa bir yemek yemek istediğini belirtir. Bu teklifi kabul eden amcasına büyük bir yemek ziyafeti verir. Amcasının en büyük zafiyetinin oburluğu olduğunu bildiğinden onun tıka basa yemek yemesini sağlar. Yerinden kalkamayacak dereceye gelen amcasını yatak odasına çıkarır. Getirdiği huniyi ağzına tıkar ve buzdolabından aldığı şişeleri boşaltmaya başlar.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında işlenen temalardan biri de ihanettir. Ancak romanda çok geniş tutulmaz. Burkancılık, Rus emperyalizmine karşı Altay bölgesinde ortaya çıkan bir dinsel ayaklanmadır. Bu ayaklanmanın bastırılması için gönderilen Kazak atlıları köye baskın yaptıkları sırada evinde Burkancı bir ihtiyar olan Şoğkor'u misafir eden Kepkey onu uyarır ve onun kaçmasına yardım eder. Kazaklara yardım eden köylülerden biri de Kepkey'in arkadaşı Surazbay'dır. Surazbay, komutana Şoğkor'u saklayanın Kepkey olduğunu söyler ve Kepkey yakalanır. Kepkey, yakalanmadan önce kızına Surazbay'ı bulmasını ve kendisini Barnaul'a teyzesinin yanına göndermesini söyler. Surazbay, Bakaş'ı teyzesinin yanına gönderir.

Sürgünden döndükten sonra tekrar köyüne giden Kepkey evini ve hayvanlarını yerli yerinde bulur. Bunun için Surazbay'a teşekkür eder. Bakaş, olanları Abdülhalim'e anlatırken Surazbay'ı: "*Babamın en büyük düşmanı ve en iyi dostu,*" (Arkan, 2017: 281) diye tanıtır. Yıllar sonra Bakaş'ın evine gelen Surazbay, Stalin'in kendisini öldürmek istediğini söyler ve ağlar. Bir zamanlar ders vermek için ihbar ettiği Kam Kepkey'in kızının evine sığınır. Buna karşılık Bakaş ona yatacak yer hazırlayarak evinde misafir eder.

3.9. Kendini Gerçekleştirme

Bireyin kendisini var etme çabasının en önemli amacı, kişinin potansiyelini ortaya çıkarma ve yaşadığı dünyayla bir bütün olma isteğidir. İnsanın varlığının farkında olması onu diğer canlılardan ayıran özelliğidir. Bununla beraber insanoğlu bir gün öleceğinin farkında olan tek canlıdır. Ölümün çaresinin olmadığını farkında olan insan, sanatsal üretimleri aracılığıyla iz bırakmaya çalışır, bu yolla ölümü geciktirdiğini düşünerek kendini bir nevi tatmin eder.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında başkişi Hüseyin'in kendini gerçekleştirme isteği temel izlektir. Hüseyin'in hayatı boyunca en büyük hayali, İzmir'de bir meyhane açmaktır. Hüseyin'in meyhane açma isteği; babasını örnek alması, çiftlikten, köyden uzaklaşmak ve özgür olmak istemesinden kaynaklanır. Romanda Hüseyin bunu şöyle açıklar:

"On yıl önce, çocukluğumdan beri hayalini kurduğum her şeyi sonunda gerçekleştirmiş, İzmir'de bir meyhane açmışım.

Bunu yalnızca bir işim olsun diye yapmamıştım. Meyhaneyi açmadan önce iyi para getiren bir işim vardı zaten. Şimdi olduğu gibi, amcamın cırcır fabrikasını yönetiyor, yağhanenin ve dönümlerce toprağın başında duruyordum.

O zamanlar, içimde dilediğim gibi yaşamak için büyük bir istek vardı.

Otuz yaşındaydım. Kendimi ilk kez özgür hissediyordum. Çiftlikten, fabrikadan, köyden kurtulmuş, büyük düşümü gerçekleştirmek için İzmir'e gitmiştim." (Arkan, 2017: 9)

Hüseyin, meyhane açma düşüncesini hiçbir zaman açıkça dile getiremez. Başkalarının kulağına gitmesinden çekinir. Meyhanesini açan Hüseyin şunları söyler:

"İki yıl süren meyhanecilik serüvenim sırasında, ömrümün en aydınlık günlerini yaşadım ben.

Kimseye güvenmek zorunda değildim, kimsenin bana güvenmesini istemiyordum; güven bir oyun olmaktan çıkmış, aynalara baktığımda ruhumu incitmeyen gerçek bir gülümseyişe dönüşmüştü. Hiçbir şey benim değildi ama yaşamımı, küçük dünyamı kendime ait hissediyordum. Arkadaşlarımın, dostlarımın, Selma'nın sevgili yüzlerini gördükçe kendi yüzümden parçalar buluyordum." (Arkan, 2017: 61)

Hüseyin'in meyhane açma fikrine baştan beri karşı olan amcası; artık yaşlandığını, onun çiftlikte kalması gerektiğini, her şeyi ona devretmek istediğini söyler. Bunu kabul etmeyen Hüseyin, çiftlikte üç yıl kalmak üzere amcasıyla anlaşır. Üç yılın sonunda artık çiftlikten ayrılacağını söyleyen Hüseyin'e amcası itiraz edemez. Ancak İkinci Şube Müdürü Kemal Bey ve Hâkim Anne'nin yardımlarıyla da Hüseyin'e bir oyun oynar ve onu çiftliğe getirmeyi başarır. Bu oyunu sonradan öğrenen Hüseyin her ne kadar huzura kavuştuğunu söylese de yaşadıkları karşısındaki hayal kırıklıklarını şöyle dile getirir:

"Bunu söylerken, kendi yaşamımın sahteliğini düşündüm. Hiçbir zaman, olması gereken yerde, olması gereken bir kişi olarak hissetmemiştim kendimi. Asıl varlığımı gerçekleştirmemiştim. Biri doğamdaki malzemeden çalmış, oburların sofrasına koymuştu beni. Ucuza mal olmuşum, uyduruk bir yemek gibiydim.

Gerçek yaşamda bir meyhaneciydim. Kirli ruhları temizler, kurular, ütülerdim meyhanemde. Düşlerimin arasına gerdiğim ipe asardım onları. Vatan'ın rüzgârında dalgalanmalarını seyrederdim." (Arkan, 2017: 196)

Gülhisarlı Terziler romanında en önemli temalardan biri de kendini gerçekleştirmedir. Romanın başkışısı Ayhan Demir'in en büyük hayali Berlin'e gitmektir. Ayhan daha doğmadan önce evi terk eden babasını çocukken bir kere görür. Son görüşmesinden sonra bir daha babasını göremeyen Ayhan, onu görmek için

Berlin’e gitmeye çalışır. Çok büyük zorluklarla kaçak yollarla gittiği Berlin’e her seferinde polisler tarafından yakalanıp geri gönderilir. Ayhan Demir, Gülhisar için “*benim hapishanem*”, Berlin içinse “*yalnızlar için mükemmel bir yer*” (Arkan, 2021: 131) ifadelerini aklından geçirir. Babası gibi kaçıp yok olmak istediği bir şehirdir Berlin.

Ayhan Demir; Gülhisar’a ikinci dönüşünde Ilıca Otel’e gider, burada ailesiyle görüştüktan sonra otelden ayrılıp Çınarlı Kahve’ye doğru hızlı hızlı yürüdüğü sırada çok kötü bir haldedir. Bu durumu romanda şu şekilde betimlenir: “*Ama o gün yalnızca kabuktan ibaret bir şey gibiydi. Toprağa düşüp kurumuş, büzüşmüş bir meyve ya da çoktan ölmüş içi boş bir böcek.*” (Arkan, 2021: 140) Çok üzgün olan Ayhan, artık geleceğini hayal edemez ve hayatının iplerini elinden kaçıır.

3.10. Adalet

Adalet, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen sosyal düzenin ancak zorunlu olmayan özelliğidir. İnsanın davranışları adil olarak kabul edilen sosyal düzenin kurallarıyla örtüşüyorsa adildir. Sosyal düzen kuralları toplumdaki herkesi mutlu edecek şekilde düzenlenmiştir. İnsanoğlunun mutluluğu için duyulan sonsuz arzu, adalet arzusudur. İnsanlar bu arzuyu yazdıkları edebi eserlere de yansıtmışlardır. Türk edebiyatında da adalet kavramı üzerine bir sürü eser yazılmıştır. Edebiyatımızdaki en eski örneklerinden biri de *Kelile ve Dimne* tercümesidir. Yine Türklerin ilk edebi eseri olan *Kutadgu Bilig*’de devletin adaletle yönetilmesi, halkın mutluluğunun sağlanması, aklın ve bilginin ışığında hareket edilmesi ve kanaatin önemi anlatılır.

Uyku romanında başkahraman Müdür Bey, Pangloss Karşıtları’nın gerçekleştirdiği kanlı eylemlerde bulunarak adaleti sağlayabileceklerine inanır. Müdür Bey, yaptıkları eylemleri ve bu eylemlerin amaçlarını şu şekilde anlatır: “*Gökdelenleri havaya uçurduğumuzda, tren raylarını plastiklerle eğip büküğümüzde, insanların adalet kavramı üzerine düşünmelerini kolaylaştırdığımızı var sayıyorduk.*”(Arkan, 2019: 43) Dünyayı bu şekilde değiştireceklerine inanan Müdür Bey, bu inancı nedeniyle yaptıklarını vicdanı yargılamaz.

Gerçek hayatta olduğu gibi düş dünyasında da adaletin sağlanmasından yana olan Müdür Bey, Muhtar’ın yaptığı haksızlıklara sessiz kalmaz. Adaletin sağlanmasında elinden geleni yapar. Cambaz’ın bir mantarcıyı öldürdüğü sırada sahip olduğu ahlaki

temele göre bunun yanlış olduğunu bildiği halde daha önce Pangloss Karşıtları'nın cinayetlerini görmezden geldiğini bunu sahip oldukları ideal adına yaptıkları için hoş gördüğünü hatırlayıp susar.

Hırsız ve Burjuva romanında adalet temasına da yer verilir. Bununla ilgili şöyle bir örnek verilir:

“Örneğin, belediyenin yalnızca seçim dönemlerinde yamalayıp kapatmayı uygun bulduğu bir sokak çukurunu doldurarak üstünüze su sıçratan taksi sürücüsünü durdurup hemen hesap sorabilirsiniz ki, bu davranışınız, gecikmiş adaletin sakıncaları üstüne kafa yoran günümüz medya filozoflarının meramıyla tam bir uyum içindedir.” (Arkan, 2015: 131)

Burada siyasilerin çıkarları uğruna yaptıkları hatalar, ülkedeki gecikmiş adalet ve medyanın yetersizliği eleştirilir.

Kuyutaşı Mahallesi'ndeki adaletin nasıl sağlandığı ile ilgili bilgi verilirken büyük mercilerin adaleti sağlama noktasındaki uygulamaları ironik bir şekilde eleştirilir.

“Sokak aralarına, çıkmazlara, berber dükkânlarına ve kahvehanelere adaletin gerçek kokusu yayılır. Bu kokunun, dünyanın herhangi bir yerindeki yüksek ve geniş bir adalet sarayının koridorlarında ve küçüklü büyüklü duruşma salonlarında duyduğumuz kokudan tek farkı, gereksiz bir inceliği ve ikiyüzlülüğü çağrıştırmıyor olmasıdır.” (Arkan, 2015: 132)

Gülhisarlı Terziler romanında adalet teması dolaylı olarak da olsa işlenmiştir. Ayhan Demir'in teyzesi Günnur Hanım, âşık olduğu Celal Karanlık'la nişanlanır. Celal ile mutlu olabileceğine inanan Günnur, Celal tarafından sürekli dövülür. Celal'in kendisini neden dövdüğünü anlamayan Günnur Hanım; ona el kaldırmaz, kendini savunamaz. Ancak Celal'in tüm bu yaptıkları karşılıksız kalmaz. Taş ocağındaki işçiler, ücretleri ödenmediği gerekçesiyle Celal'e saldırır. İşçiler Celal'i o kadar kötü döverler ki Celal eve dönüş yolunda baygınlık geçirir. Nedim Usta, onu sırtlayıp eve getirir. Celal yaraları çok ağır olduğundan burada son nefesini verir. Celal Karanlık, yaptığı tüm kötülüklerin cezasının öder ve adalet yerini bulur.

Nasreddin romanında işlenen temalar arasında adalet teması da vardır. Romanda adaleti uygulamakla yükümlü kişiler kendi çıkarları doğrultusunda hareket eder. İşlenen suçları ve zulümleri görmezden gelirler. Adaleti uygulamadıkları gibi yapılan zulümlere ortak olurlar. Bunlardan biri de Akşar'da adaleti sağlamakla yükümlü olan Hacı Kadı'dır. Hacı Kadı, gelen şikâyetleri dikkate almamakla Zati Bey ve Elçi Bey gibi

kişilerin yaptıkları kötü işlerden nemalanır. Hacı Kadı, Subaşı ve ortaklarını kışkırtarak Kamışlık'taki göçmenlerin katledilmesinde rol oynamıştır.

3.11. Merhamet

Toplumsal yapımızın en önemli değerlerinden biri olan merhamet, “*bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma*” (<https://sozluk.gov.tr/>) anlamına gelir. Merhamet kavramı her insanın yaratılıştan sahip olduğu bir yeti olmakla birlikte eğitim ile geliştirilebilir. Sağlıklı bir toplumun inşasında insanlar arasında birlik ve beraberliğin oluşmasını, diğerkâmlık ve yardımseverliğin önünün açılmasını sağlayan merhametin nesilden nesile aktarılmasında edebiyat eserlerinin çok önemli bir yeri vardır.

Merhamet, *Nasreddin* romanının en önemli temalarından bir tanesidir. Hâce ve diğer roman kişilerinin merhamet hakkındaki düşünceleri romanda geniş bir yer bulur. Hâce, merhametini yitirdiğini bu yüzden Zati Bey'e hakkıyla acıyamadığını söyleyip merhameti neden yitirdiğini sorunca Bolgan Öke şu cevabı verir: “*Öyle çünkü boş kelimedir. Çünkü mefhumdur, hakikat değildir. Bir madde değildir, beyyinesi, karînesi yoktur. Sende varsa vardır, yoksa yoktur. Bazı an vardır, bazı an yoktur. Var olma yahut olmama gereği de yoktur.*” (Arkan, 2020: 21)

Hâce, defterinde merhamet konusuna da değinir. Merhametin ne olduğu ve merhametin çeşitleri romanda şöyle açıklanır: “*İyilik kapısını açan anahtarın adına merhamet derler ki iki çeşittir. Kimi kendine acır, kimi başkasına. Kimi de hem kendine acır hem başkasına.*”(Arkan, 2020: 33) Hâce, merhameti açıklarken mizahi bir dil kullanır.

3.12. Siyasi Olaylar

Türk edebiyatına Batı'ya ait siyasi kavramlar Tanzimat döneminde girmeye başlar. Vatan, hürriyet, esaret kavramları düşünce alanımıza bu dönemde girer. Milli Mücadele yıllarından sonra ise milliyetçilik kavramı Cumhuriyet yönetimiyle beraber siyasal bir tutum haline gelmiştir. Türk siyasi romanı temellerini Tanzimat, Meşrutiyet ve Milli Mücadele yıllarında atmıştır. Özellikle 12 Mart döneminin hayatımız üzerinde bıraktığı etkiler edebi türlere de yansımıştır.

Hüsnü Arkan, bazı romanlarında Türkiye'nin yakın geçmişinde yaşanan siyasi ve ideolojik olaylar, bu olayların birey ve toplum hayatına olan yansımaları ile olaylar karşısında insanların çektiği acılara yer verir.

Mino'nun Siyah Gülü romanı, 27 Mayıs 1960 Darbesi günleri ile başlar. Siyasi baskılar, siyasi kutuplaşmalar ve tutuklamalar toplumda korku ve endişe yaratmıştır. İhtilal'in yaşandığı sıralarda yaşanan işkenceler, roman kahramanlarının diliyle verilmiştir: “Yüzbaşı, geçen yıl, ihtilal sırasında Demokrat Parti'nin ileri gelenleriyle birlikte Belediye Reisi'ni de birkaç defa gözaltına almış; jandarma karakolunda ıslak havluyla dövmüş, diş köprüsünü kırmış...” (Arkan, 2021: 64) 12 Mart ve sonrası yaşanan tutuklanmalara değindikten sonra romanın ilerleyen bölümlerinde 12 Eylül Askeri Darbesi döneminde yaşanan tutuklanmalar ve idamlara da yer verilir. İnsanlar çeşitli bahanelerle tutuklanıp cezaevlerine atılır ya da idam edilir. Yaşanan tüm bu adaletsizlikler ve acı olaylar insanları ruhsal olarak da etkiler. Zehra, Hasan'ın tutuklanmasından sonra içinde bulunduğu durumu şöyle açıklar: “Dünya katlanamayacağım kadar bulanıktı. İçine sığamayacağım kadar dardı. Ufku olmayan, karanlık bir şehirde, hiçbir beklentim olmadan yaşıyordum. Arkadaşlarımın çoğu cezaevindeydi. Ortada kalmıştım.” (Arkan, 2021: 7)

Hırsız ve Burjuva romanında başkişi Evren, 12 Eylül 1980 tarihinde İhtilal'in yaşandığı gün doğar. 12 Eylül Askeri Darbesi'nin getirdiği toplumsal ve ekonomik değişiklikler insanların yaşam biçimlerini etkiler. Yeni dünya düzeninde “para” ve “zenginlik” kavramları önemli bir yer tutar. Türkiye’de 12 Eylül’den sonra bu kavramlara ayrı bir değer verilir. İnsanlar, bu kavramlar uğruna manevi değerlerinden uzaklaşmışlardır. Kısa yoldan zengin olma çabaları 2000’li yılların başından itibaren iki ayrı sınıfın oluşmasına sebep olur: hırsızlar ve burjuvalar. Bu iki sınıfın da hedefi emek vermeden, kısa yoldan yani çalarak zengin olmaktır.

Roman kişilerinden bazıları ise siyasi olaylardan doğrudan etkilenmişlerdir. Hadim Bey, İkinci Dünya Savaşı yılları ve sonrası Türkiye’inde yaşanan olaylardan etkilenir. İkinci Dünya Savaşı’nın çıkmasına görgülerin sebep olduğuna inanır bu yüzden görgüleri unutmak gerektiğini savunur. 1949 yılında Demokrat Parti’ye üye olur. 1961 yılında sendikalara üye olan işçileri işten çıkarır. 1986 yılında emniyet görevlilerinin savunma avukatlığını yapar. Doksanlı yıllarda İçişleri Bakanlığı’nın

suçlandığı bir davanın savunmasını üstlenir. Siyasi olaylardan etkilenen bir diğer kişi İan'dır. İan, 1980'de Belfast'taki bir gösteride polise molotof kokteyli atarken öldürülür. Bir solcu olan Evren'in dayısı Faik de 12 Eylül'de elli sekiz gün işkence görür, aralıklarla on altı yıl cezaevine atılır.

Gülhisarlı Terziler romanında yer alan kişiler, 1980 İhtilal'i ve sonrasına da tanıklık ederler. Ayhan Demir ve Dilaver'in evinde kaldıkları ve Berlin'e geçmelerine de yardım eden Sema Abla, kocasının beş yıl önce bir işkence sırasında öldüğünü anlatır. İki yıl boyunca kocasıyla görüşmeyen Sema Abla, boşanma davası açar. Ancak kocası, boşanmadan önce polis tarafından yakalanır ve işkence sırasında ölür. Sema Abla buna çok üzülür, onu kocasına ölüm yakınlaştırır.

1980 İhtilali'nden etkilenen bir başka kişi ise Nedim Usta'dır. Terzi dükkânında eski Türkçe kitaplarını gören polis komiseri ondan bunları kaldırmasını ister. Sonradan kontrole gelince aynı manzarayla karşılaşır ve Nedim Usta'yı karakola götürür. Birkaç saat karakolda tutulan Nedim Usta'nın adı Gülhisar'da anarşiste çıkar. Bu yüzden Gülhisarlılar Nedim Usta'yı pek sevmezler. Uzun yıllar sonra bile insanlar onu anarşist sanır.

1980 İhtilali'nden etkilenen diğer bir isim ise Ayhan Demir'in kampta beraber aynı ranzada yattığı arkadaşı Ali'dir. Yirmi bir yaşında bir Kürt genci olan Ali, on yedi yaşındayken polisler tarafından evinde çizgi film seyrettiği sırada yakalanır. Dört yıl boyunca işkence gören Ali, yarım kalan çocukluğunu tamamlamak için kaçarken mülteci kampına gelir. Ayhan kamptan ayrıldıktan sonra Kreuzberg'te Ali ile karşılaşır. Ayhan iki gün boyunca Ali'yle zaman geçirdikten sonra onun geri döndükten sonra dağa gideceğini söylemesine çok üzülür.

1980 İhtilali'nden olumsuz etkilenmeyen tek kişi Celal Karanlık'tır. 1980'lerin başında üç reklam dergisine sahip olan Celal Karanlık bu dönemde altın çağını yaşar. Yirmi beş yaşında olan Celal, halkın Atatürk'e ve askerlere olan sevgisini görünce Kadırga'da bir döküm atölyesiyle anlaşır Atatürk büstleri üretmeye başlar. Ancak bu altın çağ, liberallerin “böyle şeyleri umursamayan sessiz reddiyle” (Arkan, 2021: 164) son bulur.

Nasreddin romanında en çok işlenen temalardan biri de siyasi olaylardır. Tarihi roman özelliklerini de yansıtan romanda 1200'lü yılların Anadolu'sunda Selçuklular,

İlhanlılar, Karamanlılar ve Memlûkler gibi devletlerin aralarındaki siyasi olaylar ve bunun sonucunda yaşanan çatışmalara yer verilir. Anadolu’da siyasi üstünlük kurmaya çalışan bu devletler arasında yaşanan mücadelelerde kazanan tarafların üstünlüğü çok uzun sürmemiştir. Bu mücadelelerden en çok zarar gören Anadolu halkı olmuştur. İlhanlılar ile yaptığı savaşı kaybeden Selçuklu Devleti eski gücünü yitirdiğinden Anadolu’da asayiş ve düzen bozulmuştur. Halk, yerel yöneticilerin insafına bırakılmıştır.

Bu dönemde Selçuklular ile en çok uğraşan devletlerden biri de Karamanlılardır. Konya Sarayı’na saldıran Karamanlılar, Konya ve Akşar’ı ele geçirir. Ulu Cami’nin önünde kurulan darağaçlarına insanlar astırılır. İlhanlıların yardımı ile tekrar Konya ve Akşar’ı geri alan Selçuklular Karamanlıları destekleyen Türkmenleri ve göçmenleri cezalandırmıştır. Bu dönemde yaşanan başka önemli bir siyasi olay daha vardır: O dönemin güçlü bir devleti olan Memlûkler, İlhanlılara Elbistan’da büyük bir hezimet yaşatır.

3.13. İdeolojik Çatışmalar

İdeoloji kavramı Yunanca asıllıdır. Düşünce/fikir anlamına gelen “idea” ve bilim anlamına gelen “loji” kelimelerinden oluşan birleşik bir isimdir. İdeolojik çatışma ise karşıt görüşlere sahip grupların kendi aralarındaki sözlü, zihinsel veya fiziksel rekabetidir. Ülkemizde de Cumhuriyet’ten 80’li yıllara kadar fikir hayatımızda İslamcılık, Batıcılık, Milliyetçilik, Sosyalizm, Liberalizm, Faşizm ve Komünizm gibi akımlar etkili olmuştur. Türkiye’deki köyden kente göç, yurt dışına giden işçiler ve 1960’lı yıllarda etkili olan gençlik eylemleri ideolojik yapıların ortaya çıkması sürecini hızlandırmıştır. İçinde bulunduğu zamanı bir ayna gibi gösteren edebiyat ise toplumda görülen bu gibi çatışmaları okurlarına yansıtır.

Mino’nun Siyah Gülü romanında 1960’lardan sonra ülke siyasetinde etkili olan ideolojik kutuplaşmaların toplum içinde de hızlı bir şekilde yayıldığı anlatılır. Romanda solcularla ülkücüler arasındaki çatışmalara yer verilmiştir. Roman kişilerinden Hasan, Zehra, Münevver, Münevver’in oğlu Niyazi, Nevres Bey ve oğlu Zeki solcudur. “Faşizm ve emperyalizm” karşıtı eylemlerine karşı “maceracı” diye nitelenen sol görüşteki insanlar tutuklanır, işkenceler görür ya da asılır. Hasan, Hasan’ın arkadaşı Fehmi, Münevver’in oğlu Niyazi, Zeki ve daha nice insanlar bu uğurda hayatını

kaybeder. Zehra, “*temiz yüzlü abiler*” diye hitap ettiği sol görüşteki insanlara yanlış yapsalar dahi kimsenin yanlış yaptınız deme hakkı olmadığını o dönemde devlet yönetiminde bulunan insanların da hata yaptıklarını anlatır. Zehra, Hrant Dink’in katili yakalandığı zaman bir arkadaşına: “*Hatırlıyor musun, bizim de Ogün Samastlarımız vardı,*” (Arkan, 2021: 190) diyerek sol görüşteki insanların da cinayetler işlediğini ima eder.

Hırsız ve Burjuva romanında 12 Eylül dönemi Türkiye’indeki siyasi ve ideolojik çatışmalara da yer verilir. 12 Eylül’den en çok Evren’in dayısı Faik etkilenir. Solcu olan Faik, yıllarını cezaevlerinde geçirir, buralarda işkencelere maruz kalır, iyi gün yüzü göremez. Yaşadıkları yüzünden sevdiği kadına da kavuşamayan Faik, kendisine işkence edenleri dava eder. Ancak bu davayı kaybettiği gibi dava masrafları da kendisine ödettirilir. Daha sonra AİHM’de açtığı davayı kazanan Faik’e yüz seksen milyar ödenir. Faik, bu paranın hepsini yakalandığı kansere harcarsa da kurtulamaz ve hayatını kaybeder.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HÜSNÜ ARKAN'IN ROMANLARINDA ANLATIM TEKNİKLERİ

4.1. Üstkurmaca

Üstkurmaca terimi ilk kez 1970 yılında Amerikalı yazar ve eleştirmen William H. Gass tarafından kullanılmıştır. Postmodern romanlarda kullanılan bu teknik, yazarla okur arasındaki mesafeyi kaldırır. Üstkurmacada anlatıcı, olayların seyri veya metnin yazılış süreci ile ilgili okura bilgi verebileceği gibi okurun kendisiyle de konuşup okuru metnin yazılış sürecine dâhil edebilir. Yıldız Ecevit'göre üstkurmaca: *“Yazarın metnini nasıl yazdığını o metnin içinde anlatması, yazma sorunlarını metnin ana konusu durumuna getirmesi ve kimi kez de okurunu metnin içine sokarak, romanını nasıl oluşturduğunu onunla paylaşması anlamına gelir: edebiyatın kendini anlatması, kurgulamasıdır.”* (Ecevit, 1996: 110; aktaran İlhan, 2012: 66) Kısaca üstkurmacayı kurmacanın kurmacası diye tanımlar. Metnin yazarı; gerçek hayatı, kurguyu ve bilinçaltını bir araya getirerek metni oluşturup okura sunmaya çalışır.

Uyku romanında da anlatıcı, romanda anlatılacak olayların başkahraman Müdür Bey'in yazdığı defterden alındığı şöyle anlatılır:

“‘Bir şey mi oldu?’ diye sordu, Zeynep.

Süleyman'ın masaya bıraktığı deftere bakıyordu.

‘Evet, bir defter buldum... Müdür'ün defteri... Sizin ilginizi çekmeyebilir ama ben hemen okumak istiyorum.’

‘Sesli okursanız belki ben de dinlerim.’

‘Tabii ki okurum...’” (Arkan, 2019: 24)

4.2. Metinlerarasılık

Metinlerarasılık, üstkurmacanın alt yöntemlerinden biridir. Türkçede betiklerarasılık ve metinötesi gibi farklı kullanımları da bulunur. Bu teknikte yazar, bir metin oluşturmadan önce başka metinlerden parçaları alarak çeşitli yöntemlerle kendi metninde kullanır. Hakan Sazyek metinlerarasılık kavramını şöyle tanımlar: *“Yazarın ‘bir resme, bir müzik parçasına, bilime, siyasete, dine, kısacası yazınsal metnin alanında yer almayan her şeye’ (Aktulum, Mİ, 1999, 110) yönelik olarak yaptığı dolaylı*

bir iktibastır.” (Sazyek, 2021: 224) Metinlerarasılıkta yazılan metinlerin içinde doğduğu gelenekten izler taşıdığı anlayışı temele alınır. Metinlerarasılığın kullanılmasıyla “*okurun aktif olduğu bir metin sürecinden*” bahsedilebilir. (Tuğluk, 2016: 411) Metinlerarasılık, postmodernist romanda farklı yöntemlerle uygulanabilir. Bunlar; alıntı yapma, gönderme, öykünme, parodi, pastij ve intihaldir.

4.2.1. Mektup Tekniği

Roman kişilerinin başka kişilerle veya tek taraflı olarak yaptığı yazışmalardan oluşan bu teknik, roman kişilerinin iç dünyalarını yansıtmaya açısından önemlidir. Mektup tekniği romanda iki şekilde kullanılır: “*Biri romanın müstakil ve peşpeşe gelen mektuplarla şekillenmesidir. Diğeri ise, tekniğin romanın genelinde ve gerektiğinde kullanılmasıdır.*” (Tekin, 2022: 238) Mektuplar roman kişilerinin arasındaki iletişimi sağlamasının yanı sıra romanda romanın olay örgüsünü tamamlama amacıyla da kullanılabilir.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında mektup tekniğinin ikinci uygulamasına yer verilmiştir. Romanda başkışı olan Abdülhalim cephede iken vefat etmiş eşine mektup tarzında yazılar yazar. Sultansazlığı’nda şimşeklerin çıktığı, bulutların belirip kaybolduğu uzun bir gecede bir bulutun içinde Nesibe’nin yüzünü görür gibi olan Abdülhalim çadıra girer. Yağ kandilini yakar ve sırt çantasından çıkardığı defteri açıp yazmaya başlar. Nesibe’ye yazdığı mektup tarzındaki yazısına şöyle başlar:

“Nesibe’im,

Şimdi, gözlerinden, yanaklarından, ellerinden öptüğümü hayal ediyorum. Evladımızın pembe topukçuklarını kokladığını görüyorum. Bazen, sen gideli yüz sene olmuş gibime geliyor. Bazen de ve bilhassa gece vakitleri herkes kendi ruhunun viranesine çekildiğinde bir rüzgâr senin rayihanı getiriyor ve o vakit daha bir saat evvel yanı başında olduğumu tasavvur ediyorum.” (Arkan, 2017: 56)

Uyku romanında mektup tekniğine de yer verilmiştir. Roman kişilerinden Süleyman, atın sırtında bitkin bir şekilde Kış Bahçesi’ne geldikten sonra kendisini tanıtır. Avucundaki kâğıdı Müdür Bey’e uzatır. Kâğıtta yazılanlar şöyledir:

“Bay Cambaz,

Fazla uzun yazamayacağım. Bir zehirlenme olayı oldu, otuza yakın arkadaşımızı kaybettik, bir o kadarı da ölüm döşğinde. Çocuğun ölmesine göz yumamazdım, elimden bu kadarı geliyor. Onu iyileştirin! Bunu yapabileceğinizi biliyorum. Anası babası öldüler. Bize yardım edin!” (Arkan, 2019: 133)

Mino’nun Siyah Gülü romanında da mektup tekniğinin ikinci uygulamasına yer verilmiştir. Romanda her bölüm başında bir mektup örneğine yer verildiği gibi bazı bölümlerde de roman kişilerinin birbirlerine yazdığı mektuplara yer verilir. Romana, Münevver’in Zehra’ya yazdığı bir mektupla şöyle giriş yapılır:

“20 Aralık 1988

Hasan küçükken çok sessizdi. Her şeyi uzaktan seyrederdi; büyük büyük, meraklı meraklı bakardı. Seyredip kafasında bir yere yazardı sanki. Nuri Abi’yle, Gülizar’la konuşurken, yanımızda Hasan da varsa, ağzımdan çıkanlara dikkat ederdim. Hep rüya görüyormuş gibi gelirdi bana. Avluda tek başına oturur, ağaç dallarından uçak filan yapardı. Bazen kendi kendine konuştuğunu görür, dinlemek için yakınlaşırdım. Susardı.

Onu asanlar bunları bilemez, öyle değil mi?

Cehalet diye işte buna derler.

Halan Münevver”

(Arkan, 2021: 5)

Romanın bölümlerinde roman kahramanlarının birbirlerine yazdıkları mektuplara da sıklıkla yer verilir. Bunlardan biri de Cemil Bey’in Kore’deyken eşi Ayşe Hanım’a yazdığı mektuptur. Mektubun içeriği şöyledir:

“Burada, birbirimizi anlamanın ustası olduk Ayşeciğim. Çoğunlukla, okuldan sonra, kıtaya ilk çıktığımız arkadaşlarla beraberiz. Ama ne beraberlik! Kimiyle eskisi gibi üç öğün yemeği paylaşıyoruz, avluda birlikte spor yapıyoruz; gazeteleri okuyor, davanın seyrine dair fikir alışverişinde bulunuyoruz.” (Arkan, 2021: 140)

Gülhisarlı Terziler romanında da mektup niteliğinde yazılan bir nota yer verilir. Hilmi Bey’in oğlu Ergun, babası öldükten sonra babasının vasiyeti üzerine bin kadar yeni Türkçe kitabı Lütfü Bey’e gönderir. Kitapları teslim eden adam Lütfü Usta’nın eline bir de zarf tutuşturur. Zarfın içinden çıkan notta yazılanlar şöyledir: *“Kıymetli kardeşim, babamız hakkın rahmetine kavuştu. Yeni kitaplarını senin için ayırmıştı. Ailemiz namına gözlerinden öperim.”* (Arkan, 2021: 88)

Nasreddin romanında mektup tekniğinin ikinci uygulaması kullanılır. Roman kişilerinden Sayan Bey, kız kardeşi Nergis'i bulduktan sonra ona vermek üzere Modon Guba'ya bir mektup verir. Modon Guba, Nergis'i bulduktan sonra mektubu ona verir. Mektupta yazılanlar şöyledir:

“Geceme ışık, uzak ilimiz, gök kubbemiz, dert rüzgârımızın sebebi, müziğımız, canımıza üşüşen sevinç, sessizliğin adımlarıyla bozkırı yürüyen ay, ruhumuzun kaftanı, sustuğum sözüm, içimdeki çölün, zamana hapsolan yeşili, yitmiş çiçeğımız, açmaz çiçeğımız ve serin bahçelere bakan bağbanın kendi içine akıttığı gözyaşıım. Ben senin Sayan Ağamım.” (Arkan, 2020: 112)

Sayan Bey'in yazdığı bu mektuba karşılık Nergis, abisinin yanına dönemeyeceğini söyleyip ona bir mektup yazar. Bu mektubun içeriği ise şöyledir:

“Sayan Ağam,

Çok sene geçti, çok ıracağız.

Sana bu nameyi söz ıracağı yakın kılar diye yazarım ama gerçekte böyle midir bilmem. Ben, ıraklık sevi gütmekle aşılr diye bilirim. İçimizin de bir coğrafyası vardır ki çektiklerimizin ulu dağlarında, gözyaşı akıttığımız ırmak yataklarında, yokluğun, perişanlığın çöllerinde, kumsalında çok nökerler oklanmıştır.” (Arkan, 2020: 119)

4.2.2. Montaj Tekniğı

Mehmet Tekin, montaj tekniğini řu şekilde tanımlar: *“Bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahi nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı, ‘kalıp halinde’ eserinin terkebine belirli bir amaçla katması, kullanması demektir.”* (Tekin, 2020: 254) Yazar, eserlerinde montaj tekniğini anlatımın çeşitlenmesi ve boyutlanmasını sağlamak için tercih etmiştir. Bu sayede eser, tek boyutlu bir okumadan ziyade çok boyutlu bir okuma edimini gerekli kılmıştır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanının ilk sayfasında Hüsnü Arkan montaj (alıntı) tekniğini kullanarak başlar. Romanda Hinduizm'in kutsal kitaplarından Upanişadlar'dan ve Zebur'un surelerinden alıntılara yer vermiştir. Bu alıntılar řu şekildedir:

“İnsan ölünce sesi ateşe, soluğu rüzgâra, aklı aya, özü ateşe, saç ı otlara karışır. Peki, insanın kendisi nerde? Elini ver dostum, bu sırrı ancak sana açıklayabilirim.”

Upanişadlar

“Rab kendi kavminden razıdır.

Hor görülenleri kurtuluşla güzelleştirir.

İnananlar izzet içinde sevinçle coşsunlar
Yataklarında sevinçle mırıldansınlar Rabbin
tekbirleri ağızlarında
Ve ellerinde iki ağızlı kılıçları
Milletlerden öç alsınlar
Ve ümmetleri tedip etsinler
Krallarını zincirlerle bağlasınlar
İleri gelenlerini demir bukağılarla
Ta ki, yazılmış olan hükmü
Onlara karşı yürütsünler.”

Mezmur (Arkan, 2020: 5)

Romanın başkahramanı Haldun, öldüğünden ve yaşadığından emin olmadığını Sematyen'in de sözünü ettiği, M. Ö. 4. Yüzyılda Çin'de yaşamış filozof Zhuangzi'nin şu sözlerine yer verir: *“Düşünde kendini bir kelebek olarak gören biri bir kez uyandıktan sonra, bir kelebek olmadığından ve artık düşünde kendini bir insan olarak görmediğinden hiçbir zaman emin olamaz.”* (Arkan, 2020: 8)

Yazar, bu tarz alıntılar yaparak romanı zenginleştirir ve romana felsefi bir derinlik kazandırır.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında Mevlana'ya ait bir söz ile romana giriş yapılarak montaj tekniğine yer verilir: *“Çünkü peygamber bile: ‘Bana eşyayı olduğu gibi göster,’ diye Tanrıya yalvarmıştı.”* (Arkan, 2017: 5) Bu söz Hüseyin'in kendi gerçekliğinin peşinde koşması ve onu bulması ile ilişkilidir.

Yine romanın farklı bir yerinde Ahmet Haşim'in *Merdiven* şiirinde geçen bir mısraya yer verilir: *“‘Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta,’ diyor. ‘Bunu kim açıklamak ister.’”* (Arkan, 2017: 91)

Hüsnü Arkan, romanda 15, 58, 198 ve 205. sayfalarda bu teknikten yararlanır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında Abdülhalim, vefat etmiş olan eşi için yazdığı mektuplardan birinde ona özlemini şair Nabi'nin şu beytine yer vererek anlatmaya çalışır:

“Ah bir kere miyânını alıp ağuşa

Sineye çeksem o sîmini-i teni cânım diyerek” (Arkan, 2017: 68)

Enver Rıza, Ankara’da polisler tarafından tutuklanıp emniyete götürüldüğü sırada Ulus meydanının ekip otolarına kaldığını, eski meclis binasının önünde bir panzerin yer aldığını görür. Gördükleri karşısında ürperen Enver Rıza’nın içinden Ruhi Su’nun şarkısında yer alan, *“Ankara’nın taşına bak!”* ezgisi geçer. Sonrasında ise Nesrin Sipahi’nin bir şarkısında geçen, *“Boş yere ağlama, kalbini bağlama, Ankara kızlarına...”* (Arkan, 2017: 241) ezgisini içinden geçiren Enver Rıza bu şekilde rahatlar.

Uyku romanında Hüsnü Arkan ilk iki romanında olduğu gibi romanına montaj tekniğini kullanarak başlar. Fransız yazar ve filozof Voltaire ile Türk şair ve yazar Melih Cevdet Anday’dan alıntılara yer vermiştir.

“(Pangloss) Derdi ki: Eşyanın başka türlü olamayacağı kanıtlanmıştır. Çünkü her şey bir amaç için yaratılmış bulunduğuna göre, her şey zorunlu olarak en iyi amaç içindir. Şuna dikkat edin ki, burunlar gözlük taşımak üzere yaratılmışlardır; bundan dolayı gözlüğümüz vardır.”

Voltaire

“Gördüğümüz dünya, yemin ederim, aslına benziyor.”

Melih Cevdet Anday (Arkan, 2019:

5)

Mino’nun Siyah Gülü romanında yazar, montaj tekniğine de yer verir. Zehra’nın Hasan’ı ziyareti sırasında koridordaki hoparlörden duyduğu *“Tanrıdan Diledim”* adlı türkünün sözlerine yer verilerek montaj tekniğine başvurulur: *“Tanrı’dan diledim o kadar dilek, o yârin yüzünü bir daha görek...”* (Arkan, 2021: 192)

Romanın sonuna doğru Zehra, Hasan ile Niyazi’nin mezarını ziyaret ettiği sırada taksici Rıdvan ve Nuri Bey içinden Fatih okumaya başlarlar. Fatih suresinin sözlerine şöyle yer verilir: *“Dosdoğru giden yola ulaştır bizi... Kendilerine nimet verdiklerinin, üzerlerine gazap dökülmemişlerin, karanlık ve şaşkınlığa saplanmamışların yoluna...”* (Arkan, 2021: 255)

Hırsız ve Burjuva romanında Hüsnü Arkan, diğer romanlarında olduğu gibi romanın girişinde montaj tekniğinden yararlanarak bir devlet adamı olan Winston Churchill’in bir sözüne yer verir: *“İstedığımız toprakların hepsine sahip olduk, aslen*

şiddet kullanarak ele geçirilen, büyük ölçüde güç kullanarak korunan uçsuz bucaksız ve muazzam varlıklarımızın tadını rahatça çıkarmamıza izin verilmesi talebimiz çoğu kez, bize olduğu kadar makul görünmez başkalarına.” (Arkan, 2015: 5) Bu sözle İngiltere gibi büyük güçlerin kendinden güçsüz devletleri ve toplumları sömürmelerine karşı bir tepkiyle karşılaşıldığı anlatılarak romanın konusuna göndermede bulunulur.

Romanın başka bir yerinde ise Hadim Bey’in rüyalarına giren Çinli filozof Chuang Tzu’un bir sözüne şöyle yer verilir: *“Bilgeler ortaya çıktığında haydutlar boy gösterir. Bilgeleri yere serin, haydutları özgür bırakın; imparatorluk düzene kavuşur,”* (Arkan, 2015: 37) Çinli bilgeyi rüyasında gören Hadim Bey, Çinliye Kur’an’ın Necm suresinde geçen bir ayetini söyler: *“İnsan, ancak kendi emeğinin sahibidir.”* (Arkan, 2015: 113) Bunun dışında Can Yücel, Jacques Monod, Züheyr, Walt Whitman, Andrey Tarkovski, William Pinkerton, Tolstoy gibi önemli edebiyat, sanat ve bilim adamlarının sözlerine de romanda yer verilir.

Gülhisarlı Terziler romanında yazar montaj tekniğine de başvurmuştur. Ayhan Demir âşık olduğu Sevtap’a şiir yazar. Yazdığı şiirin son mısrasını okuduktan sonra sözlerinde değişiklik yaptığı şiirin aslında Ahmet Gazali’nin bir şiiri olduğunu söyler ve yaptığı bu şeyden utanır. Şiirin aslına romanda şöyle yer verilir:

“Senin gönlün daima meşhur ve musahhardır, mazursun

Gamın ne olduğunu asla bilmedin, mazursun

Ben sensiz bin gece kan ağladım

Sen bir gece sensiz kalmadın, mazursun.” (Arkan, 2021: 35)

Nedim’in ustası Lütfü Usta, ustasıyla bir anısını anlatır. Lütfü Usta, iş sırasında yaptığı bir hataya şahit olan ustasından azar işitir. Ustası öğrendiklerini öğrenmemiş gibi yapamayacağını, işi vicdaniyla yapması gerektiğini söyleyip Tevrat’ta geçen şu sözü söyler: *“Öldürmeyeceksin”* (Arkan, 2021: 83)

Nasreddin romanında da Hüsnü Arkan daha önceki romanlarında olduğu gibi montaj tekniğini kullanır. Dönemin özelliklerini, felsefesini yansıtan alıntılarla metnin anlatımı zenginleştirilir. Bu alıntılardan biri Kur’an’ın Nisa Suresi’nden alınan bir ayettir. Hâce, Zati Bey’in cansız bedeniyle karşılaşınca besmele çeker ve şu ayeti mırıldanır: *“Her nerede olursanız olun, ölüm sizi bulur.”* (Arkan, 2020: 14) Romanda

bazı bölüm başlarında da alıntılar yapılmıştır. Bunlardan biri de Ömer Hayyam’a ait olan “*Tam yatmasın aklın hiçbir şeye.*” (Arkan, 2020: 15) sözüdür.

Romanda geçen olaylarla doğrudan bağlantılı olan eserlerden yapılan araştırmalar sonucu elde edilen alıntılara da yer verilir. Romanda Moğolların baskısından kaçan insanların yaşadığı zorluklar, ölümler *Moğolların Gizli Tarihi* adlı eserden yapılan şu alıntıyla uyumludur:

“Siz doğmadan önce
Yıldızlı sema başka türlüydü
Bütün uluslar kavgada idi
İnsanlar yataklarına girmezler
Birbirlerini yağma ederlerdi
.....
Karşılıklı sevgi yok
Ölüm vardı.” (Arkan, 2020: 157)

Bunun dışında İbn-i Haldun, Sultan Veled, Yunus Emre, Ebu Kasım Ruhi, Divanı-ı Lügat’it Türk, Cengiz Han, Bağdatlı Ruhi, Said Emre, İbn-i Kemal, Mes’ud-i Sa’d gibi kişi ve eserlerden alıntılara başvurulmuştur.

4.2.3. Pastij Tekniği

Öykünme diye de adlandırılan bu teknik çeşitli metin türlerini(biyografi, otobiyografi, masal, halk hikâyesi, destan) biçim ve anlatım yönünden taklit etmeye dayanır. Fransızca kökenli olan bu kelime “*bir sanatçının eserlerini taklit yoluyla yazılan eser*”(Baykoç, 2021: 784) anlamına gelir. Pastijde sadece üslup taklit edilir, metinde işlenen konu taklit edilmez. Türk edebiyatında bu tekniği romanlarında bütüncül bir şekilde kullanan yazarlarımız Latife Tekin ve İhsan Oktay Anar’dır. (Sazyek, 2021: 277-278)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında yazar akasya ağacı ve çınar ağacını anlatıcı olarak seçerek romanı bir masal havasında anlatır. “*Ben bir akasya ağacıyım her şeyi anımsıyorum.*” (Arkan, 2017: 64)

Nasreddin, romanında Durak Bey’in yaşadıkları hikâye türüne ait bir üslupla anlatılır: “*On dokuz yaşındaydı. Honaz’dan Domuzlu’ya yürümek bir gece alırdı ki bu*

süre katırların huyuna, öküzlerin direncine, atların şevkine göre üç beş vakit uzar kısılırdı. Götürdüğü kaba yündü, keçeydi, hasırdı.” (Arkan, 2020: 131-132)

Yazar bu iki romanını da o dönemin dil ve anlatımına yakın bir üslupla yazmıştır.

4.3. Leitmotiv Tekniği

Leitmotiv, esasen müzik ile ilgili bir terim olup müzik parçalarının tekrarlanan bölümleridir. Edebiyatta özellikle roman türünde kullanılan bu teknikte bazı sözcükler, sözcük grupları ve cümleler sürekli tekrar edilir. Bu teknik sayesinde yazar belli bir durumu vurgulayarak somutlaştırmış olur. Ayrıca bu tekniği kullanarak “*yazarlar eserlerine akıcılık, devamlılık, bütünlük katabilir*” ve “*eserdeki bir konunun, bir kişinin daha belirgin hale gelmesi*”ni (Bağcı, 2022: 691) sağlayabilir.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında yazar, romanın farklı yerlerinde leitmotiv tekniğine başvurur. Romanda sürekli tekrar eden sözcük ve sözcük grupları: ölü, ölmek, yaşamak, kelebeklerin dansı, düş görmek gibi ifadelerden oluşur. Doktor Sematyan’a ait olan ve evinin kapısındaki tabelada yazılı olan şu cümlesi de romanın farklı yerlerinde tekrar edilir: “*Her türlü anlayış anımsama ve bilinç uyanışı için ücretsiz hizmet.*” (Arkan, 2020: 30) Letimotiv tekniği, dikkatli kullanıldığı zaman eserin anlatımını güçlendirir ve esere güzellik katar.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında romanın ismini oluşturan sözcüklerden menekşe, at ve obur sözcükleri romanda sürekli tekrar edilmiştir. Bu ifadeler aynı zamanda roman kahramanlarını da simgeler. Bunun dışında “*yedi yıl, yumağımdaki iplikler, yirmi dakikada bir geçen ekip otusu*” gibi ifadeler romanda sıkça tekrarlanan ifadelerdir.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında anlatıcı olan çınar ağacının, “*Ben bir çınar ağacıyım.*” (Arkan, 2017: 38) sözü ile diğer bir anlatıcı olan akasya ağacının, “*Ben bir akasya ağacıyım.*” (Arkan, 2017: 50) sözü romanın çoğu bölümünün başında tekrar edilerek leitmotiv tekniği kullanılmıştır. Çınar ağacı Abdülhalim’i ve onun geçmişini anlatırken, akasya ağacı ise Abdülhalim’in torununun oğlu Enver Rıza’yı ve onun geçmiş hayatını anlatır. Leitmotiv olarak kullanılan bu ifadeler bölümlerin başında verilerek o bölümde anlatılacak kişiyi anlamamızı sağlar.

Uyku romanında “*Kış Bahçesi’nde Yıllar*” bölümünde geçen “*Zamanın kanatları açılıp kapanıyordu.*” (Arkan, 2019: 126) ifadesi leitmotiv niteliği taşır. Bu ifadeyle zamanın geçişi kuşun kanatlarının açılıp kapanmasına benzetilerek zamanın çok hızlı bir şekilde ilerlediği anlatılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte İhtiyar’ın sürekli tekrar ettiği “*Eskiden her şey çok daha iyiydi.*” (Arkan, 2019: 130) sözü de leitmotiv örneğidir. Yıllar geçtikçe İhtiyar’ın eskiye olan özlemi daha da arttığından bu ifadeyi dilinden düşürmez. Romanın “*Yaşlılığa Doğru*” bölümünde geçen “*Yıllar böyle geçti.*” (Arkan, 2019: 209) ifadesini tekrarlayan Müdür Bey, yaşlılığa doğru yılların nasıl geçtiğini özetleyerek anlatmaya çalışır.

Mino’nun Siyah Gülü romanında “gül” sözü tekrarlandığı için leitmotiv niteliği taşır. Güller; Zehra’ya çocukluğunu, halası Münevver’i ve çocukluk aşkı Hasan’ı anımsattığı için romanın çoğu yerinde tekrar edilir.

Hırsız ve Burjuva romanında leitmotiv tekniği kullanılarak “*muz yoktu*” sözü sık sık tekrarlanır. Bu sözün geçtiği cümleler şöyledir:

“Üniversiteyi bırakmasının nedeni de buydu; muz yoktu! İçinde yaşadığı toplum da böyle düşünüyordu; muz yoktu. Tarih böyle olagelmisti. Birkaç uyanığın kıskırttığı kalabalık refakatçilerin elinde muz yoktu. Camileri ve kışlaları dolduranların, okul bahçelerinde çığlık çığlığa koşturanların, sonra da hizaya girenlerin evlerinde muz yoktu. Alkış gürültüsü yalnızca bu yokluğu kapatmak için vardı; muz yoktu... Bu yüzden alkış duymak istemiyordu; muz istiyordu. En kötü günlerinde tabelacılık yapmış ama başarılı olamamıştı. Başarılı olamamasının nedeni iyi tabela yapamaması değildi. Alkış vardı. Muz yoktu.” (Arkan, 2015: 107)

Gülhisarlı Terziler romanında yazar, Ayhan Demir’in Sevtap’a olan aşkını anlatırken sık sık tekrar ettiği “*bakıp görmek*” sözü leitmotive bir örnektir. Leitmotiv tekniği kullanılarak tekrar edilen bu söze romanda şöyle yer verilir: “*Sevtap’ı görmek hayatının biricik amacıydı. Görmek; yani bakıp görmek, yalnızca bakıp görmek, karşıdan bakıp görmek, uzaktan, çekinerek bakıp görmek! Oysa Sevtap onu görmüyordu. Hep başka yerlere, başka şeylere bakıyordu.*” (Arkan, 2021: 20) Romanda geçen ve leitmotiv niteliği taşıyan bir başka ifade ise “*Orta Asya’dan gelmek*” sözüdür. Ayhan Demir’in gördüğü bir rüyada geçen bu söz romanın 22, 23 ve 24. sayfalarında tekrar edilir.

Nasreddin romanında yazar sık olmasa da leitmotiv tekniğini de kullanır. Tekrarlanan ifadelerden “*Ene kün ken be?*” (Arkan, 2020: 46) sözü Modon Guba tarafından söylenir. Moğolca olan bu ifade “*Kim bu kişi?*” anlamına gelir. Bir İlhanlı olan Modon Guba, karşılaştığı insanları tanımak amacıyla bu ifadeyi kullanır. Yazar tarafından böyle bir ifade kullanılmasının amacı, o dönemin konuşma dilini yansıtmak ve okura o dönemi yaşatmaktır. Romanda tekrarlanan bir başka ifade ise “*Yaz geldi geçti.*” (Arkan, 2020: 210) ifadesidir. Olaylar arasındaki geçişi sağlamak ve yaşanan olayların özet halinde hızlı bir şekilde aktarılmasını sağlamak amacıyla böyle bir kullanıma gidilmiştir.

4.4. Özetleme Tekniği

Olaya dayalı metinlerde anlatıcının olayları, kişileri veya diğer unsurları kısaca anlattığı özetleme tekniği Jahn Manfred tarafından şöyle tanımlanır: “*Anlatıcının, bir olay dizisini, tematik olarak bir noktada odaklanmış, derli toplu bir açıklama şeklinde yoğunlaştırarak verdiği bir anlatma tarzıdır.*” (Manfred, 2015: 104; aktaran Demir, 2020: 300) Özetleme tekniği ile romanda gereksiz ayrıntılara yer verilmez. Yazar; anlatacaklarından okuru ilgilendirenleri, onun işine yarayanları seçerek eserini oluşturur. Bunun için de özetleme tekniğinden faydalanmak zorundadır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında yazar, roman kahramanlarını tanıtırken ve geçmişte yaşanmış olan olayları anlatırken özetleme tekniğine başvurur. Haldun, geçmiş anılarından bahsederken, kahramanlar hakkında bilgi verirken özet bilgilere yer verir. Haldun, Yakop’un anlattığı göçü şu şekilde özetler: “*Koloni, göç için bir buçuk yıldır hazırlık yapıyormuş. İlk altı ay tartışmalarla geçmiş. Sonra bir kıyı şehrine, daha doğrusu, çölün yuttuğu eski bir şehre yerleşmişler, tekne üretimine başlamışlar. Mikanos Adası’na doğru yola çıktıklarında yedi yüzden çok tekneleri varmış.*” (Arkan, 2020: 144) Romanın fon karakterlerinden Raşel, Pino, Arinna, Lethe gibi kişiler hakkında da özet bilgiler verilir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında özetleme tekniği kullanılarak uzun zaman dilimlerine kısaca yer verir. Başkahraman Hüseyin’in askerlik dönemi özetlenerek anlatılır:

“O yıl, fakülteyi bitirir bitirmez hemen askere gittim.

Askerdeyken iznimi bile kullanamadım; bir an önce dönüp İzmir’de bir meyhane açmak istiyordum. Saplantı haline gelmişti bu düşünce; karşı koyarsam, vazgeçersem hasta olmaktan korkuyordum. Yapamazsam, küçük bir kasabanın küçük bir köyünün küçük bir çiftlik evinde, makinelerin, tavukların, koyunların ve zirai ilaç kutularının arasında kaybolacağımı biliyordum. Aslında kaybolmaya alıştım ama artık kendi rızamla ve kendi tarzımla kaybolmak istiyordum.

Bir bayram günü dönmüştüm askerden.” (Arkan, 2017: 144)

Menekşeler Atlar Oburlar romanında roman kahramanları hakkında bilgi verilirken ya da tanıtılırken de özetleme tekniğine başvurulmuştur. Hüseyin’in arkadaşlarından Ali İhsan özetleme tekniğinden yararlanılarak şöyle anlatılır:

“Fakültede yken ve fakülte bittiğinde İzmir’den ayrılıp askere gidene dek hafta sonu buluşurduk. Daha sonraları Ali İhsan da katılmıştı aramıza. Süavi’nin çocukluk arkadaşıydı Ali İhsan. Bir emlak bürosu vardı. Babasından kalan evleri, arsalari satıp ortadan kaybolur, parası bittiğinde yine bize dönerdi.” (Arkan, 2017: 11)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında kişiler tanıtılırken ve kişilerin başından geçen olaylar anlatılırken özetleme tekniğinden yararlanılır. Bu şekilde gereksiz ayrıntılardan kaçınılmıştır. Surazbay; Bakaş’ın evine sığındığı gün Abdülhalim ile beraber aynı masada yemek yer, sohbet eder ve şarkı söylerler. Bundan sonra yaşananalar özetlenerek şöyle anlatılır:

“Sonra, masayı çevreleyen sandalyeler birer birer boşaldı. Önce Surazbay kayboldu. Bavulundaki cüppeyi süsleyen kumaş parçalarının renkleri gibi uçup gitti. Sonra kızlar uçup gitti. Huriye, evlendi, kocasıyla Kazan’a taşındı. Sarımay’ı ablası Moskova’ya çağırdı. Orada üniversiteye başladı. Abdülhalim ve Bakaş yıllarca boş sandalyelere bakıp hüüzünlendiler. Sonra Bakaş da uçtu. Ak saçlı, ak kanatlı bir melek olarak yıllarca Abdülhalim’in düşlerine girdi.” (Arkan, 2017: 286)

Roman kişileri tanıtılırken de özetleme tekniğine başvurulur. Roman kişilerinden Surazbay kısaca şöyle tanıtılmıştır: *“Surazbay bir Kara Kamdır, büyü yapar, öteki dünyaya gidip geldiğini söyler, köylüler de ona inanır. Gerçekten soytarı!”* (Arkan, 2017: 281)

Uyku romanında yazar geçmişte yaşanan olayları aktarmaya çalışırken özetleme tekniğine başvurur. Süleyman; Kış Bahçesi’ne gelen misafiri Zeynep’e çocukluğunu, Kış Bahçesi’ne gelişini, burada yaşadıklarını ve Kış Bahçesi’ndeki insanları kısaca şöyle anlatır:

“‘Çocukluğum burada geçti,’ dedi Süleyman. ‘Annem babam şapkalı tanrının gazabına uğrayınca, Mantarcıbaşı, beni buraya bıraktı... Sonra büyüdüm; onları terk edip çiftlik evine yerleştim. Doğru mu yaptım, bilmiyorum... Bu konuda bana hiçbir şey söylemediler. Gitme demediler... Arada bir gelip birkaç gün kalırdım... Bazı işleri yapamayacak kadar yaşlanmışlardı. Ormandan kışlık odunlarını getirirdim, bacadı temizlerdim, çatıyı onarırdım. Sonra tek tek ölmeye başladılar... Önce İhtiyar öldü, sonra da Mantarcıbaşı, Cambaz ve Cavidan...’ (Arkan, 2019: 21)

Yazar romandaki kişileri tanıtmak için de özetleme tekniğinden yararlanır. Süleyman’ın ailesi olan Ecinniler tanıtılırken özetleme tekniği kullanılmıştır: “*Sağımda oturan karı kocaya herkes Ecinnler diyordu; adları buydu. Gizli bir hesapları, gizli bir bağlantıları varmış gibi davranıyorlardı. Aptalca gülüyorlar, aptalca konuşuyorlardı. Sanırım, sahip oldukları en iyi şey Süleyman adındaki çocuktur.*” (Arkan, 2019: 80)

Mino’nun *Siyah Gülü* romanında yazar, özetleme tekniğini daha çok kahramanları tanıtmak ve geçmişte yaşanmış olayları hızlı bir şekilde anlatmak amacıyla kullanır. Ayşe, halası Münevver’in İzmir’e yerleşme sürecini ve sonrasını özetleyerek şöyle anlatır: “*Sonra dedenin tedavisi başladı işte! Halan İzmir’de, Halil Rifat’ta bir ev kiraladı; çatı katı... Deden, aralık başında vefat etti... Halan da bir daha geri dönmedi; İzmir’de kaldı. Ta seksen yılına kadar...*” (Arkan, 2021: 119)

Zehra, halasının miras işlemlerine bakan Avukat İbrahim’i tanıtırken de özetleme tekniğine başvurur. İbrahim kısaca şöyle tanıtılır: “*İbrahim’i son gördüğümde beş yaşındaydım. Halime’nin ilkokuldan sınıf arkadaşıydı. Kasabadaki evde sık görürdüm onu. Birlikte, yemek masasının üstünde ders çalışıyorlardı.*” (Arkan, 2021: 10)

Hırsız ve Burjuva romanında yazar, geçmişte yaşanan bazı olayları anlatırken özetleme tekniğinden yararlanır. Bu olaylardan biri de romanın başkışısı Evren’in anne babasının hayatını kaybettikleri trafik kazasının anlatılmasıdır. Olay şöyle aktarılır:

“*Dedesi ölünce, Çankırı’nın Kurşunlu ilçesindeki üç dönümlük toprağa ulaşmak için yola çıkmışlardı. Tarlanın, hayatlarını değiştirecek kadar değerli olduğunu sanmaları olanaksızdı. Babası galiba, yalnızca kardeşleri tarafından kandırılmış olmayı aklından geçirmemek için bu işe girişmişti. Yoksa dokuz kardeşin iki dönüm taşlı tarlayı paylaşabileceğine ve bu paylaşımın her kardeş için bir zenginlik oluşturabileceğine inandığını varsaymak gerekiyordu. Evren, o zaman askerdeydi. Annesine telefonda şöyle demişti:*

‘Anne, o tarlaya çadır mı kuracağız?’

‘Baban istiyor, Evren... Bağışlayacak mıyız diyor.’

Otobüsün şoförü, bir köpeği ezmek için direksiyonu uçuruma kırmıştı.” (Arkan, 2015: 26-27)

Yazar roman kahramanlarını tanıtmak amacıyla özetleme tekniğine başvurur. Yazar, Hülya'nın “*günün hayvanı*” dediği hayali arkadaşlarından Pikno'yu özetleme tekniğinden yararlanarak şöyle tanıtır: “*Aslında bir hayvana benzemiyor. İki ayağı üstünde durabiliyor, saçlarını tarayabiliyor, mangaldaki tavuk kanatlarını maşayla çevirebiliyor...*”(Arkan, 2015: 71)

Gülhisarlı Terziler romanında olayların yaşandığı zaman dilimi özetleme tekniğine başvurulmuş anlatılır. Ayhan Demir'in Berlin'den döndüğü gün, özetleme tekniği kullanılarak şöyle anlatılır: “*İlk dönüşüydü. Sabahın üçüydü, yanında Dilaver vardı. Yol çatısında kasasına atladıkları kamyonetten kasaba meydanında, Camlı Bahçe'nin önünde inmişlerdi. Henüz yirmi yaşındaydı.*” (Arkan, 2021: 19) Romanın başka bir yerinde de Günnur Hanım'ın çocukluğu onun diliyle özetleme tekniğinden yararlanılarak şöyle anlatılır: “*Ben de babasız büyüdüm. Issızlığın ne menem bir şey olduğunu bilirim. Ablam eniştemle evlendiğinde on dokuz yaşındaydı. Ben on altı. Annem yeni ölmüştü ve bütün hikâyemiz bundan ibaretti.*” (Arkan, 2021: 153)

Nasreddin romanında yazar romanın bazı yerlerinde gereksiz ayrıntı ve açıklamaları ayıklarken özetleme tekniğine başvurur. Hâce, Modon Guba'ya Bolgan Öke hakkında bilgi verirken anlatacaklarını özetleme tekniğini kullanarak verir: “*Aslı Buharalıdır. Atası Isfahan medresesinin fen âlimlerindendir, kaçgöçlerde eza görmüştür, cefa çekmiştir. Şimdi kendisi de Akşar'da sığıntı bir âlimdir. Hiyele, hendese okutur; tabiptir...*” (Arkan, 2020: 56) Aghacan'ın ölümü de özetleme tekniği kullanılarak şöyle anlatılır: “*Önce Aghacan öldü. Elindeki kör yatağanı döne döne savururken göbeğine bir ok saplandı. Ama yıkılmadı; öldürmeyi iş edinen bir nökeri ve üç Konya leşkerini kör yatağanla deşti.*” (Arkan, 2020: 222)

4.5. Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş tekniği, sinema sanatına ait bir teknik olup sonradan edebiyatta kullanılmaya başlanır. Roman kahramanının bulunduğu zamandan geçmişe giderek olayları veya kahramanları okuyucuya aktarmak, okuyucunun geçmişle şimdiki zaman arasındaki bağlantıyı kurmalarını sağlamak amaçlanır. “*Geriye dönüş tekniği, konunun daha iyi anlaşılmasında, kahramanların tanıtılmasında ve olayların sebeplerinin ortaya konulmasında anlatıcıya yardımcı olur.*” (Karabulut, 2012: 1385)

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında yazar, olay örgüsünü oluştururken şimdiki zamandan geçmiş zamana giderek romanın başkişisi Haldun ile romanın diğer karakterlerinin daha önceki hayatlarında meydana gelmiş olaylara yer verir. Romanın başkişisi Haldun, bir ölü olduğu için sık sık geçmiş anılarını anlatır.

Haldun'un yaşadığı aşkları, çocukluğu, nasıl öldürüldüğü, GPB örgütüne nasıl katıldığı, GPB örgütü adına yaptığı eylemler, Doktor Sematyen ile Naum'un geçmişi, Doktor Sematyen ile Arinna'nın aşkı, Papaz'ın geçmişi, Yakop'un kim olduğu geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılır.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında Haldun, geçmişe giderek çocukluğuna dair şunları anlatır: “On altı yaşındayken okulu terk etmiştim. Nedenini bilmiyorum. Sanırım sıkılmışım. Bir kliniğe gönderdiler beni. Haftada üç gün terapiye katılacaktım ve doktorumun yaşadığım her şeyden haberi olacaktı. Dersleri izlemekten daha sıkıcıydı bu. Derhal iyileştim ve okuluma döndüm.” (Arkan, 2020: 13) *Ölü Kelebeklerin Dansı* romanında geriye dönüş tekniği, daha çok vaka zamanının genişletilmesinde ve romandaki kahramanların tanıtılmasında kullanılır.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında olaylar kronolojik olarak sıralanmamış, zamanda geriye dönüşler yapılmıştır. Geriye dönüş tekniği sayesinde okuyucu, başkahraman Hüseyin'in geçmişte yaşadıkları hakkında bilgi sahibi olur. Roman kahramanları hakkında geriye dönüşler sayesinde bilgi verilir. Roman kahramanlarından Hâkim Anne geriye dönüş tekniğine yer verilerek anlatılır:

“Konuşkan, sevimli bir kadındı. Dükkânın dört kat üstündeki küçük dairede, ikinci kocası Remzi Bey ve Agatha Christie'yle birlikte yaşıyordu. Salonundaki kitap raflarında abartısız yüzlerce polisiye roman vardı. Herkes Hâkim Anne diyordu ona. Yıllarca hâkimlik yaptıktan sonra emekli olmuştu. Yalnızca aybaşlarında, kirayı götürdüğümde karşılaşırdık. Bacaklarındaki ağırlardan yakınırdı. Fil hastalığına tutulmuştu, hiç dışarı çıkmazdı.” (Arkan, 2017: 9)

Başkahraman Hüseyin, bebeklik dönemine geri dönüş yaparak şunları aktarır:

“Bebektim ben.

Amcam kasabada büyük bir ev yaptırmıştı; üç katlı bir bina. Al katında geniş bir salon, üst katında yatak odaları ve banyolar vardı.

Mutfak yapmayı sonraya bırakmıştı. Ailenin eve taşınmasını bekliyor, ‘İnşallah gelecek yaz’ deyip duruyordu.” (Arkan, 2017: 203)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında en sık başvurulan teknik geriye dönüş tekniğidir. Çınar ağacı, Abdülhalim'in düşlerine ve düşüncelerine girerek zamanda geriye dönüşlerle Abdülhalim'in geçmişini anlatır. Akasya ağacı da her şeyi gördüğünü söyleyerek Enver Rıza'nın geçmişini anlatır.

Uyuyakalan Abdülhalim düşünde çocukluğunu görür. Çınar ağacı Abdülhalim'in düşüne girerek çocukluğunu ve çocukluğunda geçirdiği hastalığı şöyle anlatır:

"Çelimsiz bir çocuktu.

Arada bir düşüp bayılırdı.

Evlerinin bahçesinde, komşu evlerde, sokakta arkadaşlarıyla oynarken, mahalle mektebindeki küçük sınıfta sıvaları dökülmüş tavanın altından çıkan eski işlemlere bakarken sinirleri birden çekiliverir, soluk almakta zorlanır, kendini kaybederdi. Ani, ağır bir baş dönmesi, bir cehennem ateşi; küçük bedenine binlerce iğne batar..." (Arkan, 2017: 8)

Akasya ağacı, Enver Rıza'nın gazetecilik macerasının nasıl başladığını anlatmak için Enver Rıza'nın çocukluğuna geri dönüş yapar ve şunları anlatır:

"Enver Rıza ilk gazetesini çıkardığında beş yaşındaydı. Kestiği gazete kupürlerini ablasının okul defterinden kopardığı formlara yapıştırırdı. Sol üst köşeye kendi adını, ortaya da büyük harflerle gazetenin adını yazardı. Okuma yazmayı henüz beceremediği için, ne yazmak istiyorsa önce ablasına yazdırır, sonra da onun yazdığı harfleri taklit ederdi." (Arkan, 2017: 30)

Uyku romanında bazı yerlerde geriye dönüş tekniğine başvurulmuştur. Başkahraman Müdür Bey, Çiftlik Evi'ndeki erken doğum hadisesi sırasında kızının doğumunu hatırlar ve bunu şöyle anlatır: *"Prensesimin doğumunu anımsıyordum. Doğururken, karımın yanıdaydım. Yüzü ne kadar aydınlıktı! Tül gibiydi, düşündükleri görünüyordu. Benden yıllarca saklamıştı sanki o aydınlığı."* (Arkan, 2019: 109)

Süleyman, misafiri Zeynep'e geçmişte yaşadıklarını kısaca şöyle anlatır: *"Annem babam şapkalı tanrının gazabına uğrayınca, Mantarcıbaşı beni buraya bıraktı... Sonra büyüdüm; onları terk edip çiftlik evine yerleştim. Doğru mu yaptım, bilmiyorum... Bu konuda bana hiçbir şey söylemediler. Arada bir gelip birkaç gün kalırdım..."* (Arkan, 2019: 21)

Mino'nun Siyah Gülü romanında en çok başvurulan tekniklerden biri de geriye dönüş tekniğidir. Roman kişilerinin çocukluk anıları, özlemleri, aşkları ve yaşadığı olaylar geriye dönüş sayesinde okuyucuya aktarılır. Romanın başkahramanlarından

Ayşe, Zehra'nın hastalığını ve kendi yalnızlığını geçmişe giderek şöyle aktarır: *“Dört yaşındayken kızamık geçirmiştin. Bir Cuma gecesi idi, 1962 Mart'ının sonuydu. Baban iki gün önce Kore'ye uçmuş, bizi yalnız bırakmıştı. Ankara'nın mart soğuklarını bilirsin. Nasılsa halana göçeceğiz diye kömür de almamışız.”* (Arkan, 2021: 17)

Romanın başka bir yerinde ise Nuri Bey'in köyden kasabaya geldikten sonra neler yaşandığı geriye dönüşlerle aktarılır: *“Babam beni Cafer Bey'e teslim ettiğinde yirmi yaşındaydım. Gülizar'la yeni evlenmiştik. Kasabadaki evde, mutfak yanındaki küçük odada yatıyorduk. Halime orada, Cemil Bey'in annesi Zahide Hanım'ın ellerinde doğdu.”* (Arkan, 2021: 197)

Hırsız ve Burjuva romanında geriye dönüş tekniği sıklıkla kullanılır. Hadim Bey'in Eyüp'ün babası Salim Bey'in yanında muhasebeci olarak çalışmaya başladığı zamanlar nasıl biri olduğuna geriye dönüş tekniği ile şöyle yer verilir: *“1956 kışında, Eyüp'ün babası Salim Bey'in yanında muhasebeci olarak çalışmaya başladığında yirmi beş yaşındaydı. Sessiz, kendi halinde, küçük adımlar atarak yürüyen, mavi gözlerinin gizlediği gözlüklerini çıkardığında ortamda hafif bir serinliğe yol açan, neredeyse görünmez bir gençti.”*(Arkan, 2015: 82)

Hadim Bey'in çocukluğunun geçtiği 1930'lu yıllar geriye dönüşlerle şöyle anlatılır: *“Bugün olduğu gibi 1930'lu yıllarda da çocukları serbest salınma bırakmıyorlardı. Çünkü bıraktıklarında, Küçük Hadim ocaktaki çaydanlığı iki kez devirmiş, ilkinde ellerini ikincisinde de ayaklarını yakmıştı. Sonucun böyle olacağını bilmiyordu.”* (Arkan, 2015: 180)

Gülhisarlı Terziler romanında geriye dönüş tekniği en çok kullanılan roman tekniğidir. Romanda başkişi Ayhan Demir başta olmak üzere roman kişilerinin çocuklukları, yaşadıkları olaylar ve anıları geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılır. Ayhan Demir'in çocukluğu teyzesi Günnur Hanım'ın bakış açısıyla geri dönüş tekniğinden yararlanılarak şöyle aktarılır: *“Çocukken bizi çok korkutmuştu. Beş yaşına kadar tek kelime söylemedi. Ablam sürekli ağlıyordu; ‘Bu çocuk geri zekâlı mı Günnur?’ diyordu. Sonra, konuşmaya başlayınca ben daha fazla korktum. Çünkü çok yavaş konuşuyordu. Heceleri uzun uzun yayıyordu.”* (Arkan, 2021: 14)

Nedim Usta'nın Günnur'u gördüğü ve âşık olduğu ilk güne geriye dönüş tekniği kullanılarak romanda şöyle yer verilir: *"1963 Nisan'ıydı. Akşamüstüydü. Dükkâna gölge gibi bir kız girdi. O kadar gölge gibiydi ki, dükkâna girdiğini fark etmedik. Lütfü Ustam makinenin üstüne eğilmiş çalışıyordu. Ben çaydanlığı dolduruyordum; çay demleyecektim. Kız ayaklarının ucuna basarak yürüyor olmalıydı."* (Arkan, 2021: 32)

Nasreddin romanında roman kişilerini tanıtmak, bu kişilerin anıları ve yaşamlarını etkileyen olayları anlatmak amacıyla yazar geriye dönüş tekniğini kullanarak zamanda geriye dönüşler yapar. Kademsiz Bey, geriye dönüş tekniğinden de yararlanılarak şöyle tanıtılır:

"Kademsiz Bey, Akşar'a otuz dört yıl önceki meşum savaştan bir gün önce Konya'dan gönderilmişti. Görevi, o zamanki subaşının yokluğunda vekillik etmektir. Gelin görün ki bu vekâlet, otuz yılda neredeyse asalete dönüştü. Atanan yeni subaşılar, asker toplamaktan, cenkten cenge koştuktan Akşar'a uğrayacak fırsat bulamayınca, Kademsiz Bey'in vekilliğini hep uygun gördüler." (Arkan, 2020: 17-18)

Elçi Bey'in ölümünün Zati Bey'in ölümüyle bir ilgisinin olabileceğini düşünen Deveci Danyal, bu olayı hatırlatmaya çalışır. Kademsiz Bey buna karşı çıkar. Bu olay geriye dönüş tekniği kullanılarak şöyle anlatılır: *"Yirmi yedi ay, yirmi üç gün önce, Subaşı'nın şürekâsından Elçi Bey'in cesedi göl kıyısında, sazlıkta bulunmuştu. Vücudunda herhangi bir darp izi yoktu; eceliyle ölmüşe benziyordu."* (Arkan, 2020: 26)

4.6. Günlük Tekniği

Bir kişinin başından geçen olayları tarih belirterek günü gününe yazdığı yazı türüne günlük (günce) denir. Günce, *"iletilemeyen, ulaşılamayan, hissettiremeyen duyguların, düşüncelerin yazılı ifadesi olan günlükler, kişinin çevresiyle ilişkilerindeki çarpıklıkların, yanlışlıkların, yanlış anlaşımaların, başkalarıyla paylaşılan ya da paylaşılamayanların yazıya dökülmesi"* amacıyla kaleme alınır. (Dönmez, 2021: 2372) Kişinin bir bakıma kendi kendine yazdığı mektup niteliği taşıyan günlükler tecrübeler hakkında bilgi vermesi, kişisel deneyimleri başkalarıyla paylaşması ve özel hayatı yansıtması noktasında çok önemli bir yere sahiptir.

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında yazar, günlük tutma tekniğini kullanır. Her bölüm başlığına yaşanan günün ismi verilir. Başkışı Haldun, öldükten sonra yaşadıklarını günlük tutarak anlatır. Haldun, bunu romanın başında şöyle anlatır:

“Bugün ölümümün on altıncı günü. 26 Nisan 2018... Ölümümün on altıncı gününde anılarımı yazmaya karar verdim ben.” (Arkan, 2020: 7)

4.7. Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akışı tekniğinde roman kişilerinin düşünme eylemi olduğu gibi aktarılır. Bu teknikte kahramanın zihnindeki düşünceler arasında ‘mantıksal bir bağ’ yoktur. Mehmet Tekin, *Roman Sanatı* adlı eserinde bilinç akışı tekniğini şöyle tanımlar: *“Bireyin duygu ve düşüncelerinin, seri fakat düzensiz olarak şekillenen bir iç konuşma halinde verilmesi anlamına gelmektedir.”* (Tekin, 2022: 281) Yazar; bilinç akışı tekniğini roman kişilerinin olaylar ve durumlar karşısında verdikleri tepkileri göstermek, neler hissettiklerini ve ne gibi çıkarımlarda bulunduklarını aktarmak için kullanır.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında Hüsnü Arkan bilinç akışı tekniğini de kullanır. Dikiş makinesinin başında oturan annesiyle konuştuğunu zanneden Hüseyin’in zihnindekiler bilinç akışı tekniği ile verilir:

“Başka birine benziyor annem. Kime benzediğini çıkaramıyorum. Çünkü hayat büzülüyor. Tam saçlarını düşündüğüm anda dersimi yapıp yapmadığımı soracak, biliyorum. O kızın yürüyüşünün de başka birinin yürüyüşüne benzediğini anımsıyorum. Bunu düşündüğümde, nedense bağ evinin pencere camındaki çatlak geliyor aklıma. Bir yüzü andırmıyor bu çatlak; tam olarak bir yüz. Bakınca kendime bakmış gibi oluyorum, içime bakmış gibi.. Sonra bağ evinden çıkıyorum. Tulumbadan su çekip çapacılara götürüyorum. Götürmüş olmalıym.” (Arkan, 2017: 88)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında Kırlangıç’ın hastalığı abisinin de öldürülmesi üzerine ilerler. Kırlangıç abisinin hakkını aradığını ifade ederek küçük kâğıtlara yazılar yazar. Kırlangıç’ın içinde bulunduğu düşünce karmaşası bilinç akışı tekniği kullanılarak aktarılır. Yazdığı yazılardan birinin içeriği şöyledir:

“İkinci kadın penceresinde demir var, birinci kadın yok! Nedense! Hedense! Basura karşı! Her neyse, sonuçta tedbirlere uzanan bakışlarımız bun alıyor. Kanama devam ediyor. Panamalı bir hasta için her aşk pozitif... Korunmayı aşan bir maksat... Demir camı mı koruyor, farkında olduğumuz bu mu? Yoksa farkında olduğumuzu mu? En iyisi bir genelge yayınlasın Demirel Hükümeti.” (Arkan, 2017: 20)

4.8. Diyalog Tekniği

İki veya daha çok kişi arasında geçen konuşmalara diyalog denir. Göstermeye dayalı edebi türlerin (tiyatro, sinema...) en önemli tekniklerinden biri olan diyalogun romanda kullanılması, yazarın okuyucuyla roman kişilerini baş başa bırakma isteğinden doğar. Yazarın aradan çekilmesiyle roman kişileri daha gerçekçi bir nitelik kazanarak

okuyucuya doğrudan seslenme ve onu etkileme şansı kazanır. Philip Stevick’e göre diyalogların kullanılması “*okuyucuyu roman dünyasının içine sokmanın en açık ve belli şeklidir.*” (Stevick, 2021: 245)

Ölü Kelebeklerin Dansı romanında daha çok başkişi Haldun ve diğer roman kahramanları arasında geçen karşılıklı konuşmalara yer verilir. Haldun ve Doktor Sematyen arasında geçen bir diyalog:

“‘Gördüm!’ dedim.

‘Uçuyorlar mıydı?’

‘Uçuyorlardı!’

‘Dans ediyorlar mıydı?’

‘Eh, sayılır...’” (Arkan, 2020: 154)

Bunun yanı sıra romanın diğer kahramanlarının arasında da diyaloglar geçer. Doktor Sematyen ve Papaz arasında ise şöyle bir konuşma geçer:

“‘Siz Taocular bunu anlayamazsınız!’ diye de ekledi.

‘Ben Taocu değilim,’ dedi Sematyen, ‘ateistim...’

‘Her ne olursan ol! Çinli değil misin?’

‘Bak bu doğru. Belki de bu yüzden Tanrı’yla aram her zaman iyi olmuştur. O benden uzak durmuştur, ben de ondan... Oysa sen, neye nasıl inanacağını bile bilmiyorsun daha. Tanrı’yla aranı bu yüzden düzeltemiyorsun. Görmüyor musun, sana acımıyor...’” (Arkan, 2020: 65)

Mehmet Tekin’e göre diyalog tekniği, romanın anlatımına “*çeşitli açılardan güç katmakta*” eserin “*edebi ve düşünsel*” yapısını zengin hale getirmektedir.

Menekşeler Atlar Oburlar romanında diyaloglara sık olmasa da yer verilir. Diyaloglar genellikle başkahraman Hüseyin ile romanın diğer kahramanları arasında geçer. Başkahraman Hüseyin ve Boncuk arsında geçen bir diyalog şöyledir:

“‘Hayır’, dedim. ‘Bu kez sade bir tören yapalım!’

‘Peki davulum? Onu sana bırakabilir miyim? Biliyorsun, annemde kalırsa atar.’

‘Tamam, o bende kalsın. Döndüğünde alırsın.’” (Arkan, 2017: 22)

Romanda diğer kahramanlar arasında geçen diyaloglara da az da olsa yer verilir. Kaptan ve Yakup arasında şöyle bir diyalog geçer:

“‘Önce kaldırımda yürümeyi öğren!’ diyordu Kaptan.

‘Peki, usta!’ diye yanıtlıyordu Yakup.

‘Kadınsız yürümeyi öğren!’

‘Peki usta!’

‘Parasız ve aç yürümeyi öğren!’

‘Peki usta!’

‘Bundan zevk almaya başladığın anda tiyatrocı olmuşsun demektir!’

‘Ama zevk alıyorum usta!’” (Arkan, 2017: 18)

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında diyaloglar çok uzun tutulmaz. Diyaloglarda konuşan kişilerin cümleleri tırnak içine alınır. Küçükken hasta olan Abdülhalim’i görenler onu deli olmakla suçlar, ondan irkilir ve ona acırlar. Sürekli kolunun çıkmasını hastalığının belirtisi sayarlar. Abdülhalim kolu çıktığında yaşlı halayığın yanına koşar ve aralarında şöyle bir diyalog geçer:

“Emine Teyze, yine kolum çıktı.”

“Durup dururken çıkmaz a! Ne yaptın yine, takla mı attın?”

“Tövbe, bir şey yapmadım.” (Arkan, 2017: 9)

Uyku romanında yazar diyalog tekniğini kullanarak roman kişilerinin birbirleri hakkındaki duygu ve düşüncelerine yer vererek olaylara müdahale etmez. Müdür Bey, koydaki kulübede Cüce ile karşılaşınca aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“‘Merhaba!’ dedim.

Olta kamışını iskele tahtalarının arasına sıkıştırıp ayağa kalktı; yüzünü bana döndü.

‘Merhaba!’

Bir cüceydi. Hiçbir şey söylemedim. Karşısında öylece durdum.

‘Şaşırdınız mı?’ dedi.

‘Hayır, şaşırmadım...’

‘Evet, şaşırdınız...’

Yanıt veremedim; çünkü şaşırmıştım.” (Arkan, 2019: 68)

Mino'nun Siyah Gülü romanında roman kişileri arasındaki diyaloglar çok kısa tutulmuştur. Zehra, oğlu Niyazi'nin bir kızla ilişkisi olduğunu öğrendikten sonra kocası Ahmet ile arsında şöyle bir konuşma geçer:

“‘Niyazi'yle mi kalıyor?’

‘Üç aydır... Kasım sonunda evlenmeyi düşünüyorlar.’

‘Bunu söylemek için benim Ankara dışına çıkmamı mı bekledi?’

‘Bilmem! Galiba...’” (Arkan, 2021: 49)

Hırsız ve Burjuva romanında da kişiler arasındaki konuşmalar diyalog tekniği kullanılarak verilir. Konuşmalar tırnak içinde gösterilir. Eyüp ile Hadim Bey arasında geçen konuşmalara diyalog tekniği ile şöyle yer verilir:

“‘Sence babam da mutsuz muydu, Hadim Bey?’

‘Mutluydu, efendim. Sizin kadar mutluydu.’

‘Yani... Kalıtsal bir şey mi acaba, diye düşündüm.’

‘Kalıtsal olabilir ama biz buna ticari alışkanlık dersek daha iyi anlaşılır... Birçok girişimcinin işi, evvel ezel kötü gitmiştir. Bu sizi mutlu biri yapmaya yeter mi?’” (Arkan, 2015: 44)

Gülhisarlı Terziler romanında roman kişileri arasında geçen konuşmalar diyalog tekniği kullanılarak verilir. Bu diyaloglar bazen kısa bazen de uzun olarak tırnak işareti içinde gösterilir. Ayhan Demir, Sema Abla'nın kocasını merak edip Dilaver'e sorunca aralarında şöyle bir diyalog geçer:

“‘Kocasını polis yakaladığında, Sema Abla ondan ayrılmak üzereymiş,’ dedi Dilaver. İki yıldır görüşmüyorlarmış; boşanma davası açmış. Sonra da adam ölmüş.’

‘Bu kadar mı?’

‘Bu kadar.’

‘Sen nereden biliyorsun bunları?’

‘Timur anlatmıştı.’” (Arkan, 2021: 47)

Nasreddin romanında kişiler arasındaki konuşmalar, diyalog tekniği kullanılarak verilir. Yazar diğer romanlarında olduğu gibi bu son romanında da bu tekniği kullanır. Diyaloglar, tırnak içine alınarak gösterilir. Romanda gelişen olayların okura direkt ulaşmasını sağladığı için inandırıcılığı artırır. Çerçiyân'ın oğlu ve gulam için koluğa

gelen Modon Guba ve Hacı Kadı arasındaki konuşmalar diyalog tekniği kullanılarak verilir:

“‘Bunların Hükmi verildi mi Kadı?’ dedi.

‘Verilmedi, sabaha verecek idik.’

‘Ne verecek idin?’

‘Kitap ne yazdıysa odur.’

‘Şahidin, delilin var mıdır?’

‘Bekçi sokakta görmüş?’” (Arkan, 2020: 52)

4.9. İç Monolog Tekniği

İç monolog (iç konuşma), bir psikolojik analiz tekniği olarak roman kişilerinin karşısında biri varmış gibi kendi kendine yaptıkları konuşmalardır. İç monologda kişinin duygu ve düşünceleri belli bir mantık sırasına göre kişinin ağzından aktarılır. Gürsel Aytaç’a göre iç monolog: “Yazarın roman figürlerinin akıllarından geçeni, içlerinden geçirdiklerini, onların kendileriyle konuşmaları tarzında yansıtmaya tekniğine verilen addır.” (Aytaç, 2021: 43) Bu teknikte anlatıcı aradan çekilir, açıklama ve yorumları okura bırakır. Bu teknik sayesinde roman kişilerinin iç dünyasının okuyucu tarafından rahat anlaşılması sağlanır.

Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer romanında iç monolog tekniği daha çok Abdülhalim ve Enver Rıza’nın iç dünyalarındaki düşüncelerini yansıtmak için kullanılmıştır. Romanın başkahramanı Abdülhalim Bakaş’ın kollarında koğuşa doğru götürülürken düşünceleri iç monolog tekniği kullanılarak şöyle anlatılır: “Ne kadar hafiflemişim! Bir meleşin kanatlarıyla uçuyorum. Anam kucağına almış gibi. Peki, o ihtiyar nereye gitti? Miralay Vahap Bey’i gördüm! Burası neresi? Burası Kızılyar! Burası Krasnoyarsk! Voyenni Koruduk garnizonu!” (Arkan, 2017: 236)

Uyku romanında aynı zamanda anlatıcı olan başkahraman Müdür Bey, zaman zaman olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerine de yer vererek okuyucuyu iç dünyasıyla karşı karşıya getirmeye çalışır. Müdür Bey iki ay süren tutukluluk süresinden mahkemeye çıkarıldığı güne kadar karısını ve kızını göremez. Bu durum karşısında Müdür Bey’in hissettikleri iç monolog tekniği kullanılarak şöyle aktarılır: “Tek kişilik bir hücrede, sessizliğin büyük krallığının biricik tebaası olarak, yalnızlık

bayrağını ruhumun gönderisine çekmiştim. Daha iyisi ya da daha kötüsü olamazdı; tıpkı dışarıdaki yaşamım gibiydi...” (Arkan, 2019: 46)

Müdür Bey’in yaşlandıktan sonra Cavidan’a karşı duygularının nasıl şekillendiği de iç monolog tekniğiyle şöyle yansıtılır: *“Yaşlanıyordum. Yaşlandıkça, Cavidan’ın yakınlığı daha çok hoşuma gidiyordu. Acıkmanın ve doymanın kapılarını açıp kapıyor, saklanıyor, ortaya çıkıyor oyun oymuyorduk... Aşk buydu.”* (Arkan, 2019:207)

Mino’nun Siyah Gülü romanında kahramanların duygu ve düşünceleri iç monolog tekniği kullanılarak aktarılır. Romanın başkahramanlarından birisi olan Cahit’in, politikaya karşı düşünceleri iç monolog tekniği kullanılarak şu şekilde yansıtılır: *“Kendimi bildim bileli siyasetin uzağında kalmışımdır. Fakülte yıllarımda birkaç yasaklanmış şiir okudum ama bu sınırı hiç aşmadı. Daha sonra da. Meral, Menderes’in uçak kazasından kurtulduğu gün gözyaşı döktüğünde hissettiğim burukluktan öte bir siyasi tecrübem olmadı.”* (Arkan, 2021: 76)

Zehra, halasının odasında bulunan bavulu açıp içindeki dosyalara baktığı sırada birçok tanıdık isme ait mektuplar görür. Bu mektupları okuduktan sonra Zehra’nın duygu ve düşünceleri iç monolog tekniği kullanılarak şöyle yansıtılır: *“İnanamıyorum. Hasan’ı asanlar, kendi dertlerine düşmüş bu insan müsveddeleri miydi? Vatan diye attıkları çılglık, bu kadar mı samimiyetsizdi?”* (Arkan, 2021: 230)

Hırsız ve Burjuva romanında yazar, roman kişilerinin duygu ve düşüncelerini iç monolog tekniği ile okuyucuya sunar. Eyüp’ün işlerin yolunda gitmediğini ve Hadim Bey’in kendisini terk edeceğini söylemesi üzerine Hadim Bey’in düşünceleri iç monolog tekniğiyle şöyle aktarılır: *“Hadim Bey başını önüne eğip gülümsedi. ‘Bunun babası da böyleydi,’ diye düşündü. ‘İşler yolunda gittiğinde bile aynı şeyi tekrarlayıp dururdu: İşler yolunda gitmiyor...’”* (Arkan, 2015: 35)

Yazar, Gülgün ve Hülya’nın Hadim Bey’in yaşadığı evin terasına çıktıklarında gördükleri manzara karşısındaki duygu ve düşüncelerini iç monolog tekniğiyle şöyle yansıtır: *“Terasa çıktıklarında renklendirilmiş bir İstanbul gravürüyle karşılaştılar. Gülgün, ‘Bu şehir ne kadar güzelmış,’ diye düşündü. Hülya’ysa, ‘İstanbul ne kadar büyükmüş,’ dedi. Adıyok bir şey düşünmedi ve demedi.”* (Arkan, 2015: 111)

Gülhisarlı Terziler romanında kişilerin duygu ve düşüncelerini içeren cümleler iç monolog tekniği kullanılarak verilir. Ancak bu cümleler çok kısa tutulur. Ayhan Demir ve Dilaver, Berlin dönüşünde sabah Camlı Bahçe'nin önünde buluştuklarında Dilaver'in Gülhisar'ı özlediğini söylemesi üzerine Ayhan'ın duygu ve düşünceleri de iç monolog tekniğiyle şöyle verilir: “*O öyle deyince, Ayhan Demir de Gülhisar'ı özlemiş olduğunu düşündü. Sonra ‘nesini özledim ki?’ diye düşündü.*” (Arkan, 2021: 20) Romanın başka bir yerinde Ayhan Demir, teyzesi Günnur Hanım'ın yanında merdivenlerden inen Celal Karanlık'ı ilk kez gördüğü sırada “*Bu mu yani?*” (Arkan, 2021: 57) diye düşünür. Bunun dışında romanın 59 ve 139. sayfalarında da iç monolog tekniği kullanılmıştır.

Nasreddin romanında iç monolog tekniğinin kullanılmasıyla roman kişilerinin iç dünyaları yansıtılmış olur. Okuyucu aracısız bir şekilde roman kişilerinin iç dünyalarına hâkim olur. Başkişi Hâce, Nergis'in avladığı mozağı herkes uyuduktan sonra yemeye başlar. Bu sırada çağlayanın sesine karışan hışırtıları, fısıltıları duyan Hâce aklından şunları geçirir: “*Zannederim mozak dişlerken Allah'a yakalandık,*” (Arkan, 2020: 95) Romanın bir başka yerinde ise Nergis, abisinin kendisine yazdığı mektubu okuyunca şunları düşünür: “*Demek beni yıllardır aradılar,*”, “*demek ki ben onların çok kıymetli Saranma'sıyım.*” (Arkan, 2020: 113)

SONUÇ

Birçok yazar gibi yazın hayatına öyküyle başlayan Hüsnü Arkan; şiir, roman ve eleştiri türlerinde eserler verir. Yazdıklarını kesin ölçülerle ayırmayan yazarın eserlerinde modernist ve postmodernist akımın etkileri görülür. *Uyku*, *Ölü Kelebeklerin Dansı*, *Nasreddin* gibi romanları fantastik öğeler içerse de Hüsnü Arkan, romanlarının genelinde toplumsal sorunlara göndermelerde bulunmaya çalışır.

Hem bireysel hem de toplumsal konulara yer veren yazar romanlarında ölüm, aşk, kadın, yalnızlık, inanç (din), merhamet, adalet, kendini gerçekleştirme, ihanet, geçmişe özlem, siyasi olaylar, göç, ideolojik çatışmalar gibi temaları kullanır. Meseleleri olan bir kuşağın alışkanlıklarını taşıdığını ifade eden yazar bu meselelere duyduğu merak ve sorgulamayla eserlerini oluşturur.

Romanlarında yaşadığı olayların da etkisinin olduğu açıkça görülür. Özellikle siyasi sebeplerden dolayı yurtdışına gitmek zorunda kalması, burada yaşadığı mülteci hayatını yazdığı romanlarla yansıtmaya çalışır. Ancak yazar bunları aktarırken anlatıcı pozisyonunda kalır, roman kişilerinin kendine özgü yapılarını ve piskodinamiklerini özgür bırakır.

Romanların olay örgüsü bölümlere ayrılarak anlatılır. Romandaki bölümleri sayılarla veya içeriğe uygun bir şekilde belli başlıklar altında isimlendiren yazar, romanlarında genel olarak gözlemci bakış açısını kullansa da kahraman bakış açısı ve çoğul bakış açısını da kullanmayı ihmal etmez. Böylece okuyucuyla daha da yakınlaşan yazar, romanın anlatımını da tekdüzelikten kurtarmıştır.

Yazar, romanda zamanı kurgularken genel olarak geri dönüşlerle genişletme yoluna gitmiştir. Zamanda ileriye doğru kırılmalar daha az tercih edilmiştir. Bundan da anlaşılacağı üzere romanlardaki zaman kavramı kronolojik bir şekilde ilerlemez.

Yazarın doğduğu yer olan İzmir başta olmak üzere yaşadığı yerler olan İstanbul ve çevresi ile Almanya, Hollanda, Belçika, Rusya gibi Avrupa ülkeleri romanlarda mekân olarak tercih edilmiştir. Yine aynı şekilde Konya, Denizli, Ankara gibi bazı Anadolu kentleri de romanda mekân olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra *Uyku* romanında Müdür Bey ve arkadaşlarının yaşadığı Kış Bahçesi, mantarcıların yaşadığı köy ile Muhtar'ın kaldığı Çiftlik Evi gerçek olmayan fantastik mekânlardır. Bu

mekânların hepsi çoğunlukla çevresel mekân olarak kullanılsa da roman kişilerinin içinde bulundukları durumdan da etkilenerek algısal mekân niteliği kazanırlar. Yazar, mekân tasvirlerini de çok uzatmamıştır.

Romanlarındaki olayları gerçek yaşamdan hareketle kurgulayan yazar, kişilerini de bu bağlamda gerçeğe uygun olacak şekilde tasarlamıştır. Tüm romanları için bu genellemeyi yapmak mümkün değildir. Yazar roman kişilerini geriye dönüş, özetleme ve diyalog gibi anlatım teknikleriyle tanıtır. Romandaki kişilere bakıldığında genellikle çocukluklarında yaşadıkları problemlerin hayatlarının geri kalanını da etkilediği ve bu sorunları aşmada çok da başarılı olmadıkları görülür. *Uyku* romanında başkışı Müdür Bey, *Gülhisarlı Terziler* romanında başkışı Evren ve *Ölü Kelebeklerin Dansı* romanında başkışı Haldun gibi kişiler ve bu kişilerin bazı yakınları hayatlarını kaybetmişlerdir.

Açık, anlaşılır ve yalın bir dil kullanan yazar, *Nasreddin* ve *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer* gibi romanlarında dönemin konuşma diline yakın bir dil kullanmaya çalışır. Özellikle *Nasreddin* romanı için özgün bir dil oluşturmaya çalıştığını ifade eden yazar bir röportajında eski metinlerden, Âşık Paşa'dan, Yunus Emre'den, Salah Bırsel ve Ahmet Rasim'den yararlandığını söyler. Müzisyen kimliğiyle ön plana çıkan yazarın romanlarında da müzik terimlerine, şarkı sözlerine çokça yer verdiği görülür.

Hüsnü Arkan'ın romanları için kısaca yapısal ve tematik açıdan modernist ve postmodernist akımların özelliklerini yansıtan, merkezine bireysel ve toplumsal sorunları alan eserlerdir diyebiliriz.

KAYNAKÇA

İncelenen Eserler

- Arkan, H., (2015). *Hırsız ve Burjuva*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 218.
- Arkan, H., (2017). *Menekşeler Atlar Oburlar*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 206.
- Arkan, H., (2017). *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 292.
- Arkan, H., (2019). *Uyku*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 226.
- Arkan, H., (2020). *Nasreddin*, Sia Yayınları, İstanbul, 223.
- Arkan, H., (2020). *Ölü Kelebeklerin Dansı*, Sia Yayınları, İstanbul, 164.
- Arkan, H., (2021). *Gülhisarlı Terziler*, Sia Yayınları, İstanbul, 188.
- Arkan, H., (2021). *Mino'nun Siyah Gülü*, Sia Yayınları, İstanbul, 260.

Yararlanılan Eserler

- (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Aktaş, Ş., (2017). *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*. Kurgan Edebiyat, Berikan Yayınevi, Ankara, 218.
- Arkan, H., (2023). *Hırsız Var!*. Sia Kitap, İstanbul, 211.
- Aytaç, G., (2016). *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelenmeler*. Doğu Batı Yayınları, Ankara, 471.
- Ayyıldız, M., (2011). *Roman Tanım-Tarihçe-Teknik*. Akçağ Yayınları, Ankara, 200.
- Çetin, N., (2021). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Akçağ Yayınları, Ankara, 299.
- Forster, E. M., (2022). *Roman Sanatı*. Milenyum Yayınları, İstanbul, 220.
- Hawthorn, J., (2014). *Roman Analizi*. Kesit Yayınları, İstanbul, 360.
- Korkmaz, R. ve Şahin V., (2018). *Romanda Kişiler Dünyası*. Akçağ Yayınları, Ankara, 577.
- Korkmaz, R. ve Şahin V., (2021). *Romanda Mekan*. Akçağ Yayınları, Ankara, 309.

Sazyek, H., (2021). *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatında Yüz Terim*. Hece Yayınları, Ankara.

Stevick, P., (2021). *Roman Teorisi*. Akçağ Yayınları, Ankara, 382.

Şahin V., (2020). *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi*. Akçağ Yayınları, Ankara, 663.

Şahin V., (2021). *Romanda Zaman*. Akçağ Yayınları, Ankara, 598.

Tekin, M., (2020). *Roman Sanatı*. Ötüken Yayınları, İstanbul, 290.

Makaleler

Bağcı, M., (2022). *Orhan Kemal'in Murtaza Romanında Laytmotif Tekniğinin Kullanılışı*. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 8, s. 687-702.

Balcı Baykoç, F., (2021). *Mahrem ve Kırmızı Zaman Romanlarında Birtakım Postmodern Anlatım Teknikleri*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, s. 779-792.

Can, A., (2013). *Romanda Zaman Meselesi*. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 9, s. 107-137.

Demir, Ş., (2020). *“Sevincini Bulmak” Adlı Hikâyedeki Anlatım Teknikleri*. TÜRKÜL Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 8, s. 290-314.

Dönmez, E., (2021). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anlatım Tekniği Olarak Günlük, Mektup ve Hatıranın İşlevi*. Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 5(3), s. 2369-2404.

Eyigün, S., (2007). *Modern ve Geleneksel Romanın Temel Farkları ve Politik Gündümlü Romanın Modern Roman İçindeki Yeni Konumu*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(2), s. 261-268.

İlhan, N., (2012). *Hikâyenin Hikâyesi ya da Bir Ütkurmaca Düzleminde Ayışığında Çalışkur*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8, s. 63-72.

Karabulut, M., (2012). *Yusuf Atılgan'ın “Aylak Adam” Romanında Anlatım Teknikeri*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(1), s. 1375-1387.

- Narlı, M., (2009). *Postmodern Roman ve Modern Gerçekliğin Yitimi*. Türkbilig, (18), s. 122-132.
- Özcan, R., (2014). *"Yalnızlık" ve "Yalan" Bağlamında Kurgulanan Üç Roman Kahramanı: Fahim Bey, Samim ve Hayri İrdal*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(9), s. 813-826.
- Öztürk, D., (2021). *Dede Korkut Hikâyeleri'nden Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesine Genel Bir Yaklaşım*. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi, 8(65), 175-191.
- Sağlık, Ş., (2017). *Postmodernizmin Modern Türk Edebiyatındaki Üç Hali*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2), s. 16.
- Şengül, M. B., (2010). *Romanda Mekân Kavramı*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(11), s. 428-538.
- Şengül, M. B., (2011). *Romanda Zaman Kavramı*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(16), s. 429-435.

Tezler

- Can, Ş., (2011). *Faik Baysal'ın Romanlarında Şahıslar Dünyası*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya. 159.
- Tuğluk, A., (2016). *Postmodern Türk Romanında İroni*. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır. 446.
- Yılmaz, N., (2017). *Türk Romanında Doğu Anadolu*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum. 812.

İnternet Kaynağı

- Gençer, L., 2023. Söylenti Dergi. <https://www.soylentidergi.com/edebiyatta-anlaticinin-rolu-bakis-acilari/> (04.07.2023).
- TDK, 2023. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/> (24.06.2023).
- TDV, 2023. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/roman> (25.08.2023).

EKLER

Ek-1: Röportaj

(Hüsnü Arkan ile 07. 06. 2023 tarihinde yaptığımız görüşmemizden.)

1. Özgeçmişiniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

1958 İzmir, Kınık doğumluyum. 74'te Bergama Lisesi'nden mezun oldum, ADMMYO'da üç yıl mimarlık okuduktan sonra 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdim. 1985'te kesinleşen cezam sonrasında sekiz yıl Atina'da, Amsterdam'da ve Köln'de mülteci olarak bulundum. 93'te Türkiye'ye döndüm.

2. Sizin için sanat ne ifade ediyor?

Bunun tek ve kısa bir cevabı yok sanırım. Herhalde düşüncelerimi ifade edebilmek, kabul ve itibar görmek, tanıklıkları kayda geçirmek, sosyal değişimleri olumlamak ya da reddetmek ihtiyaçlarıyla ilgilidir. Bunun bir yaşama biçimi olduğunu da eklemem lazım. Bir de tabii, edebiyat kendimi bir iktidar sahibiymişim gibi hissetmeme izin vermiyor. Sıradan biri olarak diğer sıradanları anlamaya çalışıyorum. Bu eşitlikçi bir ilişki. Onların da beni anlamasını umuyorum.

3. Kendinizi nasıl bir yazar olarak tanımlarsınız? Modernist yoksa postmodern mi?

İkisi arasındaki çizginin net olduğunu düşünmüyorum. Her şeyden önce tarihi dönemlerle, 'modalarla' ilgili bir şey olarak görünüyor ama istisnaları çok fazla. Cervantes'in yazdıkları klasik öncesi bir döneme özgüymüş gibi görünse de birçok açıdan modernist ya da post-modernist olarak adlandırılmaya da uygun görünüyor. Bir dönemde başat haline gelen edebiyat akımları, kendilerinin yanı sıra ve hatta kendi içlerinde önceki ve sonraki akımların özelliklerini de barındırabiliyor. Bu, kanımca istisnadan çok daha fazla bir şeyi ifade ediyor. Konuyu sanırım iki açıdan ele alabiliriz ki bunların iç içe geçmiş olduğunu sanıyorum. Birincisi işlenen temalar ve içinde bulunulan tarihi dönemin edebiyatla olan etkileşimi. İkincisiyse yazma tekniklerindeki değişiklikler, üslup anlayışlarının farklılaşması. Ben sorunuzun daha çok ikinci noktaya yöneldiğini düşünüyorum. Şimdilik post-modernite vurgusu daha çok sosyologların, sanat tarihçilerinin işine yararmış gibi görünüyor. Yaşadığımız dönemin edebiyatının değerlendirilebilmesi, bir elli yıl sonra daha mümkün hale gelecektir. Kişisel olarak katı

bir üslup çizgisine sahip değilim. Fantastik denebilecek üç romanımın, Ölü Kelebeklerin Dansı, Uyku ve Nasreddin'in, daha çok işlenen konuların gereği farklı algılanmaları normal. Bunlarda, teknik olarak, tarihten, tarihi dönemden uzakta kalma, güncelin dışında kalma gibi bir durum var. Ama aynı zamanda bugünün sorunlarına göndermeler de içeriyorlar. Sanırım dil yapısı da bu ikiliğe uygun bir biçimde farklı hale geldi. Bunlara modern ya da post-modern romanlar denebilir mi bilmiyorum. Ayırmak, kategorize etmek anlamayı kolaylaştırmak içindir. Bu açıdan, yazdıklarımı kesin ölçülerle tanımlamak bana düşmezmiş gibime geliyor.

4. Yazarın yazdığı romanlarındaki kahramanlarla ilişkisi var mıdır? (Menekşeler Atlar Oburlar romanında Hüseyin, Hırsız ve Burjuva romanında Evren, Gülhisarlı Terziler romanında Ayhan gibi.)

Roman karakterleriyle bir içselleştirme ilişkim olmadı. Yaşadıklarımın yola çıkarak yazdığım roman bölümleri oldu ama anlatıcı pozisyonunda kalmayı her zaman tercih ederim. Karakterlerin kendi yapılarını, kendi psikodinamiklerini oluşturmak şimdilik daha eğlenceli görünüyor. Ancak elbette arada kaçaklar oluyordur.

5. Bir yazar olarak romandan beklentiniz nedir?

Anlatacaklarımın eksik ya da fazla olmasını umursamadığımı söyleyemem. Fazlalıklara son yıllarda pek tahammülüm yok. Ne kadar çok insanın okuduğuyla da pek ilgilenmem. Daha doğrusu, daha çok okunsun diye papaz-kraliçe hikâyesi anlatmam. Sağlam, açık vermeyen bir dil, açık vermeyen bir psikodinamikler bütünü oluşturmaya çalışırım. Becerebiliyor muyum, bilemiyorum.

6. Yazarın hayatında yaşadığı olaylar romanlarına konu olmuş mudur?

Tabii ki olmuştur ama bunların hepsini anlatıya uyarlamaya çalışırım. Okur, anlatıyı yazarla ilişkilendirmeye meyillidir ama klasik tedarisattan geçmiş okur buna pek itibar etmez. Daha çok konuyla, dönemle, işin coğrafyasıyla ve insanla ilgilenir. Ben de, doğrusu, böyle bir okuru tercih ederim.

7. Sizi sanata yönlendiren birileri oldu mu?

Yönlendirme diyemem. Aile içinde resimle, karikatürle, müzikle uğraşanlar vardı ama sanat, edebiyat filan konuşulmazdı. Lisedeki arkadaş grubumla ilişkim beni kendiliğinden buraya doğru itti. Klasik müzik dinlemeyi, klasik edebiyatı okumayı,

felsefe okumayı filan öğrendim. Bunlar hakkında konuşurduk, birbirimizin merakını giderirdik. Sonra araya on yıla yakın bir boşluk girdi. Siyasi edebiyata, felsefeye merakım arttı. Sonrasında kendimi yazıyor ve müzikle uğraşıyor buldum.

8. Yazarlığınızda bir dönüm noktası var mıdır?

Var galiba. İlk dosyayı seksenlerin ortasında tamamlamıştım. Yayınlanıp yayınlanmaması pek umurumda değildi, hatta yayınlanması için bir on yıl bekledim. Bu arada ikinci romanı bitirdim ve üçüncüyü yazmaya koyuldum. Sanırım dönüm noktası bu ısrarı keşfetmem oldu. Bir de 2000'lerin başında bir internet sitesi maceramız oldu. Yiğit Bener ve Levent Mete'yle iktidarsız.com'da buluştuk. Birbirimizin romanlarını okumak, eleştirmek benim için oldukça yararlıydı.

9. Bir romana başlamaya hazırlanırken Hüsnü Arkan ne yapar?

Meseleleri olan bir kuşağın alışkanlıklarını taşıyorum. Siyasetten, dünyanın nereye gittiğinden haberdar kalmaya çalışırım. Meseleler genellikle sorulardan ibarettir. Darbeler Türkiye'sinde yirmi, yirmi beş yıl neler yaşandığına duyduğum merak beni Mino'yu yazmaya itti. 13. yüzyıl Anadolu'suna ya da Sarıkamış olayına ilişkin hemen hemen hiçbir şey bilmiyordum. Bu konularda bilgilenmek, talebe gibi çalışmak yıllar alıyor. Yazdığım üç dönem romanında benim de meraklarım giderilmiş oldu. Bunun yanı sıra o dönemlerin davranış kalıplarına ilişkin modeller de çıkarmak gerekiyor. Modalar, argolar, aile ilişkilerindeki, toplumsal ilişkilerdeki farklılıklar; bütün bunlar üstünde çalışmanız gereken ödevler.

10. Müzikle ilgilenmenizin yazarlığınıza ne gibi etkisi olmuştur?

Herhalde bir metin oluşturmak, bir proje oluşturmak konusunda karşılıklı bir etkileşim ve fayda olmuştur. Şarkı formu fazlalığı taşımaz. En kısa sürede ve en dar alanda konuyu ifade etmeniz ve kapatmanız gerekir. Bunun yazdıklarına etkisi olmuştur. Romansa insanın doğası üzerine düşünmenizi, soruları ve sorunları açıklıkla ortaya koymanızı gerektirir. Bir anlamda okurla birlikte nasıl düşünürüm, bunun cevabını ararsınız. Edebiyatın şarkı yazarlığına katkısı bilinen bir şey. İçi boş işler çıkarmanızı engeller.

11. Roman ve şiir dışında farklı bir türde yazmayı düşünüyor musunuz? Böyle bir projeniz var mıdır? Özellikle de çocuklara yönelik hikâye ve masal yazmak gibi bir fikriniz var mıdır?

Ben de çoğu yazar gibi öykü yazarak başladım. Ama şimdilik başka bir türe dönmeyi düşünmüyorum.

12. Romanlarınızdaki karakterlerin farklı kesimlerden (kentli-köylü, Müslüman-Musevi...) olmasının sizin sanat anlayışınızla ilişkisini anlatır mısınız?

Bu tür farklı karakterleri konseptleri içinde değerlendirmek gerekir. Ne bileyim, 13. yüzyılda yaşayan bir Kilikya Ermeni'siyle Akşehirli bir Ermeni'nin yaşamları, görgüleri birbirine benzemez. Asker ailelerinin davranış kalıpları belki benzerdir ama bu da dönemlere göre değişiklik gösterir. Velhasıl her karakteri, her yaşayan insan gibi kendi coğrafyası ve tarihi içinde değerlendirmek gerekir. Bu konulardaki kalıpların bir yazar için bağlayıcı olmaması gerektiğini düşünüyorum; istisnalar üstünde çalışmak da mümkündür. Bir kayıt tutucusu olarak yazarın işi belki normları incelemektir ama bir insan inceleyicisi olarak biraz da süreğen, kalıcı, antropolojik etkilerle uğraşmaktır.